Théophile Gautier

DOMNIȘOARA DE MAUPIN

univers

Coperta de *Damian Petrescu*

Théophile Gautier

Mademoiselle de Maupin

Garnier — Flammarion
Paris 1966

Théophile Gautier

Domnişoara de MAUPIN

Traducere de Raul Joil
Prefaţă de Tudor · Olteanu

EDITURA UNIVERS

Bucureşti • 1976

INTRODUCERE

Între opera literară și alunecarea timpului a stat, dintotdeauna, cititorul. Eternitatea artei scrise este, mai înainte de orice, o victorie a lecturii. Caligrafia îmbătrînește dar, dincolo de ea, aureola vremii îi conferă universului imaginar un văl, deopotrivă protector și triumfal. El lasă neputincioasă miopia interpretativă a unor adulatori sau detractori contemporani, calmează animozitățile iscate mai mult de ambițiile creatorului decît de proporțiile creației, reface transparent devenirea spirituală a omului și epocii lui, sporindu-i judecății substanța și purificîndu-i valoarea. În chip original, romanul *Domnișoara de Maupin* a trecut, de la apariția sa din 1835 pînă la definitiva impunere, prin aceleași vămi ale lecturilor succesive. Théophile Gautier, poetul însetat de desăvîrșirea cuvîntului din *Emailuri și camee*, îi datorează în parte acestei fundamentale opere de tinerețe permanența. În acest roman și în celebra sa prefață se întemeiază, dintr-o istovitoare iubire de armonie, un cult al frumosului, origine a vieții și a artei. Meditație asupra rostului de a exista al frumuseții, *Domnișoara de Maupin* își îndeamnă mereu cititorul să redescopere adîncurile literare, iar prin aceasta Gautier rămîne, ceea ce era pentru Charles Baudelaire, „scriitorul prin excelență“ [1].

Théophile Gautier nu aparține categoriei de creatori neînțeleși, care așteaptă dreptatea posterității. Nu reclamă injustiția contemporană, separîndu-se de elanurile epocii sale, ci iese în întîmpinarea prefacerilor ei spirituale. Gautier nu are nimic din timiditatea unui Stendhal și nici vocația solitudinii. Temperament meridional, cu suflu de agitator, el își

[1] Charles Baudelaire, *Théophile Gautier*, în *Critică literară și muzicală. Jurnale intime*, E.L.U., București, 1968, p. 139.

caută necontenit predecesori, semeni de crez, adepți. Ca și opera lui, omul polarizează conștiința publică. Admirator al lui Hugo și romantic înfocat, este dintre aceia care au făcut din premiera lui *Hernani* (25 februarie 1830) o bătălie. Revoltat de falsificarea artei prin academism și clasicizare forțată, se înscrie în *Le Petit Cénacle*; alături de Gérard de Nerval, Pétrus Borel și mulți alții, „visa să sugrume ultimii poeți tragici și să incendieze Institutul"[1]. Pentru Gautier, explozia romantică are măreția Renașterii, redînd artei libertatea originară. Mult mai tîrziu, în 1867, pe vremea cînd Baudelaire își mărturisise considerația iar mișcarea parnasiană îl invoca drept precursor, el își reamintește primul asalt și își acordă sieși, nu fără o ușoară tentă gasconă, un titlu de noblețe: „am făcut, apoi, toate marile campanii romantice"[2].

Deși *Domnișoara de Maupin* nu a avut imediat un succes de librărie iar editorul Eugène Renduel a încetat brusc să-l mai solicite pe Gautier, opera sa în ansamblu nu s-a retras vreodată în penumbra unui spațiu de așteptare. Spirit partizan, Gautier captează la rîndul său energiile polemice ale vremii și le oferă argumente. Neofitul înflăcărat al lui Victor Hugo, cum se definește el însuși, se vede prezidînd o nouă orientare literară, desprinderea poeților parnasieni din lirismul romantic. Dar influența lui nu se limitează la atît ori numai la Franța. La noi, de pildă, Vasile Pogor, unul din fondatorii Junimii, traduce din Gautier. Cînd scrie *Avatarii faraonului Tlà*, Eminescu îi cunoaște *Romanul mumiei* și povestirile, în special cea intitulată *Avatar*. Înaripat de atitudinile antifilistine din *Les Jeunes-France*, de principiile expuse în *Prefața* la *Domnișoara de Maupin*, de sentințele din *Arta (Emailuri și camee)*, Alexandru Macedonski îl privește ca pe o stea polară și-l proclamă principe al literaturii franceze[3].

---

[1] René Jasinski, *Les Années romantiques de Th. Gautier*, Librairie Vuibert, Paris, 1929, p. 67.

[2] Théophile Gautier, *Souvenirs romantiques*, Garnier Frères, Paris, 1929, p. 8.

[3] Cf. Adrian Marino, *Opera lui Alexandru Macedonski*, E.L., București, 1967, pp. 94—99.

Dar dacă lui Gautier nu i-au lipsit admiratorii, și poate tocmai de aceea, nu i-au lipsit nici adversarii. În receptarea lui, reacțiile se opun cu violență, fecundate în mod egal de pasiune. Gautier a urît indiferența, iar prin operă și idei teoretice a făcut-o imposibilă. Aici se află sursa disputelor în jurul său. După el, existența literară este o înrolare, o opțiune entuziastă față de istorie și contemporaneitate. Destinul creator constă în participare ; inevitabil, talentul are o genealogie, legîndu-se de înaintași ca și de treapta unei generații. Ideea este formulată cu extremă claritate : „originalitatea nu este decît nota personală adăugată fondului comun pregătit de contemporani sau predecesorii imediați“[1]. În felul de a stabili filiația și datele unei vîrste literare se concentrează miezul discordiei. Astfel încît, însoțite de patimă, acceptarea și negarea lui Gautier au dus la deformare. Firește, controversele privesc mai cu seamă suportul programatic al operei, dar faptul se răsfrînge și asupra acesteia. Vina dintîi aparține celor ce l-au considerat pe Gautier un precursor. Se cunoaște, a fi precursor nu e tocmai comod și nici întru totul conform cu revendicările emulilor. De la contururile sale reale, imaginea îi este deplasată și remodelată pentru ca aceștia să se recunoască pe ei înșiși. Izolat, nici unul din elementele portretului nu este fals, dar sistemul de integrare este altul. Prin fastul decorativ al smalțurilor sale, pentru Gautier poetul este un smălțuitor *(émailleur)*, el pune o surdină nestăpînitei expansiuni a eului romantic. În această latură, se prevestește lirismul obiectiv al parnasienilor. Dar există și cealaltă față a lui Gautier, pe care Baudelaire știa să o mai vadă : contrapunctul meditativ de descendență pur romantică. Într-un alt sens, Macedonski vorbește despre unicul „defect“ al precursorului francez, acela de a nu fi făcut *artă tendențioasă*, deși nu-i ignoră fronda antifilistină, asemănătoare cu a sa. În a doua jumătate a secolului al XIX-lea însă, dimensiunea protestatară a gestului rămînea uitată sau aproape unanim neglijată. Din comandantul de escadră care lupta împotriva artei mumificate strigînd *Vive Victor Hugo !*, din polemistul

---

[1] Théophile Gautier, *Les Progrès de la poèsie française depuis 1830*, în *Histoire du romantisme*, Charpentier, Paris, 1874, p. 299.

incendiar, Gautier este redus la un argument împotriva retorismului hugolian și la poetul care refuză „beția inimii". Dar seninătatea și gratuitatea sînt în opera sa creste, înspumate etern într-o splendoare glacială, ale unei furtunoase mări sufletești.

Desigur, între satanismul poemului *Albertus* (1833) și netulburata sclipire din *Emailuri și camee* (1852) se așterne un interval cu schimbări de nuanțe și mutații de accent. Idealurile prime se păstrează, iar cristalizarea personalității creatoare nu duce la rupturi, la metamorfoze imprevizibile. „Pentru a spune adevărul, eu nu mi-am schimbat mai deloc ideile, iar vîrsta de împlinire încuviințează admirația din tinerețe", subliniază Gautier[1]. În ochii posterității imediate, unitatea operei și a fundamentelor sale estetice era împinsă într-un plan secund ; primá extragerea interesată a unor aspecte sau afirmații care, izolate, primeau o alură lozincardă. Oricît de firească, considerarea lor fragmentară ducea la exagerări și la riposte pe măsură. Ideile lui Gautier erau scoase din contextul afirmării, îngroșarea lor provenea din nevoi polemice. Desprinsă de conjunctura momentului literar și din vecinătatea operei, concepția scriitorului era îndepărtată de adevărata-i esență iar interpretarea paginilor sale devenea nedrept unilaterală. La originea acestei stări de lucruri stă romanul *Domnișoara de Maupin* și mai ales a sa *Prefață*. Dacă Gautier a fost atît de des citat și invocat, faptul se datorează în bună parte acestei introduceri teoretice. De aceea, punct de plecare al unor controverse denaturante, *Domnișoara de Maupin* — prefață și roman — este cheia restabilirii armoniei și exactității în înțelegerea lui Gautier, a universului său poetic.

*

Prefața se abate de la canoanele obișnuite ale acestui soi de preambul explicativ la o operă de artă. Fără să se preocupe în special de romanul care-i succede, ea exprimă un punct de vedere mai înalt, asupra literaturii și artei în general. Unica referință directă la roman este plasată abia în final, cînd speranțele cititorului de a găsi înaintea lecturii o motivație lesne acceptabilă sînt definitiv înșelate. Cui

---

[1] Théophile Gautier, *Souvenirs romantiques*, ed. cit., p. 8.

ar căuta cu tot dinadinsul o legătură imediată, Gautier îi răspunde: aici se anunță că „astăzi, și nu ieri sau mîine, se pune în vînzare admirabilul, inimitabilul, divinul și mai mult decît divinul roman al foarte celebrului Théophile Gautier, *Domnișoara de Maupin*, pe care Europa, și chiar și alte părți ale lumii, și Polinezia îl așteaptă cu atîta nerăbdare de un an și mai bine"[1]. Autoironia amintește de modul lui Rabelais — citit cu patimă de Gautier în vremea studiilor, cu toată interdicția și desconsiderarea oficială — de a-și vesti minunata-i „carte împărătească". De profunzime, relația este vitală în ambele sensuri. Fără prefață, romanul și-ar pierde rădăcinile împlîntate într-o etapă de acute frămîntări spirituale. Prefața îi recunoaște și precizează geneza teoretică. În absența romanului, gîndurile lui Gautier ar fi rămas imobilizate, suspendate. Căci *Prefața* nu expune sau afirmă atît un program estetic, cît respinge polemic o diversitate de atitudini față de artă. Adevăratul său program este implicat în operă; prin negațiile așezate în frunte, se curăță locul construcției.

Originalitatea acestei introduceri, incendiară în intenție și consecințe, este confirmată de unele date conjuncturale. Mai întîi, redactarea ei, încheiată în 1834, precede forma definitivă a romanului. Coincidențele sînt, prin urmare, semnul unor constanțe care țin de esență. În acea vreme, Gautier se afla, ca mai devreme sau mai tîrziu, în plină campanie proromantică. În numele curentului, se dădea o luptă pentru libertatea de creație și gîndire. Amenințarea venea din partea politicii de oprelisti și interziceri duse de monarhia din iulie, susținută de ziarul *le Constitutionnel*. Romantismul era declarat periculos, corupător al gustului și moravurilor publice. Avea însă de suferit nu numai un Lamennais cu *Paroles d'un Croyant*; se confiscau ediții din Diderot și Voltaire. Prefața are avantajul că evocă atmosfera specifică momentului literar în care Gautier își scrie romanul. Stîrnită de nedreptate, fantezia polemică a autorului dispune de energiile tinereții. La douăzeci și trei de ani, Gautier este mai puțin interesat de coerența demonstra-

[1] Théophile Gautier, *La Préface de Mademoiselle de Maupin*, *Edition critique par Georges Motoré*, Librairie Droz, Paris, 1946, p. 51.

ției, de pondere în alegerea argumentelor sau cuvintelor. Din contră, accentul cade asupra temperaturii verbului, elocvenței patetice, sarcasmului. Fără îndoială, în linii mari poziția autorului se va păstra aceeași, dar prefața din '34 are cutezanța irepetabilă a vîrstei, plăcerea bravadei [1].

A socoti *Prefața* la *Domnișoara de Maupin* o simplă „improvizație" [2], care nu urmărește să convingă, ci să placă, să amuze, este însă o exagerare. Pur amuzament era bătălia lui *Hernani*? Gautier improvizează mereu pe baza aceleiași teme, încît termenul potrivit este acela de *variațiune*. Iar subiectul de predilecție, abordat obsedant de scriitor, este viața și moartea literaturii, existența și inexistența frumosului. Caracteristic gîndirii lui Gautier este faptul de a judeca literatura ca fenomen, favorizat sau periclitat într-o anumită epocă. Arta nu există pur și simplu ; ea trece printr-o succesiune de moduri diferite de existență, cazuri specifice de actualizare a datelor sale esențiale. Discuția se mută din domeniul generalităților atemporale în cadrul *vieții literare*. Creația și receptarea aparțin mereu unui moment concret ; vie, literatura trebuie să rămînă continuu actuală. De aceea, în lumea ei este „mereu azi" [3]. Ignorarea sau defăimarea prezentului literar echivalează cu o tentativă de asasinat. A scrie și a lupta pentru literatură sînt la Gautier acte care-l solicită intens, deopotrivă urgente și necesare.

Argumentele sau contraargumentele *Prefeței* pleacă de la condițiile imediate. Gautier acceptă armele adversarului. Denigrarea literaturii romantice se făcea pe baza artei clasice și tablelor sale de legi. Se încerca, pentru a stăvili mersul firesc al creației, o reînviere pe cale artificială a normelor impuse de marea epocă a lui Ludovic al XIV-lea. Consecința era funestă, comentează Gautier, coborîndu-se literatura la un insuportabil „grad de neînsemnătate și paloare" [4]. Reacția sa se desfășoară pe mai multe planuri. Dacă Boileau limita libertatea fanteziei și frontiera trasată de el a fost respectată de unii scriitori, exista și o altă lite-

---

[1] Cf. Adolphe Boschot, *Théophile Gautier*, Desclée de Brouwer & Cie, Paris, p. 142.
[2] Cf. Georges Matoré, *Introduction*, în *La Préface de Mademoiselle de Maupin*, ed. cit., p. LXXIII.
[3] Théophile Gautier, *La Préface de Mademoiselle de Maupin*, ed. cit., p. 44.
[4] Théophile Gautier, *Histoire du romantisme*, ed. cit., p. 2.

ratură care i-a ignorat principiul, fără ca prin aceasta să i se poată contesta valoarea. Gautier „exhumează" această literatură, scriind în 1834 despre Villon, Théophile de Viau, Saint-Amant, Cyrano de Bergerac, materie din care se va naşte *Les Grotesques*. Gestul nu era izolat ; Charles Nodier îl evocase cu cîţiva ani mai devreme pe Cyrano, mai tîrziu Philarète Chasles va publica două studii despre *Victimele lui Boileau* (1839). Într-un alt plan, Gautier îşi manifestă admiraţia pentru epoca lui Ludovic al XIII-lea, cînd sevele clasicismului nu se pietrificaseră într-o legislaţie a artelor. Ca şi *Căpitanul Fracasse*, romanul *Domnişoara de Maupin* respiră această atmosferă. Dacă există un mare trecut, modelul clasic nu poate fi mărginit la forma lui ultimă, ci merită a-i fi reparcurse cărările spre origini, spre Renaştere şi antichitate. Căci Gautier, chiar şi în anii tinereţii romantice, nu este în sens profund un anticlasic. Anticlasicismul său, ca şi cel al curentului, este doar o reacţie împotriva exagerărilor şi exclusivismului clasicizant. Credinţa în frumos îi rămîne nestrămutată :

„Reviens, reviens, bel art antique,
De ton Paros étincelant
Couvrir ce squelette gothique ;
Dévore-le, bûcher brûlant !" [1]

În *Prefaţă*, Théophile Gautier se concentrează asupra aspectelor fierbinţi ale disputei. Contestînd noua literatură, clasicizanţii iniţiaseră o vastă acţiune de „reabilitare a virtuţii". „Fiecare foileton devine un amvon ; fiecare ziarist, un predicator." [2] Pentru a proteja bunele moravuri, este vînat orice semn de pretinsă impudoare. Printre victimele notorii se numără La Rochefoucauld, Michel Angelo, Voltaire. Orice nuditate picturală sau livrescă este în pericol de a fi acoperită. Frunza de viţă este la ordinea zilei ; creştinismul şi neocreştinismul sînt la modă. Un strat gros de ipocrizie îngroapă adevărul. În mod egal, se alterează atît imaginea realităţii cît şi aceea a artei.

---

[1] Théophile Gautier, *Émaux et camées*, Charpentier, Paris, 1907, p. 131.
[2] Théophile Gautier, *La Préface de Mademoiselle de Maupin*, ed. cit., p. 5.

Pus într-o situaţie care reeditează conflictul dintre sentimentalii şi libertinii secolului al XVIII-lea, Gautier respinge falsificarea criteriilor. Moralitatea artei sau imoralitatea unui scriitor şi a operei sale nu poate fi judecată în felul acesta. Pentru actele personajelor din tragedii, dacă s-ar merge la consecinţele ultime, Shakespeare şi Corneille ar trebui ghilotinaţi. Premisele şi finalitatea morală a literaturii depind de realitate, căci opera de artă imită realitatea şi nu realitatea este aceea care se conformează artei. Libertinismul lui Crébillon se datorează atmosferei generale din epoca regenţei, este un reflex al unui mod de viaţă. Aşadar, născute din adevăr, „cărţile urmează moravurile şi nu moravurile cărţile“ [1].

Pentru a ilustra ideea, autorul înmulţeşte exemplele, de preferinţă clasice. Alături de Regnier, Rabelais şi Marot, sînt invocaţi La Fontaine şi Molière. Comediile „colosului de bronz“ adeveresc definitiv că operele de artă clasică, atît de insistent recomandate spre lectură şi imitaţie, ar fi uşor de socotit imorale, într-o măsură mai mare chiar decît „lucrările noi şi romantice“. Indirectă, pledoaria pentru moralitatea artei romantice utilizează doar nume vechi, consacrate. În apărarea ei, Gautier reduce la absurd argumentele adversarilor. Acuzaţiile referitoare la literatura momentului sînt extinse asupra întregii istorii literare. Iar extensiunea măreşte raza de acţiune a replicii negatoare. La o exagerare, Gautier răspunde printr-o atitudine similară, de semn contrar. Idealizării puritane i se indică măsura realităţii prin exaltarea viciului. Gestul său coincide cu ceea ce intenţionaseră un Laclos sau un Restif de la Bretonne la sfîrşitul veacului al XVIII-lea.

Vehemenţa replicii are însă şi o altă motivaţie. Gautier duce aici o luptă nu numai pentru consfinţirea adevărului despre literatură şi a dreptului său la reînnoire permanentă, ci şi pentru supravieţuirea sa ca artist. În opinia sa, vina principală a crizei literare o poartă critica de toate nuanţele. Criticul, pentru Gautier, este un poet ratat: „Nu te faci critic decît după ce te-ai convins tu însuţi că nu poţi fi poet.“ [2]

---

[1] Théophile Gautier, *La Préface de Mademoiselle de Maupin*, ed. cit., p. 26.
[2] Ibidem, pp. 16—17.

Sterilitatea îl transformă pe critic într-un eunuc cultural, spectator invidios al poetului înconjurat de muze în paradisul poeziei. Specie de jurnalist ori foiletonist, el are întotdeauna o poză agresivă. Opera sa fundamentală este deprecierea, indiferent pe ce baze. Văzîndu-și contestați maeștrii, propriile intenții, amenințat de descurajare, Gautier se așază în spatele unui zid, ridicat în graba pricinuită de un atac prematur. Justificat din interior, el rămîne din afară vulnerabil.

Starea de iritare atinge treapta maximă. Din această perspectivă, critica se servește doar de pretexte diferite pentru o unică acțiune, lapidarea operelor literare. După cum s-a văzut mai sus, asumarea rolului de protector al virtuții delimitează *critica pudibondă*. Vigilența ei vizează conținutul moral, iar opera este încriminată pentru că arată realitatea așa cum este. Nu-i scapă însă nici imaginile — mai ales din literatura medievală și din imitațiile ei moderne — șocante prin prea mult roșu și sînge. În urma sa vine *critica utilitară*. Pretextul este altul, utilitatea operei estetice, dar rezultatul același. „Societatea suferă, ea e în prada unei mari sfîșieri interioare (traduceți : nimeni nu vrea să se aboneze la ziarele folositoare). Poetul trebuie să caute pricina acestui rău și să-l vindece."[1] Respingînd ideile lui Saint-Simon și Charles Fourier, Gautier consideră că arta nu poate să se substituie unor nevoi materiale. Poezia, căutarea perfecțiunii, corespunde unei necesități spirituale și, numai din acest unghi, este utilă. Foloasele sale nu sînt de același ordin cu cele ale unei supe, ale unei perechi de cizme, ale unei seringi sau ale „tuturor acestor lucruri esențialmente civilizatoare"[2]. Dar, ca și atunci cînd argumentează moralitatea artei romantice vorbind despre posibila imoralitate a clasicilor, autorul îl lasă pe cititorul său să deducă necesitatea spirituală a actului de creație, negîndu-i insistent orice utilitate materială.

În demonstrație, *Prefața* preferă argumentelor convingătoare negațiile șocante. Clădită pe convingerea că pozițiile în luptă sînt ireconciliabile, ea urmărește să-și scandalizeze adversarii. Pentru aceasta, Gautier împrumută mai întîi

---

[1] Théophile Gautier *La Préface de Mademoiselle de Maupin*, ed. cit., p. 27.
[2] Ibidem, p. 28.

masca de amoralist. Ca și la Gide mai tîrziu, amoralismul reprezintă soluția de dinamitare a falselor convenții, a denaturărilor morale. Tot astfel, poza de apostol al gratuității artei — atît de des pomenită de posteritate — nu este decît modalitatea de a nega o viziune primitiv utilitaristă. Gratuitatea estetică apare doar în raport cu pretenția utilității materiale. Numai în acest plan arta nu are o utilitate concretă. Dar căutarea frumosului și a perfecțiunii este necesară umanității și nu-i rămîne indiferentă.

„Nimic din ce-i frumos nu este indispensabil vieții“ [1], lămurește *Prefața* în secvența sa conclusivă. Pentru a hotărî dacă arta are o utilitate și la ce nivel, este luat în discuție *frumosul*. În natură sau în artă, frumosul, prin trăirea lui, participă la definirea condiției umane. Folosul material este exclus ; ar putea fi smulse ori suprimate florile, materialicește omenirea n-ar suferi din această cauză. Creînd obiecte de artă, omul depășește dependența față de nevoile stricte ale vieții, ceea ce este superfluu devenindu-i necesar într-un plan superior. Astfel încît, într-o perspectivă globală, superfluitate propriu-zisă nu există. Fără să aibă claritatea conceptuală a lui Immanuel Kant, Gautier urmează aceeași cale a determinării negative a frumosului. La Kant faptul izvora din condițiile sistemului său critic, la Gautier din motive polemice. Spunînd : „Un lucru cu adevărat frumos este acela care nu poate servi la nimic ; tot ce este util e urît“ [2], scriitorul francez se contrazice în aparență. Afirmația primă pare răsturnată. Ar rezulta că frumosul nu are nimic util în sine ? Categoric nu, și totuși e interesant de remarcat că tocmai în această formă ideea a fost atribuită cu sfințenie lui Gautier de către urmașii săi de crez. Dar contradicția este manifestă doar în aparență, în *Prefața* la *Domnișoara de Maupin* existînd semnele exagerării conștiente. Autorul dorește să-și sublinieze poziția teoretică — anume că „principiile utilitariste nu sînt nici pe departe principiile mele“ [3] — și să arate că utilul nu atrage după sine neapărat frumosul, ci acceptă și urîtul. Din exemplul oferit imediat — „locul cel mai util într-o casă este latrina“[4] — reiesă că

[1] Théophile Gautier, *La Préface de Mademoiselle de Maupin*, ed. cit., p. 31.
[2] Ibidem.
[3] Ibidem, p. 33.
[4] Ibidem, p. 32.

utilul este întotdeauna urît atunci cînd corespunde unei necesități fizice, primare.

Determinarea negativă a frumosului, frecventă la începutul secolului al XIX-lea în Europa, nu este lipsită de riscuri, deformările ulterioare ale ideilor din *Prefață* fiind o confirmare. „Ea a fost deseori luată în sensul că frumosul, și odată cu el artele în întregime, ar constitui un lux."[1] Dar, lipsită de o utilitate măruntă, arta imprimă vieții umane un sens diferențial față de lumea animală, păstrîndu-i-l de-a lungul devenirii. Pentru Gautier, sensul dat de artă vieții stă în cuvîntul *perfectibilitate*. Nu este vorba de perfecțiune, ci de o continuă tentație și efort spre aceasta. Privind vîrstele umanității, el constată permanenta sete de frumos, credința nestinsă în putința de a sui, oricît de mari ar fi obstacolele firii, spre perfecțiune. În chip fundamental, cînd Gautier reia sentința *artă pentru artă*, el imaginează acest uriaș chin de sine prin care omenirea își definește destinul creator. Chin de sine, pentru că fără acest *elan prometeic* nu poate fi depășită stricta utilitate animală. Reluare, pentru că sentința nu-i aparține lui Gautier și nici *Prefeței* sale la acest roman. Expresia, se pare, ar fi fost lansată în 1829 de Victor Hugo[2]. Apoi, ea este formulată și în prefața la *Albertus*, doi ani mai înainte. Dar tradiția preferă să înceapă cu *Prefața* la *Domnișoara de Maupin*. Ceea ce nu este lipsit de un oarecare avantaj ; văzută de aici, emblema lui Gautier își luminează izvoarele, contextul rostirii, sensul pe care mai apoi l-au deformat ucenicii[3].

În 1834, Gautier nutrea o profundă adversitate față de „burghezii recalcitranți" și față de criticii literari oficiali. S-a împotrivit „inamicului filistin", cum numește Baudelaire mediocritatea și utilitarismul, întreaga viață. Pe critici i-a iertat în cele din urmă, transformîndu-i din imbecili în vizionari : „criticii, acești astronomi al căror telescop este întotdeauna îndreptat spre cerul literar și care veghează cînd alții dorm, doar ei zăresc și notează în cataloagele lor scîn-

---

[1] Nicolai Hartmann, *Estetica*, Editura Univers, București, 1974, p. 384.

[2] Cf. Philippe Van Tieghem, *Marile doctrine literare în Franța*, Editura Univers, București, 1972, p. 243.

[3] Cf. Albert Cassagne, *La Théorie de l'art pour l'art en France chez les derniers romantiques et les premiers réalistes*, Hachette, Paris, 1906.

teierile mai mult sau mai puțin distincte"[1]. Dar dacă actul critic nu este infailibil, nici actul de creație nu este autentic dacă nu reprezintă împlinirea unui îndelungat proces de cizelare. Creatorul se dedică omenirii și participă la destinul ei prin artă, iar lupta pentru artă Gautier și-a pretins-o lui însuși cel dintîi.

*

Romanul are o geneză asemănătoare prefeței sale. Nu numai pentru că provine din același moment de creație, ci și pentru că tipărirea lui survine mai devreme decît ar fi dorit-o autorul. Mult mai amplu, proiectul imagina redactarea a două volume masive. Deși scrie la *Domnișoara de Maupin* încă din 1833, întreruptă de alte activități poetice, încheierea lui întîrzie. Romanul a fost predat editorului abia la somația acestuia, în 1835 contractul fiind deja expirat. Gautier montează paginile scrise, fără a putea însă elimina unele insuficiențe de construcție. Ca și în cazul prefeței, tăria sa nu stă în geometria ansamblului, ci în dăltuirea minuțioasă a detaliilor.

Întrucît personajul care dă titlul romanului a existat cu adevărat, se aștepta din partea lui Gautier un roman istoric. În primele decenii ale secolului al XIX-lea, numele Madeleinei d'Aubigny, născută în 1673 și căsătorită cu un nobil Maupin, captivează. Atracția este provocată de o existență pe cît de aventuroasă, pe atît de enigmatică. Celebra Maupin, frumusețe răpitoare, are o înclinație egală spre mînuirea armelor și spre arta teatrală; travestită în veștminte bărbătești devine un duelist invincibil, într-o costumație care-i pune în valoare feminitatea seduce publicul operei pariziene. Stîrnește în ambele ipostaze pasiuni și dușmănii. Condamnată la moarte după ce răpește dintr-o mînăstire o tînără aristocrată, refugiată la Bruxelles unde se leagă sufletește de Albert de Bavaria, expulzată în Spania, revine în Franța pentru a se călugări și a se stinge. Amintirea excepționalului personaj se păstrează la intersecția dintre realitate și ficțiune. Secolul al XVIII-lea confirma posibilitatea unei perfecte travestiri. În primul rînd

[1] Théophile Gautier, *Les Progrès de la poésie française depuis 1830*, ed. cit., p. 294.

prin viaţa cavalerului d'Éon. Trimis al regelui Franţei la curtea Angliei, domnişoară de onoare în suita Ecaterinei a Rusiei. d'Éon sau d'Éonne, după ipostază, duce o existenţă spectaculoasă. În planul ficţiunii, situaţia este speculată de Louvet de Couvray în romanul său *Iubirile cavalerului de Faublas*. Sugestia de a nara viaţa dublă a doamnei de Maupin îi este oferită lui Gautier de prezentarea în 1833 a unui vodevil despre Sophie Arnould, o altă duelistă în fustă [1].

Gautier ignoră bogăţia elementelor decorative şi, neavînd nici o intenţie evocatoare, nu scrie un roman istoric. *Domnişoara de Maupin* se opreşte asupra aspectelor esenţiale ale poveştii adevărate. Travestirea perfectă îl atrage pe scriitor, permiţîndu-i să dezvolte spectacolul înşelător al aparenţelor. Insesizabilă, trecerea de la înfăţişarea feminină la contururile masculine indică regimul pur de existenţă al frumosului. Travestirea este la Gautier „maşina" prin care ilustrează frumuseţea originară, dinaintea apariţiei laturilor sale contrare. Totodată, este pretextul şocant pentru o descriere profundă a existenţei umane, în al cărei miez stă relaţia dintre iubire şi frumos. Denunţată, trecerea de la o ipostază la cealaltă a firii arată linia de demarcaţie între perfecţiune şi imperfecţiune, iluzie şi realitate.

Construcţia romanului decurge din aceste premise ideale. Evenimentele narate alcătuiesc povestea a trei cupluri. În ordinea intrării în scenă, primul este cuplul d'Albert — Rosette. Căutînd să evadeze din monotonia vieţii şi să alunge vidul interior, cavalerul d'Albert — Gautier era numit de confraţi Albertus, după poemul publicat în 1833 — aşteaptă o aventură. Starea sa sufletească este o alternanţă de dezgust şi de dorinţă violentă. Dorinţa naşte „un minunat castel din cărţi de joc în inimă, un adevărat palat al himerelor, deseori năruit şi reconstruit cu o disperată stăruinţă" [2]. Eroul speră să-şi descopere zeiţa, frumuseţea căreia să i se închine din iubire. Căci, în absenţa ei, iubirea se răsfrînge asupra iubirii : „Pînă acum, nu am iubit nici o femeie, dar

---

[1] Cf. René Jasinski, op. cit., p. 288.
[2] Théophile Gautier, *Mademoiselle de Maupin*, Charpentier, Paris, 1861, p. 44.

am iubit și iubesc *dragostea*"[1]. Înger sau demon, fecioară sau curtezană, păstoriță sau prințesă, aceasta este invocată cu înfrigurare. Solitudinea care amplifică insatisfacția iubirii nedăruite aparține atmosferei romantice. Deși rezolvă provizoriu tensiunea disperării, apariția Rosettei nu-l înșală pe d'Albert. Libertina Rosette nu este *femeia imaginară*. Îmbrățișînd-o, el tinde spre frumusețea abstractă, pietrificată în invizibila statuie din sufletul său. Pe această treaptă, iubirea nu distruge luciditatea și nu consolează.

Pentru a marca distanța ireductibilă dintre idealitate și realitate, Gautier apelează la o perspectivă narativă de nuanță libertină. Privită în oglinda libertină, ratarea sentimentală își descoperă adevărata-i dimensiune. Într-un mod asemănător procedează, în veacul anterior, Laclos în *Legături primejdioase* sau Sade în *Justine*. Cu rare excepții, cum este aceea a lui Duclos cu *Istoria doamnei de Luz*, romancierii libertini din secolul al XVIII-lea preferau narațiunea la persoana întîi, descrierea din interior a contrastului. Pe urmele acestora, Gautier împrumută vocea lui d'Albert pentru a nara evenimentele petrecute în zona erosului vulgar. Deși pur ca structură, cavalerul este libertin atunci cînd joacă sau povestește spectacolul chinuitor al insatisfacției erotice. Scriitorul intuiește fundamentul „imoralității" programatic acceptate de un Crébillon sau un Restif : refuzul idealizării sentimentale. Afectînd impudoarea, d'Albert se arată apt de a vedea adevărul.

Al doilea cuplu este format de Théodore de Sérannes și Rosette. Prin intermediul său, romancierul comentează cea de a doua variantă a ratării erotice. Odată cu atmosfera, se schimbă perspectiva. Cel care narează este Théodore. Înaintea cavalerului, el inspirase Rosettei marea iubire. Dar dragostea de frumos a Rosettei, neatinse încă de plictisul libertin, este înșelată din motive misterioase. Nu știe că Théodore este domnișoara de Maupin. La Gautier faimosul personaj întrupează perfecta puritate. Travestită, eroina evadase din orizontul strîmt al condiției feminine, pentru a cunoaște lumea și a trăi în numele frumuseții. Apariția sa

[1] Théophile Gautier, *Mademoiselle de Maupin*, ed. cit., p. 50.

este angelică, îngăduindu-i Rosettei să vadă imaginea perfecțiunii, dar nu să o atingă.

Idealul, „floarea albastră cu inima de aur“ [1], este cuprins de simțurile omului abia cînd d'Albert îl întîlnește pe Théodore de Sérannes. În Théodore, cavalerul zărește, renăscută, himera artei antice, armonia dintre vigoare și delicatețe, echilibrul formelor între virilitate și feminitate. Într-o irepetabilă noapte a iubirii supreme, i se arată sub chipul adevărat al domnișoarei de Maupin frumusețea pe care o bănuia, dar o crezuse intangibilă. Căci, pentru Gautier și personajul său, frumusețea nu poate exista decît ca *idealitate reală*, ca „divinitate vizibilă, fericire palpabilă, cer coborît pe pămînt“ [2]. Dar clipa supremă, cînd ideea devine sensibilă, nu poate fi oprită. Théodore își continuă drumul lăsînd, în stilul Juliei din *Noua Eloiză* a lui Jean-Jacques Rousseau, un testament consolator, în care îndeamnă la acceptarea condiției pămîntene : „Iubiți-vă în amintirea mea, voi care m-ați iubit și unul și altul, și atunci cînd mă veți săruta cu mai multă înfocare, șoptiți-vă uneori și numele meu“ [3].

Domnișoara de Maupin este un poem dedicat frumuseții. „Aș putea nota, zice Sainte-Beuve, ca într-o operă, multe arii frumoase sau imnuri.“ [4] În viziunea lui Gautier, perfecțiunea nu poate fi atinsă decît în artă, prin iubirea nelimitată a frumosului, destinul eroinei fiind o alegorie a actului de creație. Adorînd frumosul, autorul transformă natura într-o operă de artă. Soarele la apus aduce cu lustra scenei coborîtă la sfîrșitul spectacolului ; vegetația este sculpturală ; chipurile par din Rubens etc. „Cramponîndu-se de materie“, d'Albert recunoaște în numele lui Gautier că a dat în artă o mare importanță picturalității. „Reacție instinctivă“, estetizarea naturii își găsește justificarea în nevoia de armonie. Rostirea cuvintelor, trădînd în acest univers o gestică picturală, reprezintă efortul de a cuprinde lumea materială, redîndu-i neturburatul calm al esențelor. Simțul proporțiilor îl face pe autorul romanului să desfacă infinitul, oglindă a

---

[1] Théophile Gautier, *Mademoiselle de Maupin*, ed. cit., p. 230.
[2] Ibidem, p. 125.
[3] Ibidem, p. 384.
[4] Sainte-Beuve, *Les grands écrivains français*, Garnier Frères, Paris, 1926, vol. I, pp. 209—210.

golului universal, într-o galaxie de smalțuri, scîntei de frumusețe cosmică. Arta ordonează natura și o umanizează; din întîlnirea lor rezultă frumosul — diamant geometrizat și încastrat în aur. Smulsă pămîntului, marmora se supune omului, exprimîndu-i în eternitate dorințele de taină. Tăcerea și inexprimabilul se preschimbă în confesiune și puterea sugestiei. Ca și în *Prefață*, argumentele sînt așezate într-o turnură intenționat șocantă: „Înțeleg la perfecție o statuie, nu înțeleg omul; unde începe viața, mă opresc și mă dau îndărăt înfricoșat de parcă aș fi văzut un cap de meduză. Fenomenul vieții îmi pricinuiește o uimire din care nu-mi pot reveni."

În *Domnișoara de Maupin*, ca pretutindeni la Gautier, existența umană nu poate fi înțeleasă în absența artei. Viața lumii este limpezită într-o viziune arhitecturală. Sub masca lui Théodore, romancierul își destăinuie crezul de esență romantică, întrucît acceptă legea universală a devenirii, tensiune spre împlinire înscrisă într-o spirală. Ca într-un turn gotic, omul urcă treptele șerpuitoare, urmînd circumvoluțiunile ascensiunii. Mai întîi, umbra edificiilor dimprejur fură harul luminii, iar înaintarea pare o coborîre în întuneric. Apoi, prin lucarnele mai înalte pătrunde imaginea panoramică a orașului, dominată de măreția domurilor. De pe terasa finală, orizontul este forțat să ajungă spre marginea lumii; distanțele infinite sînt înfrînte de simțurile împreunate, de aici totul fiind „lumină, armonie și parfum".

Asemenea lumii, universul romanesc al lui Gautier are drept coloană de susținere o operă de artă, comedia shakespeareană *Cum vă place*. Mai mult decît în legenda seducătoarei Maupin, în Shakespeare sînt concentrate elementele conflictuale ale romanului: travestirea (putință pentru eroina travestită de a urma calea spre adevăr, sursă de eroare pentru celelalte personaje) și scoaterea măștilor (adeverirea care destramă iluziile, împlinindu-le sau înșelîndu-le). Ca actori ai lui Shakespeare, d'Albert și Théodore își joacă propria viață. În rolul Rosalindei, domnișoara de Maupin se regăsește pe sine, căci motive similare au făcut-o să împrumute veștmintele bărbătești. Travestită, ea se apropie de Orlando (d'Albert) și o dezamăgește pe Phoebé (Ro-

sette). Destinul Rosalindei, împrumutat pe scenă, îi permite lui d'Albert să cucerească clipa fericirii supreme ; sub chipul Rosalindei, Théodore redevine domnişoara de Maupin, imaginea vie a feminităţii pure. Datorită prezenţei lui Shakespeare, dubla travestire echivalează cu triumful adevărului. Graţie „teatrului fantastic, extravagant, imposibil", Gautier îşi intonează propriul imn al frumuseţii, unde efervescenţa şi ardoarea romantică, în loc să o dărîme, proclamă victoria definitivă a idealului clasic.

Anticlasicismul *Prefaţei* se dovedeşte a fi doar o negaţie provizorie, refuz al clasicismului ca doctrină a închistării. Din contră, pentru Gautier „reîntoarcerea la antichitate, etern tînără", este semnul unei mereu înnoite primăveri de viaţă clasică [1]. De aici mărturisita-i voluptate din *Domnişoara de Maupin* de a proclama că a privit dragostea în lumină antică. Respingînd dogma creştină, pentru că a ucis lumea palpabilă sub giulgiul imaterialităţii, la îndemnul revoltei păgîne a trupului său care nu poate accepta supremaţia sufletului, scriitorul îşi defineşte lapidar destinul creator : „Găsesc că pămîntul e tot atît de frumos ca cerul şi gîndesc că virtutea constă în corectarea formei". Creaţia este o neîncetată luptă pentru perfecţiune — adecvare a formei la idee ; în căutarea echilibrului, artistul îşi supune viaţa unui act definitiv de devoţiune faţă de artă.

Alăturate, *Prefaţa* şi romanul îşi oferă reciproc un contrapunct al simţului măsurii. Spiritul polemic al celei dintîi şi continua „pindarizare" a celui de al doilea (termenul este al lui d'Albert) dau fiecare în parte hotarul celeilalte. Tentaţia exagerărilor se frînge, iar aparentele contradicţii sînt risipite. Se poate înţelege din această unitate, mai exact decît oriunde, de ce Gautier, deşi „a vizitat ţările romantismului, nu a iubit în ele exaltarea, dezordinea şi nebunia" [2]. Alura anticlasică a prefeţei şi cea antiromantică a romanului restabilesc, la un nivel ultim, echilibrul rîvnit de autorul amîndurora. Acceptînd arta ca eternitate vie, ca mod

---

[1] Théophile Gautier, *Les Progrès de la poésie française depuis 1830*, ed. cit., p. 295.
[2] Cf. Pierre Moreau, *Le Classicisme des romantiques*, Plon, Paris, 1932, p. 331.

de existență al perfectibilității, Gautier s-a bătut — cu falsul principiu al imobilității estetice dar și cu adepții dizarmoniei programatice — pentru romantism, pentru clasicism, în cele din urmă, pentru arta autentică. Ridicîndu-se deasupra adversităților momentane, s-a considerat „un om din timpuri homerice". Eră totodată un mod de a-și afirma conștiința valorii, putința de a supraviețui timpului prin arta cuvîntului.

TUDOR OLTEANU

PREFAȚĂ

Una dintre manifestările cele mai burlești ale glorioasei epoci în care avem fericirea să trăim este, incontestabil, reabilitarea virtuții, întreprinsă de toate ziarele de orice culoare ar fi ele, roșii, verzi sau tricolore.

Virtutea este, desigur, ceva foarte respectabil și nu avem dorința, ferească Dumnezeu, să nu-i recunoaștem ce e al ei. Buna și cuviincioasa doamnă! — Sîntem de acord că are ochi destul de strălucitori sub lentitele ochelarilor și ciorapii nu prea rău întinși pe picior, că-și scoate tabacul de prizat din cutioara de aur cu cea mai mare grație imaginabilă, și că drăgălașul ei cățel face reverențe întocmai ca un maestru de dans. Sîntem de acord cu toate astea. Ba vom conveni chiar că, pentru vîrsta ei, nu arată prea rău și își poartă anii nici că se poate mai bine. E o bunică foarte agreabilă, dar e o bunică... Și mi se pare firesc, mai ales cînd ai douăzeci de ani, să-i preferi vreo fetișcană certată cu morala, dar foarte grațioasă, foarte cochetă, o fată fără fasoane, cu părul puțin ciufulit, purtînd o fustă mai mult scurtă decît lungă. cu picioare provocatoare și ochii la fel, cu obrajii rumeni, surîsul pe buze și bună ca pîinea caldă. Ziariștii, oricît de monstruos de virtuoși ar fi, n-ar putea avea altă părere și, dacă susțin cumva contrariul, e mai mult ca sigur că nu sînt sinceri. Să gîndești într-un fel și să scrii în alt fel, asta se întîmplă în fiecare zi, mai ales celor virtuoși.

Mi-aduc aminte de glumele lansate înainte de revoluție (vorbesc de revoluția din iulie) împotriva

nefericitului și feciorelnicului Sosthène de La Rochefoucauld care a lungit rochiile dansatoarelor de la Operă și a lipit cu mîna lui aristocratică cîte un plasture pudic sub buricul tuturor statuilor. Domnul conte Sosthène de La Rochefoucauld este acum depășit, și încă depășit la mare distanță. Pudoarea a fost mult perfecționată de atunci, ajungînd la niște rafinamente pe care el nu și le-ar fi putut închipui.

Eu, care nu obișnuiesc să mă uit la anumite părți ale statuilor, mă uitam ca și ceilalți la frunza de viță, tăiată cu foarfecele de domnul însărcinat cu artele frumoase, ca la cel mai caraghios lucru din lume. Se pare că nu am avut dreptate, și că frunza de viță este una dintre cele mai merituoase instituții.

Mi s-a spus — și am refuzat să dau crezare celor spuse, atît de ciudate mi se păreau — că unii oameni, cînd văd fresca *Judecata de Apoi* a lui Michelangelo, nu se uită la nimic altceva decît la detaliul cu prelații libertini, după care își acoperă fața, protestînd împotriva jalnicei orori !

De asemenea, oamenii aceștia nu știu din romanța lui Rodrigue decît cupletul șopîrlei. Nu există vreo goliciune trupească, într-un tablou sau într-o carte, ca ei să nu se simtă atrași tocmai acolo, așa precum porcul e atras de noroi, fără a se sinchisi de florile încîntătoare sau de frumoasele fructe aurite răspîndite cu prisosință în jurul lor.

Mărturisesc că eu nu sînt atît de virtuos. Dacă Dorina, subreta nerușinată, și-ar etala în fața mea pieptul ei plinuț, ați putea fi sigur că nu am să-mi scot batista din buzunar să-i acopăr sînii ca să nu-i văd. Îi voi privi pieptul, după cum o privesc în obraz și, dacă e alb și bine format, îmi va face plăcere. Dar n-am să pipăi rochia Elmirei ca să văd cît e de moale stofa, și nu o voi înghesui cu sfințenie la marginea mesei, cum făcea bietul Tartuffe.

Marea prefăcătorie morală care domnește acum ar fi profund ridicolă dacă n-ar fi și profund agasantă. Fiecare foileton devine un amvon, fiecare ziarist un predicator, căruia nu-i lipsește decît ton-

sura și gulerașul. E vremea ploilor și a predicilor, nu te poți apăra împotriva amîndurora decît dacă te plimbi numai în trăsură și-l recitești pe Pantagruel între paharul de vin și pipă.

O, Isuse, blîndul meu Isus! ce dezlănțuire! Ce furie! Cine i-a mușcat? Cine i-a înțepat? Ce dracu i-a apucat de zbiară în halul ăsta, ce le-a făcut bietul viciu că-i poartă atîta vrăjmășie? viciul care-i atît de bonom, cu care te împaci atît de ușor, care nu pretinde altceva decît să se amuze și, dacă se poate, să nu-i plictisească pe ceilalți. Purtați-vă cu viciul așa cum s-a purtat Serre cu jandarmul: îmbrățișați-vă și terminați odată. Credeți-mă, o să vă simțiți foarte bine. Doamne Dumnezeule! ce v-ați face voi, domnilor predicatori, dacă nu ar exista viciul? Chiar de mîine ați fi sortiți unei vieți de cerșetor dacă, începînd de astăzi, noi am deveni virtuoși.

Să presupunem că teatrele s-ar închide astăseară! Despre ce ați mai scrie în foiletoanele voastre? Cu ce ați umple coloanele dacă nu s-ar mai da baluri la Operă, dacă nu s-ar mai scrie romane pe care să le disecați, căci balurile, romanele, piesele de teatru sînt deșertăciuni satanice, dacă ar fi să dăm crezare Maicii noastre Biserica. Actrița s-ar descotorosi atunci de susținătorul ei și nu v-ar mai putea răsplăti elogiile. Nimeni nu s-ar mai abona la ziarele voastre, toată lumea l-ar citi pe sfîntul Augustin, s-ar duce la biserică, s-ar închina; poate că ar fi foarte bine să fie așa, dar, cu siguranță că voi nu ați fi în cîștig. Dacă toată lumea ar fi virtuoasă, unde ați mai plasa articolele voastre asupra imoralității secolului? Vedeți dar că și viciul e bun la ceva.

Dar acuma e la modă să fii virtuos, bun creștin; și toată lumea se poartă ca atare; fiecare pozează în sfîntul Ieronim, după cum altădată poza în don Juan: are obrazul gălbejit, parcă ar fi mortificat, poartă părul ca apostolii, umblă cu mîinile împreunate și ochii în pămînt, își ia aerul modest al unui om în culmea perfecțiunii, ține o biblie deschisă pe cămin, un crucifix și o ramură de merișor sfințită la pat;

nu mai înjură, fumează arareori și abia de mai mestecă niște firișoare de tutun. În felul acesta a devenit creștin, vorbește de caracterul sfînt al artei, de înalta misiune a artistului, de poezia catolicismului, de Domnul de Lammenais, de pictorii școlii angelice, de conciliul de la Trent și de mii de alte lucruri frumoase. Cîțiva infuzează în religia lor un pic de republicanism ; și nu sînt cei mai puțin ciudați. Îl pun alături pe Robespierre de Isus Cristos într-un mod cît se poate de jovial și confundă cu o gravitate demnă de elogii *Faptele Apostolilor* cu decretele *sfintei* Convenții : este epitetul sacramental. Alții mai adaugă, ca ultim ingredient, cîteva idei saint-simoniene ; sînt integri și cinstiți, cine se mai poate compara cu ei ? Nu-i dat ridicolului omenesc să meargă mai departe, — *has ultra metas*[1]... etc. Sînt coloanele lui Hercule ale burlescului.

Creștinismul se bucură de atîta faimă datorată tartuferiei care-l propagă, încît chiar și neo-creștinismul și-a cîștigat oarecare trecere. Se spune că numărul adepților acestuia din urmă se ridică pînă la unul inclusiv d. Drouineau.

O varietate extrem de curioasă de ziarist moralist propriu-zis este ziaristul în a cărui familie sînt numai femei.

Acesta merge cu susceptibilitatea pudică pînă la antropofagie sau nu prea departe de ea.

El procedează într-o manieră care, deși simplă și ușoară la prima vedere, nu este mai puțin comică și amuzantă la culme ; cred că ar merita să fie lăsată moștenire posterității — ultimilor noștri nepoți, cum ziceau fosilele pretinsului mare secol.

Mai întîi, pentru a te erija în ziarist de o atare speță, trebuie să-ți pregătești cîteva unelte — precum două sau trei femei legitime, cîteva mame, cît mai multe surori, un sortiment complet de fete, precum și verișoare fără număr. Apoi mai e nevoie de o piesă de teatru sau de un roman oarecare, de o

[1] Aceste granițe extreme (lat.).

pană, de niște cerneală, hîrtie și un tipograf. Poate că ar trebui neapărat și o idee și cîțiva abonați ; dar te lipsești și de idei, făcînd apel la înțelepciune și la banii acționarilor.

Cînd ai toate acestea, te poți instala ca ziarist moralist. Următoarele două rețete, schimbate pe rînd și cu decență, sînt de ajuns pentru redactare.

Modele de articole virtuoase despre o premieră teatrală

„După literatura sîngeroasă, literatură despre drojdia societății ; după morgă și ocnă, alcov și lupanar ; după zdrențele pătate de crimă, zdrențe pătate de desfrîu ; după etc. (ținînd seama de necesitate și de spațiu se poate continua pe acest ton de la șase pînă la cincizeci de rînduri, chiar mai mult) — și pe bună dreptate. Iată unde duce nesocotirea sfintelor doctrine și dezmățul romantic : teatrul a devenit o școală de prostituție unde nu te poți încumeta să intri împreună cu o femeie pe care o respecți, decît tremurînd. Vii pe chezășia unui nume ilustru și ești obligat să te retragi la actul al treilea cu fiica ta, care te-a însoțit, adînc tulburată și cu totul descumpănită. Soția dumitale își ascunde roșeața sub evantai ; sora dumitale, vara dumitale etc.“ (Poți schimba cum vrei gradele de rudenie, să fie însă numai de sex feminin.)

Notă. Unul a mers cu moralitatea pînă acolo încît a spus : Nu mă voi duce la drama asta împreună cu metresa mea. Pe un asemenea om îl admir și îl iubesc ; îl port în inimă, așa cum Ludovic al XVIII-lea purta într-a sa toată Franța ; deoarece a avut ideea cea mai măreață, cea mai piramidală, cea mai uluitoare, cea mai luxoriană care s-a ivit vreodată în capul unui om, în acest binecuvîntat secol al nouăsprezecelea, în care s-au ivit atîtea idei și atît de năstrușnice.

Metoda de recenzare a unei cărți este foarte expeditivă și la îndemîna oricărei minți.

„Dacă vreți să citiți această carte, închideți-vă cu grijă în casă, nu cumva s-o uitați pe masă. Dacă soția sau fiica dumneavoastră ar deschide-o, ar fi pierdute. Cartea aceasta e periculoasă, cartea aceasta te îndeamnă la vicii. Ar fi avut poate mare succes pe timpul lui Crébillon, în casele de nebuni sau la supeurile distinse date de ducese ; dar acum, cînd moravurile s-au purificat, acum cînd mîna poporului a dărîmat edificiul ros de carii al aristocrației etc. etc., acum cînd..., acum cînd..., trebuie să existe în fiecare operă, o idee, o idee colea morală și religioasă care... vederi înalte și profunde, răspunzînd necesităților umanității ; căci e o situație vrednică de plîns să vezi tineri scriitori sacrificînd succesului lucrurile cele mai sfinte, și folosindu-și talentul, demn de stimă dealtminteri, pentru descrieri lubrice care ar face să roșească și un căpitan de dragoni (virginitatea căpitanului de dragoni este, după descoperirea Americii, cea mai frumoasă descoperire ce s-a făcut de o bună bucată de vreme). Romanul, a cărui critică o facem, amintește de Tereza filozoafa, de Felicia, de Cumătrul Mathieu, de Povestirile lui Grécourt." Ziaristul virtuos e de o vastă erudiție în materie de romane obscene ; aș fi curios să știu de ce.

E înspăimîntător cînd te gîndești că la unele ziare se află mulți asemenea întreprinzători onești care nu au decît aceste două rețete pentru a subsista, ei și numeroasa lor familie, de care se slujesc.

E vădit că eu sînt personajul cel mai excesiv de imoral ce se poate găsi în Europa și aiurea ; nu văd nimic care să fie mai licențios în romanele și comediile de astăzi decît în romanele și comediile de altădată, și nu înțeleg deloc de ce urechile domnilor de la ziare au devenit deodată atît de jansenist iritabile.

Nu cred că ziaristul cel mai inocent ar îndrăzni să spună că Pigault-Lebrun, Crébillon — fiul, Louvet, Voisenon, Marmontel și toți ceilalți făcători de romane și nuvele nu depășesc în imoralitate — deoarece de imoralitate e vorba — producțiile cele mai

deşănţate şi cele mai neruşinate ale domnilor cutare şi cutare, pe care nu-i numesc, ţinînd seama de pudoarea lor.

Ar trebui cea mai vădită rea-credinţă pentru a nu fi de acord cu mine.

Să nu mi se obiecteze că am ales aici nume puţin cunoscute sau rău cunoscute. Dacă nu m-am atins de nume răsunătoare şi monumentale, nu am făcut-o pentru motivul că ele nu ar veni în sprijinul afirmaţiei mele cu marea lor autoritate.

Romanele şi povestirile lui Voltaire nu sînt desigur — în afară de deosebirea de valoare — mult mai apte de a fi oferite ca premii mucoşilor din internate decît povestirile cele mai imorale ale amicului nostru licantropul sau chiar decît povestirile morale ale dulceagului Marmontel.

Ce se poate vedea în comediile marelui Molière? Sfînta instituţie a căsătoriei (stilul catehismului şi al ziaristului) batjocorită şi ridiculizată în fiecare scenă.

Bărbatul este bătrîn, urît şi vlăguit ; îşi aşază strîmb peruca pe cap, poartă haine demodate, are baston cu mînerul încovoiat, are nasul mînjit de tabac, picioare scurte, pîntecul umflat ca un buget. E bîlbîit, nu spune decît prostii ; şi face tot atîtea prostii cîte spune ; nu vede nimic, nu aude nimic ; femeia îi e strînsă în braţe chiar sub nasul lui ; nu ştie despre ce e vorba : asta durează pînă ce devine încornorat sadea în ochii săi şi în ochii întregii săli, care-i cît se poate de bine edificată, şi care aplaudă pe rupte.

Mai mult decît toţi aplaudă cei mai însuraţi.

Căsătoria se numeşte la Molière George Dandin sau Sganarelle.

Adulterul : Damis sau Clitandre ; nu există un alt nume mai dulceag şi mai fermecător pentru el.

Adulterinul e întotdeauna tînăr, bine făcut şi cel puţin marchiz. El intră fredonînd discret aria cea mai nouă, face un pas sau doi pe scenă, cu o mişcare dintre cele mai hotărîte şi mai triumfătoare din lume ; se scarpină în ureche cu unghia roză a degetului cel mic îndoit în mod elegant ; îşi trece prin

părul blond pieptenele de baga, și își îndreaptă voluminoasele dantele și panglici. Sacoul și pantalonii lui bufanți dispar sub eghileți și funde, gulerul e bine croit, mănușile miros mai frumos decît smirna și mai tare decît arpagicul ; penele au costat un ludovic fiecare fulg.

Cum îi strălucesc ochii și-i ard obrajii ! ce gură zîmbitoare ! ce dinți albi ! ce mînă catifelată și bine spălată !

Și cînd vorbește, n-auzi decît madrigale, fraze curtenitoare, înmiresmate, învăluite în parfumul unui stil prețios și de o alură dintre cele mai frumoase ; a citit romanele la modă și se pricepe la poezie, e viteaz și gata oricînd să-și tragă sabia din teacă, risipește aurul cu ambele mîini. Astfel încît Angélique, Angès, Isabelle abia se pot stăpîni să nu-i sară de gît, oricît de bine crescute și de aristocrate ar fi ele ; așa se face că bărbatul este neapărat înșelat în actul al cincilea, și poate să se socoată fericit dacă asta nu i se întîmplă chiar în actul întîi.

Iată cum e tratată căsătoria de Molière, unul dintre cele mai mari și mai grave genii care au fost vreodată. Cine își închipuie că există ceva mai drastic în rechizitoriile din *Indiana* și *Valentine* [1] ?

Paternitatea este și mai puțin respectată — dacă e posibil așa ceva. Uitați-vă la Orgon, uitați-vă la Géronte, uitați-vă la toți ceilalți.

Părinți furați de propriii lor fii, bătuți de valeți ! Cum li se dau pe față și avariția, și încăpățînarea, și imbecilitatea, fără nici o cruțare ! Ce glume ! Ce mistificări ! Pe bieții bătrîni care întîrzie să moară și care nu vor să dea banii strînși de ei, cum îi împinge de umeri în afara vieții ! pe ce ton se vorbește de veșnicia părinților ; ce pledoarii împotriva eredității — cu mult mai convingătoare decît toate declamațiile saint-simoniene !

Tatăl e un căpcăun, un Argus, un temnicer, un tiran, un cineva care nu-i bun decît să întîrzie o

[1] Romane de George Sand.

căsătorie timp de trei acte pînă la recunoașterea finală. Tatăl este un soț caraghios la culme. Niciodată fiul nu-i ridicol în piesele lui Molière ; deoarece Molière, ca toți autorii din toate timpurile, făcea curte tinerei generații în dauna celei vechi.

Scapin, și toți cei de teapa lui, cu capa lor vărgată după moda napolitană, cu boneta pe o ureche și cu pana în bătaia vîntului, nu sînt ei foarte pioși, foarte caști și foarte demni de a fi canonizați ? Ocnele sînt pline de oameni de-a dreptul cinstiți care nu au făcut nici pe sfert din ce-au făcut dumnealor. Sforăriile lui Trialph, în comparație cu ale lor sînt niște găinării mărunte. Iar Lizetele și Martonele, ce deșucheate mai sînt, Dumnezeule ! Femeile de stradă sînt mult mai puțin zvăpăiate și mai puțin prompte în a-ți zvîrli în obraz răspunsurile cele mai nerușinate. Ce bine se pricep ele să strecoare o scrisorică de dragoste, ce bine știu ele să facă pe paznicele în timpul rendez-vous-urilor. Pe cinstea mea că fetele astea sînt cît se poate de prețioase, de îndatoritoare, și ce sfetnice bune mai sînt !

O sumedenie de tipuri fermecătoare se agită, umblă încolo și încoace de-a lungul acestor comedii și a acestor piese cu intrigi încîlcite. Tutori păcăliți, bărbați încornorați, subrete dezmățate, valeți pișicheri, domnișoare nebune de amor, feciori desfrînați, soții adulterine ; oare nu-s aceștia preferabili frumoșilor noștri tineri melancolici și bietelor femei subjugate și pasionate din dramele și romanele „făcătorilor“ noștri la modă ?

Și toate acestea fără lovituri finale de pumnal, fără ceașca obligatorie de otravă ; deznodămintele sînt tot atît de fericite ca și deznodămintele din poveștile cu zîne ; toată lumea — pînă și bărbatul — e cît se poate de mulțumită. La Molière, virtuoșii sînt totdeauna făcuți de rușine și snopiți în bătaie ; ei sînt acei care poartă coarne și care-i întind fundul lui Mascarillo[1] ; morala abia dacă apare o singură

[1] *Mascarillo*, tipul valetului îndrăzneț, jovial și viclean, preluat din teatrul italian de Molière, care a dat acestui personaj o nouă strălucire.

dată, la sfîrşitul piesei, personificată într-un mod puţin cam burghez de către Loyal [1].

Tot ce am spus pînă acum nu-i menit să ştirbească prin nimic piedestalul lui Molière ; nu sîntem atît de nebuni încît să ne apucăm să zdruncinăm cu slabele noastre mîini colosul acesta de bronz ; vrem numai să demonstrăm pioşilor foiletonişti, pe care îi sperie operele noi şi romantice, că vechii clasici, a căror citire şi imitare ei o recomandă în fiecare zi, îi întrec cu mult în uşurătate şi imoralitate. Am putea lesne pune alăturea de Molière pe Marivaux şi pe La Fontaine, aceste două expresii atît de opuse ale spiritului francez, pe Régnier, şi pe Rabelais, pe Marot şi pe mulţi alţii. Dar intenţia noastră nu este de a face aici, unde vorbim de morală, un curs de literatură pentru uzul fecioarelor care citesc foiletoane.

Mi se pare că nu ar trebui să se facă atîta tapaj pentru o nimica toată. Din fericire, nu mai sîntem pe vremea blondei Eve şi nu putem, de bună seamă, să fim atît de primitivi şi atît de patriarhali ca acei din arca lui Noe. Nu sîntem nişte fetiţe care se pregătesc pentru prima comuniune ; şi cînd ne jucăm de-a coşuleţul, nu răspundem *tartă cu cremă.* [2]. În naivitatea noastră se strecoară destulă ştiinţă, şi de multă vreme virginitatea noastră a început să cutreiere oraşul ; sînt unele lucruri pe care nu le putem avea de două ori în viaţă, căci orice am face, după ce le-am pierdut odată, nu le vom mai redobîndi nicicînd : nu există nimic pe lume care să ne părăsească atît de repede ca virginitatea şi care să zboare mai iute decît iluzia, cînd s-au hotărît s-o pornească la drum.

---

[1] *Loyal,* personaj comic din piesa *Tartuffe,* ipocrit şi mieros.

[2] Locuţiune din piesele lui Molière *Şcoala femeilor* şi *Critica „Şcolii femeilor"*. În cea dintîi este atribuită naivităţii şi ignoranţei unei tinere fete. În cea de-a doua prostiei unui marchiz.

La urma urmei, poate că nu-i chiar atît de rău, iar cunoaşterea tuturor lucrurilor e preferabilă necunoaşterii tuturor lucrurilor. E o problemă pe care las s-o dezbată alţii mai pricepuţi decît mine. Fapt cert este că lumea a trecut de faza în care putea face pe modesta şi pe pudica şi cred că e prea baborniţă acum spre a mai face pe copila şi pe candida, fără a deveni ridicolă.

De la căsătoria ei cu civilizaţia, societatea şi-a pierdut dreptul de a fi ingenuă şi pudibondă. Mai există o anumită roşeaţă care este încă de rigoare cînd mireasa intră în culcuş, dar care nu mai are nici un rost a doua zi ; tînăra femeie nu-şi mai aminteşte cum a fost cînd era fecioară, iar dacă îşi aminteşte, e un lucru foarte indecent şi care compromite grav reputaţia bărbatului.

Cînd citesc întîmplător una din acele frumoase predici care au înlocuit în foile publice critica literară, mă apucă uneori profunde remuşcări şi profunde temeri, pe mine care am pe conştiinţă doar cîteva mărunte glume, puţin cam prea piperate, aşa cum numai un tînăr înfocat şi foarte repezit ar avea să şi le reproşeze.

Alături de vreun nou Bossuet din Café de Paris, ori de un Bourdaloue din balconul Operei sau de un Caton plătit cu rîndul, care mustră cu atîta asprime secolul nostru, eu mă simt cel mai îngrozitor criminal care a mînjit cîndva scoarţa pămîntului ; şi totuşi, Dumnezeu mi-e martor, înşirarea pe hîrtie a păcatelor mele, atît cele capitale cît şi cele mai uşoare, la care se adaugă albiturile şi durşusurile de rigoare, abia ar putea ajunge mulţumită celui mai abil editor să alcătuiască un volum sau două in 8°, care să apară zilnic, ceea ce e prea puţin pentru cineva care nu are pretenţia de a ajunge pe lumea cealaltă în rai, şi de a cîştiga premiul Montyon [1] sau de a fi o fecioară virtuoasă pe lumea asta.

---

[1] *Montyon*, Jean-Baptiste-Antoine Auget, baron de (1733—1820) filantrop şi economist francez, posesor al unei imense averi lăsată prin testament *Institutului Franţei* în vederea

Apoi, cînd mă gîndesc că i-am găsit beţi sub masă, şi mai ştiu eu unde, pe mulţi din aceşti cerberi ai virtuţii, mă întorc la părerea mai bună pe care o aveam despre mine, şi socotesc că, în pofida tuturor defectelor pe care le-aş putea avea, ei au unul care este în ochii mei cel mai mare şi cel mai grav dintre toate : mă refer la ipocrizie.

Căutînd mai bine, s-ar găsi poate şi un alt mic viciu de adăugat : dar acesta e atît de hidos că, drept să vă spun, abia îndrăznesc să-i zic pe nume. Apropiaţi-vă şi am să vi-l şoptesc la ureche : invidia. Invidia, şi nu altceva.

Ea se tîrăşte şi şerpuieşte de-a lungul tuturor acestor paterne predici : oricît s-ar strădui să se ascundă, i se văd din cînd în cînd printre metaforele şi figurile retorice licărindu-i ochii în capul mic şi turtit, de viperă ; o poţi surprinde lingîndu-şi cu limba despicată buzele înverzite de venin, o poţi auzi şuierînd încetişor la umbra unui epitet perfid.

Ştiu că ar fi din partea mea o insuportabilă şi prostească înfumurare să pretind că sînt de invidiat, ştiu că aş provoca aproape tot atîta dezgust ca unul din acei „excentrici“ de pe vremea Directoratului, care se lăudau cu norocul lor. Nu sînt atît de fanfaron să-mi închipui că există inşi care mă duşmănesc şi mă invidiază ; nu-i dat oricui să se bucure de o asemenea fericire, şi probabil că nici eu nu voi avea parte de ea încă multă vreme, aşa încît voi vorbi liber şi fără nici un gînd ascuns, ca unul ce sînt foarte dezinteresat în această privinţă.

Un lucru, sigur şi uşor de demonstrat acelora care s-ar putea îndoi, este antipatia naturală a criticului faţă de poet — adică a aceluia care nu face nimic faţă de acela care face ceva — a viespei faţă de albină, a calului jugănit faţă de armăsar.

Nu te faci critic decît după ce te-ai convins tu însuţi că nu poţi fi poet. Înainte de a te resemna la tristul rol de a ţine paltoanele şi de a marca lovitu-

instituirii a trei premii, între care unul de atribuit virtuţii.

rile ca un băiat de biliard sau unul care servește mingea, multă vreme ai făcut curte muzei, ai încercat s-o deflorezi ; dar nu ai avut destulă vigoare pentru asta, ți-ai pierdut răsuflarea și ai căzut, palid și istovit, la piciorul sfîntului munte.

Înțeleg ura ta. E dureros să vezi pe un altul așezîndu-se la masa banchetului la care tu nu ai fost poftit și culcîndu-se cu o femeie care te-a refuzat pe tine. Îl plîng din inimă pe bietul eunuc obligat să asiste la zbenguielile stăpînului său.

El e admis în ascunzișurile cele mai secrete ale haremului ; conduce cadînele la baie ; vede lucind în apa argintie a marilor bazine frumoasele trupuri șiroind de perle, mai lucioase decît agatele ; cele mai discrete frumuseți îi apar fără nici un văl. Prezența lui nu stingherește. E un eunuc. Sultanul își mîngîie favorita și o sărută pe gura-i ca o rodie, în fața lui. E, într-adevăr, pus într-o situație cît se poate de falsă, și trebuie să se simtă desigur foarte încurcat, neștiind cum să se poarte.

În aceeași situație se află și criticul care-l vede pe poet plimbîndu-se în grădina poeziei cu cele nouă frumoase cadîne, și lăfăindu-se într-o dulce lene la umbra laurilor verzi. Cu greu se stăpînește să nu ridice o piatră de pe drum și să i-o arunce în cap ; cu ce sete l-ar nimeri, dincolo de zidul verde unde se află, dacă ar fi destul de îndemînatic.

Criticul care nu a creat nimic e un laș ; e întocmai ca acel abate care face curte soției unui laic : acesta din urmă nu se poate răzbuna în același fel și nici nu se poate bate cu el.

Îmi închipui că ar fi o poveste cel puțin tot atît de ciudată ca aceea a lui Teglathphalasar [1] sau a lui Gemmagog — care a inventat pantofii cu vîrful îndoit în sus — povestea diferitelor maniere de a deprecia o operă începînd de la o lună de la apariția ei pînă în zilele noastre.

---

[1] *Teglathphalasar*, numele mai multor regi ai Asiriei în secolele XII—XIII î.e.n.

Ar fi material pentru cincisprezece sau șaisprezece volume in-folio ; dar mi-e milă de cititori, și mă mărginesc la cîteva rînduri ; pentru fapta mea bună, pretind o recunoștință mai mult decît eternă. Cîndva, într-o epocă foarte depărtată, care se pierde în noaptea timpurilor, sînt taman trei săptămîni de atunci, înflorea romanul tip evul mediu, mai ales la Paris și la periferia lui. Era la mare cinste tunica împodobită cu armoarii ; pieptănătura în formă de con a femeilor nu era nici ea disprețuită, foarte apreciat era pantalonul cu un crac de un fel și al doilea de alt fel ; pumnalul era neprețuit ; pantoful cu vîrful îndoit în sus era adorat ca un fetiș. Nu existau decît ogive, turnulețe, colonete, vitralii colorate, catedrale și cetățui : nu existau decît tinere nobile și gentilomi, paji și valeți, cerșetori (de breaslă) și oșteni, cavaleri galanți și castelani feroci ; — lucruri desigur mai nevinovate decît jocurile cele mai nevinovate, care nu făceau rău nimănui.

Criticul nu așteptase un al doilea roman pentru a începe acțiunea lui de ponegrire ; de la primul care apăruse, se înfășurase în tîrsîna lui din păr de cămilă, își turnase un hîrdău de cenușă în cap, și luîndu-și glasul lui tînguitor, începuse să țipe :

— Iar evul mediu, mereu evul mediu ! cine are să mă scape de evul mediu, de acest ev mediu care nici măcar nu-i evul mediu ? Ev mediu de mucava și de lut ars, care n-are nimic din evul mediu decît numele. Ah ! baronii de fier, cu armura lor de fier, cu inima lor de fier, în pieptul lor de fier ! Ah ! catedralele cu ornamentele lor în formă de trandafiri deschiși, cu vitraliile lor înflorite, cu horbotele lor de granit, cu treflele lor decupate, cu coama zidurilor crestată ca un fierăstrău, cu patrafirul lor de piatră dantelată ca un văl de mireasă, cu lumînările, cu cîntările, cu preoții lor în odăjdii sclipitoare ; cu credincioșii lor îngenuncheați, cu orga lor care murmură și cu îngerii lor care plutesc și bat din aripi sub bolți ! — cum mi-au denaturat evul mediu, evul meu mediu atît de subtil, atît de nuanțat ! cum l-au

făcut să dispară sub grosolana lor văruială, ce spoială țipătoare ! O ! zugravi nepricepuți, care vă închipuiți că știți să combinați culorile, dacă zvîrliți roșul pe albastru, albul pe negru și verdele pe galben, voi nu ați văzut din evul mediu decît scoarța, voi nu ați ghicit sufletul evului mediu ; sub învelișul în care ați îmbrăcat fantomele voastre nu circulă sînge, sub platoșele voastre de oțel nu bate nici o inimă, în pantalonii voștri de tricou nu se găsesc picioare, sub rochiile voastre cu steme nu există nici pîntece, nici piept, sînt veșminte care au forma unor oameni, asta-i tot. Prin urmare, jos cu evul mediu așa cum l-au încropit „făcătorii" (a fost lansat cuvîntul cel mare : *făcătorii)* ! Evul mediu nu ne mai zice nimic acum, vrem altceva.

Și publicul, văzînd că foiletoniștii latră la evul mediu, îndrăgi bietul ev mediu, pe care aceștia pretindeau că l-au dat gata dintr-o singură lovitură. Evul mediu se infiltră în toate — sprijinit fiind de piedicele puse de ziare — în drame, în melodrame, în romanțe, în nuvele, în poezii ; existau pînă și vodeviluri tip evul mediu, iar Momus fredona mereu refrenuri feudale.

Alături de romanul tip evul mediu, înflorea romanul-stîrv, gen de roman foarte plăcut, consumat în mari cantități de cuconițele nervoase și bucătăresele blazate.

Foiletoniștii au sosit imediat, atrași de miros, cum sînt atrași corbii de măruntaiele vînatului aruncat la cîini, au ciopîrțit cu ciocul penei lor de gîscă bietul gen de roman, l-au distrus cu răutate — era un roman care nu voia altceva decît să prospere și să putrezească în tihnă pe rafturile unsuroase ale bibliotecilor. Cîte n-au spus ? Cîte n-au scris ? Literatură de morgă și de ocnă, coșmar de gîde, halucinații de măcelar beat și de polițai sadic în plină criză ! Dădeau ușurel a se înțelege că autorii erau niște asasini și niște vampiri, că au dobîndit urîtul obicei de a-și ucide tata și mama ; că beau sînge din cranii, că se folosesc de tibia drept furculiță și taie pîinea cu un cuțit de ghilotină.

Şi totuşi, ştiau mai bine decît oricine, deoarece luaseră de multe ori masa cu ei, că autorii acestor încîntătoare măceluri erau nişte băieţi de familie bună, oameni de treabă, foarte blajini, agreabili în societate, că purtau mănuşi albe, că erau miopi, pentru că aşa era şic, că le plăcea infinit mai mult *beefsteak*-ul decît cotlete de om, şi că beau regulat vin de Bordeaux şi nu sînge de fată sau de copil nou-născut. Deoarece văzuseră şi pipăiseră manuscrisele, ştiau cît se poate de bine că autorii folosiseră cerneală de cea mai bună calitate, hîrtie englezească, şi nu sînge de om ghilotinat şi nici piele de creştin jupuit de viu.

Dar, orice ar fi spus ei, orice ar fi făcut, trăiam în secolul stîrvului, secol căruia îi plăcea mai mult osuarul decît budoarul ; cititorul nu se lăsa prins decît cu un cîrlig de care se afla agăţat drept momeală un mic cadavru pe cale de a se învineţi. Lucru uşor de înţeles, dacă puneţi un trandafir în vîrful undiţei, staţi atît încît păianjenul are timp să-şi ţeasă pînza în îndoitura cotului vostru, şi nu veţi prinde nici cea mai măruntă plevuşcă ; agăţaţi un vierme sau o bucăţică de brînză alterată, şi vor zbughi din apă crapi, bibani, anghile ca să înhaţe hrana. Nu există o prea mare deosebire între oameni şi peşti, pe cît s-ar crede.

S-ar fi zis că ziariştii au devenit quakeri, brahmani, sau pitagoricieni, sau tauri, într-atît îi apucase o subită oroare de roşu şi de sînge. Niciodată nu fuseseră văzuţi atît de leşinaţi, atît de gelatinoşi — parcă erau smîntînă şi zer. Nu admiteau decît două culori, albastrul ceresc şi verdele mărului. Trandafiriul era numai tolerat, şi dacă publicul ar fi vrut să le intre în voie, l-ar fi dus să pască spanac pe malurile rîului Lignon, cot la cot cu oile păstoriţei Amaryllis. Îşi schimbaseră fracul negru cu vesta de turturică a lui Céladon sau Silvandru, agăţaseră în jurul penelor lor de gîscă coroniţe de trandafiri şi panglicuţe — în chip de cîrjă pastorală. Umblau cu părul răvăşit, ca nişte copii, îşi refăcuseră virginita-

tea după rețeta lui Marion Delorme, ceea ce le-a reușit tot atît de bine ca și ei.

Aplicau literaturii porunca decalogului :

Să nu ucizi !

Nu-ți mai puteai permite cel mai neînsemnat omor dramatic, și actul al cincilea devenise imposibil. Socoteau că pumnalul este excesiv, otrava monstruoasă, toporul incalificabil. Ar fi vrut ca eroii dramatici să trăiască pînă la vîrsta lui Melchisedec ; și totuși, se recunoaște, din timpuri imemoriale, că scopul oricărei tragedii este ca, în ultima scenă nenorocitul de erou, ajuns la capătul puterilor, să fie doborît, după cum scopul oricărei comedii este de a uni, din punct de vedere matrimonial, doi imbecili, un june-prim și o jună-amoreză, fiecare în jur de șaizeci de ani.

Pe vremea aceea, am aruncat în foc (după ce-am făcut bineînțeles còpii, așa cum procedează toată lumea) două superbe și minunate drame tip evul mediu, una în versuri, alta în proză, ale căror eroi sînt sfîrtecați și zvîrliți în apă clocotită în plin teatru, ceea ce ar putea amuza foarte mult, fiind destul de inedit.

Pentru a mă conforma ideilor lor, am compus apoi o tragedie antică în cinci acte, intitulată *Heliogabal*, al cărei erou se aruncă în latrină, situație extrem de nouă și care are avantajul de a prezenta decoruri nevăzute încă în teatru. Am mai făcut și o dramă modernă, cu mult superioară piesei *Antony*, *Arthur sau Omul fatal*, în care ideea providențială apare sub forma unui pateu de ficat de Strasbourg, pe care eroul îl mănîncă pînă la ultima fărîmă, după ce a comis mai multe violuri, ceea ce, adăugat la remușcările sale, îi dă o indigestie groaznică, din pricina căreia moare. Un sfîrșit moralizator, care dovedește că *Dumnezeu e drept* și că viciul e întotdeauna pedepsit, iar virtutea recompensată.

Cît despre genul monstruos, știți cum l-au tratat, și cum l-au maltratat pe Han de Islanda, mîn-

cătorul de oameni, pe Habibrah vrăjitorul negru, pe Quasimodo, clopotarul, pe Triboulet care nu-i decît un simplu ghebos — ce straniu furnicar ! — și pe toți hidoșii gigantici pe care scumpul meu vecin îi pune să mișune și să țopăie prin pădurile virgine și catedralele din romanele sale. Nici viguroasele trăsături à la Michelangelo, nici ciudățeniile demne de Callot, nici efectele de umbră și lumină în maniera lui Goya, nimic nu a fost pe placul lor ; ei l-au sfătuit să se întoarcă la ode, atunci cînd scria romane ; și la romane cînd scria drame : tactică obișnuită la ziariști care întotdeauna apreciază mai mult ceea ce s-a făcut înainte decît ceea ce se face acum. Fericit e, totuși, acela care este recunoscut superior chiar de către foiletoniști, în toate operele sale, cu excepția, bineînțeles, a aceleia pe care o recenzează ; autorul nu are decît să scrie un tratat de teologie sau un manual de bucătărie dacă vrea ca teatrul lui să fie considerat admirabil !

În legătură cu romanul de dragoste, romanul înfocat și pasionat, care are ca tată pe germanul Werther și ca mamă pe franceza Manon Lescaut, am vorbit în treacăt, la începutul acestei prefețe, despre rîia morală care se ține de el cu disperare, sub pretextul religiei și al bunelor moravuri. Criticii-păduchi sînt ca și păduchii de corp : părăsesc cadavrele și-i năpădesc pe cei vii. De pe cadavrul romanului tip evul mediu, criticii au dat buzna pe corpul romanului de dragoste, dar carnea lui e vie și rezistentă, și s-ar putea să-și rupă dinții.

Ne gîndim, în pofida respectului pe care-l purtăm apostolilor moderni, că autorii acestor romane, învinuiți a fi imorali, dacă nu sînt tot atît de însurați ca ziariștii virtuoși, au și ei, mai toți, cîte o mamă, iar mulți dintre ei au surori și sînt înzestrați cu numeroși membri de familie de sex feminin ; dar mamele și surorile lor nu citesc romane, nici chiar pe cele imorale ; ele cos, brodează și se ocupă de treburile casei. Ciorapii lor, cum ar zice domnul Planard, sînt de un alb integru, îi puteți privi pe picioarele lor, nu

sînt *albaștri*[1], și moș Chrysale, care ura toate femeile savante, le-ar propune drept exemple pilduitoare doctei Philaminte.

Cît despre *soțiile* acestor domni — deoarece au atîtea — oricît de feciorelnici ar fi bărbații lor, mie, cel puțin, mi se pare că ar trebui să știe anumite lucruri. De fapt, se prea poate ca ei să nu le fi învățat nimic. Atunci înțeleg de ce vor să le mențină în această prețioasă și binecuvîntată ignoranță. Dumnezeu e mare și Mahomet e profetul lui ! Femeile sînt curioase ; dea Domnul și morala ca ele să-și satisfacă toată curiozitatea într-o manieră mai legitimă decît Eva, străbunica lor, și să nu mai înceapă a pune întrebări șarpelui !

În ceea ce privește fiicele lor, dacă au urmat la vreun pension, nu știu ce ar mai putea afla din cărți.

E tot atît de absurd să spui că un bărbat e un bețivan pentru că a descris o orgie, și un desfrînat, pentru că povestește despre un desfrîu, pe cît de absurd e să pretinzi că un bărbat e virtuos pentru că a scris o carte moralizatoare ; în fiecare zi se vede exact contrariul. Vorbește personajul și nu autorul ; dacă eroul lui e ateu, nu înseamnă că și el e ateu ; dacă îi descrie pe hoți furînd și vorbind ca niște hoți, nu-i și el hoț din pricina asta. Dacă ar fi așa, Shakespeare, Corneille și toți tragicii ar fi trebuit ghilotinați ; ei au comis mai multe omoruri decît Mandrin și Cartouche ; și totuși, nu s-a făcut așa ceva, și cred că nu se va face încă multă vreme, oricît de virtuoasă și de morală ar putea deveni critica. E una din maniile acestor scîrța-scîrța pe hîrtie, cu vederi înguste, de a substitui întotdeauna pe autor operei și de a recurge la persoana lui ca să stîrnească prin scandal gustul pentru mizerabilul lor ghiveci, știind prea bine că nimeni nu și-ar arunca ochii pe elucubrațiile lor dacă ei s-ar mărgini numai la opiniile lor individuale.

---

[1] Joc de cuvinte : *bas-bleus* (ciorapi albaștri) = femei pedante cu pretenții literare.

Deloc nu pricep ce scop au toate aceste zbierete, și revărsări de mînie și lătrături, la ce bun? ce îi mînă pe acești domni Geoffroy în miniatură să facă fiecare pe don Quichotte al moralei? și, ca niște adevărați sergenți de stradă ai literaturii, să înhațe și să ciomăgească, în numele virtuții, orice idee pe care o prind plimbîndu-se într-o carte cu scufa pusă strîmb pe cap sau cu fusta suflecată puțin cam prea sus? E foarte ciudat.

Epoca noastră, orice ar spune ei, este imorală (dacă acest cuvînt înseamnă ceva, lucru de care ne îndoim foarte); nici nu ne mai trebuie altă dovadă decît cantitatea de cărți imorale pe care le produce și succesul pe care-l repurtează. Cărțile urmează moravurile și nu moravurile cărțile. Regența l-a făcut pe Crébillon, nu Crébillon a făcut regența. Păstorițele lui Boucher erau fardate și decoltate, pentru că micile marchize umblau fardate și decoltate. Tablourile se creează după modele și nu modelele după tablouri. E ca și cum s-ar spune: Mazărea aduce cu sine primăvara; dimpotrivă, după ce vine primăvara se coace mazărea, iar după ce vine vara se coc cireșele. Fructele cresc pe copaci și desigur nu copacii pe fructe; e o lege eternă și invariabilă în varietatea ei; secolele se succed și fiecare secol produce fructele sale care nu sînt aceleași cu ale secolului precedent; cărțile sînt fructele moravurilor.

Alături de ziariștii moraliști, sub ploaia de predici ca sub o ploaie de primăvară într-un parc oarecare, s-a făcut auzită pe scîndurile unei scene susținută de căpriori saint-simonieni o procesiune de ciupercuțe de o nouă speță, destul de ciudată, a cărei istorie naturală o voi face de îndată.

Sînt criticii utilitariști. Bieți indivizi care aveau nasul atît de cîrn încît nici ochelari nu puteau purta și care totuși nu vedeau mai departe de vîrful nasului.

Cînd un autor pune pe biroul criticilor un volum oarecare, fie roman sau culegere de poezii, domnii aceștia se răstoarnă alene pe fotoliu, îl țin în echi-

libru pe picioarele dindărăt, își iau aere de mari specialiști și, legănîndu-se, își umflă gușa, și se întreabă :

— La ce servește cartea asta ? Ce ne încălzește pe noi stilul, rima, și forma ? Tocmai de aceasta e vorba (da, vulpilor, pentru care strugurii sînt prea verzi !). Societatea suferă, e în prada unei mari sfîșieri interioare (traduceți : nimeni nu vrea să se aboneze la ziarele folositoare). Poetul trebuie să caute pricina acestui rău și să-l vindece. Mijlocul îl va găsi dacă se alătură, cu inima și cu sufletul, de umanitate (poeți filantropi ! ar fi ceva rar și fermecător). Un asemenea poet așteptăm, un asemenea poet dorim din adîncul sufletului nostru. Cînd va apărea, ale lui vor fi toate aclamațiile mulțimii, ai lui toți laurii, ale lui toate coroanele, al lui Prytaneul [1]...

Perfect ! dar deoarece dorim ca cititorul nostru să se țină treaz pînă la sfîrșitul preafericitei noastre prefețe, nu vom continua această imitație foarte fidelă a stilului utilitar, care prin natura sa este destul de soporific și ar putea înlocui cu folos o doză de laudanum sau un discurs academic.

Nu, imbecililor, nu, cretinilor și gușaților ce sînteți, o carte nu este o supă cu gelatină ; un roman nu este o pereche de cizme fără cusătură, un sonet nu-i o seringă care injectează mereu ; o dramă nu-i o cale ferată, toate aceste lucruri esențialmente civilizatoare și care fac omenirea să înainteze pe calea progresului.

Pe mațele tuturor papilor trecuți, prezenți și viitori, nu și nu, de o sută de mii de ori nu.

Dintr-o metonimie nu-ți faci o scufie de lînă, nu te încalți cu o comparație în loc de pantofi, nu te poți folosi de o antiteză drept umbrelă ; nu-ți poți lipi, din nefericire, de burtă cîteva rime pestrițe în loc de jiletcă. Am intima convingere că o odă este un veșmînt prea ușor pentru iarnă și nu te-ai putea

---

[1] *Prytaneu*, edificiu public în cetățile antice grecești, sediul tribunalului. În sens figurat, recompensă atribuită celor cu merite artistice deosebite.

îmbrăca mai bine, cu strofe, antistrofe și epode, decît acea femeie a cinicului care se mulțumea numai cu virtutea ei drept cămașă și umbla goală-goluță, — așa cum ne relatează istoria.

Totuși, celebrul domn de La Calprenède, punîndu-și odată un costum nou și întrebat fiind din ce stofă este, a răspuns : e din *Silvandre*, *Silvandre* fiind o piesă de-a lui care a fost jucată cu succes.

Astfel de raționamente te fac să ridici din umeri deasupra capului, chiar mai sus decît erau umerii ducelui de Gloucester.

Oameni cu pretenții de economiști, doritori să reconstruiască societatea din temelie, lansează cu toată seriozitatea asemenea trăsnăi.

Un roman are două utilități : una materială și cealaltă spirituală, dacă se poate folosi o atare expresie cînd te referi la roman. Utilitatea materială constă în primul rînd în cele cîteva mii de franci care intră în buzunarul autorului și-i dau destulă greutate ca dracul sau vîntul să nu-l poată urni din loc ; pentru librar e un frumos cal de rasă, care tropăie și saltă înhămat la cabrioleta sa de abanos și oțel, cum zice Figaro ; pentru negustorul de hîrtie, încă o fabrică pe malul unui pîrîiaș oarecare, și adesea un mijloc de a strica o priveliște frumoasă ; pentru tipografi cîteva tone de lemn de Campêche [1], ca să-și vopsească săptămînal gîtlejul ; pentru bibliotecile de împrumut, o grămadă de gologani cocliți și o cantitate de grăsime care, dacă ar fi strînsă și folosită cum trebuie, ar face inutilă pescuirea balenelor. Utilitatea spirituală constă în aceea că, în timp ce se citesc romanele, se poate dormi, astfel că nu-i nevoie să se consume ziare utile și virtuoase, sau nu știu ce alte droguri indigeste și abrutizante.

Să se mai spună după toate acestea că romanele nu-și aduc contribuția lor la civilizație. Nu am să vorbesc de debitanții de tutun, de băcanii și de negustorii ambulanți de cartofi prăjiți, care poartă un

[1] Din lemnul de Campêche, numit și lemn de India sau lemn albastru, se extrag coloranți.

mare interes acestei ramuri a literaturii, deoarece calitatea hîrtiei întrebuințate este superioară hîrtiei de ziar.

Într-adevăr, ai motive să rîzi cît te ține gura cînd îi asculți dizertînd pe domnii utilitariști republicani sau saint-simonieni. Tare aș vrea să știu, mai întîi, în mod precis, ce vrea să spună lălîul ăsta de substantiv cu care împînzesc zilnic vidul coloanelor lor, și care le servește de „șibolet"[1] și de termen sacramental. Utilitate : ce-i cu cuvîntul acesta și la ce se aplică ?

Sînt două feluri de utilitate și sensul acestei vocabule este totdeauna relativ. Ceea ce-i util pentru unul nu e util pentru altul. Dumneata ești cîrpaci, eu sînt poet. Pentru mine e util ca primul vers să rimeze cu al doilea. Un dicționar de rime îmi este foarte util ; dumneata, cînd pingelești o pereche de cizme vechi, nu ai ce face cu el ; și tot atît de adevărat e că un cuțit de cizmar nu mi-ar fi de folos atunci cînd compun o odă. Acestea fiind zise, veți obiecta că un cîrpaci valorează mult mai mult decît un poet și că te poți lipsi mai curînd de ultimul decît de primul. Nu țin să înjosesc meseria de cîrpaci, căreia îi acord aceeași cinste ca și meseriei de monarh constituțional, dar mărturisesc cu umilință că aș suporta mai curînd să umblu cu pantofii descusuți decît ca versul meu să aibă o rimă proastă și că m-aș lipsi mai curînd de cizme decît de poeme. Neieșind aproape niciodată din casă și folosindu-mi cu mai multă iscusință capul decît picioarele, folosesc mai puține încălțări decît un republican virtuos care nu face decît să alerge toată ziua de la un minister la altul pentru a cerși un locușor.

Știu că sînt unii cărora le plac mai mult morile decît bisericile și hrana trupului mai mult decît

---

[1] Șibolet, cuvînt ebraic, însemnînd spic și floare, folosit drept termen de recunoaștere într-un episod biblic. Prin extensie : încercare decisivă pentru capacitatea sau incapacitatea cuiva.

hrana sufletului. Acestora nu am ce să le spun. Merită să fie economiști pe lumea asta, ba chiar și pe cealaltă.

Există vreun lucru absolut util pe pămînt și în viața pe care o trăim? Mai întîi e foarte puțin util să existăm pe pămînt și să viețuim. Îl desfid pe cel mai savant din banda de ziariști să ne spună la ce servim, dacă nu ca să nu ne abonăm la *Constituționalul* sau la vreun altfel de ziar oarecare.

Apoi, admițînd a priori utilitatea existenței noastre, care sînt lucrurile realmente utile în vederea susținerii ei? O supă și o bucată de carne, de două ori pe zi, e tot ce trebuie pentru a umple burta, în accepțiunea strictă a cuvîntului. Omul — căruia îi ajunge, după ce-a murit, un sicriu de două picioare lățime și de șase în lungime, ba chiar îi prisosește — nu are nevoie de mult mai mult cît timp trăiește. Un cub gol, de șapte-opt picioare în toate sensurile, cu o mică gaură pentru a putea respira, o singură alveolă a stupului, e suficient pentru a-l adăposti și a-l feri de ploaie. Înfășurîndu-se, ca lumea, într-un pled, va fi apărat destul de bine de frig, ba mai bine decît dacă și-ar pune unul din cele mai elegante și mai frumos croite fracuri de la Staub.

Chiar și cu atît, el va putea — literalmente — subzista. Se spune doar că se poate trăi cu 25 de gologani pe zi, dar a mînca atît cît să nu mori de foame nu înseamnă să trăiești; și nu văd cum un oraș organizat în mod utilitar ar putea fi mai agreabil de locuit decît cimitirul Père-la-Chaise.

Nimic din ce-i frumos nu este indispensabil vieții. Dacă s-ar suprima florile, lumea nu ar suferi materialmente, cine ar vrea totuși să nu mai existe flori? Aș renunța mai bucuros la cartofi decît la trandafiri și cred că numai un utilitarist e în stare să smulgă un răzor de lalele ca să semene varză.

La ce servește frumusețea femeilor? O femeie care este bine conformată din punct de vedere medical și capabilă să facă copii va fi întotdeauna destul de bună pentru economiști.

La ce bun muzica? la ce bun pictura? Cine ar fi atît de nebun să-l prefere pe Mozart domnului Carrel, și pe Michelangelo inventatorului muștarului alb?

Un lucru cu adevărat frumos e acela care nu poate servi la nimic; tot ce este util e urît, căci este expresia unei nevoi și nevoile omului sînt triviale și dezgustătoare, ca și biata și infirma sa natură. Locul cel mai util într-o casă este latrina.

Eu — să nu se supere domnii! — sînt dintre aceia pentru care superfluul este necesarul, iar lucrurile și oamenii îmi plac în raport invers cu serviciile pe care mi le pot aduce. Prefer unui vas folositor un vas chinezesc pe care sînt pictați dragoni și mandarini și care nu-mi servește la nimic, iar dintre talentele mele prețuiesc cel mai mult acela de a nu ghici logogrifele și șaradele. Aș renunța foarte bucuros la drepturile mele de francez și de cetățean ca să văd un tablou autentic de Rafael sau o femeie frumoasă și goală: pe prințesa Borghese, de pildă, cînd pozează pentru Canova, sau pe Julia Grisi cînd intră în baie. În ce mă privește, aș consimți cu multă plăcere la întoarcerea antropofagului de Carol al X-lea, dacă mi-ar aduce din castelul său din Boemia un paner cu cîteva sticle de Tokay sau de Johannigsberg și aș găsi că legile sale electorale sînt destul de largi, dacă unele străzi ar fi fost lărgite, deși ar fi luat măsuri restrictive în alte domenii. Cu toate că nu sînt un diletant, îmi place mai mult scîrțîitul de scripcă și tamburina decît clopoțelul domnului președinte. Mi-aș vinde pantalonii pentru un inel și aș schimba pîinea pentru o dulceață. Ocupația care-i șade cel mai bine unui bărbat rafinat mi se pare aceea de a nu face nimic sau de a-și fuma, într-o poziție analitică, pipa sau țigara. De asemenea îi stimez mult pe cei care joacă popice ca și pe cei care știu să facă versuri bune. Vedeți că principiile utilitariste nu sînt nici pe departe principiile mele și că nu voi fi niciodată redactor la un ziar virtuos, numai dacă nu cumva nu mă voi converti, ceea ce mi se pare că ar fi destul de caraghios.

În locul unui premiu Montyon pentru recompensarea virtuţii, aş fi preferat să se dea, cum a făcut Sardanapal, marele filozof care a fost atît de puţin înţeles, o primă mare aceluia care ar inventa o nouă plăcere, căci plăcerea mi se pare scopul vieţii şi singurul lucru util pe lume. Aşa a voit Dumnezeu, el care a creat femeile, parfumurile, lumina, florile frumoase, vinurile bune, caii zglobii, ogarii şi pisicile de Angora, el care nu a spus îngerilor săi : fiţi virtuoşi, ci : iubiţi ; care ne-a dat buze mai sensibile decît restul pielii pentru a săruta cu ele femeile, ochi îndreptaţi în sus pentru a vedea lumina, mirosul subtil pentru a respira sufletul florilor, coapse nervoase pentru a strînge şoldurile armăsarilor şi a zbura iute ca gîndul — fără cale ferată şi fără cazane cu aburi — mîini delicate pentru a mîngîia capul prelung al ogarilor, spatele catifelat al pisicilor, şi umerii netezi ai fiinţelor puţin virtuoase, şi care în sfîrşit nu ne-a acordat decît nouă, oamenilor, triplul şi gloriosul privilegiu de a bea fără să ne fie sete, de a scoate scîntei din amnar şi de a face dragoste în orice anotimp, ceea ce ne deosebeşte de animale mult mai mult decît obiceiul de a citi ziare şi de a fabrica legi.

Dumnezeule ! ce prostie e acea pretinsă perfectibilitate a geniului uman cu care ni se împuiază urechile ! S-ar spune că omul este, într-adevăr, o maşină susceptibilă de continue îmbunătăţiri, şi că un ruaj mai bine angrenat, o contra-pondere mai avantajos plasată ar putea ajuta la o funcţionare mai confortabilă şi mai lesnicioasă. Cînd se va reuşi să se dea omului un stomac dublu, astfel ca să poată rumega ca un bou, să i se dea ochi şi la ceafă ca să poată vedea ca Ianus pe acei care-i scot limba în spate şi să-şi poată contempla *nedemnitatea* într-o poziţie mai puţin stingheritoare decît aceea a lui Venus Callipyge din Atena, să i se prindă aripi de omoplaţi ca să nu fie obligat să cheltuiască şase gologani cu omnibuzul ; cînd i se va crea un nou organ, atunci da, într-adevăr, cuvîntul *perfectibilitate* va începe să capete un sens.

De cînd se tot fac acele frumoase perfecţionări, ce s-a realizat care să nu fi fost realizat tot atît de bine, ba chiar şi mai bine, înainte de potop?

Reuşitu-s-a oare să se bea mai mult decît s-a băut pe vremea ignoranţei şi a barbariei (stil vechi)? Alexandru, amicul echivoc al frumosului Ephestion, bea destul de mult, deşi pe atunci nu apărea *Ziarul cunoştinţelor folositoare*, şi nu ştiu ce utilitarist ar fi în stare să soarbă pînă la fund — fără a deveni „vinopic" şi a se umfla mai tare decît Lepeintre-junior sau decît un hipopotam — cupa cea mare căreia i se spunea ceaşca lui Hercule. Mareşalul de Bassompierre care a golit enorma lui cizmă cu marginea răsfrîntă în sănătatea a treisprezece cantoane, mi se pare deosebit de preţios în genul său şi foarte greu de perfecţionat.

Ce economist ne va lărgi astfel stomacul încît să intre în el tot atîta *beefsteak* cît înghiţea răposatul Milon din Crotona care mînca de unul singur un bou întreg? Lista de bucate de la Café Anglais, de la Véfour sau de la orice alt restaurant renumit, care doriţi dumneavoastră, mi se pare prea slabă şi prea ecumenică, comparată cu lista de bucate servite la cină de Trimalcion. La ce masă se serveşte acum o scroafă-mistreţ, cu cei doisprezece pui ai ei, într-o singură tipsie? Cine dintre dumneavoastră a mîncat murene şi ţipari îngrăşaţi cu carne de om? Credeţi că în adevăr Brillat-Savarin l-a perfecţionat pe Apicius? Oare la Chevet, ar fi putut găsi marele furnizor de măruntaie din slujba lui Vitellius creieri de fazan şi de păun, precum şi limbi de fenicoptere şi ficaţi de *scarus*[1] cu care să umple faimosul scut al Minervei? Stridiile voastre de la Rocher de Cancale sînt oare de un gust mult mai rafinat decît stridiile lui Lucrin, pentru care se amenajase o mare specială? Vilele de petrecere — din cartierele mărginaşe — ale marchizilor de pe vremea Regenţei sînt nişte mizerabile căsuţe de ţară în comparaţie cu vilele

---

[1] Peşte de mare foarte gustos.

patricienilor romani din Baine, Capre și Tibor. Splendorile ciclopice ale acestor mari voluptuoși care-și construiau monumente eterne pentru plăceri de o zi nu ar trebui să ne facă să ne prosternăm în fața geniului antichității și să ștergem pentru totdeauna din dicționarele noastre cuvîntul *perfectibilitate*?

S-a inventat de atunci măcar un singur păcat esențial? Din nefericire au rămas tot șapte, ca mai înainte, și orice om cu frica lui Dumnezeu nu ar putea comite decît cel mult șapte păcate într-o zi, ceea ce este destul de puțin. Nici nu-mi pot închipui măcar ca, după un secol de progres, ținînd seama de viteza cu care înaintăm, s-ar găsi un amorez în stare să reînnoiască a treisprezecea muncă a lui Hercule. Ar putea face cineva adoratei sale o singură plăcere mai mult decît se făcea pe vremea lui Solomon? Mulți preailuștri savanți și multe prearespectabile doamne susțin părerea contrarie, pretinzînd că intensitatea dragostei a scăzut cu timpul. Ei bine, dacă așa stau lucrurile, cum de ne mai puteți vorbi de progres? Știu bine ce-mi veți răspunde: avem o cameră a pairilor și o cameră a deputaților, există speranța ca în curînd toată lumea să aibă drepturi electorale iar numărul reprezentanților să fie dublat sau triplat. Nu găsiți că și pînă acum s-au făcut destule greșeli de franceză la tribuna națională și că sînt destui trepăduși pentru meschinele treburi ce se învîrtesc acolo? Nu pricep deloc ce folos aduce cazarea a două sau trei sute de provinciali într-o baracă de lemn, cu un plafon zugrăvit de domnul Fragonard, pentru a-i pune să ticluiască și să cîrpăcească nu știu cîte legi absurde sau cumplite. Ce importă dacă vă guvernează o sabie, un pămătuf sau o umbrelă? Ceea ce vă guvernează întotdeauna este bastonul, și mă mir că oameni ai progresului își pierd timpul discutînd ce toroipan să aleagă care să le mîngîie spinarea, cînd ar fi mult mai progresist și mai puțin costisitor să-l rupă în bucăți și să le arunce la toți dracii.

Singurul om cu bun-simț dintre voi e un nebun, un mare geniu și un imbecil, un poet divin cu mult mai mare decît Lamartine, decît Hugo și decît Byron ; anume Charles Fourier, falansterianul care întrunește într-o singură persoană toate aceste calități, el singur a avut o logică și are cutezanța de a trage consecințele acesteia pînă la capăt. El afirmă, fără pic de șovăială, că nu va trece mult și oamenii vor avea o coadă de cincisprezece picioare lungime cu un ochi în vîrf ; ceea ce, fără îndoială, este un progres, și îngăduie să se facă o mie de lucruri frumoase care nu se puteau face înainte, cum ar fi doborîrea elefanților, fără a se recurge la violență, legănarea în copaci fără scrînciob, tot așa de comod cum se leagănă maimuța cea mai bine condiționată, renunțarea la umbrela de soare și de ploaie — înălțînd coada în chip de panaș deasupra capului, așa cum fac veverițele care se lipsesc cu multă plăcere de umbrele — precum și alte prerogative, a căror enumerare s-ar lungi prea mult. Mai mulți falansterieni pretind chiar că s-au și ales cu o codiță micuță care nu are altă pretenție decît să se facă mai mare ; Dumnezeu să le dea viață lungă.

Charles Fourier a descoperit tot atîtea specii de animale cîte a găsit Georges Cuvier, marele naturalist. El a descoperit cai care vor ajunge de trei ori mai mari decît elefanții, cîini mari cît tigrii, pești în stare să sature mai multă lume decît cei trei pești ai lui Isus Cristos, despre care ateii voltairieni cred că e o păcăleală de 1 aprilie, iar eu cred că-i o superbă parabolă. El a construit orașe pe lîngă care Roma, Babilonul și Tirul nu sînt decît niște mușuroaie de cîrtițe ; a îngrămădit la turnuri Babel unul peste altul și a montat în nori niște spirale mai infinite decît acelea din toate gravurile lui John Martinn ; a imaginat nu știu cîte ordine de arhitectură și noi condimente ; a făcut un proiect de teatru care li s-ar fi părut grandios chiar și romanilor de pe timpul imperiului, și a întocmit o listă de bucate pentru cină — pe care Lucius sau Nomentanus ar fi

găsit-o poate suficientă pentru o cină prietenească; promite să creeze plăceri noi și să dezvolte organele și simțurile; se va strădui să facă femeile mai frumoase și mai voluptuoase, pe bărbați mai robuști, mai viguroși; vă asigură că veți avea copii, și își propune să reducă numărul locuitorilor de pe pămînt astfel ca fiecare să se simtă la largul său; ceea ce este mai rezonabil decît să-i silești pe proletari să facă alți proletari, deși atunci cînd se înmulțesc prea repede, sînt zvîrliți apoi în stradă și li se dau ghiulele în loc de pîine.

Numai în felul acesta e posibil progresul. Tot restul e o amară batjocură, o farsă lipsită de orice haz, care nu-i bună nici măcar să înșele pe cei mai idioți nătăfleți.

Falansterul este realmente un progres față de abația din Thélème și aruncă în mod definitiv paradisul terestru în rîndul lucrurilor cu totul depășite și demodate. *O mie și una de nopți* și povestirile doamnei d'Aulnoy sînt singurele care pot lupta cu succes împotriva falansterului. Ce fecunditate! Ce de-a invenții! S-ar putea încărca trei mii de miraculoase căruțe cu poeme romantice sau clasice; iar versificatorii noștri, fie ei academicieni sau nu, au o biată imaginație sărăcăcioasă, în comparație cu domnul Charles Fourier, inventatorul atracțiunilor pasionate. Ideea de se servi de mișcările a căror reprimare s-a încercat pînă acum, este, fără doar și poate, o înaltă și trainică idee.

A! spuneți că sîntem în progres! Dacă mîine un vulcan și-ar deschide craterul la Montmartre, ar acoperi Parisul cu un lințoliu de cenușă și l-ar înmormînta sub lavă — cum a făcut odinioară Vezuviul la Stabia, la Pompei sau la Herculanum — și dacă, după cîteva mii de ani, arheologii din acea vreme ar face săpături și ar exhuma cadavrul defunctului oraș, spuneți-mi ce monument ar rămînea în picioare pentru a fi mărturia splendorii marei dispărute, Notre-Dame, biserica gotică? Arheologii și-ar putea într-adevăr face o frumoasă idee despre artele noastre, degajînd palatul Tuileries, retușat de domnul

Fontaine! Statuile de pe podul Ludovic al XV-lea, transportate fiind în muzeele viitoare, ar face o frumoasă impresie! Şi, dacă nu ar fi tablourile vechilor şcoli şi statuile antichităţii sau ale Renaşterii, îngrămădite în galeria Luvrului, acest maţ inform, dacă nu ar fi plafonul lui Ingres care nu te lasă să crezi că Parisul nu a fost decît o tabără a barbarilor, un sat de celţi sau de topinambuxi[1], ceea ce s-ar scoate în urma săpăturilor arheologice ar fi ceva foarte curios. Scăpărătoare ale gărzilor naţionale, căşti de pompieri, monede bătute la o matriţă rudimentară, iată ce s-ar găsi în loc de acele arme frumoase, cu atîta grijă cizelate, pe care evul mediu le-a lăsat în ascunzişurile turnurilor şi ale mormintelor sale în ruină, şi în loc de acele medalii de care sînt pline vasele etrusce şi care pavează fundamentele tuturor construcţiilor romane. Cît despre mizerabilele noastre mobile de lemn furniruit, acele biete lăzi goale, atît de urîte, atît de meschine cărora li se spune comode sau scrinuri, şi toate acele ustensile informe şi fragile, sper că timpul va avea destulă milă ca să le distrugă pînă şi urma.

Într-o bună zi ne-a venit fantezia să facem un monument grandios, magnific. Am fost siliţi mai întîi să împrumutăm planul de la vechii romani, şi chiar înainte de a fi fost isprăvit, Pantheonul nostru s-a clătinat pe picioare ca un copil rahitic şi s-a împleticit ca un invalid beat-mort, încît a trebuit să i se dea cîrje de piatră, căci altfel s-ar fi prăbuşit cît era de lung, în faţa întregii lumi, într-un mod cît se poate de jalnic, şi toate naţiunile ar fi avut de ce să rîdă poate mai bine de o sută de ani. Cînd ne-am gîndit să aşezăm un obelisc într-una din pieţele noastre, am fost nevoiţi să ne ducem la Luxor să-l şterpelim de acolo, şi ne-au trebuit apoi doi ani ca să-l transportăm pînă aici. Bătrînul Egipt a plantat obeliscuri pe marginea tuturor drumurilor, aşa cum semănăm noi plopii; el ducea obeliscurile la subsuoară, aşa cum zarzavagiul duce sub braţ legăturile

[1] Popor indigen din Brazilia.

de sparanghel, și tăia un monolit din coasta munților săi de granit mai ușor decît tăiem noi o scobitoare sau o lopățică de curățat urechile. Acum cîteva secole îl aveam pe Rafael, îl aveam pe Michelangelo ; acum îl avem pe domnul Paul Delaroche, și asta datorită faptului că ne aflăm în progres. Vă lăudați cu Opera ; zece opere ca a voastră ar fi tocmai bune să joace sarabanda într-un circ roman. Domnul Martin însuși, cu tigrul său îmblînzit și cu bietul său leu gutos și somnoros ca un abonat la *Gazette*, apare de-a dreptul jalnic în comparație cu un gladiator din antichitate. Ce contează reprezentațiile voastre de beneficiu, care durează pînă la ora două noaptea, față de jocurile publice care țineau o sută de zile, față de reprezentațiile în care vase adevărate se băteau de-adevăratelea pe o mare adevărată, în care mii de oameni se ciopîrțeau unii pe alții, cît se poate de conștiincios, în mii de bucățele ; — pălește, eroicul meu Franconi ! — iar după ce se retrăgea marea, venea deșertul, cu tigrii și leii săi care răgeau — teribili figuranți, folosiți doar o singură dată —, în care rolul prim era susținut de vreun atlet robust din Dacia sau Panonia, care ar fi fost de multe ori pus în mare încurcătură dacă ar fi fost rechemat prin aplauze, după terminarea piesei, deoarece partenera lui fusese o frumoasă și lacomă leoaică din Numidia, înfometată de trei zile ? Elefantul dansator pe sîrmă nu vi se pare superior domnișoarei George ? Credeți că domnișoara Taglioni dansează mai bine decît Arbuscula și Perrot mai bine decît Bathylle ? Sînt convins că Roscius ar fi dat cîteva puncte înainte lui Bocage, oricît de excelent ar fi fost. Galeria Coppiola a jucat un rol de ingenuă la peste o sută de ani. Ar fi nedrept să nu mărturisim că cea mai bătrînă dintre tinerele noastre primadone nu are mai mult de șaizeci de ani, și că domnișoara Mars, din acest punct de vedere, nu a realizat nici un progres ; ei aveau vreo trei sau patru mii de zei în care credeau, iar noi nu avem decît unul și nici în acesta nu credem : ciudat progres. Nu este Jupiter mai tare decît Don Juan și un se-

ducător cu totul deosebit? Realmente, nu știu ce-am inventat noi sau ce-am perfecționat măcar!

După ziariștii virtuoși — și ca pentru a le servi de antiteză — vin ziariștii blazați, de obicei tineri de douăzeci, douăzeci și doi de ani, care nu au ieșit niciodată din cartierul lor și nu s-au culcat încă decît cu menajera. Pe aceștia, totul îi plictisește, totul îi enervează, totul îi exasperează; sînt saturați, blazați, uzați, inaccesibili. Ei știu dinainte ce aveți de gînd să le spuneți; au văzut, au simțit, au încercat, au auzit tot ceea ce este posibil să vezi, să simți, să încerci și să auzi; inima omenească nu are un colțișor oricît de ascuns pe care ei să nu-l fi luminat cu lanterna. Ei declară cu un extraordinar aplomb: Inima omenească nu-i așa, femeile nu sînt făcute astfel, caracterul acesta e fals. Sau: dar ce! mereu numai iubire sau ură! mereu bărbați și femei! nu ni se poate vorbi și de altceva? Bărbatul este doar cunoscut și răscunoscut pînă la ultima lui fibră, iar femeia mai mult decît atît, și asta de cînd domnul de Balzac a început să se amestece în asemenea treburi.

Cine ne va scăpa de bărbați și de femei?

Și ce-ți închipui, domnule, că fabula dumitale e nouă? e nouă așa cum Podul-Nou e nou: nimic pe lumea asta nu-i mai banal; am citit-o nu știu unde, pe cînd mă ținea încă doica în brațe sau, știu eu, poate altădată; de zece ani ni s-a împuiat capul cu de-alde astea. Și apoi, află, domnule, că nu există nimic despre care să nu știu eu, că totul îmi este cunoscut și răscunoscut, cît despre ideea dumitale, fie ea tot așa de virgină precum fecioara Maria, nu mă voi da în lături să afirm că am văzut-o prostituîndu-se în piețele publice cu cei din urmă scriitorași și cu cei mai mărunți și mai ridicoli pedanți.

Ziariștii aceștia au fost pricina apariției lui Jocko, a Monstrului Verde, a Leilor din Mysore și a miilor de alte năstrușnice născociri.

Ei se plîng că sînt obligați să citească într-una cărți și să vadă mereu piese de teatru. În legătură cu un nenorocit de vodevil, vă vorbesc despre migdalii înfloriți, despre teii care îmbălsămează aerul, despre adierile primăverii, despre mireasma frunzelor tinere ; devin iubitori de natură după modelul tînărului Werther, ei care n-au făcut un pas dincolo de periferia Parisului, ei care nu sînt în stare să deosebească o varză de o sfeclă. Dacă e vreme de iarnă, vă vor vorbi de plăcerile căminului domestic, și buștenii care trosnesc în sobă, de suportul pe care se așază lemnele, de papucii de casă, de reverie, de ațipire ; și nu uită să-ți citeze faimosul vers al lui Tibul :

Quam juvat immites ventos audire cubantem[1]

luîndu-și un aer deziluzionat și naiv în același timp — dintre cele mai fermecătoare. Se vor da drept oameni asupra cărora opera altor oameni nu mai are nici o influență, pe care emoțiile dramatice îi lasă tot atît de reci și de indiferenți ca briceagul cu care își ascut pana de gîscă, dar care, în același timp, exclamă ca J.-J. Rousseau : „Ia uită-te ce brebenoc !" Ei practică o antipatie feroce față de : coloneii de la Gymnase, unchii din America, veri și verișoare, față de bătrînii morocănoși și susceptibili, față de văduvele romanțioase, încercînd să ne lecuiască de vodeviluri, demonstrînd în fiecare zi, prin foiletoanele lor, că nici un francez nu s-a născut isteț. Realmente, nu găsim ceva rău în asta, ba dimpotrivă, și ne face chiar plăcere să recunoaștem că dispariția vodevilului sau a operei comice în Franța (gen național) ar fi una dintre marile binefaceri cerești. Dar aș vrea să știu ce speță de literatură vor lăsa dumnealor să se instaureze în locul acesteia. Adevărul este că nici nu s-ar putea găsi ceva mai rău.

[1] Cel ce se desfată ascultînd culcat vîntul nedomolit (lat.).

Alții țin predici împotriva gustului falsificat și traduc pe tragicul Seneca. Deunăzi, și pentru a termina cu toată șleahta, s-a format un nou batalion de critici de o speță nemaivăzută.

Formula lor de apreciere e dintre cele mai comode, mai elastice, mai maleabile, mai peremptorii, mai superlative și mai izbutite pe care un critic și-ar fi putut vreodată imagina. Zoïl n-ar fi pregetat să facă o astfel de critică.

Pînă acum, dacă voiau să deprecieze o lucrare oarecare sau s-o scadă cu tot dinadinsul în ochii abonatului patriarhal și naiv, dădeau sau citate false sau smulse cu perfidie din text; truncheau frazele, mutilau versurile, astfel că autorul însuși s-ar fi convins că-i cel mai mare caraghios din lume; îl acuzau de plagiate fanteziste; găseau asemănări între pasaje din cartea lui și pasaje ale unor autori vechi sau moderni; îl acuzau, folosind un stil de bucătăreasă și o mulțime de solicisme, că nu cunoaște franceza și că denaturează limba lui Racine și a lui Voltaire; afirmau cu toată seriozitatea că lucrarea împinge la antropofagie, și că cititorii vor deveni, fără doar și poate, chiar în cursul săptămînii respective, canibali sau hidrofobi; dar toate acestea nu aveau pic de duh, erau depășite, false, nerușinate și miroseau a mucegai. Din pricină că împănase mai toate foiletoanele și articolele din rubrica *Varietăți* cu acuzații de imoralitate, expresia devenise total nesatisfăcătoare și inaptă de a mai produce vreun efect, astfel că nu mai rămăsese decît o singură publicație, *le Constitutionnel,* ziar pudic și virtuos, după cum se știe, care avea curajul disperării și o mai folosea.

Și așa se face că s-a inventat critica de viitor, critica prospectivă. V-ați dat seama, din prima clipă, ce încîntătoare este și din ce frumoasă fantezie s-a iscat? Rețeta e simplă și pot să vă spun îndată în ce constă. Cartea frumoasă, demnă de laudă, este cartea care nu a apărut încă. Cartea apărută este

negreșit detestabilă. Aceea de mîine este superbă; dar e mereu azi.

Critica aceasta amintește de bărbierul care și-a pus drept firmă următoarele cuvinte scrise cu litere mari :

Aici se va radè gratuit MÎINE.

Toţi pîrliţii care citeau pancarta își făgăduiau pentru a doua zi inexprimabila și suprema desfătare de a fi bărbieriţi o dată în viaţă fără a fi nevoiţi să deschidă punga ; în cursul nopţii care preceda preafericita zi, părul de pe obraz creștea în voie, atingînd o lungime de aproximativ jumătate de picior ; dar cînd se aflau la bărbier și după ce acesta le punea șervetul la gît, îi întreba dacă aveau gologani, să facă bine a-i stoarce din buzunar, iar dacă nu, are să-i pună să scuture nucii din livadă sau să culeagă mere cu prăjina ; jura pe toţi sfinţii că, dacă nu se achită într-un fel, le va tăia gîtul cu briciul : iar ei bieţii, clănţănind din dinţi, pricăjiţi și jalnici, invocau pancarta și sacro-santa inscripţie. — Eh, ei ! drăgălașul meu burtă-verde, răspundea bărbierul la cîte unul, nu prea ești tu tobă de carte, ar trebui să te întorci la școală, s-o iei de la capăt ! Pancarta spune : *Mîine.* Nu sînt eu nătărăul și scrîntitul ăla să rad pe gratis *astăzi ;* ce ar spune ceilalţi bărbieri ? că duc meseria de rîpă. Mai veniţi și voi data trecută sau la paștele cailor, și veţi fi serviţi cum se poate mai bine. Lovi-m-ar lepra să mă lovească dacă nu vă servesc atunci cu totul gratuit ! Pe cinstea mea de frizer !

Autorii care citesc un articol prospectiv în care e luată în bătaie de joc o carte actuală, își fac iluzii că opera la care lucrează ei va fi o carte a viitorului. Ei caută să-și însușească pe cît posibil ideile criticilor și devin sociali, moralizatori, palingenezici, mi-

tici, panteiști, adepți ai lui Buchez[1], crezînd că în felul acesta vor scăpa de formidabila anatemă; dar li se întîmplă ceea ce se întîmpla și clienților bărbierului: astăzi nu este ajunul zilei de mîine. Atît de făgăduita zi de mîine nu va lumina niciodată pămîntul, formula este prea comodă ca să fie părăsită atît de repede. Scriind despre o carte care le stîrnește invidia, și pe care ar vrea s-o desființeze, ei se grozăvesc în același timp că sînt cît se poate de generoși și de imparțiali. Îți face impresia că nu caută nimic altceva decît motive de laudă, dar sub pana lor nu apare niciodată un cuvînt de prețuire. Rețeta e mult superioară aceleia care s-ar putea numi retrospectivă și care constă în a nu aprecia decît opere vechi, care nu se mai citesc, și care nu stingheresc pe nimeni, în dauna cărților moderne, de care se ocupă și care rănesc mai direct amorul-propriu.

Am spus la început, înainte de a trece în revistă pe domnii critici, că s-ar putea găsi suficient material pentru cincisprezece sau șaisprezece volume infolio, dar că mă voi mulțumi numai cu cîteva rînduri; încep să mă tem ca aceste cîteva rînduri să nu fie niște rînduri de o lungime de două sau trei mii de stînjeni fiecare și să nu semene cu acele volume broșate, groase și îndesate, pe care nu le poți găuri nici cu o ghiulea de tun, intitulate în mod perfid: *Un cuvînt asupra revoluției*, un cuvînt despre una sau alta... Povestea isprăvilor și ale nenumăratelor iubiri ale divei Madeleine de Maupin risca să fie expediată la repezeală; oricine însă va pricepe ușor că nu-i de ajuns un singur volum pentru a cînta după cum se cuvine aventurile acestei frumoase Bradamante[2]. Iată de ce, oricît de mare ne-ar fi fost dorința de a duce mai departe blazonul iluș-

[1] *Buchez*, Philippe — Joseph — Benjamin, filozof și om politic francez, a fondat școala neo-catolică, amestec eteroclit de idei religioase și politice.
[2] *Bradamante*, eroină din *Orlando Furioso* de Ariosto.

trilor Aristarci[1] ai epocii, ne vom mulțumi cu ceea ce am scris pînă acum, adăugînd doar cîteva reflecții asupra cumsecădeniei blajinilor noștri confrați întru Apollo care, tot atît de stupizi ca și Casandra de la teatrul de pantomimă, nu se mișcă din loc, așteptînd să fie loviți cu sabia de lemn a lui Arlechin și să primească un picior în fund de la paiață, fără a se urni mai mult decît se urnește un idol.

Ei seamănă cu un profesor de scrimă care văzîndu-se atacat, și-ar duce mîinile la spate și ar primi în piept toate loviturile de sabie ale adversarului, fără a încerca măcar o singură dată să pareze.

E ca și cum într-un proces penal, numai procurorul regal ar avea cuvîntul, sau într-o dezbatere nu s-ar admite dreptul la replică.

Criticul spune ba una, ba alta. Face pe grozavul și taie în carne vie. Absurd, detestabil, monstruos ; asta nu seamănă cu nimic, asta seamănă cu orice. Se reprezintă o dramă, criticul se duce s-o vadă ; se întîmplă să nu corespundă deloc cu drama pe care și-a făurit-o în capul lui, după ce-a citit titlul piesei ; și, cînd scrie foiletonul, substituie drama lui dramei autorului, îți întinde o peltea plină de erudiție, se descarcă de toată știința acumulată în ajun într-o bibliotecă oarecare și face de două parale oameni de la care ar avea de învățat, și dintre care cel mai neînsemnat ar putea da lecții unuia mai grozav decît el.

Autorii îndură totul cu o mărinimie și o răbdare realmente de neconceput. Cine sînt oare, la urma urmei, criticii aceștia, cu tonul atît de tranșant, cu cuvîntul atît de răstit încît ai putea crede că sînt odraslele unor zei ? Dar nu sînt decît niște indivizi cu care am stat pe aceleași bănci la liceu și care, lucrul este evident, au profitat mai puțin de pe urma

[1] *Aristarc*, gramatic și critic din Alexandria, autor al unor ediții din Homer, Hesiod, Pindar și alții, precum și a numeroase studii și comentarii despre poezia clasică. Considerat un critic infailibil. Prin extensie : critic judicios dar sever.

studiilor decît noi, ceilalți, deoarece nu au scos nici o lucrare, neputînd face altceva decît să spurce și să ciopîrțească lucrările altora, ca niște adevărate lighioane de pe malul lacului Stymphalo[1].

Ce ar fi să se instaureze critica criticilor ? căci acești mari dezgustați, care fac atîta pe grozavii și pe dificilii, sînt departe de a fi tot atît de infailibili ca sfîntul nostru părinte. S-ar putea aduna suficient material pentru o publicație cotidiană de cel mai mare format posibil. Erorile lor istorice sau de altă natură, scornitele lor citate, greșelile lor de franceză, plagiatele lor, vorbăria lor goală, glumele lor răsuflate și de prost gust, sărăcia de idei, lipsa lor de inteligență și de tact, necunoașterea celor mai elementare lucruri, care-i fac să comită cu toată seninătatea grave confuzii, luînd de pildă Pireul drept bărbat și pe domnul Delaroche drept pictor, ar furniza autorilor atîtea posibilități de revanșă, fără alt efort decît acela de a sublinia anumite pasaje cu creionul sau de a le reproduce textual, știut fiind că nu se înmînează odată cu brevetul de critic și o diplomă de mare scriitor, și că nu-i de ajuns să le reproșezi altora greșeli de limbă sau de gust, pentru a nu cădea tu însuți în același păcat ; criticii noștri ne dovedesc acest lucru zi de zi. Dacă Chateaubriand, Lamartine sau alții ca ei ar face critică, aș înțelege să fie adorați în genunchi ; dar ca domnii Z, K, Y, V, Q, X sau vreo altă literă dintre A și Ω să facă pe micii Quintiliani și să ia lumea la rost în numele moralei și al beletristicii, asta mă revoltă și îmi provoacă accese de furie fără seamăn. Aș vrea ca poliția să dea o ordonanță prin care să interzică unor faimoase personaje să se ciocnească de alte personaje faimoase. E adevărat că un cîine se poate uita la un episcop și că Sfîntul Petru din Roma, oricît de gigantic ar fi el, nu-i poate împiedica pe acești transteverini să murdărească partea de jos a

[1] Conform mitologiei antice, pe malul lacului *Stymphalo* din Grecia, Hercule și-a făptuit una din cele douăsprezece munci, ucigînd păsările care se hrăneau cu trupuri omenești.

zidurilor în felul în care știu ei ; dar pe de altă parte, cred că ar fi o curată nebunie să se scrie de-a lungul unor anumite reputații monumentale :

Murdăria oprită.

Carol al X-lea e singurul care a înțeles bine această chestiune. Ordonînd suprimarea ziarelor, a adus un mare serviciu artelor și civilizației. Ziariștii sînt un fel de misiți, de geambași care se interpun între artiști și public, între rege și popor. Se știe ce rezultate frumoase au dat. Neîncetatele lătrături alungă inspirația și aruncă asemenea suspiciuni în inimi și în spirite, încît nimeni nu îndrăznește să mai acorde vreo încredere poeților și guvernanților ; ceea ce face ca regalitatea și poezia, cele mai mărețe lucruri din lume, să devină și cele mai imposibile, spre marea nenorocire a popoarelor, care-și sacrifică buna stare neînsemnatei plăceri de a citi în fiecare dimineață cîteva fițuici proaste, pe hîrtie proastă, zmîngălite într-un stil prost, acoperite cu cerneală proastă. Nu exista nici un critic de artă sub Iulius al II-lea și nu cunosc vreun foileton cu privire la Daniel de Volterra, Sebastian del Piombo, Michelangelo sau Rafael, și nici cu privire la Ghiberti delle Porte sau Benvenuto Cellini, și cu toate acestea mă gîndesc că oameni care nu au avut ziare, care nu au cunoscut nici măcar cuvîntul *artă* sau cuvîntul *artistic*, au avut totuși destul talent și așa, și nu s-au achitat prea rău de sarcinile meșteșugului lor. Lectura ziarelor împiedică existența unor adevărați savanți și a unor adevărați artiști ; e ca și cum, după ce faci zilnic excese, te-ai băga, enervat și obosit, în culcușul muzelor, care sînt aspre și greu de mulțumit, și vor ca amanții lor să fie viguroși, cu forțe cît se poate de proaspete. Ziarul ucide cartea, după cum cartea a ucis arhitectura, așa cum artileria a ucis curajul și tăria mușchilor. Nimeni nu-și poate închipui cîte plăceri ne sînt răpite de ziare. Nimic nu mai este virgin pentru tine din pricina lor ; din pricina lor nu ai nimic propriu, nu ai o carte care

să fie numai a ta, la teatru nu mai ai nici o surpriză, cunoscînd dinainte, din ziare toate deznodămintele, ele îți fură plăcerea de a sporovăi, de a bîrfi, de a trăncăni, de a vorbi de rău, de a născoci vreun zvon sau de a colporta o știre adevărată timp de opt zile în toate saloanele din lume. Ne îndoapă, fără voia noastră, cu judecăți de-a gata, și ne feresc de unele lucruri pe care le-am fi găsit plăcute ; datorită ziarelor vînzătorii ambulanți de scăpărătoare cu fosfor, dacă sînt înzestrați cu un pic de memorie, pot bate cîmpii despre literatură cu aceeași incompetență ca academicienii de provincie ; din pricina lor auzim toată ziua, în locul unor idei naive sau a unor neghiobii personale, fragmente din ziare, prost digerate, care se aseamănă cu omletele crude pe o parte și arse pe cealaltă, care ne vîră fără milă pe gît noutăți învechite de trei sau patru ore și pe care copiii de țîță le-au aflat înaintea noastră ; ne tocesc gustul, și din cauza lor semănăm cu acei băutori de rachiu pipărat, care nu mai găsesc nici un gust vinurilor celor mai savuroase și nici nu-și dau seama de buchetul lor parfumat. Dacă Ludovic-Filip ar suprima o dată pentru totdeauna toate ziarele politice și literare, i-aș fi infinit de recunoscător și i-aș turna imediat un ditiramb fantastic în versuri libere și rime încrucișate ; semnat : prea umilul și prea devotatul vostru supus etc. Să nu-și închipuie cineva că literatura nu va mai interesa pe nimeni ; pe vremuri, cînd nu erau ziare, un catren preocupa tot Parisul timp de opt zile și o premieră teatrală șase luni.

E adevărat că în felul acesta ar dispare anunțurile și elogiile cu treizeci de gologani rîndul, iar notorietatea ar fi mai puțin promptă, mai puțin fulgerătoare. Dar am imaginat un mijloc foarte ingenios pentru înlocuirea anunțurilor. Dacă pînă la punerea în vînzare a romanului meu de mare succes, care urmează să apară, grațiosul monarh va suprima ziarele, voi folosi mijlocul acesta cu toată încrederea și voi aștepta de la el marea cu sarea. Cînd va sosi

măreața zi, douăzeci și patru de crainici călare, în livreaua editorului, cu adresa indicată pe spate şi pe piept, și cu o banieră avînd brodat pe ambele părți titlul romanului — fiecare crainic fiind precedat de un toboșar și un țambalist — vor parcurge orașul și se vor opri în piețe și la răscruci, strigînd cu glas tare și răspicat : Astăzi, și nu ieri sau mîine, se pune în vînzare admirabilul, inimitabilul, divinul şi chiar mai mult decît divinul roman al prea celebrului Théophile Gautier : *Domnișoara de Maupin*, pe care Europa, și chiar și alte părți ale lumii, inclusiv Polinezia, îl așteaptă cu mare nerăbdare de un an și mai bine. Se vînd cinci sute de exemplare pe minut și edițiile se succed din jumătate în jumătate de oră : s-a ajuns la a nouăsprezecea ediție. Un pichet de gardieni municipali stă în fața librăriei, ținînd în frîu mulțimea și prevenind orice dezordine. Desigur, asta face cît un anunț de trei rînduri în *Débats* și *Courrier français*, strecurat între reclamele privitoare la centuri elastice, gulere de crinolină, biberoane care nu se sparg și nu se strică, pasta Regnault și rețetele împotriva durerilor de dinți.

Mai 1834

CAPITOLUL I

Mi te plîngi, dragă prietene, că-ţi scriu atît de rar. Ce-ai vrea să-ţi comunic mai mult decît că sînt sănătos şi că îţi port mereu aceeaşi afecţiune ? Sînt lucruri pe care le cunoşti prea bine, atît de fireşti la vîrsta mea, ţinînd seama şi de frumoasele tale calităţi, încît e aproape ridicol să trimit o biată foaie de hîrtie pe o distanţă de o sută de leghe, în care să nu spun mai mult decît ştii. Oricît aş căuta, nu găsesc nimic care ar merita osteneala să-ţi fie adus la cunoştinţă ; viaţa mea e cît se poate de liniştită, de o neîntreruptă monotonie. Ziua de azi o determină pe cea de mîine, după cum ziua de ieri a determinat-o pe cea de astăzi şi, fără să am trufia de a mă crede profet, pot prezice dimineaţa, cu toată certitudinea, ce se va întîmpla seara.

Iată cum îmi împart ziua : mai întîi mă scol, asta se înţelege de la sine, aşa începe fiecare zi ; iau gustarea de dimineaţă, fac puţină scrimă, ies la plimbare, mă întorc, iau prînzul, fac cîteva vizite sau citesc vreo carte ; apoi mă culc întocmai cum am făcut şi în ajun, adorm, şi imaginaţia, nefiindu-mi stîrnită de nici o întîmplare nouă, nu-mi aduce decît visuri banale şi răsuflate, la fel de monotone ca şi viaţa mea reală. După cum vezi, toate acestea nu-s prea amuzante. Totuşi mă împac mai bine acum cu traiul ăsta decît aş fi făcut-o cu şase luni în urmă. E adevărat, mă plictisesc, dar în linişte şi cu o resemnare nu lipsită de o anume dulceaţă, pe care îmi place s-o asemui cu acele zile de toamnă, palide şi călduţe, cărora le găseşti, după dogorile excesive ale verii, un farmec ascuns.

Deși în aparență am acceptat-o, viața aceasta nu mi se potrivește deloc sau cel puțin nu seamănă nici pe departe cu viața la care visez și pentru care mă cred făcut. Poate că mă înșel, poate că, într-adevăr, nu-s potrivit decît pentru acest fel de viață ; dar îmi vine greu s-o cred, căci, dacă asta mi-ar fi soarta, m-aș fi împăcat mai ușor cu ea și asprimile ei nu m-ar fi lovit în atîtea privințe — și încă atît de dureros. ,

Știi doar cît de mult mă atrag aventurile ciudate, tot ce-i straniu, excesiv sau primejdios și cu ce aviditate devorez romanele și povestirile de călătorie : poate că nu se mai află pe tot pămîntul ăsta o fantezie mai zurlie și mai hoinară decît a mea : ei bine, nu știu cărei fatalități îi datorez faptul că nu am avut parte nicicînd de vreo aventură și n-am plecat niciodată în vreo călătorie. Ocolul lumii înseamnă pentru mine ocolul orașului în care stau, marginea zării mă împresoară din toate părțile, mă lovesc pretutindeni de real. Viața mea este aidoma cu a scoicii pe bancul de nisip, cu a iederii ce se înfășoară pe trunchiul copacilor, cu a greierului din vatră. Sînt de-a dreptul uluit că picioarele încă n-au prins rădăcini.

Amorul este zugrăvit legat la ochi, de fapt Destinul ar trebui zugrăvit astfel.

Valetul meu, un țărănoi cam bădăran și greu de cap, a colindat întreaga lume așa cum o cutreieră crivățul, a fost nu știu pe unde dracu, pe ce meleaguri, i-au trecut prin fața ochilor tot felul de minunății pe care eu nu le-am văzut decît în vis, și nu se sinchisește de toate astea nici cît negru sub unghie : s-a aflat în cele mai ciudate împrejurări, a trecut prin cele mai uluitoare peripeții, prin care-i poate fi dat cuiva să treacă. Îl trag de limbă uneori și turbez la gîndul că toate aceste întîmplări minunate le-a cunoscut un bădăran tont și nesimțit, care nu-i bun de nimic altceva decît de ceea ce face, adică să scuture hainele de praf și să curețe cizmele de noroi.

E limpede că s-ar fi cuvenit să duc eu viața pe care a dus-o netrebnicul. Iar el mă socoate cît se poate de fericit și se miră văzîndu-mă trist și mîhnit.

Toate acestea nu sînt prea interesante și nici vrednice de a fi puse pe hîrtie, nu-i așa, bietul meu prieten ? Dar fiindcă ții cu dinadinsul să-ți scriu, mă văd nevoit să-ți

povestesc tot ce gîndesc și simt și să-ți alcătuiesc astfel o istorie a ideilor mele, în locul unei istorii a întîmplărilor și a acțiunilor. Nici o ordine desăvîrșită și nici mari noutăți nu vei afla în cele ce-am să-ți spun, dar n-ai decît să te răfuiești cu tine însuți. Ai vrut-o chiar tu.

Îmi ești prieten din copilărie, am fost crescuți împreună, multă vreme am dus același fel de viață și ne-am deprins să ne destăinuim unul altuia gîndurile cele mai ascunse. Îți pot așadar povesti, și fără să roșesc, toate neghiobiile care trec prin capul meu golit de alte gînduri ; n-am să adaug și n-am să las deoparte nici un cuvînt, în fața ta nu sînt trufaș. Îți voi spune întregul adevăr, chiar cînd va fi vorba de lucruri mărunte și rușinoase ; bineînțeles că față de tine, nu voi juca teatru. ,

Sub lințoliul de plictiseală apatică de care ți-am vorbit adineauri, se ivește uneori cîte un gînd, mai degrabă amorțit decît mort, și astfel nu întotdeauna mă stăpînește dulcea și trista pace pe care ți-o dă melancolia. E un gînd mai vechi care revine, și mă face să cad iar pradă zbuciumului de altădată. Nimic nu-i mai obositor decît aceste vîrtejuri fără rost și elanuri fără țintă. De cîteva zile, deși nu am mai multă treabă decît am avut în altele, mă scol foarte devreme, cu mult înaintea soarelui, de parcă m-aș grăbi și mi-ar fi teamă că nu-mi va ajunge timpul, mă îmbrac la iuțeală, de-ai zice că mi-a luat foc casa, trăgînd la întîmplare hainele pe mine, și văitîndu-mă pentru orice clipă pierdută. De m-ar vedea cineva, și-ar putea închipui că mă duc la o întîlnire amoroasă, ori că mă grăbesc să fac rost de bani. Nicidecum. Nici măcar nu știu încotro o voi porni, dar trebuie să plec, și de-aș rămîne, mi s-ar părea că-mi pun viața în primejdie. Îmi pare că mă cheamă cineva de afară, că femeia care-mi este hărăzită trece în clipa aceasta pe stradă și că acum, pe loc, urmează să se rezolve însăși problema vieții mele.

Cobor, am o înfățișare buimacă și speriată, hainele în dezordine, părul ciufulit ; trecătorii pe care-i întîlnesc întorc capul și rîd, se gîndesc desigur că sînt unul din acei tineri desfrînați care-și petrec nopțile prin taverne sau aiurea. Într-adevăr sînt beat, deși n-am băut ; am pînă și mersul șovăitor al unui bețiv, cînd domol, cînd repezit. Încep să colind stradă după stradă, aidoma unui cîine care

și-a pierdut stăpînul și-l caută la întîmplare ; sînt foarte neliniștit, foarte încordat, tresar la cel mai mic zgomot, cînd văd un grup de oameni, mă strecor și eu printre ei, fără să mă sinchisesc de bruftuiala celor de care m-am ciocnit și privesc în jur, cu o limpezime a căutăturii pe care în alte momente n-o am. Apoi deodată îmi dau seama că m-am înșelat, că în mod cert nu-i acolo, că trebuie să merg mult mai departe, poate în celălalt capăt al orașului, mai știi ? O iau la goană, de parcă m-ar alunga din spate necuratul. Abia ating pămîntul cu vîrful pantofilor, sînt ușor ca un fulg. Trebuie să am un aer ciudat, cu mutra mea preocupată și furioasă, gesticulînd și scoțînd strigăte nearticulate. Cînd mă gîndesc la toate astea cu sînge rece, rîd eu însumi de mine din toată inima, ceea ce, te rog să mă crezi, nu mă împiedică, la prima ocazie, s-o iau de la început. Dacă m-ar întreba cineva de ce gonesc astfel, aș fi foarte încurcat și n-aș ști ce să-i răspund. Nu sînt zorit să ajung undeva, pentru că nu mă duc nicăieri. Nu mi-e teamă că voi întîrzia pentru că nimeni nu mi-a fixat o oră anume. Nimeni nu mă așteaptă, așadar nu am nici un motiv să mă grăbesc.

Să fie vorba de o întîlnire amoroasă, de o aventură, de o femeie, de o himeră, de avuție, de acel ceva de care viața mea e lipsită, de acel ceva pe care-l caut, fără să-mi dau seama, mînat de un tulbure imbold ? să fie vorba de existența mea, care se vrea îmbogățită ? o fi dorința de a ieși din casă și chiar din mine însumi ? oare m-am săturat de starea asta și năzuiesc o cu totul alta ? E una din aceste pricini și, poate, toate laolaltă. Adevărul este că-i o stare foarte neplăcută, o agitație nervoasă, urmată totdeauna de cea mai searbădă lîncezeală.

Adesea îmi spun că, dacă aș fi pornit cu o oră mai devreme, sau dacă aș fi iuțit pasul, aș fi ajuns la vreme ; sau că, în timp ce trec pe o stradă, ceea ce caut se află pe o alta, că a fost de-ajuns o îmbulzeală de trăsuri ca să-mi scape ceea ce urmăresc, la voia întîmplării, de atîta vreme. Nu-ți poți închipui marea tristețe și profunda disperare care mă cuprind cînd văd că toate acestea nu duc la nimic, că tinerețea trece și nici o perspectivă nu se deschide în fața mea : toate pasiunile mele fără de țintă murmură surd în inima mea și se sfîșie între ele în lipsă de altă

hrană, întocmai ca animalele dintr-o menajerie cărora gardianul a uitat să le dea de mîncare. În pofida decepţiilor de fiecare zi, — înnăbuşite, subterane — e ceva în mine care rezistă şi nu vrea să moară. Nu am nici o speranţă, deoarece, pentru a putea spera e nevoie de o dorinţă, de o anume năzuinţă ca lucrurile să ia mai degrabă o întorsătură decît alta. Eu nu doresc nimic anume, deoarece doresc totul. Nu sper, sau mai bine zis nu mai sper — e o prea mare neghiobie — şi-mi este perfect egal dacă un lucru se va realiza sau nu. Aştept. Ce ? Nu ştiu, dar aştept.

E o aşteptare plină de freamăt, de nerăbdare, întretăiată de tresăriri şi de izbucniri nervoase, întocmai ca aceea a îndrăgostitului care-şi aşteaptă iubita. Dar nu vine nimeni, mă apucă furiile sau încep să plîng. Aştept să se deschidă cerul şi să coboare un înger care să-mi facă o destăinuire, să izbucnească o revoluţie şi să mi se ofere un tron, ca o fecioară a lui Rafael să se desprindă de pe pînză şi să mă îmbrăţişeze, sau să moară rudele pe care nu le am şi să-mi lase atîta bănet încît fantezia mea să poată pluti pe un fluviu de aur sau să mă ia un hipogrif şi să mă ducă pe tărîmuri necunoscute. Un lucru e sigur, ceea ce aştept nu-i ceva comun ori mediocru.

Am ajuns pînă acolo încît, cînd mă întorc acasă, nu uit niciodată să întreb : n-a fost nimeni ? n-a sosit vreo scrisoare pentru mine ? nimica nou ? Ştiu prea bine că nu a fost nimic, că nu poate fi nimic. Cu toate astea, sînt totdeauna surprins şi foarte dezamăgit cînd primesc obişnuitul răspuns : — Nu, domnule, absolut nimic.

Cîteodată — rareori, ce-i drept — ideea capătă forme mai precise. Devine o femeie frumoasă pe care nu o cunosc şi care nu mă cunoaşte, pe care am întîlnit-o la teatru sau poate la biserică şi nu s-a uitat cîtuşi de puţin la mine. Străbat toată casa şi pînă nu am deschis şi uşa ultimei camere — abia îndrăznesc să-ţi spun, atît e de mare nebunia — nădăjduiesc că a venit şi că o voi găsi acolo. Nu-i o înfumurare prostească. Sînt atît de puţin încrezut încît mai multe femei s-au interesat cu discreţie de mine — după spusa altor persoane — iar mie mi s-a părut că le sînt cu totul indiferent şi că nu s-au gîndit niciodată în mod deosebit la mine. E cu totul altceva.

Cînd plictiseala și descurajarea nu mă năucesc de tot, sufletul mi se trezește și își recapătă vigoarea de altădată. Sper, iubesc, doresc, și dorințele mele sînt atît de violente încît îmi închipui că vor atrage totul spre ele, precum un magnet care, înzestrat cu o mare putere, atrage pilitura de fier, deși e foarte departe de ea. De aceea aștept lucrurile pe care le doresc, în loc să mă duc în întîmpinarea lor, de aceea am neglijat destul de des perspectivele cele mai ademenitoare care se deschideau în calea speranțelor mele. Un altul ar trimite o scrisorică dintre cele mai înfocate zeiței inimii sale sau ar căuta un prilej de a se apropia de ea. Pe cînd eu îl întreb pe poștaș dacă mi-a adus răspuns la o scrisoare pe care n-am trimis-o, și-mi petrec timpul imaginîndu-mă în cele mai extravagante situații pentru a fi văzut de aceea pe care o iubesc într-o lumină din cele mai neașteptate și mai favorabile. S-ar putea alcătui o carte mai voluminoasă și mai ingenioasă decît *Stratagemele* lui Polibiu, adunînd toate stratagemele pe care le ticluiesc pentru a mă strecura pînă la ea și a-mi dezvălui pasiunea. De cele mai multe ori, ar fi deajuns să-i spun unuia dintre prietenii mei : „Prezintă-mă cutărei doamne“, adăogind și un compliment mitologic subliniat în mod decent de cîteva suspine.

Auzind toate acestea, s-ar putea crede că-s tocmai bun de internat la balamuc ; sînt totuși un tînăr destul de rezonabil, și nebuniile nu prea mi le-am pus în practică. Totul se petrece în subteranele sufletului și ideile astea bizare stau ascunse cu multă grijă în sinea mea ; din afară nu se vede nimic, ba chiar mă bucur de reputația unui tînăr liniștit și rece, puțin sensibil la femei și nepăsător față de treburile potrivite cu vîrsta sa ; ceea ce este tot atît de departe de adevăr precît sînt mai toate judecățile lumii.

În pofida lucrurilor care m-au dezgustat, mi s-au realizat cîteva dorințe și, puțina bucurie pe care mi-a adus-o îndeplinirea lor, mă face să mă tem de îndeplinirea altora. Îți amintești cu cîtă ardoare copilărească mi-am dorit un cal ; mama mi-a dăruit unul de foarte curînd ; e negru ca abanosul, cu o steluță albă în frunte, are o coamă lungă, părul lucios, gamba fină, întocmai așa cum l-am

vrut. Cînd mi l-au adus, m-a cuprins o emoţie atît de puternică încît mai bine de un sfert de oră am stat încremenit, palid, fără să-mi pot veni în fire ; apoi l-am încălecat şi, fără să scot un cuvînt, am pornit-o în galop, am gonit mai bine de o oră peste cîmpii, cuprins de o vrajă greu de înţeles ; la fel am făcut în fiecare zi, timp de o săptămînă şi mai bine, şi nu ştiu, zău, cum de n-a crăpat calul sau cum de nu s-a îmbolnăvit de tignafes. Puţin cîte puţin, marea mea patimă s-a domolit. Am început să mîn calul la trap, după aceea la pas, şi am ajuns să-l încalec cu atîta nepăsare, încît de multe ori se opreşte, fără să-mi dau seama ; plăcerea s-a transformat în obişnuinţă mult mai repede decît aş fi crezut. Cît despre Ferragus, aşa l-am botezat, e cel mai fermecător animal pe care l-am văzut vreodată. Părul de la picioare e ca tuleiul vulturilor ; e iute ca o căprioară şi blînd ca un miel. Are să-ţi facă o nespusă plăcere, cînd vei veni aici, să-l călăreşti în galop ; şi cu toate că furia călăritului mi-a trecut, îl iubesc ca şi înainte, deoarece e foarte prietenos şi, sincer vorbind, îl prefer multor oameni. De l-ai auzi cît de vesel nechează cînd intru în grajd să-l văd, şi cu ce ochi inteligenţi mă priveşte ! Mărturisesc că sînt mişcat de aceste dovezi de afecţiune, că-l iau de gît şi-l îmbrăţişez, ţi-o jur, cu aceeaşi tandreţe cu care aş îmbrăţişa o fată frumoasă.

Mai aveam şi o altă dorinţă, mai vie, mai arzătoare, care aproape că nu mă părăsea, o dorinţă mult mai scumpă sufletului meu, căreia i-am clădit un minunat castel din cărţi de joc în inimă, un adevărat palat al himerelor, deseori năruit şi reconstruit cu o disperată stăruinţă : dorinţa de a avea o amantă, o amantă numai a mea, cum e calul numai al meu. Nu ştiu dacă după realizarea acestui al doilea vis aş fi tot atît de nepăsător ca după realizarea celuilalt, mă îndoiesc. S-ar putea să n-am dreptate şi să mă plictisesc tot aşa de repede. Datorită unei înclinaţii speciale, doresc cu atîta frenezie ceea ce doresc — fără ca totuşi să fac ceva pentru a-l obţine — încît dacă din întîmplare sau altminteri, ajung pînă la obiectul aspiraţiilor mele, sînt lovit de o asemenea neputinţă, mă simt atît de istovit, încît mă apucă un fel de sfîrşeală şi nu mai am puterea de a mă bucura ; aşa se face că lucrurile pe care le dobîndesc fără să le fi dorit

îmi fac de obicei mai multă plăcere decît acelea pe care le-am rîvnit cu cea mai aprigă înfocare.

Am douăzeci și doi de ani ; nu sînt virgin. Vai ! acum nimeni nu mai are la vîrsta asta nici corpul virgin, și — ceea ce este mult mai rău — nici inima virgină. În afară de acelea care oferă plăceri bărbaților pentru bani și care nu trebuie să conteze mai mult decît un vis lasciv, am mai avut, pe ici, pe colo, prin vreun ungher obscur, cîteva femei cinstite, sau aproape, nici frumoase nici urîte, nici tinere nici bătrîne, dintre acelea care se oferă tinerilor fără o legătură amoroasă mai trainică, a căror inimă nu bate pentru nimeni. Cu oarecare bunăvoință și o doză destul de mare de iluzii romantice, o femeie ca asta — dacă ții neapărat — se cheamă o amantă. În ce mă privește, nu mă împac deloc cu asemenea lucruri, și de-aș avea o mie de femei de teapa asta, dorința mea ar rămîne la fel de neîmplinită ca înainte.

Așadar, pînă acum n-am avut o amantă și aș dori să am. E o idee care mă hărțuiește într-un chip deosebit ; nu din pricina unui temperament clocotitor, a sîngelui prea fierbinte sau a primelor semne ale pubertății. Nu femeia o doresc, ci o femeie, o amantă. O vreau, o voi avea, în scurtă vreme ; iar dacă nu voi reuși, îți mărturisesc că nu-mi voi reveni în urma acestui eșec, care-mi va lăsa în suflet o neîncredere totală în mine, o deprimare surdă, cu grave repercusiuni asupra tot restului zilelor mele. Mă voi crede ratat — în anumite privințe voi crede că nu mă pot armoniza cu o altă ființă sau că sînt incapabil de a-mi găsi o pereche, că sînt un om cu mintea și inima diforme ; căci, în definitiv, pretenția mea este justificată și e o datorie a naturii față de orice parte bărbătească. Atîta timp cît nu-mi voi fi ajuns scopul, nu mă voi considera eu însumi decît un copil și voi fi lipsit de încrederea necesară în propriile mele forțe. O amantă este pentru mine ceea ce a fost toga virilă pentru tînărul roman.

Văd atîția bărbați, abjecți din toate punctele de vedere, alături de femei frumoase, cărora n-ar fi vrednici să le fie nici lachei, și roșesc de rușine pentru ele — și pentru mine. Ajung astfel la o părere jalnică despre acele femei, ce se lasă cuprinse de patimă pentru niște bădărani — care le

dispreţuiesc şi le înşală — în loc să se dăruiască unor tineri loiali şi sinceri, care s-ar simţi foarte fericiţi şi le-ar adora în genunchi — mie, de pildă. E adevărat că soiul acesta de femei se înghesuie prin saloane, fac roată în jurul aştrilor, se tolănesc pe speteaza fotoliilor, pe cînd eu rămîn acasă, cu fruntea sprijinită de geam ca să privesc cum fumegă rîul şi cum se înalţă ceaţa, în care timp, clădesc, pe tăcute, în inimă un sanctuar parfumat, un minunat templu menit să adăpostească viitorul idol al sufletului meu. Castă şi poetică îndeletnicire, pentru care femeile îţi sînt prea puţin recunoscătoare.

Femeilor nu prea le plac firile contemplative, şi-i preţuiesc în mod deosebit pe cei care-şi pun ideile în aplicare. La urma urmei, au dreptate. Obligate, prin educaţie şi poziţia lor socială, să tacă şi să aştepte, îi preferă, în mod firesc, pe cei care vin la ele şi le vorbesc, scoţîndu-le dintr-o situaţie falsă şi plicticoasă, ştiu toate acestea. Dar nicicînd în viaţă nu-mi voi asuma răspunderea, cum văd că fac mulţi, de a mă ridica de pe locul meu, de a străbate salonul, şi de a mă duce să spun pe neaşteptate unei femei : „Rochia vă şade minunat“, sau : „În seara asta ochii dumneavoastră au o strălucire cu totul aparte“.

Şi totuşi simt că am neapărată nevoie de o amantă. Nu ştiu cine va fi şi nu văd, printre femeile pe care le cunosc, nici una care să fie demnă de a se numi amanta mea. Nu găsesc la ele decît prea puţine din calităţile după care umblu eu. Cele de-ajuns de tinere nu-s destul de frumoase sau sînt cam lipsite de duh ; cele tinere şi frumoase sînt de o virtute care le ţine la distanţă, sau nu se bucură de libertatea necesară ; şi apoi, mai totdeauna apare sau soţul sau vreun frate, sau mama, sau vreo mătuşă, ori mai ştiu eu cine, care prea cască ochii, prea ciuleşte urechile, şi pe fiecare trebuie să-l îmbunezi, deşi îţi vine să-l zvîrli pe geam. Fiecare trandafir e năpădit de insecte, fiecare femeie are o mulţime de rude de care trebuie s-o scuturi ca de omizi dacă vrei să poţi culege într-o zi rodul frumuseţii sale. Pînă şi verii de-a nu ştiu cîta spiţă din provincie şi pe care nicicînd nu i-ai văzut la faţă, vor să apere întru întreaga-i strălucire puritatea imaculată a scumpei lor verişoare. E dezgustător, şi nu voi avea vreodată răbdarea necesară pentru a smulge toate buruienile şi a îndepărta

toți mărăcinii care, în mod fatal, se îmbulzesc pe căile de acces spre o femeie frumoasă.

Nu-mi plac prea mult mamele, și mai puțin încă fetițele. Trebuie să mai mărturisesc că femeile măritate exercită o foarte slabă atracție asupra mea. E aici o confuzie, un amestec al altora care mă revoltă ; nu pot suferi gîndul de a le împărți cu cineva. Femeia care are un bărbat și un amant este o prostituată pentru unul din cei doi și adesea pentru amîndoi, și apoi n-aș consimți să cedez altuia locul. Mîndria mea firească nu s-ar supune unei asemenea înjosiri. Niciodată n-aș pleca pentru că sosește soțul. Chiar dacă femeia ar fi compromisă și pierdută, chiar de-ar trebui să ne batem cu cuțitele și să ne călcăm în picioare, aș rămîne locului. Scările secrete, dulapurile, toaletele și toate celelalte recuzite ale adulterului nu mi-ar fi de nici un folos.

Nu prea-mi place așa-zisa candoare virginală, inocența frumoasei vîrste, puritatea inimii și alte asemenea fermecătoare nimicuri, care produc cel mai frumos efect în versuri ; pentru mine ele înseamnă pur și simplu : neghiobie, ignoranță, imbecilitate sau ipocrizie. Candoarea virginală, care constă în a te așeza cît mai spre marginea fotoliului, cu brațele lipite de corp, cu ochii ațintiți spre corset și a nu deschide gura decît cu îngăduința bunicilor ; inocența, care a pus monopol pe părul necoafat și pe rochiile albe ; puritatea inimii, care impune bustul acoperit, pentru că nici pieptul nu-i încă format, și nici umerii, nu-mi par, la drept vorbind, foarte ademenitoare.

Nici nu mă gîndesc să învăț niște fetițe neroade să silabisească alfabetul amorului. Nu sînt nici destul de bătrîn nici destul de corupt ca așa ceva să-mi facă o mare plăcere ; dealtfel nici nu aș reuși, deoarece niciodată nu m-am priceput să învăț pe cineva un lucru — chiar dacă-l știam cît se poate de bine. Prefer femeile care citesc în mod curent ; ajungi mai degrabă la sfîrșitul capitolului și, în toate împrejurările, dar mai ales în dragoste, ceea ce trebuie luat în seamă este sfîrșitul. Mă asemăn destul de mult din punctul acesta de vedere cu cititorii care încep un roman de la coadă, și care află mai întîi deznodămîntul, cu toate că după aceea o pornesc îndărăt pînă ajung la prima pagină.

Maniera aceasta de a citi și de a iubi își are farmecul ei. Poți savura mai bine detaliile cînd ești sigur de sfîrșit, iar inversarea aduce neprevăzutul.

Iată așadar fetițele și femeile măritate excluse din ceastă categorie. Prin urmare îmi voi căuta zeița printre vădane. Vai! tare mă tem — deși nu mi-a rămas decît această categorie — că nu voi găsi nici aici ceea ce vreau.

De s-ar întîmpla să iubesc una dintre acele palide narcise, scăldată din cap pînă în picioare într-o călduță rouă de lacrimi, aplecîndu-se cu o grație melancolică peste mormîntul de marmură nouă al unui bărbat — din fericire, proaspăt decedat — aș fi desigur, și în scurtă vreme, la fel de nefericit ca soțul defunct, în timpul vieții sale. Văduvele, oricît de tinere și fermecătoare, au un groaznic inconvenient, pe care nu-l au celelalte femei : e de-ajuns să se ivească o mică neînțelegere, și ca un nouraș să treacă pe cerul dragostei, ca să-ți spună îndată, pe un ton cam ințepat și disprețuitor : „Vai, cum te comporți astăzi! Întocmai ca bărbatul meu. Cînd ne certam, îmi arunca aceleași cuvinte în obraz. Ce ciudat! Și glasul vă sună la fel, și privirile sînt aceleași! Cînd ești în toane rele, nici nu-ți închipui cum semeni cu bărbatul meu. E înfricoșător!“ E plăcut să auzi spunîndu-ți-se în față și pe șleau asemenea drăgălășenii! Unele merg cu nerușinarea pînă acolo încît îl laudă pe defunct ca un epitaf și-i ridică în slăvi inima și trupul în detrimentul trupului și inimii tale. Măcar, cu femeile care au unul sau mai mulți amanți, te bucuri de inefabilul privilegiu de a nu auzi niciodată vorbindu-ți-se de predecesorul tău, ceea ce este mare lucru. Femeile au un prea mare respect față de tot ceea ce e decent și legitim ca să nu tacă, grijulii, în asemenea împrejurări, dînd cele vechi cît mai curînd uitării. Se înțelege de la sine că întotdeauna ești primul amant al unei femei.

Nu cred că s-ar putea aduce vreun argument serios împotriva unei aversiuni atît de îndreptățite. Nu că aș găsi văduvele lipsite cu totul de farmec, atunci cînd sînt tinere și drăguțe, și nu și-au lepădat încă voalul de doliu. Ah! nazurile lor languroase, dulcea melancolie afectată cu care își lasă brațele în jos, și își apleacă gîtul, umflîndu-și pieptul ca o turturea părăsită de perechea ei ; atîtea fițe și alintări care răzbat prin transparența crepului, cochetăria dis-

perării atît de bine jucată, suspinele folosite cu atîta dibăcie, lacrimile ce curg la momentul potrivit și dau ochilor atîta strălucire ! Desigur, nu înainte, dar după un pahar cu vin, licoarea mea preferată este o lacrimă, o lacrimă limpede și transparentă tremurînd pe o geană brună sau blondă. Cum să-i rezişti ? E cu neputinţă ! Şi apoi negrul le prinde atît de bine ! Pielea albă — lăsînd la o parte poezia — bate în culoarea ivoriului, a zăpezii, a laptelui, a alabastrului, a tot ce este candid pe lumea asta și la îndemîna autorilor de madrigale ; pielea oacheșă nu are decît un pic de cafeniu, plin de strălucire și de foc. Doliul constituie un noroc pentru o femeie, e și motivul pentru care nu mă voi însura niciodată, de teamă ca soţia mea să nu-mi facă de petrecanie ca să poarte doliu după mine. Există totuși femei care nu știu să profite de durerea lor și plîng pînă li se roșește nasul și li se descompune obrazul ; ele seamănă atunci cu acele capete grotești care decorează unele fîntîni : e o stavilă serioasă. E nevoie de mult farmec și de multă artă ca să plîngi agreabil ; în lipsa lor, femeile riscă să nu fie consolate multă vreme. Totuși, oricît de mare ar fi plăcerea de a determina vreo Artemisă să-i fie necredincioasă umbrei lui Mausol [1] al ei, hotărît că nu din ceata plîngăreţelor o voi alege pe aceea căreia să-i cer inima în schimbul inimii mele.

Parcă te aud de aici întrebîndu-mă : „Pe cine ai să iei în cazul acesta ? Nu vrei nici fete tinere, nici femei măritate și nici văduve. Nu-ţi plac mamele, nu pot presupune că ţi-ar plăcea mai mult bunicile. Pe cine naiba iubești ?“ E o șaradă nedezlegată, căci dacă aș ști, nu m-aș chinui atîta. Pînă acum, nu am iubit nici o femeie, dar am iubit și iubesc *dragostea.* Cu toate că nu am avut amantă, iar femeile pe care le-am cunoscut nu mi-au inspirat decît dorinţe, am încercat și cunosc dragostea : nu am iubit pe una sau pe alta, pe asta mai mult decît pe cealaltă, dar iubesc una pe care n-am văzut-o niciodată, care trebuie să existe pe undeva și pe care o voi găsi, cu ajutorul lui Dumnezeu. Ştiu bine cum arată și, dacă o întîlnesc, o recunosc imediat.

---

[1] Artemisa, soţia regelui Mausol (377—353 î.e.n.), a înălţat în memoria soţului ei decedat un măreţ monument funerar numit Mausoleu.

De multe ori mi-am imaginat casa în care locuiește, hainele pe care le poartă, ochii și părul ei. Îi aud glasul, i-aș recunoaște mersul dintr-o mie, și dacă din întîmplare cineva i-ar pronunța numele, aș întoarce repede capul după el ; este imposibil să nu poarte unul din cele cinci sau șase nume pe care i le-am atribuit în mintea mea.

Are douăzeci și șase de ani, nu mai mult dar nici mai puțin. Nu mai este o neștiutoare, dar nu-i încă blazată. E o vîrstă minunată pentru a face dragoste cum trebuie, fără copilării și fără libertinaj. E de talie mijlocie. Nu-mi place o femeie uriașă și nici una pitică. Pe zeița mea vreau s-o pot duce în brațe de pe divan în pat, dar nu mi-ar plăcea s-o caut în pat. Înălțîndu-se puțin în vîrful picioarelor, va trebui să ajungă cu gura tocmai în dreptul buzelor mele. Asta-i statura cea mai potrivită. Cît despre proporțiile ei, e mai mult durdulie decît slabă. Sînt puțin cam turc în privința asta, și nu mi-ar place deloc să dau peste oase acolo unde caut rotunjimi ; o femeie trebuie să aibă pielea bine întinsă, carnația tare ca miezul unei piersici nu prea coapte ; iată cum e făcută amanta pe care o voi avea. E blondă, cu ochi negri, albă ca o blondă, colorată ca o brunetă, are ceva roșu scînteietor în zîmbetul ei. Buza inferioară puțin mai groasă, ochii umezi, sînul mic, rotund și ispititor, încheietura mîinii subțire, mîinile lungi și grăsuțe, mersul unduios ca de năpîrcă ce se sprijină în coadă, șoldurile pline și mobile, umerii largi, ceafa acoperită de puf : frumusețe gingașă și robustă totodată, elegantă și vioaie, poetică și palpabilă, un motiv din Giorgione executat de Rubens.

Iată și cum e îmbrăcată : poartă o rochie de catifea stacojie sau de culoare neagră, cu șlițuri de satin alb sau dintr-o țesătură din fire de argint, un corsaj deschis, un guler plisat și scrobit à la Medicis, o pălărie de fetru modelată în mod capricios ca aceea a Elenei Systerman, cu pene lungi, albe, ondulate și încrețite, un lanț de aur sau un colier de diamante la gît, și numeroase inele late, împodobite cu diferite emailuri la toate degetele mîinilor.

Nu aș scuti-o de un singur inel sau de o singură brățară. Rochia trebuie să fie fără doar și poate din catifea

sau brocart ; cel mult i-aș putea îngădui să coboare pînă la satin. Îmi place mai curînd să șifonez o fustă de mătase decît una de pînză și să fac să-i cadă de pe cap perle sau pene decît flori naturale ori o simplă fundă ; știu că deseori căptușeala fustei de pînză este cel puțin la fel de ispititoare precît e căptușeala rochiei de mătase, dar eu prefer fusta de mătase. De aceea, în visările mele, mi-am ales drept amante numai regine, numai împărătese, numai prințese, numai sultane sau curtezane celebre, dar niciodată burgheze sau păstorițe ; și în dorințele mele cele mai fanteziste, nu am abuzat de nimeni pe un covor de iarbă sau într-un pat cu cearșafuri din serj de Aumale. Găsesc că frumusețea este un diamant care trebuie montat și încadrat în aur. Nu concep ca o femeie frumoasă să nu aibă trăsură, cai, lachei și tot ce poți avea cu o rentă de o sută de mii de franci ; există o armonie între frumusețe și bogăție. Una o pretinde pe cealaltă : un picior drăguț cere un pantof drăguț, un pantof drăguț cere covoare, trăsură și toate celelalte. O femeie frumoasă, îmbrăcată în veșminte sărăcăcioase, locuind într-o casă urîtă, este după părerea mea spectacolul cel mai penibil care se poate vedea, și n-aș fi în stare s-o iubesc. Numai cei frumoși și bogați se pot îndrăgosti fără a fi ridicoli sau demni de plîns. Judecînd în felul ăsta, puțini oameni ar avea dreptul să fie îndrăgostiți : eu însumi aș fi exclus cel dintîi, totuși aceasta este opinia mea.

Întîia noastră întîlnire va avea loc neapărat într-o seară, cu un frumos apus de soare ; cerul va avea acele nuanțe de portocaliu, galben-deschis și verde pal, care se văd în unele tablouri ale marilor maeștri de altădată ; în fața noastră se va deschide o alee largă de castani în floare și ulmi seculari plini cu stoluri de porumbei gulerați ; toți arborii vor fi frumoși, de un verde proaspăt și întunecat, umbrarele vor fi jilave și pline de mister ; icicolo cîteva statui, cîteva vaze de marmură detașîndu-se prin culoarea lor de nea pe fundalul verde ; un bazin cu apă în care se joacă prietenoasa lebădă, și în fund de tot un castel de cărămidă și piatră ca pe vremea lui Henric al IV-lea, cu acoperișul de ardezie, cu hornuri înalte, cu cîte o giruetă pe fiecare coamă de zid, cu ferestre înguste și înalte. În fața uneia din aceste ferestre, melancolic

sprijnită de balcon, regina sufletului meu înveșmîntată așa cum ți-am descris-o adineauri; în spatele ei un negru mititel care-i ține evantaiul și papagalul. Vezi că nu lipsește nimic și că totul e de un absurd perfect. Frumoasa lasă să-i cadă mănușa, eu o ridic, o sărut și i-o aduc înapoi. Intrăm în vorbă, pun la bătaie tot spiritul pe care nu-l am, îi spun lucruri fermecătoare, primesc răspunsul, îi răspund și eu, e un foc de artificii, o ploaie luminoasă de cuvinte orbitoare. Pe scurt, sînt adorabil, și adorat. Sosește ora supeului, sînt invitat, accept. Ce supeu, dragă prietene, și ce bună bucătăreasă e imaginația mea! Vinul rîde în cupele de cristal, fazanul aurit fumegă în talerul cu stemă, ospățul se prelungește pînă noaptea tîrziu, și îți închipui că nu la mine acasă se termină noaptea. Nu-i frumos imaginat? Nu există nimic mai simplu pe lume și, realmente, e de mirare că toate acestea nu mi s-au întîmplat nu o dată, ci de zece ori.

Cîteodată se face că mă aflu într-o pădure mare. Văd trecînd o ceată de vînători, răsună cornul, haita latră și străbate drumul cu iuțeala fulgerului, frumoasa mea, îmbrăcată ca amazoană, călărește pe un cal turcesc, alb ca laptele, zglobiu și neastîmpărat la culme. Deși e o excelentă călăreață, calul tropăie, dă din copite, se cabrează, și ea se căznește din răsputeri să-l stăpînească; își ia vînt și se repede drept într-o prăpastie. Eu cad ca din cer tocmai la timp, opresc calul, o iau în brațe pe prințesa leșinată, o readuc în simțiri și o petrec pînă la castel. Ce femeie nobilă ar refuza să-și dea inima unui bărbat care și-a pus pentru ea viața în primejdie? Nici una. Și recunoștința este drumul cel mai scurt care duce la dragoste.

Ai să fii de acord cel puțin că, atunci cînd o iau pe calea peripețiilor romantice, nu mă opresc la jumătatea drumului și sînt cît se poate de nebun. Așa a fost totdeauna, căci nu există nimic mai trist pe lume decît o nebunie rezonabilă. Vei fi de asemenea de acord că, atunci cînd mă apuc să fac o scrisoare, iese mai curînd un volum decît o pagină. În orice domeniu, îmi place ceea ce depășește granițele obișnuite. De aceea te iubesc. Să nu-ți bați joc prea tare de neghiobiile pe care le-am mîzgălit, pun pana deoparte ca să trec la acțiune, revin mereu la refrenul meu: „vreau o amantă". Nu știu dacă va fi dom-

nița din parc ori frumoasa din balcon, dar îți spun adio, ca să pornesc în căutarea ei. Decizia mea e luată. Chiar dacă femeia pe care o urmăresc s-ar ascunde în fundul regatului Chinei sau în Samarkand, voi ști s-o dibuiesc. Te voi ține la curent fie cu reușita celor întreprinse de mine, fie cu nereușita lor. Sper să izbîndesc, urează-mi succes, dragul meu. Iar eu îmi pun costumul cel mai frumos și ies din casă, foarte hotărît să nu mă întorc decît cu o amantă, așa cum mi-o închipui. Am visat destul, e timpul să trec la fapte.

P.S. Dă-mi de știre ce-i cu micuțul D..., ce s-a mai întîmplat cu el ? aici nimeni nu știe nimic, predă salutări din partea mea respectabilului tău frate și întregii familii.

CAPITOLUL II

Ei, bine! prietene, m-am întors acasă, n-am fost în China, nici la Caşmir şi nici în Samarkand, dar trebuie să-ţi spun că n-am amantă, după cum n-am avut nici pînă acum. Şi totuşi, îmi făgăduisem, îmi jurasem în mod solemn că voi merge pînă la capătul pămîntului: n-am ajuns nici măcar pînă la marginea oraşului. Nu ştiu cum se face că niciodată nu m-am putut ţine de cuvînt faţă de nimeni, nici chiar faţă de mine însumi, cred că diavolul îşi vîră coada. Dacă spun: „Mă voi duce mîine în cutare loc", e sigur că voi rămîne acasă, dacă-mi propun să merg la cîrciumă, mă duc la biserică; dacă vreau să merg la biserică, nu ştiu cum naiba, o iau razna pe alte drumuri şi mă trezesc în cu totul alt loc. Postesc, atunci cînd m-am hotărît să fac o orgie, şi aşa mai departe. Din pricina asta presupun că ceea ce mă împiedică să am o amantă este faptul că m-am decis să am.

Trebuie să-ţi povestesc de-a fir-a-păr expediţia mea, merită onorurile unei naraţiuni. Am pierdut în ziua aceea cel puţin două ore în faţa oglinzii. Am pus să mi se pieptene şi onduleze părul, să mi se răsucească şi lustruiască mustăcioara, şi cum obrazul — de obicei atît de palid — mi se colorase puţin din pricina emoţiei şi a dorinţelor, chiar că nu arătam prea rău. În fine, după ce m-am mai privit o dată cu atenţie în oglindă, luînd diferite poziţii pentru a vedea dacă sînt destul de frumos şi dacă aveam o înfăţişare destul de galantă, am ieşit din casă dîrz, cu fruntea sus, cu bărbia ridicată, cu privirea aţintită drept înainte, cu o mînă în şold. Făceam să răsune tocurile ciz-

melor ca un majur, loveam cu cotul pe tîrgoveți și aveam aerul unui învingător în plin triumf.

Mă simțeam ca un alt Iason pornit să cucerească lîna de aur. Dar, vai ! Iason a fost mai fericit decît mine ; în afară de faptul că a cucerit lîna, el a cucerit, în același timp, o frumoasă prințesă, pe cînd eu nu am nici prințesă nici lînă de aur.

Umblam, așadar, pe străzi, cercetînd cu privirea toate femeile, repezindu-mă la ele și privindu-le de aproape cînd mi se păreau că merită osteneala de a fi examinate. Unele își luau aerul acela al lor plin de virtute și treceau fără a ridica ochii. Altele la început se mirau, iar apoi, dacă aveau dinți frumoși, zîmbeau. Cîteva, după un timp oarecare, întorceau capul pentru a mă vedea, atunci cînd erau sigure că nu le mai priveam, și roșeau ca niște cireșe cînd ne trezeam nas în nas. Era frumos afară, și mulțimea ieșise la plimbare. Totuși, trebuie să mărturisesc, cu tot respectul pe care-l port acestei jumătăți interesante a speței umane denumită sexul frumos, că este al dracului de urît ; dintr-o sută de femei dacă se găsea una mai acceptabilă. Una avea mustează, alta nasul vînăt, cîteva pete roșii în loc de sprîncene, cutare nu era rău făcută, dar avea obrazul atins de cuperoză. Cealaltă avea un cap fermecător, dar putea să-și scarpine urechea cu umărul, o a treia l-ar fi făcut de rușine pe Praxitel cu rotunjimea și moliciunea unor anumite conturuti, dar patina pe niște picioare asemănătoare cu scările de șa turcească. O alta etala cei mai minunați umeri ce se pot vedea, în schimb mîinile ei, prin formă și dimensiune, semănau cu acele mănuși enorme de un roșu-aprins pe care negustoresele de mărunțișuri le folosesc drept reclamă. În general, cîtă oboseală e așternută pe toate aceste chipuri ! Cît sînt ele de ofilite, de gălbejite, de uzate, datorită ticăloaselor lor patimi mărunte și măruntelor lor vicii ! Ce expresie de invidie, de curiozitate răutăcioasă, de aviditate, de cochetărie nerușinată ! Și apoi, o femeie care nu-i frumoasă e mai urîtă decît un bărbat care nu-i frumos !

Nu am văzut nici o femeie bine — în afară doar de cîteva lucrătoare tinere și ușuratice, dar la ele aș avea de șifonat mai curînd pînză decît mătase, și nu-i de mine. Într-adevăr, cred că omul, și prin om înțeleg și femeia,

este cel mai nesuferit animal de pe pămînt. Patrupedul acesta care umblă pe picioarele sale dindărăt mi se pare de un orgoliu fără margini, cînd își atribuie cu de la sine putere primul rang printre făpturile Domnului. Un leu, un tigru sînt mai frumoși decît omul, și mulți indivizi, în cadrul speței lor, ating gradul cel mai înalt de frumusețe care îi este propriu. Asta se întîmplă extrem de rar la om. Cîți avortoni pentru un Antinous, cîte Gothon pentru o Philis.

Mi-e tare frică, dragul meu, că nu-mi voi putea îmbrățișa niciodată idealul, deși nu are nimic extravagant sau supranatural. Nu-i idealul unui școlar din clasa a treia. Nu pretind nici globuri de ivoriu, nici colonade de alabastru, nici mreje de azur ; nu am folosit, la făurirea lui, nici crini, nici zăpadă, nici trandafiri, nici jad, nici abanos, nici coraliu, nici ambrozie, nici perle, nici diamante ; am lăsat în pace stelele cerului, și nu am desprins soarele de la locul său. E un ideal aproape burghez, atît e de simplu, și mi se pare că pentru o pungă sau două de piaștri l-aș putea găsi de-a gata în primul bazar din Constantinopol sau Smirna ; m-ar costa, probabil, mai puțin decît un cal sau un cîine de rasă ; și cînd mă gîndesc că nu-l voi atinge niciodată — căci prevăd că nu-l voi atinge — îmi vine să urlu și mă apucă cele mai turbate furii împotriva soartei.

Tu, tu nu ești așa de nebun ca mine, tu ești un om fericit, te-ai lăsat dus ușurel de curentul vieții, fără a te strădui să-ți construiești o viață a ta, și ai luat lucrurile așa cum sînt. Tu nu ai căutat fericirea, ea a venit să te caute pe tine, ești iubit și iubești. Nu te invidiez — să nu-ți închipui una ca asta — dar cînd mă gîndesc la fericirea ta, sînt mai puțin vesel decît ar trebui să fiu, și îmi zic, suspinînd, că aș vrea să am parte și eu de o asemenea fericire.

Poate că fericirea a trecut pe lîngă mine, și n-am observat-o — ca un orb ce-am fost — poate că i-a răsunat și glasul, dar vuietul furtunilor interioare m-a împiedicat să-l aud.

Poate că m-a iubit în tăcere o inimă umilă pe care n-am înțeles-o sau am zdrobit-o, poate că eu însumi am

fost idealul cuiva, polul unei inimi în suferință, visul unei nopți și gîndul unei zile. Dacă aș fi privit la picioarele mele, poate aș fi văzut vreo frumoasă Magdalenă cu urna de parfumuri și părul despletit a jale. Umblam cu brațele ridicate spre cer, dornic să culeg stelele care îmi scăpau, disprețuind părăluța, ascunsă în iarbă și acoperită de rouă, care îmi deschidea inima-i de aur. Am comis o mare greșeală : i-am cerut iubirii altceva decît iubire, i-am cerut ceea ce nu-mi putea da. Am uitat că Amorul e nud, nu am înțeles sensul acestui splendid simbol. I-am cerut rochii de brocart, pene, diamante, un spirit sublim, știință, poezie, frumusețe, tinerețe, putere supremă — adică tot ce nu are. Amorul nu poate oferi altceva decît pe sine însuși și cel care vrea altceva nu-i demn de a fi iubit.

Se vede că m-am grăbit prea tare, nu mi-a sosit încă momentul. Dumnezeu, care mi-a împrumutat viața, nu mi-o va lua înapoi înainte s-o fi trăit. La ce bun să-i dai unui poet o liră fără strune, și omului o viață fără dragoste ? Dumnezeu nu poate comite o asemenea inconsecvență și, fără îndoială, în clipa hotărîtă, va trimite în întîmpinarea mea pe aceea pe care trebuie s-o iubesc și de care trebuie să fiu iubit. Dar de ce oare mi-a venit dragostea înainte de a-mi fi venit iubita ! De ce oare mi-e sete cînd nu zăresc încă izvorul care să mi-o potolească ? sau de ce nu pot zbura ca păsările deșertului spre oaza unde pot găsi apă ? Lumea este pentru mine o Sahară fără puțuri și fără curmali. Nu există în viața mea un singur colț umbros unde să mă adăpostesc de soare, îndur toate arșițele pasiunii fără a cunoaște nespusele ei extaze și delicii ; îi știu chinurile, dar nu și plăcerile. Sînt gelos pe ceea ce nu există, mă tulbur din pricina umbrei unei umbre, suspin fără nici un rost, am insomnii pe care nu vine să le înfrumusețeze nici o fantomă adorată, vărs lacrimi care curg pînă la pămînt fără ca nimeni să mi le șteargă, arunc în vînt sărutări pentru care nu primesc nici una în schimb, îmi stric ochii încercînd să descopăr în depărtări o formă nesigură și înșelătoare, aștept ceea ce nu va veni, și număr orele, cu înfrigurare, ca și cum aș avea o întîlnire.

Oricine ai fi, înger sau demon, fecioară sau curtezană, păstoriță sau prințesă, fie că vii din Nord sau din Sud, tu,

pe care nu te cunosc, dar pe care te iubesc, ah, nu te mai lăsa așteptată vreme atît de îndelungată ; de nu, altarul va fi mistuit de flăcări și nu vei mai găsi, în locul inimii mele, decît o grămăjoară de cenușă rece. Coboară din sfera în care te afli, părăsește cerul de cleștar și vino, spirit consolator, să arunci asupra sufletului meu umbra marilor tale aripi. Tu, femeie pe care te voi iubi, vino, să te cuprind în brațele pe care le țin deschise de atîta vreme. Porți de aur ale palatului pe care-l locuiește, învîrtiți-vă pe țîțînele voastre ; clanță modestă a colibei sale, saltă-te; ramuri ale pădurilor, mărăcini ai pămîntului, descurcați drumurile, rupe-se vrăjile turnului, farmecele magicienilor ; dați-vă la o parte, rînduri ale mulțimii, și lăsați-o să treacă.

Dacă vei veni prea tîrziu, o, idealul meu, nu voi mai avea puterea să te iubesc : inima mea e ca un porumbar plin de porumbițe. La fiece oră a zilei își ia zborul cîte o dorință. Porumbeii se întorc în porumbar, dar dorințele nu se mai întorc în inimă. Azurul cerului albește sub nenumăratele lor stoluri ; ele pleacă, străbătînd spațiile, din lume în lume, din cer în cer, căutînd vreo iubire pentru a se opri și a înnopta ; grăbește pasul, o, visul meu, sau nu vei mai găsi în cuibul gol decît cojile de ou ale păsărelelor care au zburat.

Prietene, tovarășul meu de copilărie, tu ești singurul căruia îi pot povesti astfel de lucruri. Scrie-mi că mă plîngi și că nu găsești că-s ipohondru ; consolează-mă, niciodată nu am simțit atîta nevoie de consolare. Cît sînt de invidiat cei care, stăpîniți de o pasiune, și-o pot satisface ! Bețivul nu găsește în sticlă nici un fel de cruzime ; plecînd din cîrciumă, el cade în șanț, și se simte mai fericit pe o grămăjoară de gunoi decît un rege pe tron. Cel robit simțurilor se duce la curtezane în căutare de plăceri ușoare sau rafinamente impudice : un obraz fardat, o fustă scurtă, pieptul indecent dezgolit, vorbe deșucheate, și iată-l fericit ; dă ochii peste cap, buzele i se umezesc, atinge cea mai înaltă treaptă a fericirii, încearcă extazul voluptății sale grosolane. Jucătorul nu are nevoie decît de un postav verde și de un pachet de cărți unsuroase și uzate pentru a-și procura cumplitele neliniști, spasmele nervoase și dia-

bolicele plăceri ale oribilei sale patimi. Asemenea indivizi își pot satisface patimile sau dacă nu, cel puțin se amuză; mie, mi-e cu neputință.

Gîndul ăsta a pus pînă într-atît stăpînire pe mine, încît aproape că nu-mi mai plac artele, iar poezia nu mai are pentru mine nici un farmec; ceea ce înainte mă încînta, acum nu îmi mai face nici cea mai mică impresie. Încep să cred că greșesc cerînd naturii și societății mai mult decît îmi pot da. Ceea ce caut nu există, și de aceea nu trebuie să mă plîng că nu găsesc. Totuși, dacă femeia pe care o visăm depășește condițiile naturii umane, ce ne face să n-o iubim decît pe ea în locul celorlalte, deși sîntem oameni și instinctul ar trebui să ne mîne spre ele într-un mod irezistibil? Cine ne-a dat ideea acestei femei imaginare? din ce argilă am plămădit statuia ei invizibilă? de unde am luat aripile pe care le-am prins în spatele himerei noastre? ce pasăre mistică a depus într-un colț obscur al sufletului nostru oul nevăzut din care a ieșit visul nostru? ce este, prin urmare, această frumusețe abstractă pe care o simțim, dar nu o putem defini? de ce cînd ne aflăm în fața unei femei, deseori fermecătoare, spunem cîteodată că e frumoasă, deși o găsim foarte urîtă? Unde există oare modelul, prototipul, șablonul interior care să ne servească drept bază de comparație? căci frumusețea nu este o idee absolută, și nu poate fi apreciată decît prin contrast. Oare am văzut-o în cer? sau într-o stea? la un bal, în umbra mamei sale, ca un mugur fraged al unui trandafir ofilit? poate în Italia sau în Spania? am văzut-o ici sau colo, ieri sau în vremuri de demult? era curtezana adorată, cîntăreața în vogă, fata unui prinț? un cap mîndru și nobil aplecat sub greaua diademă de perle și rubine? un obraz tînăr și copilăros ivindu-se între călțunașii și zorelele din jurul ferestrei? Cărei școli aparținea tabloul în care această frumusețe se reliefează, albă și strălucitoare, în mijlocul umbrelor negre? Să fie Rafael cel care a mîngîiat conturul atît de plăcut ție? O fi Cleomen cel ce-a lustruit marmura adorată de tine? ești îndrăgostit de o madonă sau de o Diană? Idealul tău e un înger, o silfidă sau o femeie? Vai! e puțin din toate astea, dar nici una din ele.

Transparența culorii, prospețimea fermecătoare și plină de strălucire, carnația în care pulsează atîta sînge și atîta viață, părul blond desfășurîndu-se ca o mantie de aur, rîsul scînteietor, gropițele drăgălașe, formele unduind ca flăcările, forța, suplețea, lucirile de satin, liniile atît de îmbelșugate, brațele rotunde, spatele plin și neted, toată această frumoasă robustețe aparține lui Rubens. Rafael, numai el, a putut umple cu această culoare de palid chihlimbar o schiță atît de castă. Cine altul decît el a dat o linie curbă sprîncenelor lungi, atît de fine și de negre, și a subțiat franjurile pleoapelor aplecate cu atîta modestie? Credeți că Allegri nu are nici un amestec în idealurile voastre? De la dînsul și-a furat doamna visurilor voastre culoarea albă, mată și plină de căldură care vă încîntă. Stînd multă vreme în fața tablourilor sale, i-a surprins secretul surîsului angelic totdeauna vesel; ovalul obrazului și l-a modelat după ovalul unei nimfe sau al unei sfinte. Linia șoldului care șerpuiește cu atîta voluptate aparține Antiopei adormite. Cu mîini ca ale ei, plinuțe și fine, s-ar putea mîndri și Danae sau Magdalena. Prăfuita antichitate ți-a furnizat și ea destule materiale pentru a-ți zămisli tînăra himeră. Șoldurile suple și puternice pe care brațele tale le-au înlănțuit cu atîta patimă au fost sculptate de Praxitele. Această zeitate și-a strecurat dinadins vîrful fermecătorului ei picior prin cenușa din Herculanum, pentru ca idolul vostru să nu șchioapete. Natura și-a adus și ea contribuția. Prin prisma dorinței ai văzut, ici și colo, o pereche de ochi frumoși îndărătul jaluzelei, o frunte de ivoriu sprijinită de un geam, o gură zîmbitoare ascunsă de un evantai. Ai ghicit cum e plămădit brațul, privind mîna, și genunchiul, privind glezna. Ceea ce vedeai era desăvîrșit, presupuneai că și restul e la fel — ca și cum l-ai fi văzut — completîndu-l cu fragmente de frumusețe luate de aiurea. Nu v-ați mulțumit nici măcar cu frumusețea ideală, realizată de pictori, și v-ați dus să cereți poeților contururi încă mai rotunjite, forme și mai eterate, grații mai divine, rafinamente mai subtile; i-ați rugat să dea suflet și grai fantomei voastre, toată iubirea lor, toate visurile lor, toată bucuria și tristețea lor, melancolia și dulcea lor moliciune, toate amintirile și toate speranțele lor; știința și pasiunea lor, mintea și inima lor; le-ați luat

toate acestea și ați adăugat, pentru a duce imposibilul la culme, pasiunea voastră, mintea voastră, visul și gîndul vostru. Steaua și-a împrumutat razele, floarea parfumul, paleta culorile, poetul armonia, marmura forma și voi dorința. În ce fel o femeie reală, care bea și mănîncă, se scoală dimineața și se culcă seara — chiar de-ar fi plămădită cu nespusă grație — s-ar putea asemui, în mod rezonabil, cu o asemenea făptură? pare cu neputință, și totuși unii speră sau caută. Ciudată orbire! Sublimă sau absurdă. Cît îi plîng și cît îi admir pe acei care urmăresc de-a lungul realității visul lor, și mor mulțumiți, numai pentru că au sărutat o dată himera lor pe gură! Dar ce soartă cumplită are un Columb care n-a descoperit o lume, sau amantul care nu și-a găsit iubita!

O! dacă aș fi poet, mi-aș consacra cîntarea celor care și-au ratat existența, ale căror săgeți n-au ajuns la țintă, care au murit fără a fi rostit cuvîntul pe care-l aveau de spus și fără a strînge mîna care le era destinată; aș închina-o neîmplinirii sau trecerii prin viață fără a fi luat în seamă, focului înăbușit, geniului care nu s-a afirmat, perlei necunoscute din fundul mărilor, tuturor celor care au iubit fără a fi iubiți, care au suferit și pe care nu i-a plîns nimeni; — ar fi o nobilă sarcină.

Cîtă dreptate a avut Platon, o poeți! vrînd să vă alunge din republica lui și cît rău ne-ați pricinuit! Ambrozia voastră a făcut să ni se pară și mai amar absintul; și viața ni s-a părut mai aridă și mai pustiită după ce ne-am cufundat ochii în perspectivele pe care ni le-ați deschis asupra infinitului! la ce luptă teribilă împotriva realităților ne-au dus visele voastre, și inima noastră cum a mai fost călcată în picioare și strivită în timpul bătăliei de acești temuți atleți!

Ne-am așezat precum Adam lîngă zidurile paradisului terestru, pe treptele scării ce duce spre lumea pe care ați creat-o, privind prin crăpăturile ușii cum scînteiază o lumină mai vie decît soarele, auzind nedeslușit cîteva note, răzlețe, de o armonie serafică. Ori de cîte ori un ales intră sau iese în mijlocul unui val de lumină orbitoare, întindem gîtul pentru a încerca să vedem ceva prin canatul deschis. E o arhitectură feerică, întîlnită doar în poveștile

arabe. Mulţime de colonade, arcade suprapuse, stîlpi răsuciţi în spirale, frunzişuri minunat decupate, trefle scobite, porfir, jasp, lapislazuli şi cîte şi mai cîte transparenţe şi reflexe ameţitoare, profuziuni de stranii pietre preţioase, sardonixuri, crisoberili, acvamarine, opaluri irizate, azerodrach, sclipiri de cristal, lumini care fac să păleascâ stelele, o navă splendidă plină de rumoare, şi năucitoare — un lux asirian !

Uşa se închide, nu mai vedeţi nimic, aplecaţi ochii, plini de lacrimi usturătoare, spre pămîntul acesta sărac, descărnat şi spălăcit, spre cocioabele în ruină, spre poporul în zdrenţe, spre sufletul vostru, stîncă stearpă pe care nimic nu încolţeşte, spre toate mizeriile şi toate nefericirile realităţii. Ah ! cel puţin dacă am putea zbura pînă acolo, şi dacă treptele acestei scări de foc nu ne-ar arde picioarele ; dar, vai ! scara lui Iacob nu poate fu urcată decît de îngeri !

Vai de săracul sortit să stea la uşa celui bogat ; ce sîngeroasă ironie : un palat în faţa unei maghernițe, idealul în faţa realului, poezia în faţa prozei ! ce ură înrădăcinată trebuie să se zbată în adîncul inimii celor nefericiţi ! ce scrîşnete de dinţi trebuie să răsune noaptea pe mizerul lor culcuş, în timp ce vîntul aduce pînă la urechea lor suspinele de dragoste ale lăutelor şi violelor ! Poeţi, pictori, sculptori, muzicieni, de ce ne-aţi amăgit ? Poeţi, de ce ne-aţi povestit visele voastre ? Pictori, de ce aţi fixat pe pînză insesizabila fantomă care urcă şi coboară pe drumul dintre inima şi capul vostru, odată cu pulsaţia sîngelui vostru, de ce ne-aţi spus : „Aceasta e o femeie“ ? Sculptori, de ce aţi scos marmura din adîncurile Carrarei şi aţi pus-o să exprime pentru eternitate şi în ochii tuturor, cea mai ascunsă şi mai fugitivă dintre dorinţele voastre ? Muzicieni, de ce aţi ascultat în timpul nopţii cîntecul stelelor şi al florilor, şi l-aţi reprodus pentru urechile noastre ? De ce aţi zămislit cîntece atît de frumoase încît glasul cel mai dulce care ne şopteşte „te iubesc !“ ni se pare strident ca scîrţîitul fierăstrăului sau ca un croncănit de corb ? Blestemaţi să fiţi, impostorilor... arză-v-ar focul cerului şi nimicească-vă toate tablourile, toate poemele, toate statuile şi toate partiturile... Uf ! iată o tiradă de o

lungime interminabilă, și care se îndepărtează puțin de stilul epistolar. Ce peltea!

Am alunecat ușurel pe panta lirismului, dragul meu, și iată că de multă vreme îl imit pe Pindar pînă la ridicol. Toate acestea sînt foarte departe de subiectul nostru, care este, dacă îmi aduc bine aminte, glorioasa și triumfătoarea poveste a cavalerului d'Albert în urmărirea Daraidei, cea mai frumoasă prințesă din lume, cum glăsuiesc vechile romane.

Dar, în realitate, povestea este atît de săracă, încît am fost silit să recurg la digresiuni și la cugetări.

Sper că nu va fi întotdeauna așa și că, în scurtă vreme, romanul vieții mele va fi mai complicat și mai încurcat decît un *imbroglio* spaniol.

După ce am rătăcit din stradă în stradă, m-am hotărît să caut un prieten de-al meu care urma să mă introducă într-o casă în care, după cît îmi spusese, se puteau vedea o mulțime de femei drăguțe — o colecție de idealități reale — în stare să mulțumească două duzini de poeți. Există acolo femei pentru toate gusturile : frumuseți aristocratice, cu priviri de vultur, cu ochi verzi ca marea, cu nasul drept, cu bărbia ținută din mîndrie în sus, cu mîini de regine și mers de zîne ; crini de argint montați pe tije de aur ; violete simple, în culori palide, cu parfum dulce, cu ochii umezi, lăsați în jos, cu gîtul gingaș, cu carnea diafană ; frumuseți vii și picante ; frumuseți afectate, frumuseți de toate genurile ; căci e un adevărat harem în casa ceea, lipsesc numai eunucii și *Kislar aga*. Prietenul meu îmi spune că a trezit pînă acum vreo cinci sau șase pasiuni — cam atîtea. Mi se pare fantastic, și tare mă tem că eu nu voi putea repurta un asemenea succes ; De C *** pretinde că da, și că voi reuși curînd, ba chiar mai bine decît aș vrea. După părerea lui, nu am decît un singur cusur, pe care mi-l voi îndrepta odată cu vîrsta și pe măsură ce mă voi deprinde cu lumea, acela de a face prea mult caz de femeie, și prea puțin de femei. S-ar putea să fie întrucîtva adevărat. El spune că voi fi demn de iubit abia după ce voi scăpa de această mică meteahnă. Să-l audă Dumnezeu ! Femeile își dau desigur seama cît de mult le disprețuiesc ; deoarece un compliment pe care ele îl găsesc admirabil și nespus de încîntător în gura altuia,

cînd îl aud din gura mea le displace și le înfurie ca cea mai sîngeroasă epigramă. Datorită probabil defectului pe care mi-l reproșează De C ***.

În timp ce urcam scara, inima îmi bătea de emoție ; dar ajuns sus, cînd abia mă liniștisem, îl simt pe De C *** împingîndu-mă cu cotul spre o femeie de vreo treizeci de ani — destul de frumoasă — îmbrăcată cu un lux discret și o excesivă pretenție de simplitate infantilă, ceea ce n-o împiedicase să se dea pe obraz cu un strat de ruj parcă ar fi fost o roată de rădvan : era stăpîna casei.

Domnul De C ***, luîndu-și vocea lui pițigăiată și batjocoritoare, atît de diferită de glasul său obișnuit, și de care se servește în societate cînd vrea să facă pe șarmantul, îi spuse — făcîndu-i o mulțime de temenele ironice, prin care străbătea cel mai profund dispreț — pe jumătate în șoaptă, pe jumătate în auzul tuturor :

— E tînărul de care v-am vorbit deunăzi, un om cu deosebite calități, dintr-o familie cît se poate de nobilă, îmi închipui că vă face plăcere vizita lui, de aceea îmi permit să vi-l prezint.

— Desigur, domnule, ați făcut foarte bine, răspunse doamna, însoțindu-și spusele cu niște grații exagerate. Apoi se întoarse spre mine și, după ce mă cîntări cu coada ochiului ca o cunoscătoare abilă, și într-un chip care mă făcu să roșesc pînă în vîrful urechilor, mi se adresă :

— Vă puteți considera invitat o dată pentru totdeauna și puteți veni ori de cîte ori aveți o seară de pierdut.

Mă înclinai destul de stîngaci și bolborosii cîteva cuvinte fără șir care nu-i lăsară desigur o impresie prea strălucită despre inteligența mea ; noroc că intrară cîteva persoane, eliberîndu-mă de neplăcerile legate de orice prezentare. De C *** mă trase într-un colț al camerei și începu să mă dojenească pe un ton foarte aspru :

— Ce dracu ! ai să mă compromiți, eu am vorbit de tine ca de un spirit superior, ca de un tînăr cu o imaginație fără frîu, ca de un poet liric, ca de tot ce este mai transcendent și mai pasionat, și tu ai stat ca un lemn și n-ai scos un cuvînt ! Ce lipsă de fantezie ! Te credeam un poet cu inspirație fecundă ! Haide, dezleagă-ți odată limba, trăncănește și tu vrute și nevrute ; nu-i nevoie să spui lucruri de bun-simț, judicioase, dimpotrivă, astea ar

putea să-ţi strice; esenţialul e să vorbeşti, să vorbeşti mult, fără să te opreşti, atrăgînd în felul acesta atenţia asupra ta; dă la o parte orice teamă, orice modestie, bagă-ţi bine în cap că toţi acei pe care-i vezi aici sînt nişte nătărăi, sau aproape, şi nu uita că un orator care vrea să reuşească trebuie, înainte de toate, să-şi dispreţuiască îndeajuns auditoriul. Cum ţi se pare stăpîna casei?

— Nu-mi place deloc, şi deşi n-am stat cu ea de vorbă nici trei minute, m-a plictisit de parcă aş fi fost bărbatul ei.

— Cum? asta-i părerea ta despre ea?

— Păi, da.

— Va să zică dezgustul tău pentru ea e invincibil? Cu atît mai rău, ar fi trebuit să fie a ta o lună cel puţin; aşa s-ar fi cuvenit; nici un tînăr nu poate fi introdus în lume decît prin intermediul ei.

— Ei bine, va fi a mea, dacă trebuie, îi spusei cu o mină destul de jalnică, dar e într-adevăr atît de necesar după cum pari a crede?

— Din păcate, da! fără ea nu se poate, şi am să-ţi explic de ce. Doamna de Thémines este în clipa de faţă cea mai în vogă; toate caraghioslîcurile modei de azi — uneori chiar şi cele de mîine, dar niciodată cele de ieri — le găseşti la ea ridicate la cea mai înaltă treaptă; se ţine la curent pînă în cele mai mici amănunte. Ceea ce poartă ea, va purta toată lumea, dar ea nu poartă ce-au purtat altele. Dealtminteri e şi o femeie foarte bogată, şi echipajele ei sînt de cel mai bun gust. E lipsită de spirit, dar are limba slobodă. Are gusturi foarte vii şi puţine pasiuni. Poţi să-i placi, dar nu s-o emoţionezi; e o inimă de gheaţă şi o minte libertină. Cît despre sufletul ei, dacă are cumva — ceea ce e îndoielnic — e dintre cele mai negre cu putinţă, căci nu există vreo răutate sau josnicie de care să nu fie capabilă; dar e extrem de abilă, ştie să salveze aparenţele şi atît cît e necesar ca să nu se poată dovedi nimic împotriva ei. Astfel se va putea culca foarte bine cu un bărbat, dar nu-i va scrie nici un rînd măcar. Aşa încît adversarii ei, care o cunosc cel mai bine, nu găsesc nimic ce să spună despre ea, atîta doar că-şi dă cu ruj mai sus decît trebuie, şi că anumite porţiuni ale persoanei sale nu

au, în realitate, toată rotunjimea pe care par s-o aibă — ceea ce este fals.

— Dar cum ai aflat?

— Ce mai întrebi? așa cum se află asemenea lucruri, convingîndu-te tu însuți.

— Ai avut-o prin urmare și pe doamna de Thémines!

— Desigur! Și de ce nu aș fi avut-o? Ar fi fost cea mai gravă necuviință să n-o fi avut. Ea mi-a adus doar mari servicii, pentru care îi sînt foarte recunoscător.

— Nu văd ce fel de servicii a putut să-ți aducă...

— Ești chiar atît de prost? mă întrebă atunci De C ***, privindu-mă într-un fel cît se poate de comic. Pe cinstea mea că mă tem că da; trebuie să-ți spun deci tot? Despre doamna de Thémines se zvonește, și pe bună dreptate, că se bucură de mari proptele în anumite cercuri, un tînăr primit de ea, și cu care a trăit mai multă vreme, are pretutindeni ușile deschise, el nu va aștepta prea mult ca să i se ofere o afacere, și nu una, ci cel puțin două. În afară de acest avantaj de nepreţuit mai e și un altul, nu mai puțin important, și anume că, îndată ce femeile din această societate te vor vedea că ești amantul oficial al doamnei de Thémines, chiar dacă nu simt nici cea mai mică atracție pentru tine, își vor face plăcerea și onoarea de a te răpi unei femei la modă ca ea și, în locul avansurilor și demersurilor pe care le-ai fi avut de făcut, nu vei avea decît greutatea alegerii și vei deveni, în mod necesar, ținta tuturor fițelor și fandoselilor posibile.

Totuși, dacă îți inspiră o silă prea mare, nu intra în relații cu ea. Nu ești cu tot dinadinsul obligat, deși politețea și buna-cuviință o cer. Dar alege-ți repede alta, atacă pe aceea care îți place mai mult sau care pare mai ușor de cucerit, căci amînînd, pierzi beneficiul noutății și avantajul pe care ți-l dă, timp de cîteva zile, asupra tuturor cavalerilor de aici. Toate aceste femei nu pricep nimic din pasiunile născute în intimitate, care se dezvoltă încet, într-o atmosferă de stimă și în tăcere: ele sînt partizanele loviturilor de trăsnet și a simpatiilor oculte; lucruri splendid de bine imaginate pentru a scăpa de plictiselile rezistenței, de toate acele lungimi și inutile repetări pe care sentimentul le strecoară în romanul de dragoste și care nu fac altceva decît să amîne deznodămîntul. Doam-

nele de aici își drămuiesc timpul care li se pare atît de prețios încît un singur minut nefolosit le-ar aduce la disperare. Doresc să fie îndatoritoare față de genul uman, lucru îndeajuns de lăudabil, și își iubesc aproapele ca pe ele înseIe, ceea ce este perfect evanghelic și merituos ; sînt niște ființe foarte caritabile care nu ar vrea, pentru nimic în lume, să lase un bărbat să moară de deznădejde. Cred că sînt pînă în prezent vreo trei sau patru cărora le-ai căzut cu tronc, și te sfătuiesc prietenește să-ți îndrepți atacul cu toată agerimea în direcția lor, în loc să-ți pierzi timpul pălăvrăgind cu mine în fața unei ferestre, ceea ce nu-ți va fi de nici un folos.

— Dar, dragul meu De C ***, sînt cu totul novice în domeniul acesta. Nu cunosc nimic din uzanțele lumii pentru a deosebi, de la prima aruncătură de ochi, o femeie pe care am impresionat-o de alta care nu mă bagă în seamă ; aș putea comite niște grosolane greșeli dacă nu mă ajuți cu experiența ta.

— Într-adevăr ești un primitiv și nu aș fi crezut că-i posibil, în preafericitul secol în care trăim, să fie cineva atît de pastoral și de bucolic ca tine ! Ce naiba faci tu cu cei doi ochi mari și negri din cap, care ar putea să-ți înlesnească cele mai grozave cuceriri, dacă ai ști să te servești de ei ? Ia uită-te puțin acolo, în colțul de lîngă șemineu, la femeiușca îmbrăcată în roz care se joacă cu evantaiul : de un sfert de oră se uită la tine cu coada ochiului, cu o stăruință și o fixitate deosebit de semnificative : nu există în toată lumea asta o ființă care știe, ca ea, să fie indecentă într-o manieră atît de superioară și să se arate de o atît de nobilă obrăznicie. Nu place deloc femeilor, care au disperat încercînd zadarnic să ajungă la același grad de nerușinare, dar în schimb place foarte mult bărbaților, care găsesc că are toată picanteria unei curtezane. Și într-adevăr e de o fermecătoare depravare, plină de spirit, de vervă, de capricii. E o excelentă amantă pentru un tînăr cu prejudecăți. În opt zile îți descotorosește conștiința de orice scrupul și îți pervertește inima într-un hal încît niciodată nu vei mai fi nici ridicol nici elegiac. Are idei de un spirit practic foarte dezvoltat asupra tuturor lucrurilor ; și merge în adîncul lor cu o rapiditate și o siguranță care te uimesc. Femeiușca aceasta este

algebra în carne și oase; exact ceea ce îi trebuie unui visător și unui entuziast. Ea te va corija îndată de idealismul tău vaporos, e un mare serviciu pe care ți-l va aduce. Și ți-l va face dealtfel cu cea mai mare plăcere, căci instinctul o mînă să-i deziluzioneze pe poeți.

De C ***, stîrnindu-mi curiozitatea, părăsii locul retras în care mă aflam și, strecurîndu-mă printre grupuri, mă apropiai de doamna în roz și o privii foarte atent: putea să aibă vreo douăzeci și cinci sau douăzeci și șase de ani. Avea talia mică, dar era destul de bine făcută, deși puțin cam prea împlinită la trup; avea brațele albe și plinuțe, mîini destul de fine, picioare drăguțe și chiar prea mici, umeri plini și netezi, pieptul prea puțin decoltat, dar ceea ce se vedea era foarte mulțumitor și nu dădea o idee proastă despre rest; în ce privește părul, era extrem de strălucitor și de un negru albăstrui ca aripile de gaiță; colțurile ochilor erau destul de trase spre tîmple, nasul mic și nările fremătătoare, gura umedă și senzuală, o mică adîncitură la buza inferioară și un puf aproape imperceptibil la comisuri. Și toate acestea pline de viață, de însuflețire, de sănătate, de forță, și nu știu ce expresie de lux, temperat cu îndemînare de cochetărie și iscusință, care făceau din ea în fond o ființă foarte ispititoare, și justificau, cu prisosință chiar, gusturile foarte aprinse pe care le inspirase și le inspira în fiece zi.

O doream, dar în același timp îmi dădeam seama că nu o asemenea femeie, oricît de agreabilă ar fi fost, îmi va realiza idealul și mă va face să exclam: „În sfîrșit, am o amantă!"

M-am întors la De C *** și i-am spus: — Îmi place destul de mult femeia, și mă voi înțelege poate cu ea. Dar înainte de a spune ceva precis care să mă angajeze, aș vrea să ai bunătatea și să-mi arăți acele îngăduitoare frumuseți care au avut amabilitatea de a se lăsa impresionate de mine, astfel ca să pot alege. Deoarece îmi servești aici de călăuză, mi-ai face o mare plăcere dacă mi-ai relata amănunțit toate defectele și calitățile lor, precum și maniera în care trebuie să le atac și tonul pe care trebuie să-l folosesc cînd vorbesc cu ele ca să nu par prea provincial sau literat.

— Bine, fie, spuse De C ***. Vezi frumoasa lebădă melancolică, care își mișcă gîtul atît de grațios și își flutură mînecile ca niște aripi ? E modestia însăși, tot ce este mai cast și mai candid pe lumea asta ; are o frunte ca neaua, inimă de gheață, priviri de madonă, zîmbetul lui Agnès, rochia ei e albă și sufletu-i la fel : nu-și pune în păr decît flori de portocal sau frunze de nufăr, și un fir abia perceptibil o leagă de cele pămîntești. Niciodată nu i-a trecut prin cap vreun gînd rău și habar nu are care este deosebirea între un bărbat și o femeie. Sfînta Fecioară este o bacantă pe lîngă ea, dar asta n-a împiedicat-o, dealtminteri, să aibă mai mulți amanți decît orice femeie pe care o cunosc, ceea ce desigur nu-i un lucru de nimic. Examinează puțin cu atenție pieptul acestei discrete persoane; e o mică capodoperă pentru că, realmente, e greu ca după ce ascunzi cît mai mult cu putință, să arăți în același timp aproape tot ce ai ; spune-mi dacă nu-i, în pofida tuturor rezervelor și a ipocriziei sale, de zece ori mai indecentă decît această femeie cumsecade, fără fasoane, din stînga ei, care-și expune cinstit cele două emisfere — dacă le-ai lipi una de alta, ai alcătui un mapamond de mărime naturală — sau decît cealaltă, din dreapta ei, decoltată pînă la buric și care face paradă, cu o fermecătoare cutezanță, de goliciunea ei ? Această făptură virginală — dacă nu mă înșel — a și cîntărit în capul ei cîtă dragoste și cîtă pasiune promit paloarea și ochii tăi negri ; ceea ce mă determină să fac această afirmație e că nu s-a uitat o singură dată la tine, cel puțin în aparență ; ea își poate mișca pupilele cu atîta artă și să le facă să alunece drept în colțul ochilor încît nimic nu-i scapă ; s-ar zice că vede cu ceafa, căci totdeauna știe perfect ce se întîmplă în spatele ei. E un Ianus feminin. Dacă vrei să ai succes la ea, trebuie să arunci cît colo manierele prea libere și aerele de cuceritor. Vorbește-i fără să-i arunci o privire, fără să faci nici o mișcare, într-o atitudine pocăită, cu glasul înăbușit și respectuos ; în felul acesta, vei putea să-i spui tot ce-ți poftește inima, numai ca totul să fie bine disimulat, după care ea îți va permite toate libertățile, mai întîi în limbaj, apoi în acțiune. Numai să ai grijă să-ți dai ochii peste cap în semn de tandrețe, atunci cînd ea se va uita în pămînt,

și să-i vorbești de deliciile amorului platonic și de relații spirituale, folosind în același timp față de ea pantomima cea mai puțin platonică și cea mai puțin idealistă din lume! E foarte senzuală și tare susceptibilă; îmbrățișeaz-o cît vrei, dar nu uita, chiar atunci cînd ai atins punctul culminant al intimității, să-i spui *doamnă* cel puțin de trei ori la fiecare frază ; s-a certat cu mine pentru că, odată, pe cînd stăteam cu ea în pat, i-am spus nu știu ce, tutuind-o. Ce dracu ! nu degeaba e o femeie cinstită.

— După cele ce mi-ai spus, nu prea mă simt îmbiat să risc o aventură cu ea : e o Messalină mironosiță ! o combinație monstruoasă, cu totul nouă.

— Ba-i cît lumea de veche, dragul meu ! o întîlnești în fiece zi, nimic nu-i mai banal. Nu faci bine că vrei s-o ocolești. Ea îți poate procura o plăcere nemaipomenită : aceea de a avea mereu impresia că ești pe cale să comiți un păcat mortal ; cel mai ușor sărut ți se pare că ar trebui pedepsit cu chinurile iadului ; pe cînd alături de altele abia crezi că ai făcut un păcat neînsemnat, și deseori că n-ai făcut nimic. Din această pricină am păstrat-o mult mai multă vreme decît pe oricare altă amantă. Aș mai fi avut-o și acum, dacă nu m-ar fi părăsit ea, e singura femeie care mi-a luat-o înainte, și îi port un anume respect din cauza asta. Are mici rafinamente de voluptate nici nu se poate mai delicate, și marea artă de a părea că i se smulge cu greutate ceea ce acordă de bunăvoie ; din pricina asta, fiecare din favorurile sale capătă farmecul unui viol. Vei găsi în lumea bună cel puțin zece amanți de-ai ei, care-ți vor jura pe onoarea lor că-i cea mai virtuoasă femeie. Și e tot ce poate fi mai contrar. Ar fi un studiu destul de curios să te apuci să diseci virtutea ei în pat. Fiind prevenit, nu ai nici un risc, și cred că nu vei fi atît de stîngaci să te îndrăgostești în mod sincer de ea.

— Ce vîrstă are această adorabilă persoană ? îl întrebai pe De C ***, deoarece mi-era imposibil s-o determin, deși o examinam cu cea mai scrupuloasă atenție.

— A ! vrei să știi ce vîrstă are ? e un mister, numai Dumnezeu știe. Eu, care mă fălesc că pot stabili vîrsta femeilor cu aproximație de un minut, n-am putut afla niciodată cîți ani are. Numai așa, la modul estimativ, apre-

ciez că ar putea avea între optsprezece și treizeci și șase de ani. Am văzut-o în toalete elegante, am văzut-o în lenjeria de corp, dar nu-ți pot spune nimic în privința vîrstei; știința mea dă greș : cea mai plauzibilă etate a ei ar fi optsprezece ani, dar e imposibil să aibă numai atît. Trupul ei e de virgină, dar sufletul de prostituată și, pentru a ajunge la o corupție atît de profundă și a deveni atît de falsă, îți trebuie o vreme îndelungată, doar dacă nu ești un geniu ; e nevoie de o inimă de bronz într-un piept de oțel : ea nu are nici una nici alta ; atunci mă gîndesc că are treizeci și șase de ani, dar în fond nu știu nimic precis.

— Nu are o prietenă intimă care te-ar putea lămuri în privința asta ?

— Nu, a venit în orașul acesta acum doi ani. Sosea din provincie sau din străinătate, nu se știa, e o admirabilă situație pentru o femeie atunci cînd se pricepe să profite de ea. Cu înfățișarea pe care o are, poate declara orice vîrstă vrea, ba ar putea să nu-și socotească anii decît din ziua în care a poposit aici.

— Iată un lucru cît se poate de plăcut, mai ales că nici un rid impertinent nu vine s-o dezmintă, iar timpul, acest mare distrugător, are bunătatea să se preteze la falsificarea extractului de botez.

Îmi mai arătă vreo cîteva femei care, după dînsul, ar fi primit favorabil orice cerere mi-ar fi plăcut să le adresez și m-ar fi tratat cu o filantropie deosebită. Dar cea în roz, de lîngă șemineu, și modesta porumbiță, care-i servea de antiteză, erau incomparabil mai bine decît toate celelalte ; și, dacă nu aveau toate calitățile pe care le cer eu, aveau cel puțin în aparență cîteva.

Toată seara am vorbit cu ele, mai ales cu cea din urmă, și am avut grijă să-mi lansez ideile într-o formă din cele mai respectuoase ; deși abia se uita la mine, mi s-a părut că-i văd strălucind uneori pupilele sub perdeaua lor de gene, și la unele complimente destul de îndrăznețe, deși acoperite de un văl pudic, la care m-am încumetat, am observat apărîndu-i sub transparența pieliței o ușoară roșeață, reținută și estompată — destul de asemănătoare cu culoarea lichiorului trandafiriu vărsat într-o ceașcă pe jumătate opacă. Răspunsurile pe care mi le dădea erau, în general, sobre, măsurate, totuși ascuțite și pline de înțe-

pături și mă făceau să mă gîndesc la mult mai multe lucruri decît exprimau. Totul era amestecat cu reticențe, cuvinte spuse pe jumătate, aluzii indirecte, fiecare silabă își avea intenția ei, fiecare tăcere importanța ei ; nu exista pe lume nimic mai diplomatic și mai fermecător. Totuși, cu toată plăcerea resimțită pe moment, nu aș fi putut suporta multă vreme o asemenea conversație. Trebuia să mă țin în permanență în stare de alarmă, să stau mereu în gardă, iar mie îmi place cel mai mult într-o discuție tonul deschis și familiar. Ne-am întreținut mai întîi despre muzică, după care am ajuns, firește, să vorbim de Operă și apoi de femei, iar apoi de dragoste, subiect în care e mult mai ușor decît în oricare altul să găsești o cale de trecere de la general la particular. Care mai de care am jucat pe îndrăgostitul neprihănit, cu vorba mieroasă, ce-ai mai fi rîs dacă mă auzeai. Într-adevăr Amadis, pe stînca lui stearpă, nu era pe lîngă mine decît un pedant ridicol, lipsit de patimă. Cîtă generozitate, cîtă abnegație, cît devotament care l-ar fi făcut și pe răposatul roman Curtius să roșească de rușine. Sincer vorbind, nu mă credeam în stare să debitez niște tirade atît de încîlcite, să afectez un patos atît de transcendental. Să mă auzi pe mine făcînd platonism de cea mai pură cvintesență, nu ți se pare ceva nemaipomenit de bufon, o scenă dintr-o comedie din cele mai reușite ce se pot vedea ? Și apoi, aerul acela încrezător în perfecțiune, pe care mi-l luasem, și acele mici fasoane fariseice de mîță blîndă ! Doamne, doamne ! S-ar fi zis că nici nu vreau să mă ating de ea : orice mamă care m-ar fi auzit raționînd n-ar fi stat pe gînduri să-și lase fata să doarmă în aceeași cameră cu mine, iar orice bărbat mi-ar fi încredințat-o fără ezitare pe nevastă-sa. În seara aceea oricine m-ar fi luat drept cel mai virtuos bărbat, iar eu n-am fost niciodată mai puțin virtuos decît atunci ! Credeam că-i mult mai greu să fii ipocrit și să spui vorbe de care nu ești convins. Dimpotrivă, e foarte ușor, ori am eu aptitudini reale care m-au ajutat să reușesc într-un mod atît de plăcut, și din prima dată. Au fost într-adevăr momente foarte frumoase.

În ce-o privește pe partenera mea, ea a spus multe lucruri de o mare finețe ; în pofida aerului candid cu care

le rostea, dovedea o experiență nemaipomenit de bogată ; nici nu-ți poți face o idee de subtilitatea discernămîntului ei. Femeia aceasta ar reuși să taie un fir în patru în toată lungimea lui și i-ar pune în mare încurcătură pe toți doctorii angelici și serafici. Și apoi, după felul în care vorbește, e imposibil să-ți închipui că ar avea măcar umbra unui corp. E atît de imaterială, de vaporoasă, de ideală, că rămîi înmărmurit ; dacă De C *** nu m-ar fi prevenit de comportarea bestiei, cu siguranță aș fi pierdut orice speranță de reușită și m-aș fi retras rușinat într-un colț. Cum naiba ? cînd o femeie îți spune timp de două ore, cu aerul cel mai detașat din lume, că dragostea nu trăiește decît din privațiuni și sacrificii, și alte asemenea lucruri frumoase, mai poți spera, în mod decent, că ai s-o convingi într-o bună zi să se bage în pat cu tine ca să-ți stîrnească pornirile trupești, și să vadă dacă sînteți sau nu făcuți la fel ?

Pe scurt, ne-am despărțit foarte buni amici, felicitîndu-ne reciproc pentru noblețea și puritatea sentimentelor noastre.

Conversația cu cealaltă a fost, după cum îți închipui, de un gen cu totul diferit. Am rîs tot pe atîta pe cît am vorbit. Ne-am bătut joc, într-un mod foarte spiritual, de toate femeile de acolo ; cînd spun ne-am bătut joc și într-un mod foarte spiritual, mă înșel ; ar trebui să spun : ea și-a bătut joc, un bărbat nu știe să-și bată joc cum trebuie de o femeie. O ascultam și o aprobam, căci e imposibil să creionezi o figură mai vie și s-o colorezi cu atîta rîvnă, cum făcea ; am văzut cea mai ciudată galerie de caricaturi din viața mea. Sub pojghița exagerărilor simțeai adevărul; De C *** avea dreptate : misiunea acestei femei e să-i deziluzioneze pe poeți. Plutește în jurul ei o atmosferă prozaică în care sucombă orice idee poetică. E fermecătoare și înzestrată cu un spirit sclipitor, dar cînd te afli alături de ea nu-ți vin decît gînduri mîrșave și vulgare ; în timp ce stam de vorbă, mi se trezeau o mulțime de pofte necuviincioase și impracticabile în locul în care ne găseam, de pildă, să mi se aducă vin ca să mă îmbăt, s-o iau pe genunchi și s-o sărut pe sîni, să-i ridic fusta ca să văd dacă și-a prins jartiera deasupra sau dedesubtul genunchiului, să cînt în gura mare un refren obscen, să fumez din pipă,

să sparg geamurile, și cîte și mai cîte. Tot ce-i mai animalic, toată bruta din mine se trezise ; mi-ar fi făcut o deosebită plăcere să scuip pe *Iliada* lui Homer, și m-aș fi prosternat în fața unui jambon. Abia acum înțeleg cum trebuie alegoria cu tovarășii lui Ulise, prefăcuți în porci de către Circe. Circe era probabil o deșănțată întocmai ca femeiușca în roz.

Mi-e rușine s-o mărturisesc, dar pe măsură ce mă cuprindea abrutizarea, încercam o adevărată desfătare : nu numai că nu mă împotriveam, ci o ajutam din toate puterile, atît de firească fiind pervertirea omului și atît de plină de noroi argila din care-i plămădit.

Și totuși am avut un minut de spaimă în fața gangrenei care se întindea, și m-am hotărît să fug de corupătoarea mea, dar mi s-a părut că picioarele mi s-au cufundat în parchet pînă la genunchi și că sînt țintuit locului.

Pînă la urmă am înfruntat riscul de a o părăsi, și în tîrziul nopții, m-am întors acasă foarte dezorientat, foarte tulburat, neștiind prea bine pe care s-o aleg. Ezitam între mironosiță și femeia galantă. La una găseam voluptate, la cealaltă picanterie ; și, după un examen de conștiință foarte amănunțit și foarte aprofundat, îmi dădui seama că, dacă nu le iubeam pe amîndouă, în schimb le doream deopotrivă și cu destulă înflăcărare ca să le visez și să mă obsedeze.

După toate aparențele, dragul meu, mă voi culca cu una din aceste două femei, poate chiar cu amîndouă, dar îți mărturisesc că a le avea nu mă mulțumește decît pe jumătate, nu că n-ar fi foarte drăguțe, dar la vederea lor nici un țipăt de uimire nu s-a declanșat în mine, n-am palpitat și nu mi-am spus : „Iată-le ; cum de nu le-am recunoscut“. Nu cred totuși că voi întîlni altele care să le întreacă în ce privește frumusețea, iar De C*** mă sfătuiește să mă opresc la ele. Desigur așa voi face ; ori una, ori cealaltă va fi amanta mea, altminteri mă ia dracu ; în adîncul inimii însă un glas ascuns îmi reproșează că trădez iubirea, că mă las furat de primul zîmbet al unei femei care nu mi-e dragă, în loc să cutreier lumea în lung și în lat pentru a căuta, prin mănăstiri sau în localuri rău famate, prin palate sau în hanuri, femeia făcută să fie

a mea, hărăzită mie de Dumnezeu, fie ea prințesă sau slujnică, călugăriță sau prostituată.

Apoi, mi-am zis că făuresc himere, că la urma urmei este totuna dacă mă culc cu o femeie sau alta ; că din pricina asta pămîntul nu va devia cu un milimetru din drumul său, și nici cele patru anotimpuri nu-și vor interverti ordinea din cauza asta, că nimic nu-i mai indiferent lumii decît cu cine mă culc, și că sînt un nătîng și jumătate, cînd mă frămînt pentru asemenea trăznăi : asta-mi zic. Dar degeaba, rămîn tot atît de neliniștit și tot atît de nehotărît.

Faptul se datorează poate împrejurării că trăiesc prea mult cu mine însumi și că cele mai mici amănunte dintr-o viață atît de monotonă ca a mea iau proporții neașteptate. Prea mult mă ascult trăind și gîndind : îmi aud bătăile arterelor, pulsațiile inimii ; concentrîndu-mi atenția, deslușesc ideile cele mai imperceptibile din aburii tulburi în care pluteau și le dau o formă concretă. Dacă aș fi mai activ, atunci nu aș observa toate aceste lucruri mărunte, și n-aș avea timp să-mi privesc sufletul la microscop, așa cum fac toată ziua. Larma care însoțește acțiunea ar face să-și ia zborul stolul gîndurilor leneșe care îmi zumzăie prin cap și mă zăpăcesc cu fîlfîitul aripilor ; în loc să alerg după fantasme, m-aș lupta cu realitățile vieții ; nu le-aș cere femeilor decît ceea ce pot da : plăcere, și nu aș încerca să îmbrățișez nu știu ce fantastică ființă ideală, împodobită cu nebuloase perfecțiuni. Încordarea înverșunată cu care ochiul meu sufletesc se uită spre un obiect invizibil mi-a falsificat vederea. Nu știu să văd ceea ce este, din pricină că am privit ceea ce nu este, și ochiul meu, atît de subtil cînd e vorba de himere, e de-a dreptul miop în fața realității ; astfel, am cunoscut femei, după cum mă asigură lumea, încîntătoare, și care mie nu mi se păreau deloc. Am admirat mult picturi socotite proaste, iar unele versuri bizare sau neinteligibile mi-au făcut mai multă plăcere decît poeziile cele mai galante. Nu m-ar mira ca, după ce am tot suspinat cătînd la lună, și zgîindu-mă la stele, după ce am compus atîtea elegii și apostrofe sentimentale, să mă îndrăgostesc de vreo prostituată abjectă sau de vreo femeie bătrînă și urîtă ; ar fi o splen-

didă decădere. Poate că în felul acesta se va răzbuna realitatea împotriva mea pentru că nu prea m-am gîndit să-i fac curte ; n-ar fi oare o farsă reușită să fiu cuprins de o pasiune romanțioasă pentru vreo matracucă sau vreo tîrfă respingătoare ? Mă vezi tu cîntînd la ghitară sub fereastra unei bucătării și alungat de vreun ajutor de bucătar, sau ținînd în brațe javra unei hoaște bătrîne ce-și scuipă ultimul dinte din gură ? Poate că, negăsind nimic pe lumea aceasta demn de iubirea mea, voi sfîrși prin a mă adora pe mine însumi, ca răposatul Narcis, de egoistă amintire. Pentru a mă feri de o nenorocire atît de cumplită, mă privesc în toate oglinzile și în toate pîraiele pe care le întîlnesc în drum. La drept vorbind, din pricina visărilor și a aberațiilor, mi-e o teamă groaznică să nu capăt năravuri monstruoase și contrarii naturii. E un lucru grav, de care trebuie să mă păzesc. Adio, prietene, îmi îndrept pașii spre doamna în roz, de teama de a nu mă lăsa în voia contemplațiilor mele obișnuite. Mă gîndesc că n-o să ne pierdem prea mult timp cu entelehia și că, dacă vom face ceva, cu siguranță că n-are să fie spiritualism, cu toate că e o făptură foarte spirituală : voi strînge cu grijă și voi ascunde undeva într-un sertar modelul amantei mele ideale pentru a înlătura orice comparație. Vreau să mă bucur în liniște de tot ce are mai frumos și de toate meritele ei. O voi lăsa să-și poarte rochia făcută pe măsura ei, și nu voi încerca să-i pun niște veșminte croite dinainte de mine, la întîmplare, și destinate doamnei visurilor mele. Hotărîrile sînt cît se poate de înțelepte, numai că nu știu dacă mă voi ține de ele. Încă o dată, adio.

CAPITOLUL III

Sînt amantul oficial al doamnei în roz ; e aproape o situaţie socială, un rang care-ţi asigură o poziţie solidă în lume. Nu mai am aerul unui şcolar ce-şi caută norocul printre bunice, neîndrăznind să rostească un madrigal în faţa unei femei, dacă nu are cel puţin o sută de ani ; îmi dau seama că, de cînd m-am instalat în această funcţie, mă bucur de mai multă consideraţie, că toate femeile cochetează cu mine, sînt geloase şi îşi dau multă osteneală să-mi placă. Bărbaţii, dimpotrivă, se poartă rece şi, în puţinele cuvinte pe care le schimbă cu mine, se ascunde ceva duşmănos şi forţat ; ei simt în mine un rival periculos, care ar putea deveni şi mai periculos. M-am trezit cu mulţi criticîndu-mă cu amărăciune pentru felul de a mă îmbrăca, spunîndu-mi că am gustul prea efeminat : că port părul mai buclat şi mai lucios decît s-ar cuveni, şi că, ţinînd seama de faţa mea imberbă, am căpătat din pricina asta un aer de coconaş nici că se poate mai ridicol ; că-mi confecţionez veşmintele din stofe bogate şi strălucitoare care miros a teatru, şi că semăn mai mult a actor decît a bărbat, în sfîrşit, toate acele banalităţi pe care unii le debitează ca să-şi ia dreptul de a umbla murdari şi de a purta haine ponosite, prost croite. Dar toate sînt în favoarea mea, căci femeile găsesc că am cel mai frumos păr din lume, că rafinamentele mele vestimentare sînt de cel mai bun gust şi par foarte dispuse să mă despăgubească pentru cheltuielile pe care le fac în cinstea lor, nefiind atît de proaste încît să-şi închipuie că eleganţa mea ar putea avea alt scop decît să le plac lor.

Stăpîna casei a părut mai întîi puțin ofensată de alegerea mea, socotind că la ea trebuiau să se oprească neapărat preferințele mele și, timp de cîteva zile, s-a purtat cam acru (numai cu rivala ei, mie mi-a vorbit ca și înainte), adresîndu-i-se cu cîte un scurt: „Scumpa mea", spus pe acel ton sec și răspicat, cum știu numai femeile, precum și prin unele observații răuvoitoare asupra toaletelor ei, rostite pe cît putea mai tare, ca de pildă: „Ți-ai făcut o coafură cam prea înaltă care nu se potrivește deloc cu obrazul" sau: „Rochia dumitale e cam umflată la sub-brațe, cine ți-a făcut-o?" sau: „Ai niște cearcăne adînci la ochi, ești foarte schimbată" și alte asemenea mii de mărunțișuri la care cealaltă nu întîrzia să riposteze cu toată răutatea dorită cînd se prezenta ocazia; și dacă ocazia nu se ivea destul de repede, provoca ea un prilej anume, cînd îi plătea cu vîrf și îndesat. Dar curînd o altă țintă abătu atenția infantei disprețuite și micul război al cuvintelor încetă — totul reintră în ordinea obișnuită.

Ți-am povestit pe scurt cum am ajuns amantul favorit al doamnei în roz; asta nu-i de-ajuns pentru un om atît de meticulos ca tine. Ai să mă întrebi, fără îndoială, cum o cheamă: n-am să-ți spun numele ei; dar dacă vrei, pentru a ușura povestirea, și în amintirea culorii rochiei în care am văzut-o pentru întîia oară, îi vom spune Rosette; e un nume drăguț: cățelușa mea se chema la fel.

Dar vei voi să afli de-a fir-a-păr — căci ție îți place precizia în asemenea chestiuni — istoria dragostei cu această frumoasă Bradamante, și prin ce gradații succesive am trecut de la general la particular, de la rolul de simplu spectator la acela de actor, și cum am ieșit din anonimat spre a-i deveni amant. Am să-ți satisfac curiozitatea cu cea mai mare plăcere. Nu există nimic sinistru în romanul nostru, e un roman trandafiriu și nu cunoaște alte lacrimi decît lacrimile de plăcere; nu vei întîlni nici lungimi nici repetări, căci acțiunea romanului înaintează spre țintă cu graba și rapiditatea atît de mult recomandate de Horațiu; e un adevărat roman francez. Totuși să nu-ți închipui că am cucerit-o după primul asalt. Prințesa, deși foarte umană cu supușii ei, nu-și

risipește favorurile cu generozitatea pe care ai putea s-o bănuiești la început, cunoaște prea bine prețul lor ca să nu te silească să i le cumperi ; de asemenea, știe prea bine că o întîrziere calculată dă mai multă intensitate dorinței, și că o semi-rezistență mărește gustul plăcerii, de aceea nu-ți cedează îndată, oricît de vie ar fi atracția pe care i-ai inspira-o.

Ca să-ți povestesc totul, trebuie s-o iau ceva mai de departe. Ți-am făcut o relatare destul de amănunțită a primei noastre întrevederi. Am mai avut una sau două în aceeași casă, ba chiar trei, după aceea m-a invitat la ea ; după cum îți închipui, nu m-am lăsat rugat ; la început, m-am purtat cu oarecare rezervă, apoi m-am dus mai des, după aceea și mai des și, în cele din urmă, de cîte ori aveam chef, și trebuie să-ți mărturisesc că mă duceam de vreo trei sau patru ori pe zi. Domnița, după o lipsă de cîteva ore, mă primea ca și cum m-aș fi întors tocmai din India orientală — lucru la care eram nici că se poate mai sensibil — ceea ce mă obliga să-mi arăt recunoștința în modul cel mai elegant și mai tandru din lume, iar ea îmi răspundea cît mai bine putea.

Rosette, deoarece ne-am înțeles să-i zicem așa, e o femeie înzestrată cu mult spirit și are o comportare plină de înțelegere față de bărbat ; deși a amînat un timp trecerea la concluzia finală, nu m-am supărat măcar o dată pe ea ; ceea ce este într-adevăr miraculos : tu știi, doar, ce furii mă apucă atunci cînd nu mi se dă îndată ceea ce doresc și cînd o femeie tărăgănează peste măsură — măsură fixată în capul meu — să mi se dea. Nu-mi explic cum a făcut ea ; de la prima întîlnire mi-a dat a înțelege că va fi a mea, și eram mai sigur decît dacă mi-ar fi înmînat un angajament scris și semnat. Se va spune poate că îndrăzneala și purtările-i libere lăsau cîmp deschis temerității oricăror speranțe. Nu cred că acesta e adevăratul motiv ; am văzut femei al căror comportament extrem de liber înlătura, într-un fel, pînă și umbra vreunei îndoieli, și care nu mi-au produs totuși aceeași impresie ; eram cuprins în fața lor de o timiditate și o tulburare cel puțin deplasate.

Ceea ce face ca, în general, să fiu mai puţin amabil cu femeile după care tînjesc, decît cu acelea care-mi sînt indiferente, este aşteptarea pătimaşă a ocaziei şi incertitudinea cu privire la reuşita intenţiilor mele : din această pricină devin sumbru şi mă pierd în reverii care-mi scad cu mult posibilităţile intelectuale şi prezenţa de spirit. Cînd văd cum se duc una cîte una orele pe care le destinasem unui alt scop, fără să vreau mă apucă furia şi nu mă pot opri să nu le arunc cuvinte foarte aspre şi foarte jignitoare, mergînd uneori pînă la grosolănie, şi asta mă împinge cu o sută de leghe înapoi de la realizarea dorinţelor mele. Cu Rosette nu mi s-a întîmplat nimic din toate astea ; niciodată, chiar în clipa în care îmi rezista cel mai mult, nu m-am gîndit că vrea să se sustragă dragostei mele. Am lăsat-o să-şi desfăşoare în linişte toate micile cochetării şi am acceptat cu răbdare amînarea îndelungată a înfocatelor mele dorinţe : rigoarea ei avea ceva surîzător care te consola — atît cît se putea — şi, în cele mai cumplite cruzimi ale ei se întrevedea un fond de umanitate care te împiedica să simţi o teamă prea serioasă. Femeile cinstite, chiar cînd sînt mai puţin cinstite, au o comportare posacă şi dispreţuitoare, şi mă scot din sărite. Parcă ar fi gata în orice moment să sune lacheul şi să-i poruncească să te zvîrle afară ; iar mie mi se pare că un bărbat care se osteneşte să facă unei femei curte (ceea ce nu-i chiar atît de agreabil pe cît se crede) nu merită să fie tratat în felul acesta. Draga mea Rosette nu face asemenea impresie ; şi te asigur că-i în avantajul ei ; e singura femeie în faţa căreia eu am fost eu, şi pot să-ţi spun — oricît aş părea de înfumurat — că niciodată nu m-am prezentat atît de bine. Inteligenţa mea s-a putut desfăşura în toată libertatea ; prin dibăcia şi strălucirea replicilor sale, ea m-a făcut să-i dau răspunsuri mult mai spirituale decît m-aş fi crezut în stare, şi, poate, chiar decît sînt capabil. E adevărat că am fost destul de puţin liric, e imposibil să fii liric cu ea ; dar nu din pricină că ar fi lipsită de poezie — în pofida celor afirmate de De C*** — dar e atît de plină de viaţă, de forţă şi vioiciune, face impresia că se simte atît de bine în mediul în care se află încît îţi piere pofta s-o scoţi din ambianţa ei,

ca să te înalţi cu ea în nori. Umple viaţa reală într-un mod atît de plăcut şi face din ea un mijloc de a se amuza atît de bine pe sine şi pe ceilalţi, încît reveria nu are ce să-ţi ofere în plus.

Ce miracol ! sînt aproape două luni de cînd o cunosc, şi în tot timpul acesta nu m-am plictisit decît atunci cînd nu am fost împreună. Vei fi de acord cu mine că un asemenea efect nu-l poate produce o femeie mediocră : în mod obişnuit, femeile au asupra mea un efect cu totul contrar, plăcîndu-mi mai mult de la distanţă decît de aproape.

Rosette are o comportare dintre cele mai frumoase, faţă de bărbaţi bineînţeles, deoarece cu femeile e de o răutate diavolească ; e veselă, vioaie, ageră, gata de orice năzbîtie, foarte originală în felul ei de a vorbi, avînd totdeauna de spus nişte nostimade încîntătoare la care nici nu te aştepţi ; e un delicios partener de discuţii ; o consider mai curînd o colegă drăguţă cu care mă culc, decît o amantă ; chiar dacă aş avea cîţiva ani mai mult şi cîteva idei romanţioase mai puţin, mi-ar fi absolut egal, ba m-aş considera cel mai norocos dintre muritori. Dar... dar... iată o vocabulă care nu anunţă nimic bun, şi acest drăcuşor de cuvinţel restrictiv este din nefericire vorba cea mai des folosită în toate limbile ; dar sînt un imbecil, un idiot, un adevărat boboc de gîscă, pe care nimic nu-l mulţumeşte şi care îşi pune singur beţe în roate ; în loc de a fi cum nu se poate mai fericit, nu sînt decît pe jumătate ; pe jumătate e destul de mult pe lumea asta, şi totuşi eu găsesc că nu mi-i de-ajuns.

Faţă de toată lumea se cheamă că am o amantă, o amantă pe care mulţi şi-ar dori-o, pentru care sînt invidiat şi de la care nimeni nu s-ar da înlături. Prin urmare, dorinţa mea e împlinită în aparenţă şi nu am dreptul să caut pricină soartei. Zic şi eu că am o amantă şi înţeleg lucrul acesta pe bază de raţionament, dar nu-l simt ; dacă cineva m-ar întreba pe neaşteptate : „ai o amantă ?“ cred că i-aş răspunde : „nu !“ Totuşi, a poseda o femeie frumoasă, tînără şi de spirit constituie ceea ce, în toate timpurile şi în toate ţările, s-a chemat

și se cheamă a avea o amantă, nu cred să existe un alt mod de interpretare. Am totuși cele mai ciudate îndoieli în această privință, mergînd atît de departe încît, dacă s-ar găsi cîțiva inși care să se înțeleagă între ei, pentru a susține în fața mea că nu sînt amantul favorit al Rosettei, în pofida evidenței palpabile, aș sfîrși prin a-i crede.

Să nu-ți închipui, după cele ce ți-am spus, că n-aș iubi-o sau că am descoperit la ea ceva ce nu-mi place; dimpotrivă, o iubesc mult și o găsesc — așa cum ar găsi-o toată lumea — o ființă drăguță și picantă. Numai că nu am sentimentul că-i a mea, asta-i tot. Totuși nici o altă femeie nu mi-a procurat atîtea plăceri și, dacă am știut vreodată ce-i voluptatea, a fost în brațele ei. Un singur sărut, cea mai castă dintre mîngîierile ei îmi dă fiori pînă în talpa picioarelor și face să mi se reverse tot sîngele în inimă. Pas' de mai înțelege ceva! Lucrurile se petrec însă cum îți spun. Dar sufletul omului e plin de asemenea absurdități și, dacă te-ai apuca să împaci toate contradicțiile pe care le cuprinde, treaba nu ar fi deloc ușoară.

De unde vin toate astea? Zău că nu știu.

O văd cît e ziua de mare, și, dacă vreau, pot s-o văd și toată noaptea. Fac dragoste cu ea cum îmi place, și unde vreau, mă culc cu ea și goală și îmbrăcată, fie la oraș, fie la țară. E de o îngăduință fără margini și se acomodează perfect cu toate capriciile mele, oricît de bizare ar fi: într-o seară mi-a venit fantezia s-o posed în mijlocul salonului, cu lustrul și lumînările aprinse, cu focul arzînd în sobă, cu fotoliile așezate în cerc ca la o mare serată de recepție, ea, în toaletă de bal, cu buchetul de flori, cu evantaiul, cu toate pietrele prețioase pe degete și la gît, cu pene la pălărie, în cel mai splendid veșmînt posibil, iar eu în blană de urs; Rosette a consimțit. După ce au aranjat totul în încăpere, servitorii au fost foarte surprinși cînd li s-a poruncit să închidă ușile și să nu lase pe nimeni să urce; aveau aerul că nu pricep nimic și au plecat cu mutrele îndobitocite, ceea ce ne-a făcut să rîdem cît am putut. Cu siguranță că s-au gîndit că stăpîna

lor a înnebunit de-a binelea, dar noi nu ne sinchiseam cîtuși de puțin de ceea ce gîndeau sau nu gîndeau ei. A fost cea mai comică seară din viața mea. Îți poți închipui cum arătam, cu pălăria mea, împodobită cu pene, în labă, cu inele la toate ghearele, cu o săbiuță cu mîner de argint și cu panglici de un albastru ceresc la încheietura mîinii. M-am apropiat de frumoasa mea și, după ce i-am făcut cea mai grațioasă reverență, m-am așezat lîngă ea și am început s-o asaltez în fel și chip. Madrigalele meșteșugite, cuvintele de exagerată curtoazie pe care i le adresam, tot jargonul de circumstanță ieșind din botul meu de urs, căpătau un relief ciudat. Uitasem să-ți spun că mi-am pus un cap superb de urs din carton pictat. Curînd însă — într-atît de adorabilă era zeița mea în seara ceea și atît de nestăpînită era pofta mea de a-i săruta mîna și nu numai mîna — încît mă văzuit silit să arunc capul sub masă. Pielea ursului de pe mine urmă după un scurt răstimp capul, deoarece, neavînd obișnuința de a juca pe ursul, mă sufocam destul de tare, mult mai tare decît simțeam nevoia. Ce s-a întîmplat atunci cu toaleta de bal a Rosettei, poți să-ți închipui ; penele cădeau ca fulgii de zăpadă în jurul frumoasei mele, umerii ieșiră curînd din mîneci, sînii din cămașă, picioarele din pantofi, și apoi din ciorapi : colierele deșirate se răspîndiră pe jos și cred că niciodată o rochie nouă nu a fost mai mototolită și mai șifonată mai făr'-de-milă ; rochia era de voal, țesută din fire de argint, iar căptușeala de satin alb. Rosette dădu dovadă cu această ocazie de un eroism cu mult mai presus decît îl îngăduie sexul ei ; mi-am făcut atunci cea mai înaltă părere despre ea. A asistat la devastarea toaletei sale ca un spectator indiferent și nu a arătat nici măcar o clipă cel mai slab regret pentru rochia sau dantelele ei ; dimpotrivă, era de o veselie nebună și mă ajuta ea însăși să rup ceea ce nu se deznoda sau nu se deschidea destul de repede, după opinia mea și a ei. Nu găsești că-i de o bravură demnă să fie consemnată în istorie alături de cele mai răsunătoare acțiuni ale eroilor din antichitate ? E cea mai puternică dovadă de dragoste pe care o femeie o poate da iubitului, atunci cînd se ferește să-i atragă atenția : „Ia seama să nu mă șifonezi sau să mă pătezi“,

mai cu seamă atunci cînd e vorba de o rochie nouă. Rochia nouă este pentru soţ o garanţie a fidelităţii cu mult mai mare decît se crede. Rosette sau mă adoră sau filozofia ei este superioară aceleia a lui Epictet.

Oricum ar fi, cred că i-am plătit Rosettei cu vîrf şi îndesat contra valoarea rochiei şi, pe deasupra, într-o monedă care, deşi nu are curs în lumea negustorilor, nu este considerată mai puţin preţioasă. Atîta eroism merita desigur o asemenea recompensă. Dealtfel, ca femeie generoasă ce este, m-a răsplătit şi ea îndeajuns pentru ceea ce i-am oferit. Am resimţit o plăcere fantastică, aproape convulsivă, o plăcere pe care nu mă credeam în stare s-o încerc. Sărutările ei zgomotoase întretăiate de hohote de rîs, mîngîierile aţîţătoare şi toate aceste voluptăţi ascuţite şi iritante, plăcerea gustată numai pe jumătate din pricina veşmintelor şi a poziţiei, dar de o sută de ori mai vie decît dacă n-ar fi întîmpinat piedici, îmi răscoliseră într-atîta nervii că mă apucaseră nişte spasme de care nu mi-a fost uşor să scap. Nici nu-ţi poţi închipui cu cîtă tandreţă şi cu cîtă mîndrie mă privea Rosette, încercînd să mă ajute ca să-mi revin ; cît de bucuroasă şi totodată de neliniştită se învîrtea în jurul meu ! pe figura ei mai radia satisfacţia că poate produce asupra mea un astfel de efect, în timp ce ochii, înecaţi în lacrimi dulci, mărturiseau frica de a nu mă îmbolnăvi, interesul pe care-l purta sănătăţii mele. Niciodată nu mi s-a părut mai frumoasă decît în clipele acelea. Avea ceva atît de matern, atît de cast în priviri, încît uitasem cu totul de scena mai mult decît anacreontică pe care abia o trăisem ; îngenuncheai în faţa ei, cerîndu-i permisiunea să-i sărut mîna, şi ea mi-o acordă cu o gravitate şi o demnitate neobişnuite.

Acum sînt sigur că această femeie nu-i atît de depravată cum pretinde De C*** şi după cum mi s-a părut adeseori şi mie : corupţia Rosettei rezidă în spiritul şi nu în inima ei.

Ţi-am relatat o scenă dintre altele douăzeci : mi se pare că după cele întîmplate, m-aş putea considera, fără excesivă înfumurare, amantul unei femei. Ei bine, eu nu fac asta. Abia mă întorsesem acasă, şi gîndul acesta îmi reveni, începînd să mă frămînte ca de obicei. Îmi amin-

team perfect de tot ceea ce am făcut eu și de tot ceea ce am văzut-o pe Rosette făcînd. Cele mai mărunte gesturi, cele mai neînsemnate atitudini, cele mai mici detalii apăreau foarte distincte în memoria mea ; îmi aduceam aminte totul, pînă la cele mai ușoare inflexiuni ale glasului, pînă la cele mai insesizabile nuanțe de voluptate ; nu mi se părea însă că toate acestea mi s-ar fi întîmplat mie, și nu altuia. Nu eram sigur că nu-i o iluzie la mijloc, o fantasmagorie, un vis, sau că am citit totul undeva, sau mai curînd că ar fi vorba de o poveste scornită de mine însumi, așa după cum am mai născocit și multe altele. Mă temeam că sînt victima credulității mele și jucăria unei mistificări ; și, cu toată mărturia oboselii și în pofida probelor materiale că am dormit în altă parte decît acasă, îmi venea să cred că m-am băgat la ora obișnuită în patul meu, unde am dormit pînă dimineața.

Sînt foarte nefericit că nu pot căpăta certitudinea morală a unui lucru despre care am certitudinea materială. De obicei faptul dovedește ideea. Și eu aș vrea să-mi dovedesc faptul prin idee, dar nu pot ; cu toate că-i destul de bizar, totuși așa e. Pînă la un anumit punct, depinde de mine să am o amantă ; dar nu mă pot sili să cred că am o amantă, deși o am. Dar nu există în mine credința necesară, nici pentru un lucru atît de evident, îmi este la fel de imposibil să cred într-un fapt atît de simplu după cum altuia îi este imposibil să creadă în Sfînta Treime. Credința nu se dobîndește, ea e un dar, un osebit har al Cerului.

Nimeni n-a dorit vreodată, cu mai multă ardoare decît mine, să trăiască viața altora, și să-și asimileze o altă natură ; și nimeni n-a reușit vreodată mai puțin. Orice-aș face, pentru mine ceilalți oameni nu sînt decît niște fantome, nu-i simt trăind ; totuși nu dorința de a recunoaște că sînt vii și de a participa la viața lor îmi lipsește, ci simpatia reală pentru orice ar fi. Existența sau non-existența unui lucru sau a unei persoane nu mă interesează pînă într-atît încît să mă afecteze în mod sensibil și convingător. Cînd întîlnesc, în viața reală, o femeie sau un bărbat ei nu au asupra spiritului meu o înrîurire mai puternică decît nălucirea unui vis : în jurul meu se agită

o lume palidă de umbre și arătări false sau adevărate, care murmură înăbușit și în mijlocul cărora mă găsesc cît se poate de singur, căci nici una nu mă influențează în bine sau în rău, și toate îmi par că aparțin unei specii cu totul diferită de a mea. Dacă le vorbesc și dacă îmi dau un răspuns apropiat de bunul-simț, sînt tot atît de surprins ca și cum cîinele sau pisica ar lua deodată cuvîntul și s-ar amesteca în discuție : sunetul glasului lor mă uimește totdeauna și mi-ar place să cred că nu-s decît niște aparențe fugare iar eu oglinda lor obiectivă. Nu știu dacă le sînt inferior sau superior, un lucru e sigur : nu fac parte din speța lor. Sînt momente în care nu recunosc că mi-ar fi cineva superior, în afară de Dumnezeu, și altele în care abia mă socotesc egalul cărcăiacului de sub piatră sau a moluștei de pe bancul de nisip ; dar oricare ar fi starea mea de spirit, — bună sau rea, — niciodată nu m-am putut convinge că oamenii sînt semenii mei. Cînd mă strigă cineva „domnule", sau cînd vorbindu-se de mine se spune : „omul acela", mi se pare foarte ciudat. Ciar și numele meu mi se pare un nume fantezist, nu adevăratul meu nume ; totuși, oricît de încet ar fi pronunțat în mijlocul unui vacarm asurzitor, mă întorc brusc cu o mișcare convulsivă și febrilă de a cărei natură niciodată nu mi-am putut da seama. O fi teama de a găsi în persoana care-mi cunoaște numele și pentru care nu mai sînt confundat cu gloata, un ins potrivnic mie sau chiar un dușman ?

Cel mai bine am simțit cît de mult respinge firea mea — și într-un mod irezistibil — orice alianță și orice amestec cu cineva, cînd am trăit cu o femeie. Sînt ca o picătură de ulei într-un pahar cu apă. Oricît ai învîrti și ai răsuci paharul, niciodată uleiul nu va putea să se amestece cu apa ; se va divide într-o sută de mii de mici globule, ce se vor reuni iar și vor urca la suprafață în prima clipă de liniștire a apei : lupta dintre picătura de ulei și paharul cu apă, aceasta e istoria mea. Chiar și voluptatea — lanțul de diamant care leagă toate ființele între ele, focul devorant care topește stîncile și metalele sufletului și le face să cadă sub forma unei ploi de lacrimi, după cum focul material topește fierul și granitul — cît este ea de atotputernică, nu m-a putut stăpîni sau îmblînzi

8

vreodată. Și totuși, simțurile mele sînt foarte ascuțite, dar sufletul este dușmanul corpului în care sălășluiește și nefericita pereche, ca orice pereche cu putință, fie ea legală sau ilegală, trăiește într-o stare de veșnic război. Brațele unei femei — cea mai puternică înlănțuire de pe pămînt, după cum se spune — sînt pentru mine niște legături foarte slabe ; niciodată nu am fost mai departe de amanta mea decît atunci cînd mă strîngea la piept. Mă sufocam doar, atîta tot.

De cîte ori nu m-am înfuriat împotriva mea însumi ! cîte eforturi nu am făcut ca să mă schimb ! Cît de mult m-am îmboldit singur să fiu tandru, drăgăstos, pasionat ! Încît adesea — în toiul unui sărut — am tras de sufletul meu cît am putut ca să-l aduc pînă la buze !

Orice făceam, îndată ce-l scăpam din mîini, sufletul se da îndărăt, ștergîndu-se de umezeala sărutului. Ce supliciu pentru bietul de el să asiste la desfrîul trupului și să se așeze mereu la festinuri unde nu are ce mînca !

M-am hotărît, odată pentru totdeauna, să verific prin Rosette dacă nu sînt cu desăvîrșire nesociabil, și dacă existența altcuiva îmi poate stîrni destul interes pentru a crede în ea. Am împins experiențele pînă la epuizare, și nu prea mi s-au clarificat îndoielile. Cînd sînt cu ea, plăcerea este atît de vie încît sufletul se simte adesea, dacă nu mișcat, cel puțin distrat, ceea ce dăunează puțin exactității observațiilor. În cele din urmă, am constatat că plăcerea nu trecea dincolo de piele, nefiind decît o bucurie a epidermei la care sufletul nu asista decît din curiozitate. Simt plăcere pentru că sînt tînăr și înfocat, dar plăcerea provine de la mine și nu de la altcineva. Cauza rezidă mai curînd în mine decît în Rosette.

Orice aș face, o clipă nu pot ieși din mine însumi.

Sînt mereu, mereu același, adică un ins foarte plictisit și foarte plicticos, și nu-mi plac deloc. Nu am reușit să-mi introduc în creier o idee de-a altcuiva, în inimă un sentiment al altcuiva, în corp durerea sau bucuria altuia. Sînt propriul meu prizonier, închis în mine însumi, și orice evadare e imposibilă ; prizonierul vrea să scape, zidurile abia așteaptă să se prăbușească, ușile să se deschidă pentru a-i da drum liber ; nu știu ce fatalitate reține fiecare piatră în loc, și fiecare zăvor în ferecătura

lui ; mi-e tot atît de imposibil să primesc pe cineva la mine acasă pe cît îmi este de imposibil să mă duc eu la alţii ; nu ştiu nici să fac vizite, nici să primesc în vizită şi trăiesc în mijlocul mulţimii trist şi solitar ; uneori mai e cineva cu mine în pat, dar sufletul meu rămîne totdeauna văduvit.

Vai ! să nu-ţi poţi adăuga o părticică ori cît de mică, un singur atom ; să nu poţi face să curgă sîngele altora în vinele tale ; să vezi mereu cu aceiaşi ochi, nici mai limpede, nici mai departe, nici într-un alt mod ; să auzi toate sunetele cu aceleaşi urechi şi aceeaşi emoţie ; să pipăi cu aceleaşi degete, să percepi lucruri variabile cu simţuri invariabile ; să fii condamnat la acelaşi timbru al vocii, la repetarea aceloraşi tonuri, a aceloraşi fraze şi chiar a aceloraşi cuvinte, să nu poţi scăpa de tine, să nu te poţi feri de tine însuţi, să nu te poţi retrage într-un colţ fără a fi urmat de tine însuţi ; să fii silit să ai mereu grijă de tine, să-ţi dai de mîncare, să-ţi culci trupul în pat, să fii unul şi acelaşi bărbat pentru douăzeci de femei, care se schimbă una după alta, să tîrîi prin cele mai stranii situaţii din drama vieţii tale acelaşi personaj care ţi-a fost impus, al cărui rol îl ştii pe de rost ; să gîndeşti aceleaşi lucruri, să ai aceleaşi vise : ce supliciu, ce plictiseală !

Mi-am dorit cornul fraţilor Tangut ; pălăria lui Fortunatus, bastonul lui Abaris, inelul lui Gygès ; mi-aş fi vîndut şi sufletul ca să pot smulge bagheta magică din mîna unei zîne, dar niciodată nu mi-am dorit cu mai multă înfocare să întîlnesc undeva în munţi, întocmai ca Tiresias prezicătorul, un şarpe din aceia care schimbă sexul ; iar ceea ce invidiez mai mult la zeii monstruoşi şi ciudaţi ai Indiei sînt continuele lor *avataruri*, nenumăratele lor transformări.

Mai întîi am rîvnit să devin un alt bărbat ; apoi, gîndindu-mă că, prin analogie, puteam prevedea aproape tot ce voi simţi, şi astfel să nu resimt nici surpriza şi nici schimbarea pe care le aşteptam, aş fi preferat să mă fac femeie ; ideea aceasta îmi venea ori de cîte ori eram în pat cu o amantă care nu era urîtă ; căci o femeie urîtă e ca un bărbat pentru mine, şi în clipa plăcerilor, aş accepta bucuros să schimbăm rolurile între noi deoarece e de-a

dreptul enervant să nu ai conştiinţa efectului pe care-l produci şi să nu poţi cîntări plăcerea altora decît prin a ta. Gîndurile acestea şi multe altele mi-au dat în anumite momente — cînd era cu totul deplasat — un aer meditativ şi visător, care mi-a atras acuzaţia neîntemeiată de răceală şi infidelitate.

Rosette care, din fericire, nu ştie toate acestea, mă crede bărbatul cel mai îndrăgostit din lume ; ea consideră neputincioasa mea *furie* drept o furie pătimaşă, şi se pretează, cum poate mai bine, tuturor capriciilor experimentale care-mi trec prin cap.

Am făcut tot ce am putut ca să mă conving că-i a mea : am încercat să cobor în inima ei, dar m-am oprit totdeauna la prima treaptă a scării, la pielea sau la gura ei. Cu toată intimitatea relaţiilor noastre, simt prea bine că nu există nimic comun între noi. Niciodată o idee asemănătoare cu ale mele nu şi-a luat zborul din mintea acestei femei tinere şi surîzătoare ; niciodată inima ei palpitîndă, clocotitoare de viaţă, care-i saltă sînii încordaţi şi atît de puri, nu a bătut la unison cu inima mea. Sufletul meu nu s-a contopit niciodată cu sufletul ei. Cupidon, zeul cu aripi de erete, nu i-a sărutat lui Psyche frumoasa-i frunte de ivoriu. Nu ! femeia aceasta nu-i amanta mea.

Dacă ai şti cîte am făcut pentru a-mi sili sufletul să împărtăşească dragostea trupului meu ! cu ce furie mi-am lipit buzele de-ale ei şi mi-am cufundat mîinile în părul ei, cît de tare i-am strîns talia rotundă şi suplă. Ca antica Salmacis, îndrăgostită de tînărul Hermaphrodit, încercam să-i contopesc corpul cu al meu ; îi beam respiraţia, şi lacrimile călduţe pe care voluptatea le revărsa din caliciul prea plin al ochilor ei. Cu cît corpurile noastre se înlănţuiau mai tare şi îmbrăţişările noastre deveneau mai strînse, cu atît o iubeam mai puţin. Sufletul meu sta trist şi privea cu milă acest jalnic himeneu la care el nu fusese invitat, sau îşi lăsa de dezgust fruntea în pămînt şi plîngea în tăcere sub faldurile mantiei sale. Toate acestea sînt pricinuite poate de faptul că realmente n-o iubesc pe Rosette, oricît de mult ar merita ea să fie iubită, oricît de puternică ar fi dorinţa mea de a o iubi.

Ca să-mi alung din cap ideea propriului meu eu, mi-am creat niște medii foarte stranii, — unde să nu existe posibilitatea de a ne întîlni —, și am încercat astfel, neputînd să-mi lepăd conștiința individualității, s-o derutez în așa mod încît să nu se mai recunoască pe sine. Nu prea am reușit, și diavolul ăsta de eu mă urmărește cu încăpățînare ; n-am găsit nici un mijloc să mă descotorosesc de el ; și nici nu pot să-i trimit vorbă, cum fac cu alți pisălogi, că am ieșit din casă sau că am plecat la țară. Am făcut dragoste cu amanta mea în baie, l-am jucat cum am putut mai bine pe Triton. Marea era o cadă de marmură, foarte încăpătoare. Cît despre Nereida, formele care i se întrevedeau acuzau apa că — oricît de transparentă ar fi fost — nu era îndeajuns de limpede pentru a scoate în evidență gingașa frumusețe a rotunjimilor pe care le acoperea. Am avut-o noaptea, la lumina lunii, într-o gondolă, în timp ce cînta muzica.

E ceva foarte obișnuit la Veneția, dar nu aici. Am avut-o într-o trăsură, după ce caii porniseră în galop, cînd uruiau roțile și ne hurducam, ba luminați de felinare, ba cufundați în cea mai deasă întunecime... E o modalitate care nu-i lipsită de o anumită picanterie și te sfătuiesc s-o încerci și tu... dar uitasem că tu ești un venerabil patriarh, și că nu te dedai la asemenea rafinamente. Am intrat la ea prin fereastră, deși aveam în buzunar cheia de la ușă. Am chemat-o acasă la mine, în toiul zilei și, în sfîrșit, am compromis-o într-un asemenea hal că nimeni (bineînțeles afară de mine) nu se îndoiește că este amanta mea.

Datorită acestor născociri care — dacă nu aș fi tînăr cum sînt — ar părea stratageme ale unui desfrînat blazat, Rosette mă adoră mai mult decît pe oricine. Ea vede în toate acestea înflăcărarea unei iubiri tumultuoase, pe care nimic n-o poate potoli și care se menține mereu aceeași, în pofida diversității de loc și de timp. Le consideră ca un efect, în continuă renaștere, al farmecelor sale și un triumf al frumuseții ei, și drept să-ți spun, aș vrea să aibă dreptate, dar nu-i vina mea și nici a ei — trebuie s-o recunosc — dacă nu are.

Singurul păcat pe care-l comit față de ea este acela de a fi eu. Dacă i-aș spune lucrul acesta, copila mi-ar răspunde de îndată că, în ochii ei, tocmai acesta este meritul meu cel mai mare ; ceea ce ar fi un răspuns mai mult amabil decît judicios.

Odată, la începutul legăturii noastre, am crezut că mi-am atins scopul, o clipă am crezut că iubesc ; și am iubit. Ah ! prietene, nu am trăit cu adevărat decît în clipa ceea, și dacă acea clipă ar fi ținut o oră, aș fi devenit un zeu. Ieșiserăm amîndoi călare, eu pe Ferragus, care-mi este atît de drag, ea pe iapa ei de culoarea omătului, care face impresia unui inorog, atît de subțiri îi sînt picioarele și atît de suplu grumazul. Mergeam pe o alee largă de ulmi, de o înălțime uluitoare, soarele cobora peste noi, călduț și auriu, strecurîndu-se prin sita frunzarelor asimetrice : pe cer, ici și colo, printre norii rotunzi, scînteieri de peruzea ; dîre largi de un albastru deschis mărgineau orizontul și cînd se întîlneau cu tonurile portocalii ale asfințitului, se schimbau într-un verde vegetal extrem de fraged. Cerul era fermecător și bizar, o adiere de vînt ne aducea nu știu ce miresme de flori sălbatice, miresme nu se poate mai suave. Din cînd în cînd, o păsărică trecea în zbor prin fața noastră și străbătea aleea cîntînd. Clopotul unei biserici dintr-un sat care nu se vedea suna domol, și sunetele argintii, care ne soseau atenuate din depărtări, aveau o nemărginită dulceață. Caii mergeau la pas, unul lîngă altul, nici unul nu-l întrecea pe celălalt. Îmi creștea inima și sufletul mi se revărsa peste marginile trupului. Niciodată nu am fost atît de fericit. Nu scoteam o vorbă, Rosette la fel ; și totuși nu ne-am înțeles niciodată așa de bine. Eram atît de aproape unul de celălalt, încît gamba mea atingea burta calului pe care călărea Rosette. Mă aplecai spre ea și-i cuprinsei talia cu brațul ; ea făcu aceeași mișcare și își lăsă capul pe umărul meu. Buzele ni se apropiară spontan : o ! ce cast și delicios sărut ! Caii, cu frîul lăsat în voie, mergeau înainte. Simțeam brațul Rosettei relaxîndu-se și șalele îndoindu-i-se din ce în ce mai mult. Și pe mine mă lăsau puterile și eram gata să leșin. A ! te asigur că în clipa aceea eram departe de a mă gîndi dacă

eram eu sau altul. Ajunserăm astfel la capătul aleii, un zgomot de pași ne făcu să ne reluăm brusc pozițiile ; erau niște cunoscuți — călare și ei — care veniseră în întîmpinarea noastră și intrară cu noi în vorbă. Dacă aș fi avut un pistol, cred că aș fi tras în ei.

Mă uitam la dînșii, crunt și furios, ceea ce li s-o fi părut foarte ciudat. La urma urmei nu aveam dreptul să mă mînii atît de tare, deoarece fără voia lor îmi făcuseră un serviciu : puseseră capăt unei plăceri tocmai în momentul în care, chiar din pricina intensității ei, urma să se preschimbe în durere sau să sucombe sub propria-i violență. Există o știință căreia nu i se acordă toată considerația ce i se cuvine, și anume știința de a te opri la timp. Uneori, stînd culcat alături de o femeie, îi treci brațul pe sub talie : la început încerci o mare voluptate simțindu-i ușoara căldură a trupului, pielea dulce și catifelată a șoldurilor, ivoriul neted al coapselor, și cuprinzîndu-i în palmă sînul care se înalță și freamătă. Frumoasa adoarme în această drăgăstoasă și încîntătoare poziție ; cambrura șoldurilor e acum mai puțin pronunțată ; sînul își revine ; pieptul se ridică odată cu fiecare respirație mai adîncă și mai regulată a somnului ; mușchii se destind, capul i se prăvale în părul resfirat pe pernă. În același timp brațul îți amorțește sub greutatea ei, începi să-ți dai seama că-i o femeie și nu o silfidă : dar nu ți-l retragi pentru nimic în lume ; și sînt mai multe motive care te împiedică ; primul : e destul de periculos să trezești o femeie lîngă care stai culcat, ar trebui să te simți în stare să substitui visului ei delicios — fiind sigur că visează — o realitate și mai delicioasă încă ; al doilea : rugînd-o să se ridice puțin ca să-ți retragi brațul, îi spui în mod indirect că-i grea și că te stingherește, ceea ce nu-i politicos, sau îi dai a înțelege că ești slab ori obosit, lucru deosebit de umilitor pentru tine și care-i va face o foarte proastă impresie ; al treilea : deoarece ai simțit plăcere stînd în poziția asta, îți închipui că, păstrînd poziția, ai putea s-o simți în continuare, ceea ce este înșelător. Bietul braț se simte prins sub greutatea care-l strivește, sîngele se oprește, nervii se contractă și amorțeala te înțeapă cu milioane de ace ; ești un fel de mic Milon

din Crotona ; salteaua pe care stai și spatele zeiței tale reprezintă cu destulă precizie cele două părți ale trunchiului de copac care s-au unit din nou. În fine se face ziuă, scapi de acest martiraj, și sari din pat cu mai multă grabă decît îndrăznește un soț să coboare de pe eșafodul nupțial.

Aceasta este povestea multor pasiuni.

Și este povestea tuturor plăcerilor amoroase.

Fapt cert e că — în pofida întreruperii sau poate chiar din pricina ei — niciodată nu mi-a fost dat să simt o asemenea voluptate : eram realmente alt om. Sufletul Rosettei intrase în întregime în mine. Sufletul meu mă părăsise ca să umple inima ei, după cum sufletul ei umplea inima mea. Fără îndoială, ele s-au întîlnit pe drumul acelui lung sărut ecvestru, după cum i-a spus mai tîrziu Rosette (ceea ce, în paranteză, m-a supărat), s-au întrepătruns și s-au contopit în modul cel mai intim în care se pot contopi sufletele a două ființe muritoare pe un strop de noroi supus pieirii.

Cu siguranță că în felul acesta se sărută îngerii — adevăratul paradis nu-i în cer, ci pe buzele ființei iubite.

Zadarnic am mai așteptat ivirea unei asemenea clipe, am încercat să-i provoc întoarcerea, dar fără nici un succes. Ne-am mai dus, destul de des, să ne plimbăm călare pe aleea din pădure, în timpul unor frumoase apusuri de soare ; copacii erau tot așa de înfrunziți, păsărelele ciripeau același cîntec, dar soarele ni se părea mohorît, frunzișul veșted, trilurile păsărelelor stridente și discordante ; pierdusem armonia noastră interioară. Am mînat caii la pas și am încercat să ne sărutăm ca atunci. Vai ! numai buzele ni se apropiau, nu mai era decît spectrul sărutului de altădată. Frumosul, sublimul, divinul, unicul sărut adevărat pe care l-am dat și l-am primit vreodată în viața mea dispăruse pentru totdeauna. Din ziua aceea, ori de cîte ori ne-am întors din pădure, simțeam o tristețe inexprimabilă în adîncul inimilor. Rosette, veselă și nebunatică, așa cum e de obicei, nu se putea sustrage acestei impresii și visarea ei se traducea printr-o mică strîmbătură delicată care valora cel puțin cît un surîs de-al ei.

Numai în aburii vinului și la lumina strălucitoare a lumînărilor mai pot să-mi revin din melancolie. Bem amîndoi ca niște osîndiți la moarte, pe tăcute, pahar după pahar, pînă ce ajungem la doza care ne trebuie ; atunci începem să rîdem și să ne batem joc cu toată voioșia de ceea ce numim sentimentalitatea noastră.

Rîdem, pentru că nu putem plînge. Vai ! cine ar putea face să izvorască o singură lacrimă din adîncul ochiului meu secătuit ?

De ce am resimțit atîta plăcere în seara aceea ? Mi-ar fi foarte greu s-o spun. Am fost totuși același bărbat. Rosette aceeași femeie. Nu mă plimbam călare pentru întîia oară, și nici ea. Văzuserăm pînă atunci nenumărate apusuri de soare, și spectacolul nu ne emoționase mai mult decît vederea unui tablou pe care-l admiri după cum culorile ți se par mai mult sau mai puțin strălucitoare. Există multe alei de ulmi și de castani pe lume, și aleea aceea n-a fost prima pe care am străbătut-o ; ce ne-a făcut să simțim un asemenea farmec suprem, în stare să metamorfozeze frunzele moarte în topaze, frunzele verzi în smaragde, să învăluie totul într-o pulbere de aur, să transforme în perle picăturile de apă răzlețite pe pajiște, să dea o armonie atît de plăcută sunetelor de clopot — discordante de obicei — și piuitului nu știu căror păsărele ? Trebuie să fi fost în aer o poezie deosebit de pătrunzătoare, deoarece pînă și caii păreau s-o resimtă.

Și totuși nimic pe lume n-a fost mai rustic și mai simplu ; cîțiva copaci, cîțiva nori, cinci sau șase fire de cimbrișor, o femeie și o rază de soare ca un șevron de aur pe un blazon. Dealtminteri, în cele ce simțeam, nu era nici surpriză, nici uimire. Recunoșteam foarte bine totul. Nu fusesem niciodată în locul acela, dar îmi aminteam perfect forma frunzelor și poziția norilor, îmi aminteam de porumbelul alb care traversa cerul și care zbura și acum în aceeași direcție, de clopoțelul de argint pe care-l auzeam pentru întîia oară, dar care-mi răsunase de multe ori în urechi, glasul lui părîndu-mi-se un glas prietenos ; aleea aceasta — fără să fi trecut niciodată pe acolo — am parcurs-o de foarte multe ori, împreună cu niște prințese care călăreau pe inorogi ; visele mele cele

mai voluptuoase acolo își făceau veleatul, în fiece seară, iar dorințele mele acolo se sărutaseră, întocmai cum am făcut eu cu Rosette. Sărutul acela nu a avut nimic nou pentru mine; era așa cum mă gîndisem că are să fie. A fost poate singura dată în viață cînd n-am fost dezamăgit, și cînd realitatea mi-a apărut la fel de frumoasă ca idealul. Dacă aș putea găsi o femeie, un peisaj, o operă arhitecturală, orice care să răspundă dorinței mele intime la modul atît de perfect cum a răspuns acel minut minutului pe care-l visasem, nu aș avea de ce să-i invidiez pe zei și aș renunța bucuros la locul meu din paradis. Dar, în realitate, nu cred ca un om din carne și oase să poată rezista o singură oră unor voluptăți atît de pătrunzătoare; două săruturi ca acela ar putea sorbi toată viața din tine, ar putea face vid absolut într-un suflet și într-un trup. Dar nu considerațiile astea ar putea fi o stavilă, deoarece, neputînd să-mi prelungesc viața la infinit, îmi este indiferent dacă mor, și aș prefera să mor de plăcere decît de bătrînețe sau de plictiseală.

Dar o asemenea femeie nu există. Ba da, există; nu mă desparte poate de ea decît un perete. Poate ieri, sau chiar astăzi, am atins-o în treacăt.

Ce-i lipsește Rosettei ca să fie ea această femeie? Îi lipsește credința mea că-i posibil. Oare ce fatalitate mă silește să am întotdeauna drept amante femei pe care nu le iubesc? Gîtul ei este destul de neted pentru colierele cele mai meșteșugite; degetele ei sînt destul de prelungi pentru a face cinste celor mai frumoase și mai împodobite inele; rubinul ar roși de plăcere să strălucească la lobul trandafiriu al urechii ei delicate; nu-i talie mai potrivită pentru a se încinge cu centura Venerei; dar numai Cupidon știe să înnoade eșarfa mamei sale.

Toate calitățile Rosettei sînt ale ei proprii, eu nu i-am atribuit nici una. N-am aruncat asupra frumuseții sale acel văl al perfecțiunii cu care dragostea înfășoară persoana iubită: vălul lui Isis este transparent pe lîngă acesta. Numai saturația i-ar putea ridica un colț.

N-o iubesc pe Rosette, cel puțin iubirea pe care o am pentru ea — dacă o am — nu corespunde părerii pe care mi-am făcut-o eu despre iubire. În afară de asta, poate că

ideea mea nu este justă. Nu cutez să hotărăsc nimic. Adevărul e că ea mă face de-a dreptul insensibil la meritele altor femei și că de cînd o am pe ea n-am dorit pe nici una cu oarecare statornicie. Dacă ar fi geloasă, n-ar putea fi decît pe fantome, de care se sinchisește prea puțin ; și totuși are o rivală de temut ; imaginația mea, lucru de care, cu toată subtilitatea ei, nu-și va da probabil seama niciodată.

Dacă femeile ar ști ! Cîte infidelități nu comite amantul cel mai statornic față de amanta sa adorată ! E de presupus că și femeile ne-o plătesc, ba chiar cu vîrf și îndesat ; dar și ele procedează întocmai ca noi : nu pomenesc nimic despre asta. Amanta este o temă muzicală consacrată, care în mod obișnuit dispare sub fiorituri și alte ornamente. Deseori sărutările pe care le primește nu sînt pentru ea ; în persoana ei e îmbrățișată imaginea unei alte femei, și ea profită nu o dată (dacă asta se poate numi un profit) de dorințele inspirate de o alta. Ah ! sărmană Rosette, de cîte ori nu te-am folosit pentru întruchiparea visurilor mele și pentru a da viață rivalelor tale ; ce de-a trădări a căror complice ai fost, fără să vrei ! Dacă te-ai fi putut gîndi, în clipa în care te strîngeam atît de tare în brațe, și buzele mele se contopeau mai mult ca oricînd cu ale tale, că frumusețea și dragostea ta nu aveau nici un merit — căci chipul tău era la o depărtare de mii de leghe de mine ; dacă ți s-ar fi spus că ochii mei, voalați de o melancolie amoroasă, se uitau în pămînt numai pentru a nu te vedea pe tine și pentru a nu risipi iluzia pe care tu însăți m-ai ajutat să mi-o făuresc, și că în loc să-mi fii amantă nu erai decît un instrument al voluptății, un mijloc de a-mi înșela o dorință imposibil de realizat !

O, ființe cerești, frumoase fecioare gingașe și diafane, care lăsați ochii în jos și vă împreunați mîinile — ca niște crini — în tablourile pe fond auriu ale vechilor maeștri germani, sfinte din vitralii, martire din cărțile de rugăciuni, care zîmbiți atît de suav în mijlocul volutelor de arabescuri, și care ieșiți atît de blonde și atît de proaspete din corola florilor ! o, voi, frumoase curtezane întinse gol-goluțe pe părul vostru risipit în patul presărat cu trandafiri, dincolo de largile perdele purpurii, cu brăță-

rile și colierele voastre de perle, cu evantaiul și oglinda voastră, în care soarele, cînd asfințește, atîrnă în mijlocul umbrei o paietă scînteietoare, fiice brune ale lui Tiziano, care ne arătați cu atîta voluptate șoldurile voastre unduioase, coapsele voastre reliefate și viguroase, pîntecele vostru catifelat și șalele voastre suple și musculoase, zeițe antice, care înălțați albele voastre fantome sub umbrarele grădinilor ! voi toate faceți parte din haremul meu ; v-am posedat rînd pe rînd. Sfîntă Ursula, ți-am sărutat mîinile pe frumoasele mîini ale Rosettei ; m-am jucat cu părul negru al muranezei și niciodată Rosette nu s-a chinuit atît pînă s-a coafat din nou ; feciorelnică Diana, am fost față de tine mai mult decît Acteon, și nu am fost prefăcut în cerb : eu l-am înlocuit pe frumosul tău păstor Endymion ! Ce de-a rivale pe care nu le bănuiești și pe care nu te poți răzbuna ; dar mai sînt și altele care nu-s pictate sau sculptate !

Femei, cînd vedeți că amantul vostru devine mai tandru ca de obicei, că vă strînge în brațe cu o neobișnuită emoție ; cînd își va lăsa capul pe genunchii voștri și-l va ridica, privindu-vă cu ochi umezi și rătăciți ; cînd marea plăcere a simțurilor nu va face decît să-i ațîțe și mai mult dorința, și cînd vă va înăbuși glasul sub sărutări, ca și cum s-ar teme să-l audă, fiți sigure că nici nu știe măcar dacă sînteți de față ; că are în acea clipă întîlnire cu o himeră pe care voi o faceți palpabilă și al cărei rol îl jucați. Multe cameriste au profitat de dragostea inspirată de regine. Multe femei au profitat de iubirea inspirată de zeițe, și realitatea, destul de vulgară, a servit adesea de soclu idolului ideal. Iată de ce poeții își iau de obicei ca amante niște paciaure destul de murdare. Poți să te culci zece ani cu o femeie fără s-o fi văzut vreodată ; o bună parte din marile genii ale omenirii au fost în relație cu femei infame sau obscure, stîrnind uimirea lumii.

N-am comis față de Rosette decît astfel de infidelități. Nu am trădat-o decît în favoarea tablourilor și a statuilor, ea însăși fiind pe jumătate părtașă la trădare. Nu am pe conștiință cel mai mărunt păcat fizic pe care să mi-l reproșez. Sînt, în această privință, tot atît de imaculat ca

zăpada de pe Jung-frau, și, cu toate că nu m-am îndrăgostit de nici o femeie, ce-aș mai dori să fiu. Nu caut prilejul, dar nici nu m-aș supăra dacă mi-ar ieși în cale; iar dacă s-ar ivi ocazia să iubesc vreo femeie, poate că nu m-aș folosi de ea, deoarece am convingerea intimă că totul ar fi la fel cu oricare alta, și-mi place mai mult să fiu cu Rosette; căci, lăsînd de-o parte femeia, îmi rămîne cel puțin o camaradă drăguță, plină de spirit și într-un chip foarte plăcut decepționată; iar motivul ăsta, care mă reține, nu-i dintre cele mai neînsemnate, căci pierzîndu-mi amanta, aș fi dezolat să-mi pierd prietena.

CAPITOLUL IV

Ştii că se împlinesc curînd cinci luni — da, cinci luni cît tot atîtea eternităţi — de cînd sînt Celadon-ul titular al doamnei Rosette? E nici că se poate mai frumos. Nu aş fi crezut că sînt atît de constant, şi pariez că nici ea. Sîntem, într-adevăr, o pereche de porumbei jumuliţi, căci numai turturelele cunosc asemenea dezmierdări. Ce-am mai gîngurit! Ce ne-am mai ţocăit! Ce ne-am mai înlănţuit ca iedera, ce trai am dus în doi! Nimic pe lume nu era mai emoţionant, şi cele două biete inimoare ale noastre ar fi putut fi înfipte amîndouă pe aceeaşi frigare, lîngă o flacără în bătaia vîntului.

Cinci luni nas în nas cu ea, ca să mă exprim astfel, căci ne vedeam în fiecare zi şi aproape în fiecare noapte, uşa fiind în permanenţă închisă pentru toată lumea; nu-i aşa că ţi se face pielea de găină numai gîndindu-te! Ei bine, trebuie s-o spun, în cinstea incomparabilei Rosette, că nu m-am plictisit prea mult, şi perioada aceasta va rămîne fără îndoială cea mai plăcută din viaţa mea. Nu cred că e posibil să dai unui bărbat lipsit de pasiune o ocupaţie mai susţinută şi mai amuzantă, şi Dumnezeu ştie ce cumplită e lipsa de ocupaţie datorată unui suflet pustiu! Nu poţi să-ţi închipui cîte resurse are femeia asta. La început le scotea din minte, apoi din inimă — căci mă iubeşte la nebunie. Cu ce artă ştie să se folosească de cea mai mică scînteie ca s-o transforme într-un adevărat incendiu! cu ce abilitate îndrumă cele mai mărunte porniri sufleteşti! cum ştie să transforme lîncezeala într-o dulce reverie, şi pe cîte căi ocolite sileşte gîndurile mele, cînd o iau razna, să se întoarcă la ea! E o adevă-

rată minune! O admir ca pe unul dintre cele mai mari genii.

Veneam, de pildă, la ea foarte mohorît, foarte prost dispus, pus pe harță. Nu știu ce și cum făcea vrăjitoarea că, după cîteva minute, mă trezeam făcîndu-i curte, deși nu avusesem nici cea mai mică dorință, și începeam să-i sărut mîinile și să rîd din toată inima, deși eram groaznic de furios. Poți să-ți faci o idee ce înseamnă o asemenea tiranie? Totuși, oricît de abilă ar fi, viața în doi nu se mai poate prelungi prea multă vreme; în ultimele două săptămîni mi s-a întîmplat destul de des — ceea ce nu făcusem niciodată pînă atunci — să iau cîte o carte de pe masă, s-o deschid și să citesc cîteva rînduri în pauzele conversației. Rosette a observat și abia a reușit să-și ascundă spaima, apoi a poruncit să se scoată toate cărțile din încăperea ei. Mărturisesc că-mi pare rău după ele, deși nu îndrăznesc să-i cer să le pună la loc. Acum cîteva zile — ce simptom înfricoșător! — a venit cineva, tocmai cînd ne aflam împreună, și în loc să turbez, cum se întîmpla la început, am simțit un fel de bucurie. Am fost aproape amabil; am susținut conversația, căreia Rosette încerca să-i pună capăt pentru ca domnul să plece, și, cînd a plecat, m-am apucat să-i spun că nu-i un om lipsit de spirit și că tovărășia lui mi-a fost destul de plăcută. Rosette mi-a adus aminte că acum două luni îl găsisem de-a dreptul stupid, prostul cel mai plictisitor de pe pămînt, iar eu nu am avut ce să-i răspund, deoarece chiar așa spusesem; în pofida contradicției mele aparente, aveam dreptate: prima oară, mă deranjase într-un moment dintre cele mai fermecătoare pe care-l gustam împreună cu Rosette, a doua oară venea în ajutorul unei conversații care lîncezea (cel puțin în ce mă privea) și mă scutea, pentru acea zi, de o scenă de tandrețe destul de greu de jucat.

Iată unde am ajuns: situația e gravă — mai ales cînd unul din cei doi mai este îndrăgostit și se agață cu disperare de ceea ce a mai rămas din iubirea celuilalt. Sînt foarte încurcat. Deși nu sînt îndrăgostit de Rosette, am o mare afecțiune pentru ea, și nu aș vrea să fac nimic care să-i pricinuiască vreo supărare. Vreau să creadă, vreme cît mai îndelungată, că o iubesc.

Drept recunoştinţă pentru toate orele înaripate pe care mi le-a dăruit, drept recunoştinţă pentru dragostea pe care mi-a oferit-o în schimbul plăcerilor, vreau să creadă că o iubesc. Şi am s-o înşel : înşelînd-o într-un mod plăcut, nu-i mai bine pentru ea decît dacă-i spun un adevăr dureros ? Deoarece niciodată nu voi avea inima să-i declar că n-o iubesc. Umbra vană a dragostei cu care se nutreşte i se pare atît de adorabilă, atît de nepreţuită, îmbrăţişează palidul spectru cu atîta încîntare şi atîta efuziune, că nu îndrăznesc să-i pun capăt ; totuşi mi-e teamă să nu-şi dea seama pînă la urmă că n-are în faţa ei decît o fantomă. Azi dimineaţă am avut o discuţie pe care am să ţi-o redau, pentru mai multă fidelitate, într-o formă dramatică, şi care mă face să tremur de teamă că nu voi mai putea prelungi prea multă vreme legătura noastră.

Scena reprezintă patul Rosettei. O rază de soare străbate prin perdea : e ora zece. Rosette ţine un braţ sub ceafa mea şi nu se mişcă de frică să nu mă trezească. Din cînd în cînd se ridică puţin, sprijinindu-se în cot, şi se apleacă asupra mea, reţinîndu-şi răsuflarea. Văd toate acestea prin grilajul genelor, căci de o oră nu mai dorm. Cămaşa Rosettei are dantela din jurul gîtului zdrenţuită : noaptea a fost furtunoasă ; părul îi iese în dezordine de sub mica ei bonetă. E tot atît de drăguţă cît poate fi orice femeie pe care n-o iubeşti şi alături de care stai culcat.

Rosette *(văzînd că nu mai dorm)* : O, somnorosul afurisit !

Eu *(căscînd)* : Aaaa !

Rosette : Nu mai căsca aşa, sau nu te mai sărut opt zile în şir !

Eu : Uff !

Rosette : Mi se pare, domnule, că nu ţii prea mult să te sărut.

Eu : Ba da.

Rosette : Dar cu cîtă nepăsare mi-o spui. Bine, poţi să fii sigur că, începînd de azi, opt zile de-a rîndul nu te mai ating nici cu vîrful buzelor. Azi e marţi : prin urmare pînă marţea viitoare.

Eu : Aş !

Rosette : Cum, aș !
Eu : Da, aș, ai să mă săruți pînă-n seară, dacă nu, mor.
Rosette : Ai să mori ! Dar încrezut mai ești ! Te-am răsfățat prea mult, domnule.
Eu : Ba am să trăiesc. Și apoi nu sînt încrezut și nici nu m-ai răsfățat, dimpotrivă. Dar mai întîi îți cer să-l suprimi pe „domnule", mă cunoști de prea multă vreme, așa că poți să-mi zici pe nume și să mă tutuiești.
Rosette : Te-am răsfățat, d'Albert !
Eu : Bine. Și acum, vino mai aproape cu gura.
Rosette : Nu, marțea viitoare.
Eu : Haida, de ! Ce ? n-o să ne mai dezmierdăm decît cu calendarul în mînă ? Sîntem amîndoi prea tineri pentru treaba asta. Hai, dă-mi gura, copila mea, sau vrei să capăt un torticolis ?
Rosette : Ioc !
Eu : A ! vrei să te violez, frumușico, zău ? Bine, te voi viola. E destul de ușor, deși nu știu dacă ai mai fost violată pînă acum.
Rosette : Impertinentule !
Eu : Observă, preafrumoasa mea, că ți-am vorbit elegant, am zis „nu știu dacă" ; vezi cît de politicos am fost. Dar ne depărtăm de subiect. Apleacă, te rog, capul. Poftim : dar ce-i asta ? favorita mea sultană ! ce figură morocănoasă avem ! Vreau să sărut o gură zîmbitoare și nu una bosumflată.
Rosette *(aplecîndu-se pentru a mă săruta)* : Cum vrei să surîd ? Mi-ai spus atîtea cuvinte grele !
Eu : Intenția mea a fost să-ți spun vorbe dulci. De ce crezi tu că ți-am spus cuvinte grele ?
Rosette : Nu știu, dar mi-ai spus.
Eu : Iei drept cuvinte grele niște glume fără importanță.
Rosette : Fără importanță ! Tu zici că-s fără importanță ! În dragoste totul are importanță. Știi ce ? Aș prefera să mă bați decît să rîzi de mine.
Eu : Așadar, ai vrea să mă vezi plîngînd ?
Rosette : Totdeauna sari de la o extremă la alta. Nu-ți cer să plîngi, ci să vorbești ca lumea, lasă tonul ăsta zeflemist care nu te prinde !
Eu : Mi-e cu neputință să vorbesc ca lumea și să nu zeflemisesc ; atunci am să te bat, dacă așa ți-e placul.

Rosette : Bate-mă.

Eu *(bătînd-o ușor pe umăr)* : Mai bine îmi tai singur capul decît să vatăm adorabilul tău corp și să învinețesc fermecătorul tău spate alb. Zeița mea, oricîtă plăcere ar simți o femeie cînd e bătută, eu pe tine nu te voi atinge.

Rosette : Nu mă mai iubești.

Eu : Asta nu reiese în mod direct din ceea ce am spus mai înainte ; e aproape tot așa de logic ca și cum ai spune : „Plouă, prin urmare să nu-mi dai umbrela", sau : „E frig afară, deschide fereastra".

Rosette : Nu mă mai iubești și nu m-ai iubit niciodată.

Eu : A ! lucrurile se complică : nici tu nu mă mai iubești și nu m-ai iubit niciodată. E destul de contradictoriu : cum poți înceta să faci un lucru pe care nici nu l-ai început. Vezi bine, micuța mea regină, că nu știi ce vorbești și că ești nici nu se poate mai absurdă.

Rosette : Dorința mea de a fi iubită de tine a fost atît de mare încît eu însămi m-am ajutat să-mi fac iluzii. E ușor să crezi ceea ce dorești ; dar acum văd că m-am înșelat de-a binelea. Și tu te-ai înșelat ; ai luat plăcerea drept iubire și dorința drept pasiune. Asta se cam întîmplă în fiecare zi. Nu-ți port pică ; nu ești tu de vină că nu te-ai îndrăgostit ; vina e a mea, că am prea puțin farmec. Ar fi trebuit să fiu mai frumoasă, mai veselă, mai cochetă ; ar fi trebuit să încerc să mă înalț pînă la tine, poetul meu, pe cînd eu am vrut să te cobor pînă la mine ; mi-a fost teamă să nu te pierd printre nouri, și ca nu cumva mintea ta să-mi fure inima ta. Te-am făcut prizonierul dragostei mele, am crezut că, dăruindu-mă toată ție, ai să păstrezi ceva...

Eu : Rosette, dă-te puțin la o parte, mă frige coapsa ta, arzi ca un tăciune.

Rosette : Dacă te stînjesc, mă scol. Ah ! inimă de piatră ce ești, picăturile de apă reușesc să găurească stînca iar lacrimile mele nici nu te ating măcar. *(Plînge.)*

Eu : Dacă plîngi în felul acesta, ai să faci din patul nostru o scăldătoare. Ce zic scăldătoare ? Un ocean. Știi să înoți, Rosette ?

Rosette : Sceleratule !

Eu : Poftim ? Scelerat eu ! Mă flatezi, Rosette, n-am cinstea să fiu așa ceva : nu sînt decît un burghez blajin, și nu am comis, vai ! nici cea mai măruntă crimă ; am făcut, poate, o prostie, aceea de a te iubi la nebunie : asta-i tot. Vrei să mă silești din răsputeri să mă căiesc ? Te-am iubit și te iubesc cît sînt în stare de mult. De cînd sînt amantul tău, te-am urmat ca umbra, ți-am dat tot timpul meu, zilele și nopțile mele. Nu ți-am debitat fraze frumoase, pentru că ele îmi plac numai cînd sînt scrise ; dar ți-am dat mii de dovezi de afecțiune. Ce să mai vorbesc de absoluta mea fidelitate ? asta-i de la sine înțeles ; în sfîrșit, am slăbit cu un kilogram și trei sferturi de cînd ești amanta mea. Ce vrei mai mult ? Iată-mă în patul tău, am fost și ieri tot aici, și mîine voi fi iar aici. Așa se poartă cineva cu o femeie pe care n-o iubește ? Fac tot ce vrei tu ; spui : hai ! și merg ; zici : să stăm, stau ; mi se pare că sînt cel mai grozav îndrăgostit din lume.

Rosette : Tocmai de asta mă și plîng, într-adevăr ești cel mai perfect îndrăgostit din lume.

Eu : Ce ai să-mi reproșezi ?

Rosette : Nimic, mi-ar place să am un motiv ca să mă plîng de tine.

Eu : Ciudată ceartă !

Rosette : E cu mult mai rău. E că nu mă iubești. Nici eu, nici tu nu putem face nimic. Ce vrei să facem ? Aș fi preferat să fi făcut vreo greșeală ca să am pentru ce să te iert. Te-aș dojeni, de bine de rău te-ai scuza și apoi ne-am împăca.

Eu : Ar fi fost avantajos pentru tine. Cu cît crima ar fi fost mai mare, cu atît despăgubirea ar fi fost mai grozavă.

Rosette : Știi prea bine, domnule, că nu am ajuns încă să folosesc această stratagemă și, dacă voiam adineauri, deși nu mă iubești, și ne certăm...

Eu : Da, sînt de acord că e numai un efect al clemenței tale... Haide, te rog să... ar fi mult mai bine decît... silogismele noastre nesfîrșite...

Rosette : Te grăbești să pui capăt unei conversații care te stînjenește ; dar, cu voia ta, bunul meu prieten, ne vom mulțumi să vorbim.

Eu : E o plăcere cam ieftină. Te asigur că n-ai dreptate : ești drăguță, ești răpitoare, și simt pentru tine atîtea...

Rosette : Despre care îmi vei vorbi cu altă ocazie.

Eu : Așa va să zică, adorata mea, ești o mică tigresă din Hyrcania, ești azi de o cruzime fără pereche ! Ce ? Te-a cuprins cumva o dorință arzătoare să te faci vestală ? Ar fi un capriciu original !

Rosette : De ce nu ? S-au văzut și altele mai ciudate ; dar pentru tine, în mod cert, voi fi vestală. Află, domnule, că nu mă dau decît bărbaților care mă iubesc sau despre care cred că mă iubesc. Tu nu ești în nici unul din aceste două cazuri. Dă-mi voie să mă scol.

Eu : Dacă te ridici tu, mă ridic și eu. După aceea are să-ți fie greu să te culci din nou : atîta-ți spun.

Rosette : Lasă-mă !

Eu : Se-nțelege că nu te las !

Rosette *(zbătîndu-se)* : Ba ai să mă lași !

Eu : Îndrăznesc, doamnă, să vă asigur de contrariu.

Rosette *(văzînd că nu-i ea cea mai tare)* : Ei bine, rămîn ; nu mă strînge de braț cu atîta brutalitate !... Ce vrei de la mine ?

Eu : Cred că știi. Nu-mi permit să-ți spun ceea ce-mi permit să-ți fac ; respect prea mult decența.

Rosette *(în imposibilitate de a se mai apăra)* : Cu condiția să mă iubești mult... Mă predau.

Eu : E puțin cam tîrziu pentru capitulare, cînd inamicul a și ajuns în cetate.

Rosette *(aruncîndu-și brațele în jurul gîtului meu, pe jumătate leșinată)* : Fără condiții... Mă bazez pe generozitatea ta.

Eu : Bine faci.

Aici, dragă prietene, mă gîndesc că ar fi potrivit să pun un rînd de puncte, deoarece restul dialogului nu s-ar putea reda decît în onomatopee.

. : : : : . . . . : . : :

Raza de soare de la începutul acestei scene a avut timp să facă ocolul camerei. Din grădină vine o mireasmă de tei, suavă și pătrunzătoare. E cea mai frumoasă vreme ce s-a

putut vedea vreodată ; cerul e albastru ca visul unei englezoaice. Ne-am sculat și, după ce-am mîncat cu mare poftă, ne-am dus să facem o lungă plimbare cîmpenească. Transparența aerului, splendoarea cîmpului, întreaga înfățișare a acestei naturi vesele mi-au revărsat în suflet destulă sentimentalitate și tandrețe, pentru a o determina pe Rosette să consimtă, pînă la urmă, că și eu am un fel de inimă, asemănătoare cu oricare alta.

N-ai observat că umbra pădurilor, murmurul izvoarelor, ciripitul păsărelelor, peisajele surîzătoare, mireasma frunzișului și a florilor, întregul arsenal al eglogelor și al descripțiilor, de care ne-am înțeles să ne batem joc, și-au păstrat asupra noastră — oricît de depravați am fi — o putere ocultă, în fața căreia e imposibil să reziști ? Îți voi mărturisi, sub pecetea celui mai strict secret, că m-am surprins de curînd năpădit de cea mai provincială înduioșare la auzul unui cîntec de privighetoare. Era în grădina lui *** ; cerul, deși în toiul nopții, avea o luminozitate aproape egală cu a celei mai frumoase zile ; era atît de profund, atît de transparent încît ți-era ușor să pătrunzi cu privirea pînă la Dumnezeu. Mi se părea că văd fluturînd ultimele falduri ale mantiilor îngerești pe albele sinuozități ale drumului sfîntului Iacob. Luna răsărise, dar un copac o ascundea în întregime ; ea ciuruia în frunzișul lui negru milioane de orificii luminoase și-i atîrna mai multe paiete decît a avut vreodată evantaiul unei marchize. O tăcere, străbătută uneori de zgomote și suspine înăbușite, se făcea auzită prin toată grădina (asta seamănă poate a patos, dar nu-i vina mea) ; cu toate că nu vedeam nimic altceva decît lumina albastră a lunii, mi se părea că sînt înconjurat de o mulțime de fantome necunoscute și adorate, și nu mă simțeam singur, deși nu eram decît eu pe terasă. Nu mă gîndeam la nimic, nu visam, mă confundam cu natura înconjurătoare și mă înfioram odată cu frunzișul, licăream odată cu apa, luceam odată cu raza, îmi deschideam petalele odată cu florile ; nu mai eram eu, eram arborele, apa, barba-împăratului. Eram toate acestea laolaltă și nu cred că puteai să fii mai absent, mai străin de tine însuți decît eram eu în clipa aceea. Deodată, ca și cum urma să se întîmple ceva extraordinar, frunza rămase nemișcată în vîrful crengii, picătura de apă a izvo-

rului se opri, suspendată în aer, și nu mai termina să cadă. Firișorul de argint, pornind din marginea lunii, rămase în drum ; numai inima mea bătea atît de tare încît mi se părea că rezonanța ei face să vibreze vastul spațiu din jur. Inima încetă să-mi bată, se așternu o tăcere atît de adîncă încît puteai auzi crescînd iarba sau un cuvînt șoptit la două sute de leghe. Atunci privighetoarea, care probabil nu așteptase decît clipa asta ca să înceapă a cînta, lăsă să-i țîșnească din gîtlejul micuț o notă atît de ascuțită și de răsunătoare încît o auzii în coșul pieptului ca și în urechi. Cerul cristalin, golit de orice zgomot, începu să vibreze de armonia cîntecului ei — fiecare notă zbura bătînd din aripi. Înțelegeam perfect tot ce cînta privighetoarea, ca și cum aș fi cunoscut secretul limbajului păsărelelor. Era povestea iubirilor pe care nu le-am trăit — asta cînta privighetoarea. Niciodată o poveste n-a fost mai adevărată, mai completă. Nu omitea cel mai mărunt amănunt, cea mai imperceptibilă nuanță. Îmi spunea ceea ce nu-mi puteam spune eu însumi, îmi explica tocmai ceea ce n-am putut înțelege, dădea glas reveriei mele și silea fantoma, pînă atunci mută, să vorbească. Știam că sînt iubit, și rulada pe care o desfășurase în chipul cel mai languros mă vestea că în curînd voi fi fericit. Mi se părea că, printre trilurile cîntecului și sub ploaia de note, văd într-o rază de lună, întinzîndu-se spre mine, brațele albe ale preaiubitei mele. Se înălța ușor odată cu parfumul din inima unui trandafir cu o sută de foi. Nu voi încerca să-ți descriu frumusețea ei. Sînt lucruri pentru care nu există cuvinte care să le exprime. Cum să spui ceea ce nu se poate spune ? cum să zugrăvești ceea ce nu are nici formă nici culoare ? cum să apreciezi un glas fără timbru și fără cuvinte ? Niciodată nu am simțit atîta dragoste în inimă ; îmi venea să strîng natura la piept ; îmbrățișam vidul de parcă aș fi cuprins în mîini talia unei fecioare, sărutam aerul care-mi atingea buzele, înotam în efluviile pe care le radia propriul meu corp. Ah ! dacă Rosette s-ar fi aflat aici ! Ce adorabilă sporovăială ar fi putut auzi ! Dar femeile nu știu niciodată să vină la timp. Privighetoarea încetă să cînte ; luna, care nu mai putea de somn, își trase peste ochi boneta de nori, iar eu părăsii grădina, căci se făcea simțită răcoarea nopții.

Deoarece mi-era frig, m-am gîndit, firește, că în patul Rosettei mi-ar fi mai cald decît într-al meu și am pornit să mă culc la ea. Am deschis ușa cu speraclul — în casă toată lumea dormea. Rosette, și ea ațipise și am avut satisfacția să văd că doarme pe ultimul meu volum de poezii, rămas netăiat. Ținea brațele deasupra capului, gura-i era întredeschisă, surîdea ; un picior stătea întins, iar celălalt puțin îndoit, la voia întîmplării, într-o atitudine plină de grație ; stînd culcată astfel, Rosette arăta atît de bine încît am încercat o nesfîrșită părere de rău că nu eram îndeajuns de îndrăgostit de ea.

Privind-o, chibzuiam în sinea mea că sînt la fel de stupid ca un struț. Aveam ceea ce doream de atîta vreme, aveam o amantă numai a mea, după cum calul și spada sînt ale mele, o fată tînără, drăguță, îndrăgostită de mine, spirituală, fără mamă cu înalte principii, fără tată decorat, fără mătușă ursuză, fără frate spadasin, cu această agreabilă și nemaipomenită însușire de a avea un bărbat bine țintuit într-un frumos sicriu de stejar, căptușit cu plumb, totul acoperit de un bloc de piatră, însușire ce nu-i deloc de disprețuit ; căci, la urma urmei, nu-i prea plăcută distracția să te înhațe cineva tocmai cînd ți-e lumea mai dragă, și să te trezești pe pavaj, după ce ai descris un arc de 40 pînă la 45 de grade, în raport cu etajul de la care ai zburat ; aveam o amantă liberă ca pasărea cerului, destul de bogată pentru a-și permite rafinamentele și gusturile cele mai distinse, care, în treacăt fie zis, n-are nici un fel de principii morale, nu-ți vorbește niciodată de virtutea și nici de reputația ei, ca și cum nu le-ar fi avut niciodată, care nu s-a împrietenit cu nici o femeie, disprețuindu-le pe toate, ca și cum ar fi bărbat, care face prea puțin caz de platonism, fără să se ascundă, și își pune totuși inima la contribuție ; o femeie care, introdusă într-un alt cerc, ar fi devenit neîndoios cea mai admirabilă curtezană din lume, și ar fi făcut să pălească gloria unei Aspasia sau a unei Imperia !

Or, femeia aceasta atît de bine înzestrată, era a mea. Făceam din ea ce voiam ; aveam cheia camerei și a sertarului ei ; eu îi deschideam scrisorile ; i-am luat numele pe care-l purta și i-am dat un altul. Era lucrul meu, proprietatea mea. Tinerețea ei, frumusețea ei, dragostea ei, totul

îmi aparținea, de totul uzam și abuzam. O puneam să se culce ziua și să se scoale noaptea, dacă-mi venea fantezia asta, și ea mi se supunea fără să aibă aerul că face un sacrificiu pentru mine, și fără a poza în victimă resemnată. Era plină de atenție, mă alinta mereu și, lucru monstruos, era și excesiv de fidelă ; cu alte cuvinte, dacă acum șase luni, pe vremea cînd mă tînguiam că nu am amantă, mi s-ar fi dat a înțelege, chiar pe departe, că mă așteaptă o asemenea fericire, aș fi înnebunit de bucurie și mi-aș fi zvîrlit pălăria pînă în naltul cerului. Ei bine ! acum cînd o am, fericirea mă lasă rece ; abia o simt, ba nici nu o simt, și noua situație în care mă aflu are atît de puțină influență asupra mea, încît adesea mă îndoiesc că s-ar fi petrecut vreo schimbare. O voi părăsi pe Rosette ; convingerea mea intimă este că, după o lună, poate chiar mai înainte, o voi uita, într-un mod atît de perfect, atît de desăvîrșit, încît nu voi mai ști dacă am cunoscut-o sau nu ! Așa va face și ea, în ce-o privește ? Cred că nu.

Reflectam așadar la toate acestea, și, dintr-un fel de sentiment de căință, am depus pe fruntea frumoasei adormite sărutul cel mai cast și mai melancolic pe care l-a dat vreodată un tînăr unei femei tinere, în toiul nopții. Tresări ușor, surîsul buzelor i se accentuă puțin, dar nu se trezi. M-am dezbrăcat încet și, strecurîndu-mă sub cuvertură, m-am întins de-a lungul ei ca o năpîrcă. Răceala trupului meu o surprinse ; deschise ochii și, fără să-mi spună un cuvînt, își lipi buzele de ale mele și se încolăci atît de strîns în jurul meu, încît în mai puțin de o clipă m-am încălzit. Tot lirismul serii se schimbă în proză, dar cel puțin o proză poetică. Noaptea aceasta a fost una din cele mai frumoase nopți albe pe care le-am trăit, și nu-mi vine să cred că voi mai trăi vreodată una la fel.

E adevărat, mai trăim încă unele momente plăcute numai că ele trebuiesc pregătite, provocate prin vreo împrejurare exterioară, ca aceea de care am pomenit înainte ; la început însă nu era nevoie să-mi exalt imaginația, privind luna și ascultînd cîntecul privighetorii, ca să gust toată plăcerea pe care o poți gusta cînd nu ești cu adevărat îndrăgostit. Încă nu există fire rupte în urzeala noastră, dar ici și colo se află cîte un nod, iar țesătura nu mai este atît de deasă.

Rosette, care mai e încă îndrăgostită, se străduie din răsputeri să facă față acestor inconveniente. Din nefericire sînt două lucruri pe lume cărora nu le poți comanda : iubirea și plictiseala. În ce mă privește, fac eforturi supraomenești pentru a învinge somnolența care mă cuprinde fără voia mea și, întocmai ca provincialii care, cînd se află în vreun salon din oraș, la ora zece seara încep să ațipească, îmi țin ochii cît mai zgîiți posibil, și îmi ridic pleoapele cu degetele, dar nimic nu ajută, și atunci iau un aer de nepăsare conjugală nici că se poate mai jignitor.

Copila mea cea dragă, simțindu-se bine acum cîteva zile cînd era în mijlocul naturii, m-a luat ieri cu dînsa la țară.

N-ar fi de prisos să-ți fac o mică descripție a cadrului rustic, care e destul de agreabil ; poate va mai înveseli puțin toată metafizica asta ; și apoi este foarte necesar să avem un fundal pentru personaje, căci figurile nu se pot reliefa pe un spațiu vid sau pe acea culoare de un cafeniu șters pe care pictorii o aștern pe toată suprafața pînzei.

Căile de acces sînt foarte pitorești. Printr-o șosea largă, străjuită de arbori bătrîni, ajungi la o răscruce în formă de stea în mijlocul căreia se înalță un obelisc de piatră avînd deasupra o sferă de aramă aurită : cinci drumuri constituie razele stelei ; apoi terenul se adîncește brusc. Șoseaua se cufundă într-o vale destul de strîmtă ; în fundul ei curge un rîuleț, încălecat de un pod cu o singură arcadă, apoi cu pași mari drumul urcă pe versantul opus, unde se află satul : printre acoperișurile de paie ale căsuțelor și capetele rotunde ale merilor se vede răsărind clopotnița de ardezie. Orizontul nu-i foarte vast, fiind mărginit de ambele părți de creasta colinei, dar e vesel și odihnitor pentru ochi. Lîngă pod, se află o moară și se înalță zidurile de cărămidă roșie ale unei fabrici în formă de turn ; prin lătrături aproape neîntrerupte, cîțiva prepelicari și cîțiva baseți mici cu picioarele răsucite, care se încălzesc la soare în fața unei uși, îți atrag atenția că acolo locuiește paznicul de vînătoare, dacă cumva șoimii negri și dihorii bătuți în cuie pe obloane nu te-au convins înainte de a vedea cîinii. Aici începe o alee de scoruși, ale căror fructe roșii atrag nori de păsărele ; cum nu trece prea multă lume pe acolo, nu există decît un drumeag, ca o panglică de culoare alburie, la mijloc, iar restul e acoperit de

mușchi, scurt și subțire, pe cînd în cele două șănțulețe săpate de roțile trăsurilor orăcăie și sar broscuțe verzi cum e crisoprazul. După ce mai umbli cîtva timp, te trezești în fața unui grilaj de fier vopsit și aurit. Apoi drumul se îndreaptă spre castel — care nu se vede încă, fiind ascuns în verdeață ca un cuib de păsărele — fără a se grăbi prea mult, abătîndu-se destul de des pentru a trece pe lîngă un pîrîu sau un izvor, pe lîngă un chioșc elegant sau o perspectivă frumoasă, tăind mereu rîul, fie pe cîte un pod chinezesc, fie pe cîte o punte rustică. Inegalitatea terenului și batardourile instalate pentru buna funcționare a morii dau naștere pe parcursul rîului la mai multe căderi de apă de vreo patru, cinci picioare înălțime ; nimic mai plăcut pentru ureche decît susurul micilor cascade de lîngă tine, pe care adesea nici nu le vezi, deoarece răchitele și socul de pe marginea rîului formează o perdea aproape de nepătruns ; dar această porțiune a parcului este oarecum anticamera celeilalte părți : un drum larg care, trecînd prin această proprietate, o taie din nefericire în două, inconvenient înlăturat într-un fel foarte ingenios. Două ziduri înalte, crenelate, pline de barbacane și de ferestruici, imitînd o fortăreață ruinată, se ridică pe fiecare latură a drumului ; de pe un turn învăluit în iederă gigantică și așezat în partea dinspre castel, pornește spre bastionul opus un adevărat pod suspendat, cu lanțuri de fier, care este coborît în fiecare dimineață. Treci apoi sub o frumoasă arcadă ogivală în interiorul donjonului și, de acolo, în a doua incintă, unde se înșiră arbori — care, nefiind tăiați de peste un secol, sînt de o înălțime extraordinară — cu trunchiuri noduroase, împresurați de plante parazite, dintre cei mai frumoși și mai ciudați arbori pe care i-am văzut vreodată. Unii nu au frunze decît în vîrf, terminîndu-se cu niște largi umbrele ; alții se subțiază din ce în ce mai mult, pînă ajung ca niște panașe ; iar alții, dimpotrivă, au în jurul tulpinei o tufă mare, de unde trunchiul despuiat se înalță spre cer ca un al doilea copac plantat în primul ; s-ar zice că-i prim-planul unui peisaj artificial sau că ar fi niște culise în care se află decoruri de teatru, atît de ciudat arată în deformația lor ; iedere, care se întind de la un copac la altul îmbrățișîndu-i pînă la sufocare, își strecoară inimile negre printre

frunzele verzi, părînd să fie umbra lor. Nu am văzut nimic mai pitoresc. Rîul se lărgește aici și formează un mic lac, puțin adînc ; transparența apei permite să se distingă frumoasele plante acvatice care acoperă albia ca un covor. Nuferi albi și lotuși înoată alene în apa cristalină, alături de imaginea norilor și a sălciilor plîngătoare, aplecate spre țărm, care se reflectă în rîu. Castelul fiind în partea cealaltă, o bărcuță vopsită în verde-crud și roșu-aprins te scutește să faci un ocol destul de lung, pe uscat, pentru a ajunge la pod. Castelul e de fapt un ansamblu de clădiri construite în diferite epoci, cu crestele zidurilor inegale și o sumedenie de mici clopotnițe. Pavilionul e făcut din cărămizi, iar colțurile din piatră ; corpul acesta de locuințe e în stil rustic și e plin de bosage și vermiculage. Un alt pavilion, modern, are acoperișul plat, cu vaze pe margini, după moda italiană, o balustradă din olane și un vestibul în formă de cort, făcut din doc ; ferestrele au fiecare altă mărime, și nu-și corespund una alteia ; sînt de toate felurile, se găsesc pînă și unele ogivale sau în formă de treflă, deoarece capela este gotică. Unele porțiuni sînt împrejmuite — așa cum sînt casele chinezești — de zăbrele vopsite în diferite culori, pe care s-au cățărat caprifoiul, iasomia, călțunașii, vița sălbatică ; ramurile lor pătrund cu familiaritate în camere, părînd că-ți întind mîna și-ți spun bună ziua.

Cu toate că-i lipsită de regularitate, sau tocmai din pricina asta, clădirea are un aspect încîntător : nu vezi totul deodată ; ai de unde alege, mereu găsești cîte ceva ce n-ai observat înainte. Locuința aceasta pe care n-o cunoșteam — e la o depărtare de douăzeci de leghe — mi-a plăcut de la prima vedere și i-am fost deosebit de recunoscător Rosettei pentru strălucita ei idee de a destina un asemenea cuib îmbrățișărilor noastre.

Am sosit pe-nserat și, fiind obosiți, după ce am mîncat cu mare poftă, ne-am grăbit să mergem la culcare (separat bineînțeles) deoarece aveam intenția să dormim de-adevăratelea.

Eram tocmai în mijlocul unui vis trandafiriu, plin de flori, de parfumuri, de păsărele, cînd simții o răsuflare călduță atingîndu-mi ușor fruntea și un sărut, bătînd din aripi, coborî pe ea. Auzind o drăgălașă plescăială din buze

și simțind o dulce umezeală pe locul atins, mă încredințai că nu visam ; deschisei ochii, primul lucru pe care îl zării fu gîtul fraged și alb al Rosettei, care se apleca să mă sărute. Îi cuprinsei talia cu brațele și îi răspunsei cu un sărut drăgăstos, așa cum nu-i mai dădusem de multă vreme.

Ea se duse la geam și trase perdeaua, deschise fereastra, apoi se întoarse și se așeză pe marginea patului, luîndu-mi o mînă între mîinile ei și jucîndu-se cu inelele mele. Veșmintele îi erau de o simplitate dintre cele mai cochete. Nu purta corset, nici jupon și nu avea nimic altceva decît un capot lung de batist alb ca laptele, foarte larg și amplu plisat ; părul, ridicat pe creștet, era prins cu un trandafiraș alb din spița celor care n-au decît trei sau patru foi ; picioarele-i de ivoriu se lăfăiau în niște papuci de stofă brodată, în culori strălucitoare și împestrițate, cît se poate de gingași, deși erau prea mari și fără carîmbi, ca aceia purtați odinioară de tinerele romane. Văzînd-o astfel, regretam că-i sînt amant și că nu trebuia abia să-i devin.

Ceea ce visam, în clipa cînd mă trezise într-un chip atît de plăcut, nu era prea departe de realitate. Fereastra camerei dădea spre micul lac, descris mai înainte. Iasomia, care încadra fereastra, își scutura stelele ca o ploaie de argint pe parchetul meu ; flori mari, exotice, își legănau corolele sub balcon, ca și cum m-ar fi tămîiat ; o mireasmă suavă și nedefinită, alcătuită din mii de parfumuri diferite, pătrundea pînă la patul meu, de unde vedeam apa sclipind în milioane de paiete aurii ; păsărelele gîngureau, ciripeau, piuiau, fluierau ; era o larmă armonioasă și confuză ca freamătul unei petreceri. În față, după o costișă bătută de soare, se desfășura o cîmpie de un verde auriu, pe care pășteau cîțiva boi răzlețiți ici și colo, păziți de un copil. Mai departe, mult mai departe, se zăreau imense parcele de pădure de un verde închis, printre care se ridica, încolăcindu-se în spirale, fumul albastru al cărbuneriilor.

Totul, în tabloul acesta, era calm, proaspăt, zîmbitor și, oriunde mi-aș fi aruncat ochii, nu zăream nimic care să nu fie frumos și tînăr. Camera mea era tapisată cu pînză de Persia, avea covoare pe jos, pe noptiere erau vaze albastre de Japonia cu burți rotunde și gîturi prelungi și subțiri, în care se aflau flori ciudate aranjate artistic, iar șemineul

de marmură albastră era de asemenea încărcat de flori ; deasupra ușilor erau zugrăvite scene cîmpenești sau pastorale în culori vesele, desenele lor erau gingașe ; în toate colțurile se aflau sofale și divane ; și apoi se mai afla acolo o frumoasă și tînără domniță, îmbrăcată toată în alb, a cărei piele dădea rochiei transparente, acolo unde se lipea de trup, culoarea gingașă a trandafirului ; nimeni nu și-ar fi putut imagina o femeie mai potrivită pentru delectarea sufletului, nici pentru aceea a ochilor.

Îmi plimbam alene privirile încîntate — gustînd aceeași plăcere — de la o minunată vază pe care erau pictați dragoni și mandarini, la papucii Rosettei, și de acolo la umărul ei strălucind sub pînza de batist ; apoi privirile mi se agățau de stelele tremurătoare ale iasomiei și de pletele blonde ale sălciilor de pe mal, treceau apa și rătăceau pe colină, și iar se întorceau în cameră, ca să se oprească la fundele de culoarea trandafirului de la brîul vreunei păstorițe.

Printre micile goluri ale frunzarelor, cerul deschidea mii de ochi albaștri ; apa susura încetișor, iar eu, eu mă lăsam cuprins de o molcomă bucurie, cufundîndu-mă într-un calm extaz ; nu scoteam o vorbă, și-mi țineam mîna între mînuțele Rosettei.

Orice s-ar spune, fericirea este albă și trandafirie, nu o poți reprezenta altfel. Culorile tandre îi revin de drept. Ea nu are pe paleta ei decît verdele apei, albastrul cerului și galbenul paielor : tablourile sale sînt inundate de lumină ca tablorile chinezești. Flori, lumină, parfumuri, o piele mătăsoasă și dulce care se atinge de a ta, o armonie voalată care vine nu se știe de unde, cînd ai toate acestea ești fericit la culme ; și nici nu poți fi fericit altminterea. Eu însumi, care am oroare de banal, care nu visez decît aventuri stranii, pasiuni puternice, extazuri delirante, situații bizare și încîlcite, trebuie să mă mulțumesc prostește cu această fericire și, orice aș face, alta nu pot găsi.

Te rog să mă crezi că atunci nu făceam nici una din aceste reflecții ; ele îmi vin acum, în momentul în care îți scriu ; în clipa aceea nu făceam decît să mă bucur, singura preocupare a unui om cu scaun la cap.

N-am să-ți descriu viața pe care o ducem aici, e ușor să ți-o închipui. Plimbări în pădurile nesfîrșite, violete și

fragi, sărutări și albăstrele, gustări la iarbă verde, lecturi și cărți uitate sub copaci ; distracții pe apă — Rosette își lasă un colț al eșarfei sau mîna ei albă să se joace în valuri — cîntece ce nu se mai termină, rîsete prelungite și repetate de ecoul de pe mal ; viața cea mai arcadică pe care ți-o poți imagina !

Rosette mă copleșește cu mîngîierile și atențiile, gîngurește mai duios decît un porumbel în luna mai, mi se înfășoară în jurul trupului și mă ține strîns în încolăcirile ei ; ar vrea să nu mai respir alt aer decît acela respirat de ea, să nu am alt orizont decît ochii ei ; a instaurat o blocadă perfectă în jurul meu ; nimic nu intră, nimic nu iese fără permisiunea ei ; și-a postat un mic corp de gardă lîngă inima mea, și mă supraveghează zi și noapte. Îmi spune lucruri încîntătoare ; îmi compune madrigale foarte galante ; se culcă la picioarele mele și se poartă cu mine ca o sclavă umilă cu domnul și stăpînul ei, ceea ce îmi place nespus de mult, pentru că am vădite înclinații spre despotism oriental. Nu întreprinde cel mai mic lucru fără să-mi ceară părerea, se pare că face abstracție de fantezia și de voința ei, dorește să-mi ghicească gîndurile și să mi-o ia înainte ; dar și spiritul ei, și tandrețea ei, și amabilitatea ei pur și simplu mă doboară ; e de o perfecțiune să dai cu ea de-a azvîrlita. Cum aș putea părăsi însă o femeie atît de adorabilă, fără să se creadă că sînt un monstru ? Atît și ar fi de-ajuns ca să-mi discreditez inima pentru toată viața.

Oh ! cum aș vrea s-o prind cu o greșeală, să-i pot spune o dată că n-are dreptate ! cu ce nerăbdare aștept o ocazie să ne ciorovăim ! dar degeaba ! scelerata asta n-are să-mi dea niciodată un prilej de ceartă ! Cînd vreau să stîrnesc o gîlceavă și-i vorbesc întradins cu bruschețe și pe un ton răstit, ea îmi răspunde cu atîta blîndețe, cu un glas atît de argintiu, cu ochii atît de umezi, cu o mutriță atît de tristă și atît de drăgăstoasă încît îmi apar în proprii mei ochi mai fioros decît un tigru sau, cel puțin, decît un crocodil, astfel că, deși turbez de furie, mă văd silit să-i cer iertare.

Sincer vorbind, mă asasinează cu dragostea ei ; m-a băgat într-o mașină de tortură și în fiece zi strînge mai tare scîndurile între care mă strivește. Vrea, probabil, să

mă aducă pînă acolo încît să-i spun că o detest, că mă plictisește de moarte și că, dacă nu-mi dă pace, am să-i crestez obrazul cu lovituri de cravașă. Desigur că acolo vom ajunge și, dacă va continua să fie tot așa de amabilă, lucrul se va întîmpla în scurtă vreme, sau dracu mă va lua.

Cu toate aceste frumoase aparențe, Rosette e sătulă de mine tot așa cum sînt și eu sătul de ea ; dar cum a făcut niște răsunătoare extravaganțe pentru mine, nu vrea să poarte în ochii onestei corporații a femeilor sensibile vina de a fi provocat ea ruptura. Orice mare pasiune are pretenția de a fi veșnică, și este foarte comod să profiți de beneficiile acestei veșnicii — fără însă a suporta și inconvenientele. Rosette raționează astfel : Iată un tînăr care a păstrat doar o brumă de dorință pentru mine, și, fiind destul de naiv și de blajin, nu îndrăznește s-o mărturisească deschis, dînd din colț în colț ; e vădit că-l plictisesc, dar mai curînd s-ar lăsa chinuit pînă crapă decît să ia asupra lui ruptura dintre noi. E un fel de poet, și are capul plin de fraze frumoase despre dragoste și pasiune ; se crede obligat, cu toată sinceritatea, să fie un Tristan sau un Amadis. Or, cum nimic nu este mai nesuferit decît să te alinte o persoană pe care începi să n-o mai iubești (și a nu mai iubi o femeie înseamnă s-o urăști din răsputeri), am să-l copleșesc cu mîngîieri pînă la indigestie, și, în felul acesta, va trebui să mă trimeată la toți dracii sau să înceapă a mă iubi iar ca în prima zi, ceea ce, cu siguranță, se va feri s-o facă.

Nici nu se putea imagina ceva mai ingenios ! Nu-i încîntător s-o faci pe Ariana cea părăsită ? Femeile te plîng, te admiră, nu găsesc destule blesteme pentru infamul care a comis monstruozitatea de a abandona o făptură atît de adorabilă ; fiecare își ia un aer resemnat și îndurerat, își sprijină bărbia de mînă și cotul de genunchi, în așa fel încît să iasă în evidență frumoasele-i vine albastre de la încheietură. Fiecare își lasă cîtva timp părul puțin mai despletit și nu-și pune decît rochia cea mai sumbră. Nimeni nu pronunță numele ingratului, dar se fac aluzii, ocolite, însoțite de ușoare suspine, admirabil modulate !

O femeie atît de bună, atît de frumoasă, atît de pasionată, care a făcut atîtea mari sacrificii, căreia nu-i poți reproșa cea mai măruntă vină, o ființă aleasă, o comoară

de iubire, o oglindă fără pată, o picătură de lapte, un trandafir alb, o esență ideală cu care te-ai putea parfuma o viață întreagă ; o femeie pe care ar trebui s-o adori în genunchi, și pe care, după moarte, ar trebui s-o tai în mici bucățele pentru a face din ele relicve, s-o lași în felul acesta, în felul acesta arbitrar, fraudulos și scelerat ! Nici măcar un corsar n-ar putea face mai rău ! Să-i dai o lovitură de moarte ! pentru că — nu încape nici o îndoială — femeia moare. Trebuie să ai o piatră în loc de inimă ca să te porți în halul ăsta.

O, bărbații ! bărbații !

Îmi spun toate astea, dar — știu eu ? — poate că nu-i nimic adevărat.

Oricît de ipocrite — în mod firesc — ar fi femeile, mi-e greu să cred că pot merge atît de departe ; și, la urma urmei, toate demonstrațiile Rosettei nu sînt decît expresia exactă a sentimentelor sale față de mine ? Oricum ar fi, a continua să fim numai în doi a devenit imposibil, iar frumoasa castelană a și început să trimită invitații cunoștințelor sale din vecinătate. Sîntem ocupați cu pregătirile pentru primirea acestor demni provinciali și demne provinciale. Adio, scumpul meu.

CAPITOLUL V

Mă înșelasem. Inima mea, rea, incapabilă de iubire, a găsit un motiv ca să se elibereze de povara recunoștinței pe care nu voia s-o mai suporte ; m-am prins bucuros de acea idee pentru a mă scuza față de mine însumi ; m-am agățat de ea, dar nimic nu-i mai fals. Rosette nu a jucat teatru, și dacă există vreo femeie sinceră în lumea asta, ea este. Ei bine ! tocmai din pricina sincerității pasiunii sale mi-e necaz pe ea ; o pasiune sinceră este o legătură în plus, care face ruptura mai grea sau mai puțin scuzabilă ; aș fi preferat să fie ipocrită și nestatornică. În ce situație ciudată mă aflu ! Aș vrea să plec și stau locului ; aș vrea să spun : „te urăsc" și-i zic : „te iubesc" ; trecutul mă împinge de la spate și nu mă lasă să mă întorc sau să mă opresc. Sînt credincios, și regret că sînt astfel. Nu știu, parcă mi-e rușine să mă ofer de-a dreptul altor cunoștințe și să-mi găsesc în felul ăsta împăcarea cu mine însumi. Aș da uneia tot ce aș putea sustrage celeilalte, salvînd aparențele ; ocazia de a ne vedea, care se prezenta înainte atît de firesc, nu s-ar mai ivi acum decît cu mare greutate. Aș începe să-mi aduc aminte de atîtea afaceri importante. O asemenea situație, de continuă hărțuială, ar fi dintre cele mai penibile, și totuși mult mai puțin penibilă decît aceea în care mă găsesc azi. Dacă o nouă prietenie m-ar fura celei vechi, ar fi mult mai ușor să mă eliberez. Speranța mi-ar surîde dulce din pragul casei care ar închide iubirile mele din tinerețe. O iluzie mai blondă și mai trandafirie ar zbura cu aripile sale albe pe mormîntul, abia închis, al surorii sale care nu de mult a sucombat ; o altă floare, mai învoltă, și mai înmiresmată, în care ar tremura o lacrimă cerească, s-ar ivi subit din mi-

jlocul caliciilor veștejite ale vechiului buchet ; frumoase perspective de azur s-ar oferi privirilor mele ; aș vedea în fața mea alei de carpen, discrete și umede, ce s-ar prelungi pînă la marginea orizontului, grădini cu statui palide sau cu vreo bancă lipită de un perete tapisat cu iederă, peluze înstelate cu margarete, balcoane înguste, ca să mă sprijin contemplînd luna, umbrare întretăiate de lumini fugare, saloane cu lumina zilei estompată de largi perdele — tot numai unghere obscure și izolate căutate de dragostea care nu îndrăznește să se manifeste. Ar fi ca o nouă tinerețe, care ar pătrunde în mine. Ar mai fi pe deasupra, și o schimbare totală a locurilor, a obiceiurilor și a persoanelor ; aș simți, desigur, un fel de remușcare ; dar dorințele care ar zbura și ar zumzăi în jurul capului meu, ca niște albine de primăvară, m-ar împiedica să-i aud glasul ; golul inimii mi s-ar umple, și amintirile s-ar șterge sub noile impresii. Dar mie nu mi s-ar putea întîmpla nimic din toate acestea : căci eu nu iubesc pe nimeni ; numai din oboseală și plictiseală — mai mult de mine decît de ea — aș vrea să pot rupe cu Rosette.

Vechile mele porniri, care ațipiseră puțin, s-au trezit mai violente decît niciodată. Sînt, ca și altădată, chinuit de dorința de a avea o amantă și, ca și altădată — chiar și atunci cînd mă aflam în brațele Rosettei — mă îndoiesc dacă am avut vreodată una. O văd din nou pe frumoasa domniță la fereastră, în parcul ei — de pe vremea lui Ludovic al XIII-lea ; o văd apoi încălecată pe un cal alb, străbătînd la galop aleea din pădure. Frumoasa mea ideală îmi surîde din înălțimea hamacului său de nori ; îmi pare că-i recunosc glasul în cîntecul păsărelelor, în susurul frunzarelor ; îmi pare că m-aud chemat din toate părțile, că fiicele cerului îmi ating obrazul cu franjurile eșarfelor lor invizibile. Ca pe vremea cînd eram tulburat de neliniști, îmi pare că, dacă aș lua îndată poștalionul și aș porni, departe, departe și foarte repede, aș ajunge undeva, într-un anume loc unde se întîmplă niște lucruri care mă privesc direct și unde se decide destinul meu. Presimt că în nu știu ce colț al pămîntului sînt așteptat cu nerăbdare. O inimă îndurerată mă cheamă cu înfocare și visează la mine pentru că nu poate ajunge pînă aici ; acesta-i motivul tulburărilor mele ; din pricina asta nu pot sta locului;

mă simt atras cu violență de un punct din afara centrului meu de greutate. Nu sînt o fire spre care tind alții, o stea fixă în jurul căreia gravitează alte corpuri luminoase; sînt hărăzit să rătăcesc, ca un meteor dereglat, de-a lungul și de-a latul cîmpiilor cerești, pînă ce voi întîlni planeta al cărei satelit sînt menit să fiu, Saturnul căruia sînt sortit să-i pun verigheta mea. Oh! Cînd oare se va face această căsătorie? Pînă atunci nu pot spera că-mi voi găsi tihna și nici echilibrul, întocmai ca acul înnebunit și tremurînd al unei busole care-și caută polul.

Am lăsat să mi se lipească o aripă de acest clei perfid, sperînd că voi pierde doar o pană și crezînd că-mi voi putea lua zborul cînd voi găsi de cuviință, dar nimic nu-i mai greu: mă simt prins într-o rețea imperceptibilă, mai anevoios de rupt decît aceea făurită de Vulcan, și ochiurile împletiturii sînt atît de mici și atît de dese, încît lumina nu se poate strecura prin ele. Plasa, dealtfel, e mare și pot să mă mișc în ea, părîndu-mi-se chiar să sînt liber; nu o simt decît atunci cînd vreau s-o rup; atunci îmi opune rezistență și devine dură ca un zid de aramă.

Cît timp am pierdut, o, idealul meu! fără a face cel mai mic efort spre a te realiza! Cum m-am lăsat, ca un laș, amăgit de voluptatea unei nopți și cît de puțin merit acum să ajung pînă la tine!

Cîteodată mă gîndesc să-mi caut o altă aventură; dar nu am pe nimeni în vedere; de cele mai multe ori îmi propun, dacă reușesc s-o rup, să nu mă mai angajez în asemenea legături, și totuși nimic nu justifică această hotărîre; căci aventura asta a fost — în aparență — foarte fericită și nu am cîtuși de puțin să mă plîng de Rosette. A fost întotdeauna bună cu mine și s-a purtat nici nu se poate mai frumos; mi-a fost de o fidelitate exemplară și n-a dat loc măcar la o singură bănuială: gelosul cel mai aprig și mai neîncrezător n-ar fi avut de ce crîcni, și ar fi fost nevoit să se potolească. Ar fi putut stîrni gelozia cu trecutul ei, motive erau îndeajuns. Dar o gelozie de acest fel e o slăbiciune, din fericire, destul de rară; prezentul oferă destule ocazii ca să te mai apuci să scotocești sub ruinele vechilor pasiuni, și să extragi de acolo fiole de otravă și cupe de fiere. Ce femei ai mai putea iubi dacă te-ai gîndi la toate acestea? În mod vag știi doar că orice

femeie a avut mai mulți amanți înaintea ta ; dar îți spui, într-atît orgoliul bărbatului e plin de ocolișuri și sinuozități, că tu ești primul pe care-l iubește cu adevărat, că numai printr-un concurs de împrejurări fatale a fost în legătură cu niște bărbați nedemni de ea, sau că inima ei plină de dorinți confuze tînjea după cineva care să i le satisfacă, și din pricina aceasta îi schimba mereu, întrucît nu-l găsise încă pe cel căutat.

Probabil că nu poți iubi realmente decît o fecioară — virgină la corp și la suflet — un mugure gingaș pe care nici zefirul nu l-a mîngîiat, pe care nici picătura de ploaie, nici perla de rouă nu l-a atins, o floare castă care nu-și desface alba rochie decît numai pentru tine, un crin frumos cu caliciul de argint din care nu s-a adăpat nici o dorință, care nu a fost daurit decît de tine, soarele ei, și nu s-a legănat decît la suflarea ta, care nu a fost stropită cu apă decît de mîna ta. Razele amiezii nu valorează cît divinele palori ale aurorei, iar toată ardoarea unei inimi încercate, care cunoaște viața, cedează în fața nevinovăției cerești a unei inimi tinere, care abia se trezește la iubire. Vai ! cu cîtă amărăciune și rușine te gîndești că-ți pui buzele peste sărutările altora, că nu ai să dai poate peste un singur locșor pe frunte, pe gură, pe piept, pe umeri, pe întregul ei corp — care este al tău acuma — pe care să nu-și fi pus pecetea niște buze străine ; că sublimele gemete, care vin în ajutorul limbajului cînd nu mai găsești cuvinte, au fost deja auzite ; că simțurile ei, atît de răscolite, nu de la tine au învățat ce e extazul și delirul, și că undeva, într-un colțișor, într-unul din acele colțișoare ale inimii, unde nu ajungi niciodată, veghează o amintire îndîrjită care compară plăcerile de altădată cu plăcerile de astăzi.

Deși lenea mea firească mă face să prefer potecilor puțin umblate drumurile largi și izvorului de munte adăpătoarea publică, va trebui negreșit să încerc a iubi o ființă feciorelnică, de candoarea omătului, vibrantă ca o mimoză, care să nu știe altceva decît să roșească și să lase ochii în jos : poate că în valul limpede în care nici un înotător nu s-a cufundat încă, voi pescui o perlă cu cele mai frumoase luciri, demnă de a face pereche cu aceea a Cleopatrei ; dar, pentru aceasta, ar trebui desfăcută le-

gătura care mă ține de Rosette ; probabil nu cu ea îmi voi realiza această dorință, și, la drept vorbind, nici nu mă simt în stare.

Și apoi, trebuie să-ți mărturisesc că în adîncul ființei mele există un motiv tainic și atît de rușinos încît nu cutează să scoată capul la lumină și pe care trebuie totuși să ți-l spun, pentru că ți-am promis să nu-ți ascund nimic și, pentru că spre a fi vrednică de laudă, o confesiune trebuie să fie completă ; acest motiv este, în bună parte, pricina tuturor șovăirilor mele. Dacă o rup cu Rosette, va trece în mod necesar cîtva timp pînă s-o înlocuiesc, oricît de ușuratecă ar fi femeia pe care aș căuta-o ca urmașă a ei, și, pentru că m-am obișnuit cu plăcerile pe care mi le oferă ea, îmi va fi greu să le întrerup. E adevărat că aș putea recurge la curtezane ; mi-au plăcut destul de mult altădată, și nu m-am lipsit de ele în asemenea împrejurări; dar acum mă dezgustă groaznic, îmi fac greață. Așa încît nici nu poate fi vorba de ele, iar eu sînt atît de ahtiat după voluptăți, otrava mi-a pătruns atît de adînc în oase, că nu aș putea suporta ideea de a rămîne măcar o lună sau două fără femeie. Iată ce înseamnă egoism, și din cel mai murdar ; dar cred că, dacă ar vrea să fie sinceri, cei mai virtuoși bărbați ar putea mărturisi cam același lucru.

Asta mă leagă cel mai mult de Rosette și dacă nu ar fi motivul acesta, de multă vreme ne-am fi certat de-a binelea. Și apoi, sincer vorbind, e un lucru atît de groaznic de plictisitor să faci curte unei femei încît nu mă simt în stare. Iar să încep a înșira toate prostiile care ar putea s-o încînte și pe care le-am repetat de nu știu cîte ori, iar să fac pe adorabilul, iar să scriu bilețele și să răspund la altele ; seara, să conduc cîte o femeie drăguță la o depărtare de două leghe de locuința mea ; să-mi înghețe picioarele și să mă aleg cu un guturai, spionînd, în fața ferestrei, umbra dragei mele ; să număr, stînd pe canapea cu zeița mea, cîte rînduri suprapuse de veșminte mă despart de corpul ei, să mă car cu buchete de flori și să alerg pe la baluri ca să ajung unde am ajuns, nu merită osteneala ! Mai bine rămîn în bîrlogul meu. Ca să ies din el și să dau de altul la fel, după ce m-am agitat și m-am străduit atîta — la ce bun ? Dacă aș fi îndrăgostit, totul ar merge strună, totul mi s-ar părea fermecător, dar nu sînt,

deși cea mai fierbinte dorință a mea e să iubesc ; la urma urmei, nu există decît iubirea pe pămînt ; și dacă plăcerea, care nu-i decît umbra ei, e atît de ademenitoare, ce trebuie să fie dragostea adevărată ? În ce valuri de nespuse extaze, în ce lacuri de pure delicii trebuie să înoate acei cărora le-a pătruns în inimă una din sulițele amorului cu vîrful de aur și care ard în flăcările delicioase ale unui foc care-i mistuie pe amîndoi ?

Lîngă Rosette încerc acea tihnă egală cu sine însăși și acea dulce lenevie pe care ți-o dă îndestularea simțurilor, dar nimic mai mult ; și pentru mine nu-i de-ajuns. Adesea toropeala voluptoasă se transformă în lîncezeală și calmul în plictiseală ; mintea începe să-mi rătăcească încoace și încolo, fără țel, și mă cuprind nu știu ce visări sarbede care mă obosesc, mă istovesc ; trebuie să scap cu orice preț din starea asta.

Oh ! dacă aș putea fi ca unii dintre prietenii mei care sărută cu entuziasm o mănușă veche, care sînt nemaipomenit de fericiți din pricina unei strîngeri de mînă, care nu ar schimba nici pentru un sipet cu bijuterii al unei sultane cîteva flori pe jumătate veștejite de sudoarea balului, care udă cu lacrimi și cos în cămașă, în dreptul inimii, un bilet scris într-un stil anemic și stupid de ai crede că a fost copiat din *Secretarul Perfect*, care adoră femeile cu picioarele groase, scuzîndu-le prin aceea că au sufletul frumos ! Dacă aș putea urmări, fremătînd, cum dispar ultimile falduri ale unei rochii, să stau în așteptare pînă se deschide o ușă prin care va trece, într-un val de lumină, o albă siluetă, dragă mie ; dacă aș păli de emoție la auzul unui cuvînt abia șoptit ; dacă aș avea tăria să renunț la cină ca să ajung mai repede la o întîlnire ; dacă aș fi în stare să vîr pumnalul într-un rival sau să mă bat în duel cu un bărbat însurat ; dacă, printr-o grație deosebită a cerului, mi-ar fi dat să găsesc spirituale femeile urîte, și bune cele urîte și proaste ; dacă m-aș putea hotărî să dansez menuetul și să ascult sonatele pe care le cîntă niște tineri începători la clavecin sau la harpă ; dacă inteligența mea s-ar dezvolta pînă într-atît încît aș putea învăța jocurile de cărți *hombre* și *reversi* ; în sfîrșit, dacă aș fi bărbat și nu poet, aș fi desigur mult mai fericit

decît sînt acum ; m-aș plictisi mai puțin și aș fi și mai puțin plicticos.

Nu le-am cerut niciodată femeilor decît un singur lucru, frumusețe ; mă lipsesc foarte bucuros de spiritul și de inima lor. Pentru mine, o femeie frumoasă are întotdeauna spirit ; are spiritul de a fi frumoasă, și nu cunosc o calitate care s-o întreacă pe aceasta. Ar trebui adunate nenumărate fraze strălucite și scînteieri de spirit pentru a ajunge la valoarea unei singure străfulgerări a unor ochi frumoși. Prefer o gură frumoasă unui cuvînt de duh și un umăr bine făcut oricărei virtuți, fie ea și teologală ; aș da cincizeci de inimi pentru un picior grațios, și toată poezia și pe toți poeții pentru mîna Jeannei d'Aragon sau fruntea fecioarei din Foligno. Mai mult decît orice ador frumusețea formei ; frumusețea, pentru mine, este Divinitatea vizibilă, fericirea palpabilă, cerul coborît pe pămînt. Sînt anumite sinuozități ale contururilor, o anumită finețe a buzelor, o anumită tăietură a pleoapelor, o anumită înclinație a capului, o anumită alungire a ovalului unei fețe care mă vrăjesc mai presus de orice expresie, și nu pot să-mi iau, ore întregi, ochii de la ele.

Frumusețea ! Singurul lucru care nu se poate dobîndi, frumusețe ! inaccesibilă pentru totdeauna acelora care n-au avut-o de la început ; floare efemeră și fragilă care crește fără a fi semănată, neprihănit dar al cerului ! o, frumusețe ! cea mai radioasă diademă cu care hazardul poate încununa fruntea cuiva, ești admirabilă și neprețuită ca tot ce nu este la îndemîna omului, precum azurul firmamentului, aurul stelelor, parfumul crinului serafic ! S-ar putea ca vreunul să-și schimbe taburetul de bucătărie pentru un tron ; sau un altul să cucerească lumea întreagă, — au făcut-o chiar destul de mulți ; dar cine ar putea să nu îngenuncheze în fața ta, pură personificare a gîndirii lui Dumnezeu ?

Nu pretind femeilor decît frumusețe, e adevărat ; dar o vreau atît de perfectă încît probabil că nu o voi întîlni niciodată. Am văzut, desigur, ici și colo, la cîteva femei, unele părți admirabile însoțite de altele mediocre, și le-am iubit pentru ce aveau desăvîrșit, făcînd abstracție de rest; e totuși o sforțare destul de penibilă și o operație dureroasă să suprimi astfel jumătate din amanta ta, și să am-

putezi mintal ceea ce are urît sau comun, uitîndu-te numai la ce are frumos. Frumusețea înseamnă armonie, și o persoană deopotrivă de urîtă peste tot este adesea mai puțin dezagreabil de privit decît o femeie parțial frumoasă. Nimic nu-i mai penibil de văzut decît o capodoperă neterminată sau o femeie frumoasă căreia îi lipsește ceva; o pată de ulei te izbește mai puțin pe un postav grosolan de aba decît pe o stofă fină.

Rosette se prezintă destul de bine ; ea poate trece drept o femeie frumoasă, totuși e departe de a-mi întruchipa visul ; e o statuie care are părți duse la bun sfîrșit. Unele nu s-au desprins din blocul de piatră cu destulă precizie, altele sînt scoase în relief cu multă finețe și multă iscusință, sînt și părți fără vlagă, lucrate cu oarecare delăsare. Unui ochi vulgar, statuia îi apare ca terminată în întregime și de o frumusețe desăvîrșită ; dar un observator mai exigent descoperă îndată locuri în care creatorul nu a muncit destul de strîns, și contururi care, pentru a atinge puritatea, ce le este proprie, mai au nevoie ca unghia făurarului să mai treacă încoace și încolo de multe ori peste ele ; iubirea este menită să șlefuiască această marmură, s-o desăvîrșească ; rezultă destul de clar din cele spuse că nu eu voi fi acela care o va finisa.

Dealtminteri, nu circumscriu frumusețea la cutare sau cutare sinuozitate a liniilor. Aerul, gestul, mersul, suflul, culoarea, sunetul, parfumul, tot ce este viață intră, după mine, în compoziția frumuseții ; tot ce dă mireasmă, tot ce încîntă auzul sau tot ce radiază își are acolo locul lui de drept. Îmi plac brocartele bogate, stofele splendide, cu pliurile lor ample și viguroase ; îmi plac florile mari și casoletele, transparența apelor vii și luciul de oglindă al armelor frumoase, caii de rasă și acei cîini mari și albi, ce se pot vedea în tablourile lui Paul Veronese. Sînt un adevărat păgîn în această privință, eu nu ador zeii prost confecționați : deși în fond nu sînt ceea ce se numește un necredincios, nimeni nu este de fapt mai puțin creștin decît mine. Nu înțeleg mortificarea corpului, care este de esența creștinismului ; găsesc că este un sacrilegiu să lovești în creația lui Dumnezeu, și nu pot crede că trupul este păcătos, deoarece Domnul însuși l-a zămislit cu degetele sale și după chipul său. Nu prea sînt de acord cu

anteriele lungi, în culori sumbre, din care se vede ieșind numai un cap și două mîini, și nici cu tablourile în care totul este înecat în umbră, afară doar de o frunte radioasă. Vreau ca soarele să pătrundă peste tot, să fie mai multă lumină și cît mai puțin întuneric, culoarea să scînteieze, liniile să șerpuiască, nuditatea să se afirme cu mîndrie, și trupul să nu se ascundă, pentru că, întocmai ca și spiritul, este un imn etern spre lauda Celui-de-Sus.

Înțeleg la perfecție entuziasmul nebunesc al grecilor pentru frumusețe ; și, în ce mă privește, nu găsesc nimic absurd în legea care obliga pe judecători să nu asculte pledoariile avocaților decît într-un loc întunecos, de teamă ca înfățișarea lor plăcută, grația gesturilor și a atitudinilor să nu-i influențeze, și balanța să se încline în favoarea lor.

Nu aș cumpăra nimic de la o negustoreasă urîtă ; miluiesc cu mai multă plăcere pe cerșetorii ale căror zdrențe și a căror slăbiciune sînt pitorești. Există un copil febril, galben ca o lămîie, cu ochii mari, negri și albi, cuprinzînd jumătate din obraz ; ai zice că-i un tablou de Murillo sau de Espagnolet — fără ramă — pe care un anticar l-a expus într-un colț de stradă ; acesta capătă totdeauna doi gologani mai mult decît ceilalți. Nu aș bate niciodată un cal frumos sau un cîine frumos, și nu m-aș uita la un prieten sau la un servitor care n-ar avea un exterior plăcut. E un adevărat chin pentru mine să văd lucruri urîte sau oameni urîți. O arhitectură de prost gust, o mobilă prost fasonată mă împiedică să mă simt bine într-o casă, oricît de confortabilă și atrăgătoare ar fi ea, dealtminteri. Cel mai bun vin mi se pare aproape o poșircă dacă-i servit într-un pahar prost șlefuit, și mărturisesc că aș prefera o zeamă din cele mai spartane într-un castron smălțuit de Bernard de Palissy celui mai fin vînat oferit într-o farfurie de pămînt. Exteriorul m-a izbit întotdeauna în mod violent, și de aceea evit societatea bătrînilor ; mă mîhnesc și mă impresionează neplăcut pentru că sînt ridați și deformați, deși unii au totuși o frumusețe aparte ; în mila pe care mi-o provoacă intră și mult dezgust ; dintre toate ruinele de pe pămînt, ruina omului, cînd o contempli, te întristează mai mult decît oricare alta.

Dacă aș fi pictor (am regretat întotdeauna că nu sînt), n-aș vrea să-mi populez pînzele decît cu zeițe, nimfe, madone, heruvimi și amorași. Să-ți consacri pensula portretelor — în afară doar cînd e vorba de persoane frumoase — mi se pare o crimă de les-pictură ; și, nu numai că sînt departe de gîndul de a dubla aceste figuri urîte sau infame, aceste capete insignifiante sau vulgare, dar aș înclina mai curînd să fie tăiate originalele. Ferocitatea lui Caligula, aplicată în sensul acesta, mi s-ar părea aproape lăudabilă.

Singurul lucru pe care l-am dorit cu oarecare continuitate a fost să fiu frumos. Prin frumos înțeleg să fiu frumos ca Paris sau Apollo. A nu fi diform, a avea trăsături aproape regulate, adică a avea nasul în mijlocul obrazului, nici cîrn nici coroiat, ochi care să nu fie nici roșii, nici injectați, o gură decent despicată, nu înseamnă a fi frumos ; în felul acesta, poate că sînt frumos, dar sînt atît de departe de ideea pe care mi-o fac despre frumusețea masculină, încît îmi apar ca una din acele figurine care bat ora pe dunga unui clopot ; de aș avea cîte un gheb la fiecare umăr, picioare strîmbe de baset, nas și bot de maimuță, tot atît de bine i-aș semăna. De multe ori mă privesc ceasuri întregi în oglindă, cu o fixitate și o atenție inimaginabile, pentru a vedea dacă nu a survenit vreo ameliorare în figura mea ; aștept să mi se schimbe trăsăturile, să mi se îndrepte sau să mi se rotunjească, să capete mai multă finețe și puritate, aștept ca ochiul să mi se lumineze și să înoate într-un fluid mai viu, ca scobitura care desparte fruntea de nas să se umple, și ca profilul meu să devină în felul acesta calm și simplu asemenea unui profil grec, dar sînt totdeauna foarte surprins că nu se întîmplă nimic din toate astea. Mereu sper că într-o primăvară sau alta — întocmai ca unui șarpe care-și leapădă pielea veche — îmi va năpîrli și mie înfățișarea de acum. Cînd mă gîndesc ce puțin îmi mai lipsește ca să fiu frumos, și totuși niciodată nu voi fi ! Cum așa ? să am într-un loc mai mult de o jumătate de linioară, o sutime sau chiar o miime de linioară, să am un pic de carne mai puțin pe osul acesta, sau un pic mai mult pe celălalt ? un pictor, un sculptor ar fi știut să îndrepte neajunsurile astea într-un sfert de oră ! Și ce ar fi fost, mă rog, dacă

atomii din care sînt compus s-ar fi cristalizat mai curînd într-un fel decît în altul? Ce interes avea conturul acesta să iasă aici puțin mai în relief și să intre acolo puțin mai adînc decît trebuie? și de unde necesitatea să fiu cum sînt și nu altfel? O! dacă aș pune mîna pe hazard, jur că l-aș sugruma. Pentru că o mizerabilă părticică de nu știu ce materie a găsit de cuviință să cadă nu știu unde și să se coaguleze prostește în nătînga figură pe care o vezi, voi fi veșnic nefericit! Nu-i ăsta cel mai idiot și cel mai groaznic lucru de pe lume? Cum se face că sufletul meu, în pofida arzătoarei sale dorințe, nu poate zvîrli cît colo bietul hoit pe care îl menține în picioare, și să anime una din acele statui a căror suavă frumusețe îl întristează și îl încîntă? Există vreo două sau trei persoane pe care le-aș asasina cu o nespusă plăcere — avînd grijă totodată să nu le învinețesc sau să le zgîrii cumva — dacă aș fi în posesia acelui cuvînt magic care face să transmigreze sufletele dintr-un corp în altul. Mi s-a părut întotdeauna că, pentru a face ceea ce vreau (și nu știu ce vreau), aș avea nevoie de o mare și desăvîrșită frumusețe și, îmi imaginez că, dacă aș avea-o, viața mea, care este atît de încîlcită și hărțuită, s-ar desfășura de la sine, într-un mod cît se poate de lin.

Se văd atîtea figuri frumoase în tablouri! de ce să nu am eu o figură ca acestea? Atîtea capete fermecătoare dispar sub colbul vremii în fundul unor vechi galerii! Nu ar fi mai bine să-și părăsească ramele și să răsară pe umerii mei? Ar suferi oare mult reputația lui Rafael dacă unul dintre îngerii care zboară cu duiumul pe culoarea de peruzea a pînzelor sale mi-ar ceda mie masca lui pentru vreo treizeci de ani? În atîtea locuri din frescele sale — și dintre cele mai frumoase — culoarea s-a scorojit și s-a desprins din pricina vechimii! Astfel că nici nu s-ar observa. Ce caută de-a lungul acestor pereți frumusețile tăcute cărora vulgul abia le aruncă o privire distrată? și pentru ce Dumnezeu sau hazardul nu s-au gîndit să facă ceea ce un biet om reușește cu cîțiva peri înfipți într-un bețișor și cîteva paste de diferite culori întinse pe o paletă?

Prima mea senzație în fața unuia dintre aceste capete minunate, a cărui privire pictată pare să te străpungă și

să se prelungească la infinit, este o înfiorare și o admirație nelipsită de oarecare spaimă : ochii mi se umezesc, inima-mi zvîcnește ; apoi, după ce m-am deprins puțin cu el și am pătruns mai adînc în secretul frumuseții lui, fac în sinea mea o comparație între el și mine ; gelozia se contorsionează în adîncul sufletului meu, răsucindu-și nodurile ca o viperă, și mă stăpînesc din răsputeri să nu mă arunc asupra pînzei și să n-o sfîșii în bucăți.

A fi frumos înseamnă să ai un farmec propriu care face ca totul din jurul tău să-ți surîdă și pretutindeni să fii întîmpinat cu bucurie ; chiar înainte de a fi deschis gura, toată lumea să-ți fie favorabilă și dispusă să-ți aprobe părerile ; înseamnă că e de ajuns să treci pe stradă ori să te arăți în balcon ca să-ți cîștigi îndată în mulțime sau prieteni sau amante. Să nu fi nevoit a fi amabil ca să fii iubit, să fii scutit de eforturile spirituale și de concesiile la care obligă urîțenia, precum și de acele mii de calități morale necesare pentru a înlocui frumusețea fizică ; ce dar splendid și magnific !

Și acela care ar adăuga la frumusețea supremă forța supremă, și care, sub pielea lui Antinous ar avea mușchii lui Hercule, ce și-ar putea dori mai mult ? Sînt sigur că avînd aceste două virtuți, și cu sufletul pe care-l am, în mai puțin de trei ani aș ajunge împăratul lumii ! Un alt lucru pe care mi l-am dorit aproape tot atît cît frumusețea și forța este darul de a mă transporta cu repeziciunea gîndului dintr-un loc într-altul. De-aș avea frumusețea îngerului, forța tigrului și aripile vulturului, aș începe să cred și eu că lumea nu-i chiar atît de prost alcătuită cum socotisem la început. Un chip frumos pentru a seduce și a fascina prada, aripi cu care să mă reped la ea și s-o răpesc, gheare cu care s-o pot sfîșia ; atîta timp cît nu voi avea toate acestea, voi fi nenorocit.

Toate pasiunile și toate gusturile pe care le-am avut nu au fost decît deghizări ale acestor trei dorințe : mi-au plăcut armele, caii și femeile ; armele în locul vigorii care-mi lipsea ; caii, pentru a-mi servi de aripi ; femeile, ca să am, cel puțin într-una dintre ele, frumusețea de care am fost lipsit. Căutam de preferință armele care puteau ucide în modul cel mai ingenios și acelea care provocau

răni nevindecabile. Nu am avut niciodată ocazia să mă folosesc de crișuri sau iatagane ; totuși îmi place să le am la îndemînă ; le trag din teacă cu un inexprimabil sentiment de siguranță și de forță, le mînuiesc, fără nici o noimă, dar cu foarte multă energie, și, dacă din întîmplare îmi zăresc obrazul într-o oglindă, sînt uluit de expresia lui feroce. Cît despre cai, îi obosesc în așa hal încît ori crapă ori își iau lumea în cap. Dacă n-aș fi renunțat să-l mai încalec pe Ferragus, de mult ar fi pierit și ar fi fost păcat, pentru că-i un cal strașnic. Oare ce cal arab ar fi atît de iute de picior și atît de dezlănțuit cum sînt dorurile mele ? În ceea ce privește femeile, m-am uitat numai la exteriorul lor și, deoarece pînă în prezent toate pe care le-am văzut nu corespund nici pe departe cu ideea pe care mi-am făcut-o despre frumusețe, sînt nevoit să mă întorc la tablouri și statui ; ceea ce, la urma urmei, cînd ai simțurile atît de aprinse ca ale mele, este o soluție vrednică de milă. Și totuși e înălțător, e frumos să te îndrăgostești de o statuie, deoarece iubești cu totul dezinteresat, nu ai a te teme nici de saturație, nici de dezgustul de după succes și pentru că nu poți spera, în mod rațional, un al doilea miracol asemănător legendei lui Pygmalion. Mi-a plăcut întotdeauna imposibilul.

Nu-i ciudat că eu — care încă mă mai aflu în lunile cele mai dulci ale adolescenței, care, nu numai că n-am abuzat de tot, dar nici n-am uzat măcar de lucrurile cele mai simple — am ajuns în acest hal de blazare încît simțurile mele nu pot fi zgîndărite decît de ceea ce este bizar sau întîmpină mari piedici ?

Că după plăcere urmează saturație, e o lege firească, ușor de înțeles. Cînd un om a mîncat la un ospăț din toate bucatele pînă la refuz, și nemaisimțind nici un fel de poftă, încearcă să-și trezească prin miile de sulițe ale mirodeniilor sau prin vinuri tari și ațîțătoare gustul amorțit, nimic nu-i mai ușor de explicat ; dar cînd un om nu face altceva decît să se așeze la masă și, după ce-a ciugulit din primele feluri, să-l cuprindă un dezgust sublim și să nu se mai poată atinge, fără să vomite, decît de bucatele de o extremă savoare, să nu-i mai placă decît cărnurile fezandate, brînzeturile vărgate cu albastru, trufele și vinurile mirosind a cremene, e o raritate, explicabilă doar

printr-o structură cu totul deosebită ; e ca un copil de șase luni care ar găsi că laptele doicii e fad și care n-ar vrea să sugă decît rachiu. Sînt atît de sătul de parcă mi-aș fi petrecut tot timpul în chefuri sardanapalice, și totuși, viața mea a fost foarte castă și — aparent cel puțin — liniștită: e o greșeală să se creadă că numai contactul cu femeile poate duce la saturație. Tot acolo se ajunge și prin simpla dorință, și abstinența uzează mai mult decît excesul. O dorință cum este aceea a mea e și ea obositoare, dar în alt mod decît trăind cu o femeie. Dorința mîngîie și străpunge cu privirile ființa visată, pe care vreo s-o aibă și care reacționează mai prompt și mai profund decît dacă ar fi aievea ; ce-ai putea afla mai mult posedînd-o ? ce experiență poate echivala cu această constantă și pasionantă contemplație ?

Am văzut atîtea lucruri — deși numai puține dintre ele le-am cercetat sub toate fațetele — încît acum numai piscurile cele mai abrupte mă mai ispitesc. Sînt atins de acea boală a popoarelor și a oamenilor puternici, cînd ajung la bătrînețe : imposibilul. Tot ce pot face nu prezintă nici cea mai mică ispită pentru mine. O ! voi, Tiberiu, Caligula, Nero, mari romani ai imperiului, atît de puțin înțeleși, și pe care haita retorilor v-a urmărit cu lătrăturile lor, sufăr de aceeași boală ca și voi, și vă plîng de milă, atîta cîtă mi-a mai rămas ! Și eu aș vrea să construiesc un pod peste mare și să pavez valurile ; am visat să incendiez orașe ca să-mi lumineze ospețele ; am dorit să fiu femeie ca să cunosc voluptăți noi. Palatul tău aurit, o, Nero ! nu-i decît un grajd infect pe lîngă acela pe care mi l-am ridicat eu ; garderoba mea este mai bogată decît a ta, Heliogabal, și cu mult mai strălucită. Circurile mele sînt mai asurzitoare și mai sîngeroase decît ale voastre, parfumurile mele mai violente și mai pătrunzătoare, sclavii mei mai numeroși și mai bine făcuți ; am înhămat curtezane goale la carul meu, am călcat cu tălpile peste oameni, cu același dispreț ca și voi. Coloși ai lumii antice, în coșul pieptului meu firav bate o inimă tot așa de mare ca a voastră, și de aș fi fost în locul vostru, aș fi făcut același lucru, poate chiar mai mult. Ce de-a turnuri Babel am îngrămădit unele peste altele pentru a ajunge pînă la cer,

ca să pălmuiesc stelele, să scuip peste Creațiune! De ce oare nu sînt Dumnezeu, întrucît nu pot fi om?

Ah! cred că mi-ar trebui o sută de mii de secole de neant ca să mă odihnesc de oboseala celor douăzeci de ani ai mei de viață! Dumnezeule din cer, ce stîncă ai să prăvălești peste mine? în ce beznă ai să mă cufunzi? din ce Lethe vei porunci să beau? sub ce munte ai să îngropi Titanul? Sînt oare destinat să sting un vulcan cu suflarea gurii mele și să provoc un cutremur de pămînt numai întorcîndu-mă de pe o parte pe alta?

Cînd mă gîndesc că m-am născut dintr-o mamă atît de blîndă, atît de resemnată, cu gusturi și moravuri atît de simple, sînt de-a dreptul uluit că nu i-a explodat pîntecele cînd mă purta pe mine. Cum se face că nici unul dintre gîndurile sale, calme și pure, nu mi-a intrat în creier odată cu sîngele pe care mi l-a transmis? și cum se face că nu sînt decît fiul trupului nu și al spiritului ei? Porumbița a născut un tigru care ar dori să-și înfigă ghearele în întreaga creație, ca într-o pradă.

Am trăit în mediul cel mai liniștit și cel mai cast. E greu să-ți imaginezi o viață încadrată într-o atmosferă atît de pură cum a fost viața mea. Anii mi s-au scurs lîngă fotoliul mamei, unde am stat alături de micile mele surori și de cîinele casei. Nu am văzut în jur decît fețele blajine și potolite ale bătrînilor servitori albiți în slujbă și, într-o măsură oarecare, ereditari, și rude sau prieteni gravi și sentențioși, îmbrăcați în negru, care-și puneau mănușile una după alta pe borul pălăriei, apoi cîteva mătuși de o anumită vîrstă, grăsuțe, curățele, discrete, purtînd o lenjerie strălucitoare, fuste gri, mănuși de dantelă fără degete și ținînd mîinile la brîu ca niște persoane cucernice; mobile severe pînă la tristețe, lambriuri din lemn de stejar natur, tapiserii de piele, un întreg interior de o culoare sobră și sufocantă — ca în tablourile unor maeștri flamanzi. Grădina era umedă și sumbră; cimișirul de la marginea parcelelor, iedera de pe ziduri și cei cîțiva brazi cu crengile scorojite aveau sarcina să reprezinte verdeața și o făceau destul de prost; casa din cărămizi, cu un acoperiș foarte înalt, deși spațioasă și în bună stare, avea ceva mohorît și adormit. Desigur, nimic nu era mai prielnic unei vieți izolate, austere și melancolice decît o asemenea

locuință. Era imposibil ca niște copii, crescuți într-o astfel de casă, să nu sfîrșească prin a se face preoți, dacă erau băieți, și călugărițe, dacă erau fete, ei bine! în această atmosferă de puritate și de tihnă, în această umbră și reculegere, eu putrezeam puțin cîte puțin, ca o moșmoană aruncată cît colo, fără ca nimeni să bage de seamă. În sînul acestei cinstite, pioase și sfinte familii, ajunsesem într-un hal de depravare groaznică. Nu din pricina contactului cu lumea, pe care nici nu o văzusem pînă atunci; și nici din pricina pasiunilor înfocate, deoarece eram rebegit de frig, trăind între acele ziduri groase, pe care se prelingeau sudori înghețate. Viermele nu mi-a pătruns în inimă, tîrîndu-se pînă la mine din inima altui fruct. Apăruse de la sine, în miezul ființei mele, pe care o brăzdase și o rosese în toate sensurile; în afară nu se vedea nimic care să mă prevină că eram putred. Nu aveam nici o pată, nici o înțepătură; dar eram gol pe dinăuntru și nu-mi mai rămăsese decît o pieliță subțire, colorată strălucitor, care, la cea mai mică izbitură, putea crăpa. Care ar fi explicația că un copil născut din părinți virtuoși, crescut cu grijă și discreție, ținut departe de tot ce-i mîrșav în lume s-a pervertit de la sine într-un asemenea hal și a ajuns unde am ajuns eu? Sînt sigur că, dacă m-aș întoarce cu șase generații în urmă, n-aș găsi printre strămoșii mei un singur atom aidoma acelora din care sînt alcătuit. Nu fac parte din familia mea; nu sînt o ramură a acestui nobil trunchi, ci o ciupercă veninoasă adusă de vînt, într-o noapte vijelioasă, care a crescut dintre rădăcinile sale acoperite cu mușchi; și totuși nimeni nu a avut mai multe aspirații și elanuri spre frumos decît mine, nimeni nu a încercat cu mai multă încăpățînare să-și desfacă aripile în zbor; dar fiecare tentativă m-a făcut să cad și mai jos, și ceea ce trebuia să mă salveze m-a pierdut.

Mă simt mult mai rău în singurătate decît în lume, deși doresc mai curînd singurătatea decît lumea. Tot ceea ce reușește să mă îndepărteze de mine însumi este salvator; societatea mă plictisește, dar mă smulge, prin forța împrejurărilor, din reveria mea găunoasă, pe a cărei spirală

urc și cobor, cu fruntea aplecată și brațele încrucișate. Astfel de cînd nu mai sînt eu cu mine însumi, singurisingurei, și a venit lumea care mă silește întrucîtva să mă înfrînez, sînt mai puțin înclinat a mă lăsa în voia proastei mele dispoziții, și mai puțin hărțuit de dorințele mele nemăsurate, care se năpustesc asupra sufletului meu ca un stol de vulturi îndată ce rămîn o clipă fără vreo preocupare. Sînt aici cîteva femei destul de drăguțe și unul sau doi tineri destul de îndatoritori și foarte veseli ; dar din tot roiul acesta provincial, acela care m-a fermecat cel mai mult e tînărul cavaler, sosit de vreo două sau trei zile; mi-a plăcut de la început, și l-am îndrăgit numai văzîndu-l coborînd de pe cal. E imposibil să fie cineva mai grațios ; nu-i foarte înalt, dar e zvelt și bine făcut ; are ceva galeș și unduios în mers și în gesturi, și face o impresie cît se poate de plăcută ; multe femei i-ar invidia frumusețea mîinilor și a picioarelor. Singurul lui defect e că-i prea frumos și că are trăsături prea delicate pentru un bărbat. Natura i-a dăruit cei mai frumoși și mai negri ochi din lume, expresia lor e imposibil s-o descrii în cuvinte, iar privirea lor e greu de susținut ; cum e foarte tînăr, nu are nici măcar un început de barbă, moliciunea și perfecțiunea bărbiei îndulcește puțin căutătura lui ageră de vultur ; părul brun și lucios cade în bucle mari și îi flutură pe ceafă, dînd capului o înfățișare cu totul aparte. Iată, în sfîrșit, tipul de frumusețe pe care îl visam, trecînd aievea prin fața ochilor mei. Ce păcat că e bărbat, sau ce păcat că nu sînt femeie ! Acest Adonis, care pe lîngă frumoasa lui figură mai are și un spirit generos și foarte viu, se mai bucură încă și de privilegiul de a-și putea face auzite vorbele de duh și glumele prin glasul său cu timbru cristalin și pătrunzător ; e greu cînd îl asculți să nu te simți emoționat. E într-adevăr un tînăr desăvîrșit. S-ar părea că-mi împărtășește gustul pentru lucrurile frumoase, deoarece poartă haine foarte scumpe și foarte elegante, are și un cal de rasă, foarte frumos ; și, ca să nu lipsească nimic și totul să fie perfect, a venit însoțit de un paj cam de paisprezece, cincisprezece ani, blond, roz, drăguț ca un serafim ; pajul era pe jumătate

adormit și atît de ostenit de drumul lung pe care-l făcuse încît stăpînul său s-a văzut silit să-l ridice de pe șaua căluțului și să-l ducă în brațe pînă în odaia lui. Rosette l-a întîmpinat cu multă căldură și cred că și-a pus în gînd să se folosească de el pentru a mă face gelos și a reaprinde astfel scînteia, acoperită de cenușă, a stinsei mele patimi. Oricît de primejdios ar fi un asemenea rival, sînt prea puțin înclinat să devin gelos din pricina lui ; mă simt atît de mult atras spre el încît bucuros m-aș lepăda de dragoste ca să-i cîștig prietenia.

CAPITOLUL VI

Ajungînd aici, dacă blajinul cititor ne îngăduie, vom lăsa cîtva timp în voia visărilor sale respectabilul personaj, care pînă acum a ocupat de unul singur scena și a vorbit numai de el, și ne vom încadra în forma obișnuită a romanului, fără ca totuși să renunțăm a ne sluji apoi de forma dramatică, dacă va fi nevoie, rezervîndu-ne totodată dreptul de a ne mai inspira din confesiunea epistolară pe care sus-zisul tînăr a adresat-o unui prieten al său, convinși că, oricît de pătrunzători am fi și oricît de mare ar fi agerimea minții noastre, știm desigur mai puțin în această chestiune decît el însuși.

...Micul paj era atît de istovit încît dormea în brațele stăpînului și capul său mic și ciufulit se bălăbănea încoace și încolo, de parcă ar fi fost mort. Era o distanță destul de mare între peron și camera destinată noului venit ; servitorul care îl conducea se oferi să ducă și el copilul, dar tînărul cavaler, pentru care dealtfel povara părea mai ușoară decît o pană, îi mulțumi și nu vru să-l lase din mîini ; ajungînd în cameră, îl întinse încet de tot pe canapea, luînd mii de precauțiuni să nu-l trezească ; nici o mamă nu ar fi procedat cu mai multă grijă. După ce servitorul se retrase și închise ușa, cavalerul se lăsă în genunchi lîngă paj și încercă să-i scoată cizmulițele ; dar picioarușele lui umflate și dureroase făceau operația destul de grea, și frumosul adormit scotea din cînd în cînd suspine vagi și nearticulate, ca și cum ar fi fost gata să se trezească ; atunci tînărul se oprea și-l aștepta pînă ce-l fura iar somnul. În sfîrșit, cizmulițele cedară, acesta era lucrul cel mai important ; ciorapii nu prea opuseră rezistență. După ce termină operația, stăpînul întinse picioa-

rele copilului, în așa fel ca să stea lipite unul de altul, pe catifeaua sofalei ; erau într-adevăr cele mai adorabile picioare din lume, atîtica de mici, albe ca fildeșul nou-nouț, puțin trandafirii din pricina apăsării încălțărilor, ale căror prizoniere au fost timp de șaptesprezece ore — niște picioare prea mici chiar și pentru o femeie, și care păreau a nu fi umblat niciodată pe jos ; partea din gambă care se zărea era rotundă, plinuță, lucioasă, transparentă, marmorată de vinișoare, și de o încîntătoare gingășie ; o gambă demnă de asemenea picior.

Tînărul, rămas în genunchi, contempla cele două piciorușe cu o atenție admirativă de îndrăgostit ; se aplecă, luă stîngul și-l sărută, apoi dreptul, pe care de asemenea îl sărută ; și apoi, din sărut în sărut, se urcă de-a lungul gambei pînă acolo unde dădu de marginea stofei. Pajul ridică încetișor pleoapa sa alungită și lăsă să cadă asupra stăpînului o privire binevoitoare și adormită, prin care nu răzbătea nici o surpriză. „Mă jenează centura", spuse el, trecînd un deget pe sub panglică, și adormi din nou. Stăpînul desfăcu încet catarama centurii, săltă puțin mai sus capul pajului pe pernă și, pipăindu-i picioarele care se răciseră din calde cum fuseseră înainte, le înveli grijuliu cu mantaua sa, trase un fotoliu cît mai aproape de sofa și se așeză. Trecură astfel două ore, în care timp tînărul se uita cum doarme copilul, urmărindu-i pe frunte umbrele visurilor. În cameră nu se auzea decît respirația lui regulată și tic-tacul pendulei.

Era desigur un tablou plin de grație. Contrastul dintre cele două genuri de frumusețe dădea loc la efecte pe care un pictor abil le-ar fi exploatat de minune. Stăpînul era frumos ca o femeie, pajul era frumos ca o fată. Obrazul rotund și trandafiriu, încadrat de buclele părului arăta ca o piersică între frunzele ei : era fraged și catifelat — deși oboseala drumului îi luase puțin din strălucirea obișnuită ; gura întredeschisă lăsa să se vadă dinții mici, albi ca laptele, și sub pielița transparentă a tîmplelor se încrucișa o rețea de vinișoare azurii ; genele — asemănătoare razelor de aur care înconjoară în chip de aureolă capetele fecioarelor din cărțile de rugăciune — îi ajungeau aproape pînă la mijlocul obrazului ; părul lung și mătăsos aducea totodată și cu aurul și cu argintul — aur la umbră, argint

la lumină — gîtul era în același timp plinuț și gingaș, și nu avea nimic din sexul pe care-l indicau hainele sale; doi sau trei nasturi de la vestă, descheiată pentru a-i înlesni respirația, lăsau să se întrevadă prin deschizătura unei cămăși fine de olandă, un romb de pieliță, ușor reliefată, de o admirabilă albeață, și începutul unei anumite curbe greu de explicat pe pieptul unui băiat; la o privire mai atentă, s-ar fi putut observa că șoldurile erau puțin cam prea dezvoltate. Cititorul nu are decît să gîndească ce vrea; îi prezentăm doar niște simple presupuneri: nu știm mai multe decît el, dar sperăm să aflăm în scurt timp, și îi promitem să-l ținem în mod scrupulos la curent cu descoperirile noastre. Cititorul, dacă e mai puțin miop decît noi, nu are decît să-și înfigă privirile sub dantela cămășii și să decidă în cunoștință de cauză dacă nu cumva conturul este prea — sau poate prea puțin — proieminent; îl avertizăm însă că din pricina perdelelor, domnește în cameră un semiîntuneric puțin favorabil unor asemenea investigații.

Cavalerul era palid, dar de o paloare strălucitoare, plină de forță și de viață; pupilele sale înotau într-un cristalin umed și albastru; nasul drept și subțire dădea profilului o mîndrie și o vigoare minunate, iar pielița sa era atît de fină încît părea străvezie pe-alocuri; pe buzele lui se ivea, în anumite momente, un surîs din cele mai suave, dar de obicei buzele îi erau arcuite la colțuri, ca la unele personaje din tablourile vechilor maeștri italieni; erau însă arcuite mai mult înăuntru decît înafară, ceea ce-i dădea o expresie adorabilă de dispreț, o *smorfia* nu se poate mai picantă, un aer straniu dar încîntător de mîhnire și îmbufnare copilărească.

Ce legături îi uneau pe stăpîn de paj și pe paj de stăpîn? Exista desigur între ei mai mult decît obișnuita afecțiune dintre un stăpîn și servitorul său. Erau prieteni? erau frați? Atunci, de ce această deghizare? Totuși, oricine ar fi văzut scena pe care am descris-o, cu greu ar fi putut să-și închipuie că cele două personaje erau efectiv ceea ce păreau să fie.

„Îngerașul drag, ce bine doarme! spuse pe șoptite tînărul; cred că în viața lui n-a făcut un drum atît de

lung. Un copil atît de gingaș să călărească douăzeci de leghe! mi-e frică să nu se îmbolnăvească de oboseală. Nu, nu, n-are să se întîmple nimic, mîine nici n-o să se mai cunoască; îi vor reveni frumoasele culori din obraz și va arăta mai proaspăt decît un trandafir după ploaie. Și ce frumos e așa! De nu mi-ar fi teamă că-l trezesc, l-aș mînca în sărutări. Ce gropiță adorabilă are în bărbie! ce piele albă și fină! Dormi, scumpa mea comoară! Ah sînt de-a dreptul gelos pe mama ta; aș fi vrut să te fi făcut eu. Dar n-o fi cumva bolnav? Nu, nu, respiră regulat, nu se mișcă. Mi se pare că a bătut cineva..."

Într-adevăr, bătuse cineva în tăblia ușii, de două ori, încetișor, cît mai încetișor cu putință.

Tînărul se ridică și, temîndu-se că s-a înșelat, așteptă, înainte de a deschide, să vadă dacă se va ciocăni din nou. Alte două bătăi, puțin mai accentuate, se făcură auzite și o voce blîndă de femeie șopti: „Théodore, eu sînt!"

Théodore deschise, dar cu mai puțină înfrigurare decît un tînăr grăbit să deschidă unei femei cu un glas atît de dulce, care a venit să zgîrie misterios la ușă pe înserat. Canatul întredeschis făcu loc, ghiciți cui? amantei perplexului d'Albert, prințesei Rosette în persoană, mai roză decît o arată numele, și mai emoționată decît a fost vreodată o femeie care intră seara în camera unui tînăr cavaler.

— Théodore! exclamă Rosette.

Théodore ridică un deget și-l duse la buze, întruchipînd astfel statuia tăcerii; arătîndu-i copilul care dormea, o invită în încăperea alăturată.

— Théodore, exclamă din nou Rossette, părînd să găsească o ciudată plăcere în repetarea acestui nume, și căutînd în același timp să-și adune gîndurile. Théodore, continuă ea fără să lase mîna pe care tînărul i-o întinsese ca s-o conducă pînă la fotoliu, te-ai întors, în sfîrșit? Ce-ai făcut în tot timpul acesta? unde ai fost? Știi că sînt șase luni de cînd nu te-am văzut? Ah! Théodore, nu e frumos; datorăm oamenilor care ne iubesc, chiar cînd nu-i iubim, oarecare atenție și milă.

Théodore: Ce-am făcut? Nu știu. Am fost plecat și am venit, am dormit sau am vegheat, am cîntat sau am plîns, mi-a fost foame și sete, mi-a fost prea cald sau

prea frig, m-am plictisit, am bani mai puţini şi şase luni mai mult, am trăit, asta-i tot. Şi tu, ce-ai făcut ?

Rosette : Te-am iubit.

Théodore : Nu ai făcut decît asta ?

Rosette : Da, numai asta. Mi-am folosit rău timpul, nu-i aşa ?

Théodore : Ai fi putut să-l foloseşti mai bine, sărmana mea Rosette, de pildă să iubeşti pe cineva care să-ţi poată răspunde cu aceeaşi iubire.

Rosette : Sînt dezinteresată în dragoste, ca în toate, dealtfel. Eu nu împrumut dragostea cu dobîndă ; o dăruiesc, şi atîta tot.

Théodore : Iată o virtute destul de rară, şi care nu se naşte decît într-un suflet ales. Deseori am dorit să te iubesc, cel puţin aşa cum ai vrea tu, dar e între noi un obstacol peste care nu se poate trece şi pe care nu pot să ţi-l spun. Ai avut vreun amant de cînd te-am părăsit ?

Rosette : Am avut un amant şi-l mai am încă.

Théodore : Ce fel de om este ?

Rosette : Un poet.

Théodore : Drace ! cine e poetul ăsta şi ce-a scris ?

Rosette : Nu prea ştiu, a scos un volumaş de care n-a auzit nimeni ; am încercat să-l citesc într-o seară.

Théodore : Aşadar ai ca amant un poet inedit. Ciudat om trebuie să fie. E ros în coate, poartă o cămaşă murdară şi ciorapii îi sînt răsuciţi, nu ?

Rosette : Nu ; se îmbracă destul de bine, se spală pe mîini şi n-are nici o pată de cerneală în vîrful nasului. E prieten cu De C***, l-am întîlnit la doamna de Thémines, o ştii, o femeie înaltă care face pe copiliţa şi îşi dă aere de nevinovăţie.

Théodore : Aş putea să aflu numele acestui glorios personaj.

Rosette : Cum să nu ! Se numeşte cavalerul d'Albert !

Théodore : Cavalerul d'Albert ! Mi se pare că-i tînărul care se afla în balcon cînd am descălecat.

Rosette : Exact.

Théodore : Şi care s-a uitat la mine atît de stăruitor !

Rosette : Chiar el.

Théodore : E destul de bine. Şi nu m-ai uitat din pricina lui ?

Rosette : Nu. Din nefericire nu ești dintre aceia care sînt uitați.

Théodore : Te iubește, desigur, foarte mult.

Rosette : Nu prea știu. Sînt momente cînd aș jura că mă iubește mult, dar în realitate nu mă iubește ; chiar nu-i departe de a mă urî, îmi poartă pică din cauză că nu e în stare să mă iubească. A făcut și el ca mulți alții, mai experimentați decît el ; a prins gustul voluptății, și apoi, după ce dorințele i-au fost satisfăcute, s-a trezit surprins și foarte dezamăgit. E de-a dreptul greșit să-ți închipui că dacă o femeie se culcă cu un bărbat trebuie să se adore neapărat unul pe altul.

Théodore : Și ce-ai de gînd să faci cu pomenitul îndrăgostit, care de fapt nici nu este ?

Rosette : Ceea ce faci cu zăpada de altă dată sau cu moda anului trecut. D'Albert nu-i destul de tare ca să mă părăsească el cel dintîi, și, deși nu mă iubește în adevăratul înțeles al cuvîntului, obișnuința plăcerilor l-a legat de mine, iar asemenea legături sînt cele mai greu de rupt. Dacă nu-l ajut, e în stare să se plictisească alături de mine în modul cel mai conștiincios pînă la judecata de apoi, ba chiar și după aceea ; căci are într-însul germenele tuturor calităților nobile, iar florile sufletului său nu așteaptă decît soarele eternei iubiri ca să se deschidă. Îmi pare sincer rău că nu pot fi eu soarele pe care și-l dorește. Dintre toți amanții pe care nu i-am iubit, pe el îl iubesc cel mai mult ; și, dacă nu aș fi atît de bună cum sînt, nu i-aș da drumul și l-aș ține lîngă mine. Dar n-am s-o fac, ba, în momentul acesta mă gîndesc chiar cum s-o rup cu el.

Théodore : Și cît va dura pînă ce-o rupi cu el ?

Rosette : Vreo cincisprezece zile, poate trei săptămîni, dar cu siguranță mult mai puțin decît ar fi durat dacă nu ai fi venit dumneata. Știu că n-am să-ți fiu niciodată amantă. Există un motiv ascuns, spui, pe care l-aș afla dacă ți-ar fi îngăduit să mi-l destăinui. Astfel că nu mi-e permisă nici o speranță în această privință, și totuși nu mă pot hotărî să fiu amanta altuia cînd ești dumneata aici : mi se pare că ar fi o profanare și că n-aș avea dreptul să te mai iubesc.

Théodore : Din dragoste pentru mine, păstrează-l pe cel pe care-l ai !

Rosette : Dacă îți face plăcere, așa voi face. Ah, dacă ai fi putut fi al meu, cum mi s-ar fi schimbat viața ! Lumea și-a făcut o falsă idee despre mine și aș fi putut muri fără ca nimeni să bănuiască măcar cum am fost, în afară de dumneata, Théodore, singurul care m-ai înțeles, dar care te-ai purtat atît de crud cu mine. Nu te-am vrut decît pe dumneata și nu te-am avut. Dacă m-ai fi iubit, Théodore, aș fi fost virtuoasă și castă, aș fi fost demnă de dumneata : pe cînd așa, va rămîne în urma mea (dacă-și va aminti cineva de mine) reputația unei femei ușoare, un fel de curtezană, care nu s-a deosebit de acelea de pe stradă decît prin rang și avere. Am din naștere înclinații din cele mai nobile ; dar nimic nu depravează mai mult o femeie decît faptul de a nu fi iubită. Mulți, care nu știu cît am avut de suferit pînă am ajuns aici, mă disprețuiesc. Fiind sigură că nu voi aparține niciodată alesului inimii mele, am lăsat lucrurile să meargă de la sine, nu mi-am dat osteneala să apăr un trup care nu putea fi al dumitale. Cît despre inima mea, nu a fost și nu va fi niciodată a nimănui. Îți aparține, deși mi-ai zdrobit-o, și, spre deosebire de cea mai mare parte a femeilor care se cred cinstite dacă nu au trecut dintr-un pat într-altul, deși mi-am prostituat corpul, am fost întotdeauna credincioasă, cu sufletul și cu inima, amintirii dumitale. I-am făcut fericiți pe cîțiva, am trimis cîteva albe iluzii să danseze la căpătîiul cîtorva. Am înșelat, în mod inocent, mai mult decît o inimă nobilă, am fost atît de nenorocită că m-ai respins încît m-a înspăimîntat gîndul că aș putea face pe un altul să sufere același chin. Asta-i singura pricină a multor aventuri de-ale mele, care au fost atribuite numai spiritului meu libertin ! Eu și libertinajul ! Dumnezeule mare ! Dacă ai știi, Théodore, cît de adîncă e durerea atunci cînd simți că ți-ai ratat viața, că ai trecut pe lîngă fericirea care ți-a fost hărăzită, cînd vezi că toată lumea se înșală asupra ta și e imposibil să schimbi părerea oamenilor despre tine, că cele mai frumoase calități ale tale sînt luate drept defecte, cele mai pure imbolduri sînt luate drept otrăvuri negre, că nu a ieșit la iveală decît ceea ce e rău în tine, că întotdeauna ți se deschid ușile pentru vicii și ți se închid pentru virtuți, că nu poți

cultiva ca lumea, printre atîtea flori de omag și de cucută, un singur crin sau un singur trandafir! dumneata nu știi toate astea, Théodore.

Théodore: Vai! Rosette, din păcate, tot ce-ai spus pînă acum este povestea noastră, a tuturor; cea mai bună parte din noi e aceea care rămîne în noi, pe care nu o putem arăta lumii. Așa sînt poeții. Cel mai frumos poem al lor e acela pe care nu l-au scris; poeții iau cu dînșii, în sicriu, mult mai multe poeme decît lasă în bibliotecă.

Rosette: Voi lua poemul meu cu mine.

Théodore: Și eu pe al meu. Cine nu a făcut un poem în viața lui? cine n-a fost atît de fericit sau atît de nefericit încît să nu fi purtat un poem al lui în minte, sau în inimă? Poate și călăii au făcut poeme, stropite cu lacrimile smulse de cea mai caldă sensibilitate; poeții au compus poate poeme care s-ar fi potrivit călăilor, atît sînt de sîngeroase și de monstruoase.

Rosette: Da. Pe mormîntul meu s-ar putea pune trandafiri albi. Am avut zece amanți, dar sînt virgină, și voi muri virgină. Multe fecioare pe a căror groapă ninge neîncetat cu iasomie și flori de portocal erau adevărate Mesaline.

Théodore: Știu, Rosette, cîte merite ai.

Rosette: Dintre toți oamenii, dumneata ești singurul care m-ai văzut așa cum sînt; m-ai văzut sub înrîurirea unei adevărate și profunde iubiri, pentru că era fără de speranță; și cine n-a văzut o femeie îndrăgostită nu poate să spună ce fel de femeie este; în clipele de amărăciune, asta e singura mea consolare.

Théodore: Ce gîndește despre dumneata tînărul care în ochii lumii trece drept amantul dumitale?

Rosette: Inima unui amant este o prăpastie mai adîncă decît golful Portugaliei, e foarte greu de spus ce zace în adîncul făpturii unui bărbat; dacă s-ar prinde o sondă de o frînghie lungă de o sută de mii de stînjeni și s-ar desfășura pînă la capăt, n-ar întîlni nimic în calea ei. Totuși, am atins uneori adîncul, în cîteva locuri, și plumbul mi-a adus cînd noroi, cînd niște frumoase scoici, dar de cele mai multe ori noroi și sfărîmături de mărgean amestecate laolaltă. Cît despre părerea lui asupra mea, ea a variat foarte mult; a început cu ce termină alții, adică

m-a disprețuit; toți tinerii cu imaginația vie au asemenea înclinații. Primul lor pas constituie totdeauna o enormă cădere, și trecerea de la himera lor la realitate nu se poate face fără zguduiri. Mă disprețuia, dar îl amuzam; acum mă stimează, dar îl plictisesc. În primele zile ale legăturii noastre n-a văzut la mine decît latura banală, și cred că siguranța de a nu întîmpina vreo rezistență a cîntărit mult în hotărîrea lui. Părea extrem de grăbit să aibă și el o dragoste și am crezut la început că a fost mai curînd plenitudinea inimii lui care căuta să se reverse, una dintre acele vagi iubiri pe care o simți în luna mai a tinereții și cînd, în lipsa unei femei, îți vine să îmbrățișezi trunchiuri de copaci și să săruți florile și iarba cîmpiilor. Dar nu era asta! nu se oprise la mine decît ca s-o pornească mai departe. Eram pentru el un drum și nu o țintă. Sub frageda aparență a celor douăzeci de ani ai lui, sub primul puf al adolescenței se ascundea o profundă corupție. Inima lui fusese pîrjolită; era un fruct care nu cuprindea sub coajă decît cenușă. În trupul lui tînăr și viguros se zbătea un suflet bătrîn ca Saturn, un suflet nefericit, de o nefericire fără leac, mai nefericit decît a existat vreodată. Îți mărturisesc, Théodore, că am fost înspăimîntată și era să mă cuprindă amețeala cînd m-am aplecat peste străfundurile negre ale ființei sale. Suferințele dumitale și ale mele nu sînt nimic cînd le compari cu ale lui. Dacă l-aș fi iubit mai mult, l-aș fi ucis. Ceva, care nu ține de lumea asta și nu se află pe lumea asta, îl atrage și îl cheamă în mod irezistibil, n-are liniște nici zi nici noapte; ca heliotropul într-o pivniță, se sucește încolo și încoace, căutînd soarele pe care nu-l vede. E unul dintre oamenii al căror suflet nu a fost cufundat îndeajuns în apele Lethei înainte de a fi intrat în corpul lor, și păstrează amintirile unor frumuseți eterne — din cerul de unde vin — care-i tulbură și-i chinuie, aducîndu-le mereu aminte că au avut aripi, acum cînd nu mai au decît picioare. Dacă aș fi Dumnezeu, l-aș priva de poezie timp de două eternități pe îngerul vinovat de o asemenea neglijență. În loc să fi avut de construit un castel de cărți strălucit colorate pentru a adăposti în timpul unei primăveri o blondă și tînără fantezie, trebuia ridicat un turn mai înalt decît cele opt temple

suprapuse ale lui Belus [1]. Nu mă simțeam în puteri, m-am prefăcut că nu-l înțeleg și-am lăsat să se tîrîie pe aripile sale și să caute un vîrf de unde să se poată arunca în spațiul imens. El crede că n-am observat nimic din toate astea, pentru că m-am pretat la toate capriciile sale, fără a face impresia că i-am bănuit scopul. Am vrut, neputîndu-l vindeca — și sper că într-o bună zi, cînd mă voi afla în fața Domnului, se va ține seama de asta — să-i dau cel puțin fericirea de a-și închipui că a fost iubit cu patimă. Îmi inspira atîta milă și interes încît puteam folosi cu ușurință față de el un ton și un fel de a fi destul de tandre pentru a-i creea iluzii. Mi-am jucat rolul ca o actriță experimentată, am fost hazlie și melancolică, sensibilă și voluptoasă, am simulat neliniștea și gelozia, am vărsat lacrimi false și-am dat drumul de pe buzele mele la stoluri de zîmbete afectate. Am îmbrăcat acest manechin de îndrăgostit cu stofele cele mai somptuoase, l-am plimbat prin aleile parcurilor mele, am invitat toate păsărelele să cînte cînd va trece el, și toate florile mele — lauri și gherghine — să-l salute, înclinînd capetele ; l-am făcut să treacă lacul pe spatele argintat al dragei mele lebede, m-am ascuns în lăuntrul lui și i-am împrumutat glasul și spiritul meu, frumusețea și tinerețea, și i-am dat o aparență atît de seducătoare încît adevărata realitate părea cu mult inferioară minciunii. Cînd va veni vremea să sfărîm în bucățele această statuie goală, o voi face astfel ca el să-și închipuie că toată vina este a mea, scutindu-l în modul acesta de remușcări. Eu voi fi aceea care va înțepa balonul ca să iasă tot aerul de care e plin. Asta nu este oare o înșelătorie onorabilă ? Am într-o urnă de cleștar cîteva lacrimi pe care le-am cules în momentul cînd erau să cadă. Aceasta-i cutia mea cu diamante pe care o voi prezenta îngerului ce va veni să mă ia spre a mă duce în fața lui Dumnezeu.

Théodore : Sînt cele mai frumoase diamante care pot străluci la gîtul unei femei. Nici o regină nu poartă podoabe atît de scumpe. Eu cred că Maria Magdalena i-a spălat picioarele lui Isus cu lacrimile acelora pe care i-a

---

[1] Rege legendar al Asiriei către anul 2000 î.e.n.

consolat ; de asemenea mă gîndesc că tot cu astfel de lacrimi a fost stropit și drumul sfîntului Iacob — și nu cu picături de lapte ale Iunonei, cum s-a pretins. Cine oare are să facă pentru dumneata ceea ce ai făcut dumneata pentru el ?

Rosette : Din păcate, nimeni, pentru că dumneata nu poți s-o faci.

Théodore : O, suflete drag, ce n-aș da s-o pot face ! Dar nu-ți pierde speranța. Ești frumoasă și încă foarte tînără. Ai de străbătut multe alei de tei și de salcîmi înfloriți pînă să ajungi la acel drum umed, mărginit de cimișiri și de arbori fără frunze, care duce de la mormîntul de porfir, unde vor fi îngropați frumoșii dumitale ani morți, la mormîntul de piatră brută, acoperită de mușchi, unde se vor zvîrli în grabă ce-a mai rămas din ce ai fost, precum și fantomele zbîrcite, ce se clatină, ale zilelor bătrîneții dumitale. Mai ai mult de urcat pe muntele vieții și o vreme îndelungată încă nu vei ajunge în zona unde ninge. Ești abia în regiunea plantelor aromate, a cascadelor transparente în care curcubeul își suspendă arcurile tricolore, a frumoșilor stejari verzi și a larițelor înmiresmate. Mai urcă puțin, și de acolo, în orizontul mai larg care se va desfășura la picioarele dumitale, vei vedea poate ridicîndu-se fumul albastru de pe acoperișul sub care doarme acela care te va iubi. Nu trebuie să disperăm de la începutul vieții ; se deschid, din senin, în existența noastră perspective la care nu ne mai așteptam. De multe ori m-am gîndit că omul care străbate prin viață este asemenea unui pelerin care se urcă pe scara în spirală a unui turn gotic. Lungul șarpe de granit își răsucește în întuneric inelele din care fiece solz e o treaptă. După cîteva circumvoluțiuni, slaba lumină care se strecura prin ușă dispare. Umbra caselor, care nu au fost încă depășite, nu îngăduie să pătrundă soarele prin răsuflători : pereții sînt negri, asudați ; ai mai curînd impresia că scobori într-o temniță din care nu vei mai ieși niciodată decît că te urci spre turnulețul care de jos ți se pare a fi zvelt și suplu, și acoperit de dantele și broderii, ca și cum s-ar fi gătit pentru bal. Stai la îndoială dacă să mergi mai sus, atît de greu te apasă pe frunte bezna umedă. Scara se mai în-

colăcește de cîteva ori, și lucarnele, din ce în ce mai des, își proiectează trefla lor de aur pe peretele opus. Începi să vezi coama dantelată a zidurilor unor case, sculpturile antablamentelor, formele bizare ale coșurilor ; încă vreo cîțiva pași și ochiul planează peste orașul întreg ; e o pădure de vîrfuri de sulițe și de turnuri care se zbîrlesc din toate părțile, dantelate, crestate, răscroite, ștanțate, lăsînd să pătrundă lumina zilei prin miile lor de deschizături. Domurile și cupolele sînt rotunjite ca niște mamele de femeie gigantică sau ca niște cranii de Titani. Cvartalele de case și de palate se separă în tranșe umbrite și luminoase. Încă vreo cîteva trepte și vei ajunge pe platformă ; atunci vei vedea dincolo de centura orașului ogoare înverzite, coline albastre și pînzele corăbiilor albind pe panglica moartă a fluviului. Te inundă o lumină strălucitoare de zi, și rîndunelele, cu ciripitul lor vesel, trec în răstimpuri pe lîngă tine. Zvonul îndepărtat al cetății ajunge la urechile tale ca un murmur prietenos sau ca zumzăitul unui roi de albine ; fiecare clopot deapănă în aer șiraguri de perle sonore ; vîntul îți aduce miresmele pădurii vecine și ale florilor de munte ; totul nu-i decît lumină, armonie și parfum. Dacă ți-ar fi obosit picioarele sau te-ar fi cuprins descurajarea și te-ai fi mulțumit să te așezi pe o treaptă inferioară, sau pur și simplu te-ai fi întors, spectacolul acesta ar fi fost pierdut pentru tine. Uneori, totuși, turnul nu are decît o singură deschizătură la mijloc sau ceva mai sus. Așa după cum e construit și turnul vieții tale ; în cazul acesta, îți trebuie un curaj mai susținut, o perseverență înarmată cu gheare mai ascuțite ca să te prinzi, pe întuneric, de proeminențele pietrelor și să ajungi la trefla strălucitoare prin care privirile îți vor zbura peste cîmpie ; sau, cînd ferestruicile zidurilor au fost astupate, ori nici n-au fost găuriți pereții, trebuie să mergi pînă în vîrf ; dar cu cît te vei urca mai sus, fără să vezi nimic, cu atît mai imens ți se va părea orizontul, iar plăcerea și surpriza vor fi cu atît mai mari.

Rosette : O, Théodore, de-ar da Domnul să ajung cît mai repede acolo unde e fereastra ! A trecut destulă vreme de cînd urc spirala care străbate noaptea cea mai adîncă ; dar mi-e teamă ca deschizătura să nu fi fost zidită, mi-e teamă că va trebui să mă cațăr pînă sus de tot ; dar dacă

scara, cu nenumăratele ei trepte, nu va ajunge decît la o ușă zidită sau la o boltă de pietre cioplite?

Théodore: Nu vorbi astfel, Rosette, nici să nu te gîndești la asta. Care arhitect va construi o scară ce nu duce nicăieri? De ce să presupui că pașnicul arhitect al lumii e mai stupid și mai neprevăzător decît un arhitect oarecare? Dumnezeu nu se înșală și nu uită nimic. Nimeni nu poate presupune că a vrut să se amuze și să-ți joace o festă, închizîndu-te într-un tub lung de piatră, fără ieșire, fără deschizătură. De ce vrei ca Dumnezeu să conteste unor biete furnici ca noi măruntа lor bucurie de un minut și imperceptibilul bob de mei care ne revine în lumea asta largă? Ar trebui să aibă, în cazul acesta, ferocitatea unui tigru sau a unui judecător; dar dacă într-adevăr nu ne-ar putea suferi pînă într-atît, nu ar avea decît să spună unei comete să se abată puțin din drumul ei și să ne stranguleze pe toți cu un fir de păr din coada ei. Cum îți închipui că Dumnezeu se poate distra înfigîndu-ne pe unul cîte unul într-un ac de aur, așa cum făcea odinioară împăratul Domițian cu muștele? Dumnezeu nu-i nici portăreasă, nici epitrop; deși e bătrîn, n-a căzut în mintea copiilor. Toate micile răutăți sînt departe de el, și nu-i atît de neghiob să facă spirite cu noi și să ne joace renghiuri! Curaj, Rosette, curaj! Dacă nu mai poți răsufla, oprește-te puțin și reia-ți respirația normală, apoi continuă ascensiunea: nu mai ai poate decît vreo douăzeci de trepte de urcat pînă să ajungi la fereastra de unde ai să-ți vezi fericirea.

Rosette: Niciodată! o! niciodată! și dacă voi ajunge cîndva în vîrful turnului, va fi numai ca să mă arunc jos.

Théodore: Biata mea fetiță îndurerată, alungă aceste sinistre gînduri care zboară în jurul tău ca niște lilieci și aruncă pe fruntea ta frumoasă umbra opacă a aripilor lor. Dacă vrei să te iubesc, fii fericită, și nu mai plînge.

(O trage ușor spre el și o sărută pe ochi.)

Rosette: Ce nenorocire pentru mine că te-am cunoscut! și totuși, dacă ar fi să mai trăiesc o dată trecutul, aș vrea să te cunosc din nou. Răceala dumitale mi-a fost mai dulce decît dragostea fierbinte a altora; deși m-ai

făcut să sufăr foarte mult, tot ce-a fost mai plăcut în viața mea de la dumneata mi-a venit ; prin dumneata am întrezărit ce aș fi putut să fiu. Ai fost ca un fulger în bezna nopții ; mi-ai luminat deodată multe colțuri întunecate ale inimii, ai deschis vieții mele perspective cu totul noi. De la dumneata am aflat ce este dragostea — e adevărat, o dragoste nefericită — și că faptul de a iubi fără a fi iubit are un farmec melancolic și profund. Ce frumos e să-ți amintești de cei ce te-au uitat ! Să poți iubi, chiar cînd ești singurul care iubești, e și asta o fericire ; mulți mor fără s-o fi cunoscut și adeseori cei care merită să-i plîngi nu sînt cei care iubesc.

Théodore : Aceștia suferă, îi dor rănile, dar cel puțin trăiesc. Țin la ceva, au un astru în jurul căruia gravitează, un pol spre care tind cu ardoare. Au ce să-și dorească, pot spune : „Dacă voi ajunge acolo, dacă voi avea ce vreau, voi fi fericit". Au agonii înfricoșătoare, dar murind, cel puțin pot mărturisi : „Mor pentru iubirea mea". A muri astfel înseamnă a renaște. Adevărații, singurii nenorociți ce nu se pot vindeca sînt acei care își întind nebunește brațele spre întregul univers, acei care vor tot și nu vor nimic ; dacă un înger sau o zînă ar coborî pe pămînt și le-ar spune pe neașteptate : „Dorește-ți un lucru și-l vei avea", i-ar vedea încurcați și muți.

Rosette : Dacă ar veni o astfel de zînă, știu bine ce i-aș cere.

Théodore : Dumneata, Rosette, știi, și iată de ce ești mai fericită decît mine, căci eu nu știu. Multe dorințe vagi se zbat în mine, se amestecă între ele și dau naștere altora care le înghit apoi pe cele dintîi. Dorințele mele sînt ca un stol de păsărele care se învîrtejesc și zboară de colo-colo, fără țel ; dorința dumitale e ca un vultur cu ochii ațintiți la soare, cu aripile întinse, dar lipsa de aer îl împiedică să se înalțe. Ah ! dacă aș putea ști ce vreau, dacă ideea care mă urmărește s-ar desprinde limpede și precis din ceața ce o înconjoară, dacă pe înaltul cerului ar apărea steaua mea favorabilă sau fatală, dacă lumina, pe care trebuie s-o urmez, ar radia noaptea, fie ca un foc de baltă perfid, fie ca un far ospitalier ; dacă, în sfîrșit, coloana mea de foc ar merge înainte, chiar de-ar străbate un deșert fără mană și fără izvoare, dacă aș ști încotro

merg — chiar de ar fi să mă îndrept spre o prăpastie! — mi-ar plăcea mai mult cursele nesăbuite de vînători blestemați, prin hîrtoape și tufărișuri, decît tropăitul acesta pe loc, absurd și monoton. A trăi astfel înseamnă a face o treabă aidoma cu aceea a cailor legați la ochi, care învîrtesc roata unei fîntîni, și fac mii de leghe, fără a vedea ceva și fără a se mișca din loc. De multă vreme mă învîrtesc și găleata trebuie să fi ajuns desigur sus.

Rosette: Ai multe puncte de asemănare cu d'Albert, și, cînd vorbești, mi se pare uneori că-l aud pe el. Nu mă îndoiesc că, după ce-l vei cunoaște mai bine, ai să te simți atras de el, nu se poate să nu vă înțelegeți. Aceleași elanuri fără țintă îl frămîntă și pe el; și el iubește imens dar nu știe ce, ar voi și el să se urce la cer, deoarece pămîntul i se pare o scăricică bună doar să pui un singur picior pe ea, și e mai orgolios decît Lucifer înainte de cădere.

Théodore: Mi-a fost teamă, la început, să nu fie unul dintre acei poeți — și sînt atîția — care au alungat poezia de pe pămînt, unul dintre aceia care înșiră perle false și nu văd în toată lumea asta decît ultima silabă a cuvintelor, iar după ce-au rimat *umbră* cu *sumbră*, *inimă* cu *sublimă* și *Dumnezeu* cu *Elizeu*, își încrucișează conștiincios brațele și picioarele și îngăduie sferelor să-și urmeze drumul lor în spațiu.

Rosette: Nu e dintre aceștia. Versurile lui sînt mai prejos decît el și nu-l exprimă. S-ar putea ca cineva să-și facă o idee falsă despre persoana lui, luîndu-se numai după cele ce-a scris; adevăratul său poem este el însuși, și nu știu dacă va face vreodată altul. Are în adîncul cugetului său un harem de idei frumoase pe care le-a înconjurat cu un triplu zid, fiind mai gelos pe ele decît a fost vreodată un sultan pe cadînele sale. El nu dă la iveală decît versurile de care nu se mai sinchisește sau de care-i dezgustat; le dă pe ușă afară, și lumea nu primește decît versurile de care s-a săturat el.

Théodore: Îi înțeleg și gelozia și pudoarea. După cum mulți oameni nu vorbesc de dragostea lor decît atunci cînd n-o mai au, sau de amantele lor decît după ce-au murit...

Rosette: E atît de greu să-ți aparțină ceva în lumea asta numai ție. Orice faclă atrage puzderie de fluturi, orice

comoară atrage puzderie de hoţi! Îmi plac taciturnii care-şi iau secretul cu ei în mormînt, refuzînd să-l ofere atingerilor impudice şi murdare ale mulţimii. Îmi plac îndrăgostiţii care nu scriu numele iubitei lor pe nici o scoarţă de copac, care nu-l încredinţează nici unui ecou şi care se tem să nu-l pronunţe în timpul somnului, cînd visează. Fac parte din numărul acestora, n-am mărturisit nimănui la cine mă gîndesc şi nimeni nu va şti pe cine iubesc... Dar s-a făcut aproape ora unsprezece, dragul meu Théodore, trebuie să fii obosit şi eu nu te las să te odihneşti. Cînd soseşte clipa despărţirii, încerc o strîngere de inimă, şi mi se pare că-i ultima oară cînd te mai văd. Prelungesc cît pot mai mult clipa, dar în cele din urmă mă văd silită să plec. Plec, adio, mi-e teamă că mă caută d'Albert, adio, prietene.

Théodore îi petrecu braţul în jurul taliei, şi o conduse pînă la uşă, se opri în prag şi o urmări multă vreme cu privirea, coridorul era prevăzut din loc în loc cu ferestre mici, cu geamurile înguste, prin care pătrundeau atunci razele lunii, producînd alternativ lumini şi umbre foarte bizare. La fiecare fereastră, silueta albă şi diafană a Rosettei strălucea ca o fantomă argintie, apoi dispărea pentru a apare, puţin mai departe, şi mai luminoasă ; în sfîrşit se făcu nevăzută de-a binelea.

Théodore rămase cîteva minute nemişcat, cu braţele încrucişate, parcă ar fi fost cufundat într-o profundă meditaţie, apoi îşi trecu mîna pe frunte şi, cu o mişcare a capului, îşi dădu părul pe spate, intră în cameră şi se culcă, după ce sărută pe frunte pajul care dormea înainte.

CAPITOLUL VII

Îndată ce se lumină de ziuă în camera Rosettei, d'Albert se anunță cu o grabă care nu-i era obișnuită.

— Iată-te, spuse Rosette, aș zice că ai venit foarte devreme, dacă ai putea vreodată să ajungi devreme undeva. Așa încît, drept recompensă pentru gentilețea ta, îți acord mîna să mi-o săruți.

Și scoase de sub cearșaful de olandă garnisit cu dantelă cea mai drăgălașă mînuță care s-a văzut vreodată terminînd un braț rotund și plinuț.

D'Albert o sărută cu gravitate : — Și cealaltă, surioara, n-o sărutăm și pe ea ?

— Dumnezeule ! dar nimic nu-i mai ușor. Sînt azi într-o dispoziție de zile mari ; poftim. Și trase afară și cealaltă mînă cu care-l lovi ușurel peste gură. Nu sînt eu femeia cea mai amabilă din lume ?

— Ești hatîrul în persoană, și ar trebui să ți se ridice temple de marmură albă în boschete de mirt. Într-adevăr, mi-e teamă să nu pățești ce-a pățit Psyche, și Venus să devină geloasă pe tine, spuse d'Albert, împreunînd mîinile amantei sale și ducîndu-le pe amîndouă la buze.

— Ce le-ai mai înșirat pe toate astea dintr-o răsuflare ! s-ar zice că le-ai învățat pe de rost, spuse Rosette, făcînd o ușoară și delicioasă strîmbătură.

— Deloc : meriți, desigur, să-ți fi adresat cîteva cuvinte anume ticluite pentru tine, căci ești făcută să culegi cele mai neprihănite madrigale, îi replică d'Albert.

— Aaa ! hotărît lucru, ți s-a întîmplat ceva astăzi, nu ? sau ești bolnav ? numai așa-mi explic de ce ai devenit atît de gentil ! Mi-e teamă că ți se apropie sfîrșitul. Nu știi că dacă îți schimbi deodată năravul, fără un motiv

vizibil, e semn rău ? Or, e cert că, în ochii tuturor femeilor care și-au dat osteneala să te iubească, treci drept un ins cum nu se poate mai mohorît, și — tot atît de cert — acum ești cît se poate de fermecător și de o amabilitate cu totul neașteptată. Observ, abia în clipa asta, că ești palid, bietul meu d'Albert : dă-mi mîna, să-ți iau pulsul — îi ridică mîneca și îi numără bătăile pulsului cu o gravitate comică. Nu... Ești cît se poate de sănătos, și nu ai nici cel mai mic simptom de febră. Atunci înseamnă că eu sînt excesiv de drăguță în dimineața asta ! Du-te și caută-mi oglinda, să văd pînă la ce punct curtoazia ta e îndreptățită sau nu.

D'Albert luă o oglinjoară de pe toaletă și o puse pe pat.

— La drept vorbind, spuse Rosette, nu ai greșit prea mult. De ce nu compui un sonet despre ochii mei, domnule poet ? Nu ai nici un motiv să n-o faci. Vai ! ce nefericită sînt ! să ai asemenea ochi și un asemenea poet, și să nu-ți închine măcar un sonet, de parcă ai fi chioară și ai avea un sacagiu drept amant ! Nu mă iubești, domnule, nu mi-ai făcut nici măcar un sonet acrostih. Și gura mea, cum o găsești ? Doar cu gura asta te-am sărutat, și poate că am să te mai sărut, frumosul meu cavaler tenebros ; într-adevăr, e o favoare pe care n-o meriți (ceea ce spun nu este pentru astăzi, căci astăzi ai merita de toate) ; dar, ca să nu vorbesc numai de mine, ești, în dimineața asta, de o frumusețe și de o prospețime fără seamăn, faci impresia unui frate al Aurorei ; deși abia s-a făcut ziuă, te-ai și gătit și împopoțonat de parcă te-ai duce la bal. Ai cumva, din întîmplare, vreun plan în privința mea ? te-ai pregătit cumva să dai o lovitură à la Jarnac[1] virtuții mele ? vrei, poate, să mă cucerești ? A ! da... uitasem că asta ai făcut-o cam demult, că-i o poveste veche.

— Rosette, nu mai glumi în felul ăsta, știi prea bine că te iubesc.

— Depinde. Eu n-o știu prea bine, dar tu ?

— Nici că se poate mai bine și pînă într-atît încît dacă ai avea bunătatea să-mi interzici să-ți intru în casă, ți-aș demonstra-o — și îndrăznesc să mă laud — în chip victorios.

---

[1] Lovitură decisivă dată unui adversar.

— Asta nu, oricît aș dori să mă las convinsă, ușa mea va rămîne totdeauna deschisă ; sînt prea drăguță pentru a sta cu ușile încuiate ; soarele strălucește pentru toată lumea, și frumusețea mea va face astăzi ceea ce face soarele, ce părere ai ?

— Pe cuvînt de onoare, părerea mea este foarte proastă ; dar fă cum vrei, închipuindu-ți că aș avea o părere excelentă. Sînt prea umilul tău sclav, și îmi depun voința la picioarele tale.

— Nici că se poate mai bine, rămîi cu convingerile tale și lasă astă-seară cheia în ușa camerei în care stai.

— Domnul cavaler Théodore de Sérannes — anunță o negresă, băgîndu-și capul mare, zîmbitor și bucălat, între cele două canaturi ale ușii — vrea să vă prezinte omagiile și vă roagă să binevoiți a-l primi.

— Introdu-l pe domnul cavaler, spuse Rosette, trăgîndu-și cuvertura pînă la bărbie.

Théodore se duse mai întîi la patul Rosettei, căreia îi făcu cel mai profund și grațios salut — la care ea îi răspunse cu un semn amical din cap — și apoi se întoarse spre d'Albert, pe care-l salută degajat și curtenitor.

— Unde v-ați oprit ? întrebă Théodore. Am întrerupt poate o convorbire interesantă : continuați, vă rog, și puneți-mă în cîteva cuvinte la curent.

— A, nu ! răspunse Rosette cu un zîmbet poznaș, vorbeam de afaceri.

Théodore se așeză la piciorul patului, deoarece d'Albert luase loc la căpătîi, în virtutea dreptului primului sosit ; convorbirea, foarte spirituală, foarte veselă și foarte vie, sărea de la un subiect la altul și de aceea nici nu o vom relata : ne temem că, transcriind-o, ar pierde prea mult. Aerul, tonul, înflăcărarea vorbelor și a gesturilor, miile de moduri de a pronunța un cuvînt, spiritele, aidoma spumei de șampanie care gîlgîie și se evaporează imediat, sînt lucruri imposibil de fixat pe hîrtie, de reprodus. E o lacună pe care lăsăm s-o umple cititorul, și cu siguranță o va face mai bine decît aș fi făcut-o eu : să-și închipuie deci că urmează cinci sau șase pagini, pline de tot ce-i mai subtil, mai capricios, mai fantastic și mai bizar, mai elegant și mai sclipitor.

Ştim prea bine că ne folosim de un artificiu asemănător cu acela al lui Timanthe, care, disperat că nu va putea reda figura lui Agamemnon, îi aruncă o draperie pe cap ; dar mai bine să fim timizi decît imprudenţi.

Nu ar fi poate de prisos să aflăm motivele pentru care d'Albert se sculase atît de dimineaţă, şi ce vînt l-a adus la Rosette atît de devreme de parcă ar mai fi fost îndrăgostit ; în aparenţă era oarecum mînat de o gelozie surdă şi nemărturisită. E cert că nu prea mai ţinea la Rosette, şi că s-ar fi simţit foarte bine dacă ar fi scăpat de ea, dar voia, cel puţin, s-o părăsească el, nu să fie părăsit — ceea ce răneşte totdeauna, şi în mod profund, orgoliul unui bărbat, oricît de bine ar fi stinsă flacăra primei sale iubiri. Théodore era un cavaler atît de frumos încît cu greu îl puteai vedea apărînd undeva fără să atragă toate privirile şi fără ca inimile să urmeze privirilor — ceea ce s-a întîmplat de atîtea ori ; lucru ciudat, deşi multora le-a suflat femeile, nici un amant nu i-a păstrat acel îndelung resentiment pe care îl are oricine împotriva celui ce i-a luat locul lîngă amantă. Era, în felul lui de a se purta, un farmec atît de cuceritor, o graţie atît de firească, o blîndeţe şi o mîndrie la care pînă şi bărbaţii deveneau sensibili. D'Albert, care venise la Rosette cu dorinţa de a-l trata foarte rece pe Théodore, dacă-l va întîlni, fu deosebit de surprins că, în prezenţa lui, nu simţea nici cea mai mică pornire de mînie, şi că primea cu atîta uşurinţă avansurile sale. După o jumătate de oră, ai fi zis că sînt doi prieteni din copilărie ; şi totuşi d'Albert avea convingerea intimă că, dacă vreodată Rosette avea să iubească, pe bărbatul acesta îl va iubi, dîndu-i astfel un motiv să fie gelos, cel puţin pentru viitor, deoarece în prezent nu bănuia încă nimic ; ce ar fi fost dacă şi-ar fi văzut iubita, într-un capot alb, strecurîndu-se, ca un fluture de noapte pe o rază de lună, în camera frumosului tînăr şi ieşind, după vreo trei, patru ore, cu misterioase precauţiuni ? Ar fi putut, într-adevăr, să se socotească şi mai nefericit decît era, deoarece nu s-a văzut niciodată ca o femeie drăguţă şi îndrăgostită să iasă din camera unui cavaler, nu mai puţin drăguţ, la fel cum a intrat.

Rosette îl asculta pe Théodore cu multă atenţie, aşa cum îl asculţi pe cineva pe care-l iubeşti ; iar ceea ce spu-

nea el era atît de amuzant și atît de variat încît atenția ei era foarte firească și ușor de explicat. Astfel că d'Albert nici nu se supără. Tonul cu care Théodore vorbea Rosettei era politicos, amical — dar nimic mai mult.

— Ce facem azi, Théodore, întrebă Rosette: dacă ne-am duce să ne plimbăm cu barca? ce zici? sau dacă ne-am duce la vînătoare?

— Să mergem la vînătoare, e mai puțin melancolic decît să aluneci pe apă lîngă vreo lebădă plictisită, și să mototolești frunzele de nufăr din dreapta și din stînga ta, nu ești de aceeași părere, d'Albert?

— Mi-ar plăcea poate mai mult să mă las dus de o barcă pe firul apei decît să alerg, pierzîndu-mi răsuflarea, în urmărirea unui biet animal; dar, unde vă duceți voi, merg și eu; și acum nu avem altceva de făcut decît s-o lăsăm pe doamna Rosette să se scoale și să-și pună veșminte de rigoare. Rosette făcu un semn de aprobare și sună să vină cineva s-o ajute la îmbrăcat. Cei doi tineri plecară la braț; era ușor de ghicit, văzîndu-i împreună, că unul era amantul oficial și celălalta amantul iubit al aceleiași persoane.

Nu trecu mult și toată lumea fu gata. D'Albert și Théodore erau deja călare, și așteptau în prima curte, cînd Rosette, îmbrăcată în amazoană, apăru pe treptele peronului. Avea, în costumul acesta, o înfățișare dezinvoltă și hotărîtă, care-i venea de minune; sări în șa cu sprinteneala ei obișnuită și lovind cu nuiaua calul, acesta porni ca o săgeată. D'Albert dădu și el pinteni calului și-o ajunse din urmă. Théodore îi lăsă s-o ia puțin înainte, fiind sigur că va fi lîngă ei, cînd o să vrea. Părea să aștepte ceva și întorcea deseori capul spre castel.

— Théodore! Théodore! vino odată! ce, te-ai urcat pe un cal de lemn? îi strigă Rosette.

Théodore o luă la galop, micșorînd distanța care-l despărțea de Rosette, fără să i se alăture cu totul.

Se uită din nou spre castelul care începea să se piardă în urmă; la capătul drumului apăru, într-un mic vîrtej de praf, cineva care se mișca foarte iute și nu se putea distinge încă. După cîteva minute, vîrtejul îl ajunse pe Théodore și lăsă să se întrezărească — întocmai ca printre

norii clasici din Iliada — figura îmbujorată și proaspătă a misteriosului paj.

— Théodore, haide odată ! strigă din nou Rosette, dă-i pinteni broaștei țestoase și vino lîngă noi.

Théodore dădu frîu liber calului care tropăia și se cabra de nerăbdare, apoi, în cîteva secunde, îi depăși pe d'Albert și pe Rosette.

— Cine mă iubește, mă urmează, spuse Théodore, sărind o barieră de patru picioare înălțime. Ei bine ! domnule poet, întrebă el cînd ajunse de partea cealaltă, nu sari ? ai un cal înaripat, după cît se spune.

— Pe legea mea că mai degrabă aș face un ocol ; n-am decît un singur cap, și dacă mi-l sparg pe ăsta... de-aș avea mai multe, aș încerca, răspunse d'Albert zîmbind.

— Așadar nimeni nu mă iubește, pentru că nimeni nu mă urmează, spuse Théodore, lăsînd în jos colțurile arcuite ale buzelor — mai mult ca de obicei. Micul paj ridică spre el ochii albaștri, cu un aer dojenitor, și își lipi călcîiele de burta calului.

Calul făcu o săritură enormă.

— Ba da ! e cineva, îi spuse el, ajungînd dincolo de barieră.

Rosette îi aruncă o privire ciudată copilului și roși pînă în albul ochilor ; apoi, dînd iepei sale o lovitură furioasă de cravașă, trecu peste traversa de lemn verde care bara aleea.

— Și crezi, Théodore, că eu nu te iubesc ?

Copilul o privi pieziș, pe sub sprîncene, și se apropie de Théodore.

D'Albert ajunsese în mijlocul aleii, și nu văzuse nimic din cele întîmplate ; deoarece, încă din vremi imemoriale, tații, bărbații și amanții au deosebitul privilegiu de a nu vedea nimic.

— Isnabel, spuse Théodore, ești nebun, și dumneata, Rosette, nebună ! Isnabel, nu ai luat destulă distanță spre a sări, și dumneata, Rosette, erai cît pe-aci să-ți agăți rochia de stîlpi. Puteați să vă ucideți.

— Ce importanță are ? replică Rosette, cu glasul atît de trist și de melancolic încît Isnabel o iertă că a sărit și ea bariera.

Mai merseră încă puţin, şi sosiră la un rond unde îi aşteptau rîndaşii şi haita. Şase alei cu bolţile tăiate în rămurişul des al pădurii duceau toate la un mic turn de piatră cu şase feţe, pe fiecare din ele fiind gravată denumirea drumului care se termina acolo. Arborii se înălţau atît de sus încît păreau că vor să scarmene norii de lînă şi fulgi pe care un vînt destul de iute îi mîna peste vîrfurile lor ; iarba era înaltă şi deasă, crîngurile, în care era greu de pătruns, ofereau refugiu şi adăpost animalelor fugărite, astfel încît vînătoarea promitea să fie foarte reuşită. Era o adevărată pădure din vremile străvechi, cu stejari bătrîni, mai mult decît seculari, aşa cum nu se mai văd astăzi, cînd nu mai sădim copaci, neavînd răbdare să-i aşteptăm decît pe cei care au şi început să crească ; era o pădure ereditară, semănată de străbunici pentru părinţi, de părinţi pentru nepoţi, cu alei de o lărgime enormă, cu obeliscul purtînd o sferă în vîrf, cu fîntîna avînd un ghizd de pămînt pietros, cu balta de rigoare, cu paznici pudraţi, avînd pantaloni de piele galbenă şi sacouri de un albastru ceresc ; una dintre acele păduri dese şi umbroase, în care se disting în mod admirabil crupele satinate şi albe ale cailor mari Wouvermans şi pîlniile largi ale goarnelor à la Dampierre, pe care un Parrocel simte o deosebită plăcere să le picteze strălucind pe spatele rîndaşilor. O puzderie de cozi de cîini, asemănătoare unor cornuri sau unor cosoare, se încovrigau şi fremătau într-un nor de praf. Se dădu semnalul, fură dezlegaţi cîinii care smuceau de zgardă cît pe-aci să se stranguleze, şi vînătoarea începu. Nu vom descrie foarte precis ocolurile şi cotiturile făcute de cerb prin pădure ; nici nu ştim foarte exact dacă era un „cerb de şapte ani“, în pofida numeroaselor cercetări pe care le-am făcut, n-am ajuns la o concluzie, ceea ce este, într-adevăr, dureros. Totuşi, ne gîndim că într-o asemenea pădure, atît de bătrînă, atît de umbroasă, atît de seniorială, nu ar trebui să se găsească decît „cerbi de şapte ani“, şi nu vedem de ce acela după care alergau, pe cai de diferite culori şi *non passibus aequis* [1], cele patru principale personaje ale acestui ilustru roman, nu ar fi fost un asemenea cerb.

[1] Cu paşi inegali (lat.).

Cerbul fugea ca un adevărat cerb ce era, iar cei cincizeci de cîini, care goneau pe urmele lui, constituiau un stimulent, și nu dintre cele mai mediocre, pentru a-l determina să fugă mai repede încă decît de obicei. Cursa se desfășura cu o astfel de iuțeală încît nu se auzea decît rareori vreun lătrat.

Théodore, cel mai iscusit călăreț, avînd și calul cel mai bun, îi dădea pinteni cu un nemaipomenit elan. D'Albert îl urma îndeaproape. Veneau apoi Rosette și micul paj Isnabel, la o distanță care creștea din minut în minut. Distanța fu în curînd atît de mare încît nu se mai putea spera într-o restabilire a echilibrului.

— Dacă ne-am opri puțin, întrebă Rosette, să lăsăm caii să mai răsufle ? Vînătorii se îndreaptă spre iaz, cunosc o scurtătură pe unde putem ajunge odată cu ei.

Isnabel trase frîul căluțului său de munte ; acesta lăsă capul în jos, își scutură smocurile de păr din coamă care-i cădeau pe ochi, apoi începu să scormonească nisipul cu copita.

Căluțul făcea cel mai perfect contrast cu calul Rosettei ; era negru ca noaptea, pe cînd celălalt era alb ca satinul ; era zbîrlit peste tot și ciufulit, celălalt avea coama împletită, coada pieptănată și buclată. Al doilea făcea impresia că-i un inorog, primul că-i un cîine sîrmos.

Aceeași deosebire antitetică putea fi văzută și la stăpîni și la monturi. Rosette avea părul tot așa de negru pe cît era de blond părul lui Isnabel ; sprîncenele ei erau foarte clar desenate și într-un mod foarte vizibil ; ale lui Isnabel nu erau mai viguroase decît pielea lui și semănau cu puful piersicii. Culoarea uneia era strălucitoare și consistentă ca lumina amiezii ; tenul celuilalt avea transparențele și nuanțele roșietice ale zorilor de zi.

— Dacă am încerca să-i ajungem acum din urmă pe vînători ? o întrebă Isnabel pe Rosette ; caii au avut destul timp să răsufle.

— Haide ! răspunse drăguța amazoană, și porniră la galop pe o alee transversală destul de strîmtă, care ducea la baltă ; caii alergau unul lîngă altul și ocupau aproape toată lărgimea drumului.

Pe marginea aleii de-a lungul căreia înainta Isnabel, se vedea cum se apropie un copac întortocheat și noduros,

întinzînd o ramură groasă cît un braț, care părea să-l amenințe cu pumnul pe călăreț. Copilul nu-l zări.

— Ia seama, strigă Rosette, apleacă-te! vezi să nu te trîntească!

Îndemnul venise prea tîrziu; creanga îl izbi pe Isnabel. Din pricina violenței loviturii, scăpă frîul. Cum calul continua să gonească la galop și ramura fiind prea vîrtoasă ca să se îndoaie, Isnabel se pomeni smuls din șa și zvîrlit cu violență înapoi.

Copilul leșină pe loc. Rosette, tare speriată, sări de pe cal și se repezi la paj, care nu dădea nici un semn de viață. Îi căzuse pălărioara de pe cap și șuvițele părului frumos și blond se împrăștiaseră pe nisip. Mînuțele sale, cu pumnii deschiși, făceau impresia unor mîini de ceară, atît erau de palide. Rosette îngenunche lîngă el și încercă să-l aducă în simțiri. Nu avea la ea nici un fel de săruri, nici o sticluță, se afla într-o mare încurcătură. În sfîrșit zări o groapă destul de adîncă, în care apa de ploaie ce se adunase apucase să se limpezească; își muie degetele, spre marea spaimă a unei broscuțe — naiada acestor unde — și stropi cu cîteva picături tîmplele albăstrii ale pajului. Se părea că nu le simte, perlele de apă se prelingeau de-a lungul obrajilor albi ca lacrimile unei silfide pe o petală de crin. Rosette, gîndindu-se că hainele l-ar putea stingheri, îi desfăcu centura, îi desfăcu haina și-i descheie cămașa pentru ca pieptul să i se poată mișca mai în voie. Ceea ce văzu atunci Rosette ar fi constituit pentru un bărbat cea mai plăcută surpriză de pe lume, dar ei — după cît se părea — nu-i făcu nici o plăcere, căci sprîncenele i se apropiară și buza superioară îi tremură ușor: zărise niște sîni foarte albi, neformați complet, dar plini de cele mai extraordinare făgăduințe, împlinite în bună parte, sîni rotunzi, netezi, ivorini, pentru a vorbi în maniera lui Ronsard, delicioși cînd îi privești, și mai delicioși cînd îi săruți.

— O femeie! izbucni ea, o femeie, ah! Théodore!

Isnabel, ca să-i păstrăm numele, deși nu-i al ei, începu să respire încetișor, își ridică alene pleoapele alungite; nu fusese rănit, ci numai amețit. Se sculă în capul oaselor și, cu ajutorul Rosettei, putu să se ridice în picioare și să se

urce pe calul, care, după ce nu-l mai simţise pe călăreţ, se oprise locului.

Porniră cu paşi mărunţi spre iaz, unde într-adevăr ei, sau mai curînd ele, îi găsiră pe ceilalţi vînători. Rosette îi povesti lui Théodore în cîteva cuvinte ce se întîmplase. Acesta făcu feţe-feţe în timp ce vorbea Rosette, şi, pe tot parcursul drumului îşi ţinu calul alături de calul lui Isnabel.

Se întoarseră la castel foarte devreme ; ziua, începută atît de vesel, se terminase destul de trist.

Rosette era gînditoare, şi d'Albert părea şi el cufundat în adînci reflecţii. Cititorul va afla curînd pricina.

CAPITOLUL VIII

Nu, dragul meu Silvio, nu te-am uitat, nu sînt ca alții care merg pe drumul vieții cu ochii ațintiți înainte, fără să arunce vreodată o privire îndărăt ; pe mine mă urmărește trecutul și uneori încalecă prezentul, ba chiar și viitorul ; prietenia ta e ca un loc bătut de soare, care se desprinde cu cea mai mare claritate pe orizontul deja în întregime albastru al anilor mei din urmă ; adesea, din piscul pe care mă aflu, mă întorc pentru a-l contempla cu un sentiment de nespusă melancolie.

A ! ce vremuri frumoase au fost ! Și ce neprihăniți eram ! Ca niște îngeri ! Picioarele noastre abia de atingeau pămîntul, parcă ne crescuseră aripi la umeri ; dorințele noastre ne ridicau în văzduh, și adierea primăverii făcea să vibreze în jurul frunților noastre blonda aureolă a adolescenței.

Îți amintești de acea mică insulă plantată cu plopi, așezată acolo unde rîul formează un braț ? Ca să ajungi la ea, trebuia să treci pe o scîndură destul de lungă, foarte îngustă și care se îndoia la mijloc într-un chip cam ciudat ; o adevărată punte a caprelor, pe care, efectiv, o foloseau numai ele : delicioasă priveliște ! Iarba deasă și măruntă, din care florile de *nu-mă-uita* ne priveau clipind din gingașele lor pupile albastre ; o cărare acoperită de un nisip galben cum e nanchinul înconjura ca o centură rochia verde a insulei, strîngîndu-i talia ; umbra, în continuă mișcare, a plopilor tremurători și a celorlalți plopi nu erau desigur singurele lucruri plăcute din acest paradis : se mai puteau vedea bucăți mari de pînză pe care femeile le întindeau pe iarbă ca să le albească roua — ai fi zis că sînt pătrate de zăpadă ; îți amintești de fetița foarte

brună, pîrlită de soare, cu ochi mari și sălbatici care ardeau cu o strălucire atît de vie printre șuvițele lungi de păr, și care alerga caprele, amenințîndu-le cu nuiaua de răchită, cînd i se părea că vor să se apropie de acele pînze, date în grija ei, îți aduci aminte de ea ? Și fluturii de culoarea sulfului, cu zborul inegal și șovăitor, și pescărușul-verde, pe care de-atîtea ori am încercat să-l prindem și care-și avea cuibul în desișul de arini ? și pîrtiile care coborau spre rîu, cu treptele lor rudimentare, cu stîlpii și țărușii, înverziți în partea de jos, pîrtii care mai niciodată nu se puteau folosi din pricina unui grilaj de plante și rămuriș ? Ce limpede era apa, și ce mai sclipea ! ne uitam pînă în fund, la așternutul de prundiș auriu ; ce plăcere să stai pe mal cu picioarele în rîu și să privești nuferii cu flori de aur, cu tijele care se leagănă grațios, făcînd impresia unor fire de păr verde resfirate pe spatele de culoarea agatei a vreunei nimfe care făcea baie. Cerul se contempla în această oglindă, cu zîmbetele sale de azur și transparențe de un gri nemaipomenit de încîntător, iar în toate orele zilei se perindau pe baltă turcoaze, paiete, norișori de vată și moaruri de o inepuizabilă varietate. Cît de mult îmi plăceau escadrele de rățuște cu gîtul de smarald, care înotau fără încetare de la un mal la celălalt încrețind luciul de gheață al apei !

Și ce bine ne potriveam noi cu acest peisaj ! cum ne atrăgea natura, atît de dulce și de odihnitoare, și ce ușor ne armonizam cu ea ! Primăvara de afară, tinerețea dinăuntru, lumina de pe iarba însorită, surîsul de pe buze, omătul de flori din toate tufișurile, albele iluzii ce înfloreau în sufletele noastre, roșața pudică de pe obrajii noștri și de pe florile de măceș, poezia care cînta în inimile noastre, ciripitul păsărilor ascunse în arbori, lumina, gînguritul, miresmele, miile de zvonuri nedeslușite, inima care bate, apa care mișcă o pietricică, un fir de iarbă sau un gînd care se nasc, o picătură de rouă care se prelinge pe un caliciu, o lacrimă care se revarsă de-a lungul unei pleope, un suspin de iubire, un foșnet de frunze... ce seri am petrecut noi acolo, plimbîndu-ne agale, atît de aproape de mal încît uneori mergeam cu un picior în apă și cu celălalt pe pămînt.

Vai ! toate astea n-au durat prea mult, cel puţin la mine — deoarece tu, dobîndind ştiinţa de a fi bărbat, ai ştiut în acelaşi timp să-ţi păstrezi candoarea de copil. Germenul corupţiei care sălăşuia în mine s-a dezvoltat foarte repede şi gangrena a mistuit fără milă tot ce aveam curat şi sănătos. Singurul lucru bun care mi-a rămas este prietenia faţă de tine.

De obicei nu-ţi ascund nimic, nici din ce făptuiesc, nici din ce gîndesc. Ţi-am dezvăluit, în toată goliciunea lor, cele mai secrete vibraţii ale inimii mele ; oricît de bizare, de ridicole, de excentrice mi-ar fi reacţiile sufleteşti, nu pot să nu ţi le descriu ; dar ceea ce încerc de cîtva timp este realmente atît de straniu, că abia îndrăznesc s-o recunosc în faţa mea însumi. Ţi-am scris cîndva că, tot căutînd frumosul şi străduindu-mă să ajung pînă la el, mi-a fost teamă să nu încep a umbla pînă la urmă după ceva imposibil sau monstruos. Aproape că am şi ajuns acolo ; cînd oare am să ies din vălmăşagul acesta de curente care se ciocnesc între ele şi mă împing ba la stînga, ba la dreapta ? cînd oare puntea vasului meu va înceta să mi se clatine sub picioare şi nu va mai fi măturată de valurile tuturor furtunilor ? unde voi găsi un port, să pot arunca ancora, şi o stîncă neclintită, pe care să n-o izbească talazurile, ca să-mi pot stoarce şi eu părul de spuma mării şi să mi-l pot usca ?

Ştii cu ce ardoare am căutat frumuseţea fizică, ce importanţă am dat aspectului exterior şi cu ce dragoste m-am agăţat de lumea palpabilă : pricina o fi că sînt prea corupt şi prea blazat pentru a crede în frumuseţea morală, şi pentru a o urmări cu oarecare continuitate. Nu mi-a rămas nimic din cunoştinţele mele despre bine şi rău, şi, din depravare în depravare, am ajuns să mă comport ca un sălbatic neştiutor sau ca un copil. Într-adevăr nimic nu mi se pare vrednic nici de laudă şi nici de condamnare, şi cele mai ciudate manifestări nu mă miră cîtuşi de puţin. Conştiinţa mea e surdă şi mută. Adulterul mi se pare lucrul cel mai nevinovat de pe lume ; cred că-i foarte firesc ca o fată să se prostitueze ; am impresia că aş putea să-mi trădez prietenii fără cea mai mică remuşcare, şi nu mi-aş face nici un scrupul dacă, mergînd pe marginea unei prăpastii, alături de nişte inşi care m-ar stingheri, le-aş

da un brînci să cadă în ea. Aş putea să mă uit cu sînge rece la cele mai groaznice scene ; în suferinţele şi nefericirile oamenilor e ceva care nu-mi displace. Cînd aud de o calamitate abătută peste omenire, simt o voluptate dură şi amară asemenea sentimentului pe care-l încerci după ce-ai răzbunat, în sfîrşit, o veche insultă.

O, lume, ce mi-ai făcut de te urăsc pînă-ntr-atît ? Cine m-a înveninat astfel împotriva ta ? oare ce aşteptam de la tine, ca să-ţi port atîta ranchiună pentru că m-ai dezamăgit ? Ce mari speranţe mi-ai dat, care s-au spulberat apoi? ce aripi de vultur mi-ai tăiat ? Ce uşi urma să-mi deschizi şi au rămas închise ? şi care din noi doi a greşit faţă de celălalt ?

Nimic nu mă impresionează, nimic nu mă mişcă ; nu mai simt, cînd ascult acum povestirea unor fapte eroice, acele sublime fioruri care mă străbăteau altădată din cap pînă în picioare. Ba mi se par chiar neghioabe. Nici o inflexiune de glas nu-i de ajuns de profundă spre a atinge strunele dezacordate ale inimii mele şi a le face să vibreze : mă uit la lacrimile semenilor mei cum m-aş uita la ploaie, afară doar cînd sînt de o limpezime deosebită, sau cînd lumina se reflectă în ele într-un mod pitoresc, sau cînd curg pe un obraz frumos. Doar pentru animale mai simt o slabă urmă de milă. Aş lăsa să fie snopit în bătaie în prezenţa mea un ţăran sau un servitor şi nu aş răbda să fie tratat în acelaşi fel un cal sau un cîine ; cu toate astea nu sînt duşmănos, nu am făcut nimănui nici un rău, şi, probabil că nici nu am să fac vreodată ; atitudinea mea e mai curînd legată de indolenţă şi de dispreţul suveran faţă de toate persoanele care nu-mi plac, din aceleaşi pricini nu-mi dau osteneala nici să le vatăm măcar. Am oroare de toată lumea în bloc, şi, din toată această mulţime, abia unul sau doi ar merita favoarea să-i urăsc. Cînd urăşti pe cineva eşti tot atît de frămîntat ca şi atunci cînd iubeşti ; înseamnă să te preocupe, să-l izolezi de gloată ; înseamnă să fii într-o stare de agitaţie violentă din cauza lui ; înseamnă să te gîndeşti la el ziua, şi să-l visezi noaptea ; înseamnă să-ţi muşti perna şi să scrîşneşti din dinţi la gîndul că trăieşte ; ce altceva faci pentru cineva pe care-l iubeşti ? Truda şi sforţările pe care le depui ca

să distrugi un dușman, le-ai depune ca să placi unei amante ? Mă îndoiesc ; pentru a urî cum trebuie pe cineva, e nevoie să iubești pe altcineva. Orice ură mare servește de contrapondere unei mari iubiri : și cum aș putea urî pe cineva, eu care nu iubesc pe nimeni ?

Ura mea — ca și iubirea — este un sentiment confuz și general, care încearcă să se prindă de ceva și nu poate ; am în mine o comoară de ură și iubire, cu care nu știu ce să fac și care mă apasă ca o groaznică povară. Dacă nu pot revărsa din mine, fie ura, fie iubirea, fie pe amîndouă deodată, voi crăpa, mă voi desface întocmai ca sacii prea umpluți de bani care se sparg sau se descos. O ! dacă aș putea detesta pe cineva, dacă vreunul dintre indivizii stupizi lîngă care trăiesc m-ar insulta în așa fel încît să-mi fiarbă în vinele înghețate sîngele de viperă învechit și să mă scoată din mohorîta somnolență în care clocesc ; o, bătrînă vrăjitoare, dacă m-ai mușca în obraz cu dinții tăi de șoarece și dacă mi-ai transmite veninul și turbarea ta, tu, care tremuri mereu din cap ; dacă moartea cuiva ar putea constitui viața mea ; dacă ultima zvîcnire a inimii unui inamic, zbătîndu-se sub talpa piciorului meu mi-ar putea zbîrli părul din cap înfiorîndu-mă de plăcere ; și dacă mirosul sîngelui său ar deveni mai suav, pentru nările mele lacome, decît aroma florilor, oh ! aș renunța atît de bucuros la dragoste, și m-aș socoti fericit !

Îmbrățișări mortale, mușcături de tigru, încolăciri de șarpe boa, picioare de elefant călcînd pe un piept care trosnește și se turtește, coada ascuțită a scorpionului, zeama lăptoasă de alior, pumnale de Iava cu lame șerpuitoare, cuțite sclipind în întuneric și care te îneacă în propriul tău sînge, voi veți înlocui pentru mine trandafirii înfoiați, sărutările tandre și mîngîierile drăgăstoase.

Nu iubesc deloc ! ziceam înainte, vai ! acum mi-e teamă să iubesc. E mai bine, de o sută de mii de ori mai bine să urăști decît să iubești în felul acesta ! Tipul de frumusețe, visat de atîta vreme, l-am întîlnit. Am găsit corpul nălucii, l-am văzut, mi-a vorbit, i-am atins mîna, există, nu-i o himeră. Știam bine că nu mă pot înșela, și că presentimentele mele nu mint niciodată. Da, Silvio,

stau alături de visul vieții mele, camerele noastre sînt aproape una de alta ; văd de aici cum tremură perdeaua de la fereastra sa ; văd lumina lămpii. Umbra-i a trecut prin fața perdelei, peste o oră vom lua cina împreună.

Frumoase pleoape turcești, privire limpede și profundă, culoare caldă de ambru pal, păr negru, lung și lucios, nas cizelat cu finețe și semeț, încheieturi și extremități gingașe și svelte — în maniera lui Parmeginiano — sinuozități delicate, o puritate a ovalului care dă eleganță și noblețe capului, tot ce voiam, tot ce-aș fi vrut să găsesc răspîndit la cinci sau șase persoane, am găsit reunit într-una și aceeași ființă.

Ceea ce ador mai mult dintre toate lucrurile din lume este o mînă frumoasă. Dacă ai vedea ce mînă are ! ce perfecțiune ! cît e de albă și de vie ! ce moliciune a pielii ! ce fină umezeală pătrunzătoare ! ce degete admirabil prelungite ! ce precizie are conturul rădăcinii de la fiecare unghie ! ce luciu și ce strălucire ! s-ar spune că sînt petalele interioare ale unei roze ; mîinile Anei de Austria, atît de lăudate, atît de celebre, nu sînt, față de acestea, decît mîinile unei păzitoare de curci sau ale uneia care spală vasele. Și apoi, ce gingășie, ce artă în cele mai mărunte mișcări ale mîinii ! cît de grațios se îndoaie degetul cel mic, ținîndu-se puțin mai la o parte de frații lui cei mari ! Numai gîndindu-mă la această mînă simt că înnebunesc și încep să-mi tremure și să-mi ardă buzele. Închid ochii ca să n-o mai văd, dar cu vîrful degetelor ei delicate mă prinde de gene și-mi ridică pleoapele : îmi trec pe dinainte mii de viziuni de ivoriu și de zăpadă.

Vai ! or fi, desigur, ghearele lui Satan înmănușate în această piele de satin ! Un demon batjocoritor se joacă cu mine ! E o vrăjitorie la mijloc. E prea monstruos de imposibil !

Mîna aceasta... Voi pleca în Italia să văd tablourile marilor maeștri, să studiez, să compar, să desenez, să devin, în sfîrșit, pictor, pentru a o putea reda așa cum este, cum o văd, cum o simt ; va fi poate un mijloc ca să scap de obsesie.

Am dorit frumusețea, dar nu știam ce doresc. Ca și cum aș fi vrut să mă uit la soare fără să am pleoape, ca

și cum aș fi vrut să bag mîna în flăcări. E o suferință groaznică. Să nu-ți poți asimila această perfecțiune, să nu poți pătrunde în ea și s-o faci să pătrundă în tine, să n-ai nici un mijloc s-o redai și s-o faci simțită ! Cînd văd o ființă frumoasă, aș vrea s-o simt cu tot sufletul meu, să-i ating fiecare părticică și în același timp pe toată. Aș vrea s-o cînt și s-o pictez, s-o sculptez și s-o descriu, să fiu iubit așa cum o iubesc ; aș vrea ceea ce nu se poate și nu se va putea niciodată.

Scrisoarea ta mi-a făcut rău, foarte rău, iartă-mă că ți-o spun. Fericirea calmă și pură de care te bucuri, plimbările în pădurile pe care amurgul le înroșește treptat, îndelungile conversații, atît de tandre, atît de intime, care se termină printr-un cast sărut pe frunte, viața izolată și senină, zilele care trec atît de repede încît ți se pare că noaptea vine înainte de vreme, mă fac să simt și mai tumultoasă agitația mea interioară. Așadar urmează să te însori peste două luni ; toate piedicile au fost înlăturate, sînteți siguri că vă aparțineți unul altuia pentru vecie. La fericirea voastră prezentă se adaugă fericirea voastră viitoare. Sînteți fericiți și aveți certitudinea că în curînd veți fi și mai fericiți. Ce soartă de invidiat e soarta voastră ! Prietena ta e frumoasă, dar ce ți-a plăcut la ea nu-i frumusețea moartă și palpabilă, frumusețea materială, ci frumusețea invizibilă și eternă, frumusețea care nu îmbătrînește niciodată, frumusețea sufletului. E plină de grație și candoare, te iubește așa cum știu să iubească asemenea suflete. Tu nu ai căutat să vezi dacă părul ei auriu are tonuri apropiate de părul pictat de Rubens sau Giorgione ; dar ți-a plăcut pentru că este părul ei. Pariez pe ce vrei, îndrăgostit fericit ce ești, că nu știi măcar dacă iubita ta se apropie de tipul grec sau asiatic, englez sau italian. Silvio ! cît de rare sînt inimile care se mulțumesc cu dragostea curată și simplă și care nu doresc nici sihăstrie în pădure, nici grădină într-o insulă a lacului Maggiore.

Dacă aș avea curajul să mă smulg de aici, aș veni să petrec o lună cu voi, poate m-aș purifica în aerul pe care îl respirați voi, poate că umbra aleilor voastre mi-ar dărui puțină răcoare pentru fruntea mea înfierbîntată ; dar nu,

e un rai în care n-am dreptul să pun piciorul. Abia dacă mi s-ar putea îngădui să privesc de departe, și peste zid, cei doi îngeri frumoși care se plimbă acolo, mînă în mînă, ochi în ochi. Demonul nu poate intra în Eden decît sub formă de șarpe, și, dragă Adam, pentru toată fericirea cerească, nu aș primi să fiu șarpele Evei tale.

Ce proces înfiorător s-a petrecut așadar în sufletul meu în vremea din urmă? cine mi-a schimbat sîngele și l-a transformat în venin? Monstruosule gînd, care-ți întinzi crengile tale de un verde palid și umbelele tale de cucută în umbra glacială a inimii mele, ce vînt otrăvit și-a depus acolo sămînța din care ai crescut! Așadar asta mi-a fost rezervat, iată prin urmare unde trebuie să ducă toate drumurile pe care le-am încercat cu atîta disperare! O, soartă, cum te joci cu mine! Zborurile avîntate ale vulturului spre soare, flăcările care aspiră spre cer, divina melancolie, dragostea atît de profundă și modestă, religia frumosului, fantezia atît de bizară și de grațioasă, valul neostoit și țîșnind mereu în sus din izvorul interior, extazul cu aripile totdeauna întinse, visurile mai înflorite decît gherghinele în mai, toată această poezie a tinereții mele, toate aceste daruri atît de frumoase și de rare nu trebuiau să-mi folosească decît ca să mă așeze mai prejos decît ultimul dintre oameni!

Voiam să iubesc. Umblam ca un turbat, chemînd și invocînd dragostea, și mă zvîrcoleam de furie la gîndul neputinței mele; mă ațîțam singur, tîrîndu-mi apoi corpul prin smîrcurile plăcerilor; am strîns, pînă la sufocare, pe inima mea stearpă, o femeie tînără și frumoasă, care mă iubea; alergam după dragostea pătimașă, dar ea fugea de mine. M-am prostituat, am procedat ca o fecioară — care s-ar duce într-un loc rău famat, cu speranța că va găsi un amant printre acei mînați acolo de desfrîu — în loc să aștept, răbdător, într-o umbră discretă și tăcută, îngerul pe care mi l-a hărăzit Dumnezeu, și care avea să apară în penumbra strălucitoare, cu o floare a cerului în mînă. Toți anii pe care i-am pierdut, neastîmpărat ca un copil, alergînd ici și colo, vrînd să dau pinteni naturii și timpului, ar fi trebuit să-i trăiesc în singurătate și medi-

tație, și să mă străduiesc să devin demn de iubire ; asta ar fi fost o comportare înțeleaptă, dar eram legat la ochi și mergeam drept în prăpastie. Stau de pe acum cu un picior suspendat în gol și cred că am să-l ridic curînd și pe celălalt. Simt că, orișicît aș rezista, trebuie să mă prăbușesc pînă în adîncul noii văgăuni care s-a deschis în fața mea.

Da, întocmai așa mi-am închipuit iubirea. Trăiesc aievea ceea ce am visat. Da, iată de pildă nopțile nedormite, fermecătoare și teribile totodată, în care trandafirii par scaieți și scaieții trandafiri ; iată chinul dulce și fericirea mizerabilă, acea tulburare de nedescris care te învăluie într-un nor aurit : forma obiectelor tremură în fața ochilor tăi așa cum se întîmplă la beție, urechile îmi zumzăie și-mi țiuie mereu ultima silabă a numelui preaiubit, iată paloarea, roșeața, fiorii subiți, sudoarea fierbinte și înghețată : într-adevăr așa se prezintă, poeții nu mint.

Cînd sînt pe cale să intru în salonul unde avem obiceiul să ne întîlnim, inima îmi zvîcnește atît de tare încît se observă și prin haină, și mă văd silit să mi-o apăs cu ambele mîini, de teamă să nu-mi sară din loc. Dacă-i zăresc silueta în parc, la capătul unei alei, distanța se șterge imediat și nu știu unde a dispărut drumul : l-a înghițit dracul sau am eu aripi. Nimic nu-mi poate abate gîndul ; citesc și chipul mi se interpune între carte și ochi ; mă urc pe cal, o iau la galop, și mi se pare totdeauna că-i simt în vîrtej părul amestecîndu-se cu al meu, că-i aud respirația precipitată și-i simt în obraz răsuflarea călduță. Mă obsedează obrazu-i și mă urmărește pretutindeni, și cel mai bine-l văd atunci cînd nu-l mai văd deloc.

M-ai plîns că nu iubesc, plînge-mă acum că iubesc și mai ales că iubesc pe cine iubesc. Ce nenorocire, parcă m-a pălit cineva cu toporul, cînd viața mea e și așa destul de ciopîrțită ! ce pasiune absurdă, vinovată și odioasă a pus stăpînire pe mine ! E o rușine, care nu mi se va șterge niciodată de pe frunte. E cea mai jalnică dintre toate aberațiile mele, nu înțeleg, nu pricep nimic, totul în mine e răsturnat și răvășit ; nu mai știu cine sînt eu și cine sînt ceilalți, stau și mă întreb : sînt bărbat sau sînt

femeie? mi-e groază de mine însumi, încerc emoții ciudate și inexplicabile, și sînt momente cînd mi se pare că-mi pierd mințile, și cînd mă părăsește cu desăvîrșire senzația că trăiesc. Multă vreme nu mi-am putut închipui despre cine-i vorba, m-am ascultat și m-am observat cu atenție. Am încercat să descurc ițele confuze care se încîlciseră în sufletul meu. În sfîrșit, sub toate vălurile în care se înfășură, am descoperit înfiorătorul adevăr... Silvio, iubesc... A! nu, nu-ți voi putea spune niciodată... iubesc un bărbat.

CAPITOLUL IX

Asta este. Iubesc un bărbat, Silvio. Multă vreme am căutat să mă înşel ; i-am dat alt nume sentimentului pe care îl încercam, l-am îmbrăcat în haina unei amiciţii pure şi dezinteresate ; credeam chiar că nu-i decît admiraţia pe care o am pentru toate persoanele frumoase şi pentru lucrurile frumoase : m-am plimbat mai multe zile pe cărările — perfide şi surîzătoare — care se încrucişează în jurul oricărei pasiuni născînde ; acum însă îmi dau seama pe ce drum prăpăstios şi îngrozitor am apucat. Nu-i cazul să mă fac că nu văd : dimpotrivă, m-am analizat bine, am cîntărit la rece toate circumstanţele, am cercetat cele mai mărunte detalii, mi-am scotocit sufletul în toate sensurile cu acea siguranţă pe care ţi-o dă obişnuinţa de a te studia pe tine însuţi ; roşesc cînd mă gîndesc şi scriu lucrul acesta ; dar, vai ! poate că nu există nimic mai sigur : mă simt atras de tînărul acela, nu din prietenie, ci din dragoste, da, din dragoste.

Tu, pe care te-am iubit atît, Silvio, bunul şi singurul meu coleg, alături de tine n-am încercat niciodată o asemenea atracţie, şi totuşi, dacă a existat vreodată sub cer o prietenie mai strînsă şi mai fierbinte, dacă vreodată două suflete, deşi diferite, s-au înţeles perfect, a fost prietenia noastră şi au fost sufletele noastre. Ce ore înaripate am petrecut împreună, ce de-a discuţii fără nici un ţel, şi care ni se păreau totdeauna terminate prea devreme ! cîte lucruri care nu s-au spus niciodată nu ni le-am spus noi. Aveam în inima noastră — unul pentru celălalt — acea ferestruică pe care Momus ar fi vrut s-o deschidă în coasta omului. Ce mîndru m-am simţit că

sînt prietenul tău, eu, care eram mai tînăr decît tine, eu atît de necugetat, și tu atît de rezonabil !

Ceea ce simt pentru tînărul acesta este, realmente, de necrezut ; nici o femeie nu m-a tulburat vreodată într-un mod atît de deosebit. Glasul lui argintiu și limpede îmi dă o emoție stranie ; sufletul meu se anină de buzele lui ca albina de o floare, și-i soarbe mierea cuvintelor. Nu pot să-l ating în trecere fără să mă străbată un fior din cap pînă în picioare, și seara, în clipa cînd ne despărțim și îmi întinde mîna, atît de moale și satinată, tot ce este viață în mine dă năvală spre palma, de care s-a lipit a lui, și după un ceas, mai simt încă apăsarea degetelor sale.

Azi dimineață m-am uitat îndelung la el, fără să mă vadă. Mă ascunsesem după o perdea. El stătea la fereastra care se află tocmai în fața ferestrei mele. Această parte a castelului a fost clădită pe la sfîrșitul domniei lui Henric al IV-lea ; jumătate din cărămizi și jumătate din molon, după uzul vremii ; fereastra este înaltă, îngustă, cu lintou și balcon de piatră : Théodore — cred că ai și ghicit că de el e vorba — stătea melancolic, cu coatele sprijinite de balustradă și părea adîncit în visuri. O draperie de damasc roșu, cu flori mari, pe jumătate trasă, cădea în falduri largi în spatele lui și îi servea de fundal. Ce frumos era ! fața lui brună, palidă, ce minunat se distingea pe culoarea purpurie ! Două bucle mari de păr negru, lucios, asemenea unor ciorchini de struguri ai anticei Erigona, îi atîrnau grațios de-a lungul obrajilor și încadrau într-un mod fermecător ovalul fin și perfect al figurii sale frumoase. Gîtul rotund și plinuț era în întregime gol, și purta un fel de halat de casă cu mîneci largi care semăna destul de bine cu un capot de femeie. Ținea în mînă o lalea galbenă, pe care, adîncit în visuri, o rupea fără milă în bucățele și le arunca în vînt.

Unghiul luminos, pe care soarele îl desena pe zid ajungînd în dreptul ferestrei, tabloul se polei cu o nuanță caldă și transparentă, demnă să fie invidiată de cel mai strălucit tablou al lui Giorgione.

Cu părul său bogat, pe care adierea îl mișca ușor, cu gîtul său de marmură descoperit, cu haina lungă de casă, strînsă în jurul taliei, cu mîinile frumoase ieșindu-i din mîneci ca pistilurile din mijlocul petalelor unei flori, fă-

cea impresia — nu a celui mai frumos bărbat, ci a... celei mai frumoase femei : inima îmi spunea : „E femeie, sigur că-i femeie." Apoi mi-am adus imediat aminte de o nebunie de-a mea despre care ți-am scris, mai de mult, (îți amintești ?) cu privire la idealul meu de femeie, și împrejurările în care trebuia neapărat s-o întîlnesc : era vorba de o frumoasă doamnă din parcul Louis XIII, de un castel în roșu și alb, de o terasă mare, de o alee de castani bătrîni, de o fereastră la care se arăta ea ; ți-am dat atunci toate amănuntele. Da, asta era, ceea ce vedeam acum era împlinirea visului meu de altădată : erau stilul arhitectonic, efectele de lumină, genul de frumusețe, culoarea și liniile pe care le dorisem de mult ; nu lipsea absolut nimic, numai că doamna era un bărbat ; dar îți mărturisesc că în acel moment uitasem lucrul acesta cu desăvîrșire.

Théodore trebuie să fie o femeie deghizată ; nici nu se poate altfel. Această excesivă frumusețe, chiar pentru o femeie, nu este o frumusețe de bărbat, fie el și Antinous, prietenul lui Adrian, sau Alexis, prietenul lui Virgiliu. E o femeie, ți-o jur, și am fost un nebun de legat că m-am frămîntat în halul ăsta. Așa încît totul se explică într-un mod nici nu se poate mai firesc și nu mai sînt monstrul care mă credeam.

Oare Dumnezeu ar pune niște gene de mătase, atît de prelungi și de negre, la niște păcătoase de pleoape bărbătești ? Ar colora el oare cu un carmin atît de aprins și de fraged buzele noastre groase, urîte și păroase ? Oasele noastre, cioplite cu cosorul, atît de grosolan îmbinate, nu merită să fie înfășurate într-o piele atît de albă și de gingașă ; craniile noastre deformate nu sînt făcute pentru a fi scăldate de niște valuri atît de admirabile de păr.

O, frumusețe ! tot rostul existenței noastre este să te iubim și să te adorăm în genunchi, atunci cînd avem fericirea să ne aflăm în fața ta, iar cînd această fericire nu ne-a fost dată, să fim veșnic în căutarea ta, cutreierînd pămîntul în lung și în lat ; a ne confunda cu tine însă, a a fi noi înșine tu, aceasta este hărăzit doar îngerilor și femeilor. Amanții, poeții, pictorii și sculptorii, cu toții încercăm să-ți închinăm cîte un altar, pentru amant altarul e iubita lui, pentru poet cîntecul lui, pentru pictor tabloul lui, pentru sculptor marmura lui ; dar eterna noastră dis-

perare o constituie neputința de a face palpabilă frumusețea pe care o simțim și de a fi învăluiți într-un corp care nu întruchipează ideea corpului pe care am dori să-l avem.

Am văzut cîndva un tînăr care furase înfățișarea ce-ar fi trebuit să fie a mea. Ticălosul acela arăta întocmai cum aș fi vrut să arăt eu. Avea frumusețea urîțeniei mele și, alături de el, făceam impresia că sînt schița lui. Era de talia mea, dar mai zvelt și mai vînjos ; mersul lui semăna cu al meu, dar avea o eleganță și o noblețe pe care eu nu le am. Ochii lui nu erau de altă culoare decît ai mei, dar aveau niște priviri și o strălucire pe care ochii mei nu le vor avea niciodată. Nasul lui fusese croit după același tipar cu al meu, numai că al lui părea cizelat de dalta unui sculptor abil ; nările erau mai deschise și mai pătimașe, aripile nasului mai precis conturate, și avea ceva eroic, de care respectabilul nas al individului care sînt eu este total lipsit ; s-ar fi zis că persoana mea n-a fost decît o simplă încercare a naturii pentru a ajunge la acest *eu însumi* mai perfecționat. Parcă eram o ciornă urîtă — cu multe ștersături — a unui proiect al cărui exemplar frumos tipărit era dînsul. Cînd îl vedeam mergînd, oprindu-se, salutînd doamnele, așezîndu-se și întinzîndu-se cu acea grație rezultată din frumusețea proporțiilor, mă cuprindea o tristețe și o gelozie groaznică, și mă simțeam ca modelul de argilă uscată și acoperită de crăpături — neștiut de nimeni — aruncat într-un colț al atelierului, pe cînd orgolioasa statuie de marmură, care fără el nu ar fi existat, se înalță mîndră pe un soclu sculptat și atrage atenția și elogiile vizitatorilor. Căci, la urma urmei, insul acesta ciudat nu-s decît eu, ceva mai reușit, turnat într-un bronz mai puțin rebel, care a pătruns mai bine în toate scobiturile tiparului. Găsesc că-i o mare îndrăzneală din partea lui să se țină atît de țanțoș cu înfățișarea mea și să facă pe insolentul ca și cum ar fi un tip original : la drept vorbind, n-a făcut altceva decît să mă plagieze pe mine, căci eu m-am născut înaintea lui, și dacă nu eram eu, natura nu ar fi avut ideea să-l facă așa cum l-a făcut. Cînd femeile îl lăudau pentru manierele și ținuta lui frumoasă, simțeam o poftă nebună să mă ridic și să spun : „Ce proaste sînteți, lăudați-mă pe mine, în mod direct, deoarece domnul acesta sînt

eu și nu-mi adresați pe ocolite laudele ce mi se cuvin". Alteori mă lăsam ispitit de o fioroasă pornire de a-l strînge de gît și de a izgoni sufletul lui dintr-un trup care-mi aparținea mie ; îi dădeam tîrcoale, mușcîndu-mi buzele, încleștîndu-mi pumnii, ca un castelan care se tot învîrtește în jurul palatului său, invadat, în lipsa lui, de o ceată de vagabonzi, neștiind cum să-i scoată afară. Pe lîngă toate astea, tînărul mai e și neghiob — și tocmai de aceea are succes. Cîteodată îi invidiez neghiobia, mai mult decît frumusețea. Cuvintele evangheliei cu privire la cei săraci cu duhul nu spun tot : că vor intra în împărăția cerurilor... eu, unul, nu sînt convins, și mi-e de-a dreptul indiferent, dar un lucru e sigur : că ei sînt în împărăția pămîntului : au bani și femei frumoase, singurele lucruri din lume care merită să fie dorite. Cunoști vreun om de spirit care să fie bogat, sau un băiat inimos și cu oarecare merite care să aibă o amantă acceptabilă ? Deși Théodore este foarte frumos, totuși nu doresc frumusețea lui și-mi place mai curînd s-o aibă el decît eu.

Iubirile ciudate de care sînt pline elegiile poeților antici, de care eram atît de surprinși, pe care nu le puteam concepe, sînt așadar verosimile și posibile. În traducerile pe care le făceam, puneam nume feminine în locul acelora pe care le găseam acolo. Juventius devenea Juventia, Alexis se schimba în Iante. Băieții frumoși se transformau în fete frumoase ; în felul acesta refăceam haremul monstruos al lui Catul, al lui Tibul, al lui Martial și al blîndului Virgil. Era o ocupație foarte galantă dar care dovedea cît de puțin înțelegeam pe atunci geniul antic.

Sînt un bărbat de pe vremea lui Homer ; nu trăiesc în lumea mea, nu înțeleg nimic din societatea care mă înconjoară. Cristos n-a venit pentru mine ; sînt tot atît de păgîn ca Alcibiade și Phidias. Nu m-am urcat niciodată pe Golgota să culeg florile patimilor, și fluviul adînc care curge din coasta crucificatului și încinge cu o centură roșie lumea întreagă, nu m-a scăldat în valurile lui : corpul meu rebel nu vrea să recunoască supremația sufletului, și nu înțeleg să-mi fie carnea mortificată. Găsesc că pămîntul e tot atît de frumos cum e cerul, și gîndesc că virtutea constă în corectarea formei. Spiritualitatea nu este slăbiciunea mea, îmi place mai mult o statuie decît o fantomă

și prefer să stau în plină lumină de amiază decît în crepuscul. Prețuiesc trei lucruri : aurul, marmura și purpura, adică strălucirea, soliditatea și culoarea. Ele constituie substanța visurilor mele, și toate palatele pe care le-am construit pentru himerele mele sînt făcute din aceste materiale. Uneori am alte visuri : lungi cavalcade de cai albi ca neaua, fără hamuri, fără frîie, încălecați de tineri frumoși și goi, care defilează pe o bandă de un albastru închis ca în frizele Parthenonului, sau procesiuni de fete, cu bentițe în jurul capului, purtînd tunici în pliuri drepte, și ținînd sistre de ivoriu, părînd a se învîrti în jurul unei imense vaze. Nici ceață, nici vapori de apă, nimic nesigur, nimic nehotărît. Cerul meu nu are nouri sau, dacă are, sînt nouri solizi, cioppliți cu dalta, făcuți din țăndări de marmură căzuți de la statuia lui Jupiter. Îl dantelează, pe margini, acolo unde nu te aștepți, munți cu coame vii și crestate, iar soarele, sprijinindu-se pe unul dintre cele mai înalte piscuri, cască ochiul său galben de leu, cu pleoapele aurite. Greierul țipă și cîntă, spicul trosnește ; umbra, învinsă și nemaiputînd suporta căldura, se face ghem și se chircește la rădăcina unor copaci : totul radiază, totul strălucește, totul e splendid. Cel mai mic amănunt prinde consistență și se afirmă cu îndrăzneală ; fiecare obiect capătă formă și culoare viguroase. Aici nu are ce căuta moliciunea și reveria artei creștine. Lumea aceasta este lumea mea. Pîraiele din peisajele mele curg în valuri sculptate dintr-o urnă sculptată ; între înaltele trestii verzi și sonore, ca a celea de pe malul rîului Eurotas, se vede albind coapsa rotundă și argintie a vreunei naiade cu părul de un verde albăstrui. Într-o pădure întunecoasă de stejari apare și Diana, cu tolba de săgeți în spate, cu eșarfa în bătaia vîntului și încălțămintea ei cu șireturi încrucișate. E urmată de haita sa și de nimfe cu nume armonioase. Tablourile mele sînt pictate în patru tonuri ca tablourile pictorilor primitivi, și de multe ori nu sînt decît basoreliefuri colorate ; căci îmi place să-mi plimb degetele pe ceea ce văd și să pipăi rotunjimea contururilor pînă în sinuozitățile cele mai ascunse ; privesc fiecare lucru sub toate fețele, și mă învîrtesc în jurul lui cu lumînarea în mînă. Am considerat dragostea, în lumina antichității, ca pe o sculptură mai mult sau mai puțin per-

fectă. Cum e brațul? — Destul de bine. — Mîinile nu sînt lipsite de finețe. — Ce spui de piciorul acesta? Mă gîndesc că glezna nu are distincție, iar călcîiul e banal. Dar pieptul are o poziție frumoasă și e bine format, linia șerpuitoare e destul de unduioasă, umerii sînt plini și au ținută frumoasă. — Femeia aceasta ar fi un model acceptabil, și s-ar putea mula mai multe părți din ea. — S-o iubim.

Așa am fost întotdeauna. Am privit femeile cu ochi de sculptor și nu de îndrăgostit. Toată viața m-a interesat forma flaconului, niciodată calitatea conținutului. Dacă mi-ar fi căzut în mînă cutia Pandorei, cred că n-aș fi deschis-o. Adineauri am spus: Cristos nu a venit pentru mine; Maria, steaua cerului modern, dulcea mamă a pruncului glorios, nici ea nu a venit pentru mine.

M-am oprit de multe ori și îndelung sub frunzișul de piatră al catedralelor, în luminile tremurătoare filtrate de vitralii — la ceasul cînd orga geme de la sine, cînd un deget invizibil apasă pe clape și cînd vîntul suflă prin țevi — și mi-am implîntat adînc privirile în azurul pal al ochilor migdalați ai Madonei. Am urmărit cu pietate ovalul slăbit al obrazului ei, arcul abia desenat al sprîncenelor, i-am admirat fruntea netedă și luminoasă, tîmplele de o transparență castă, pomeții obrajilor nuanțați într-o culoare sobră și virginală, mai gingașă decît floarea de piersic; am numărat una cîte una frumoasele-i gene aurii care-și aruncă umbra palpitînd; am deslușit, în semi-tentele care-l scaldă, liniile fugare ale gîtului gingaș, aplecat cu modestie; am dat chiar la o parte, cu o mînă temerară, faldurile tunicii și am contemplat, fără văl, sînul feciorelnic și umflat de lapte din care au supt doar buze divine; i-am urmărit vinișoarele subțiri și albastre pînă la cele mai imperceptibile ramificații, l-am apăsat cu degetul ca să țîșnească firișoare albe din băutura celestă, am atins ușor cu buzele sfîrcul trandafirului mistic.

Ei bine! îți mărturisesc că toată această frumusețe imaterială, atît de înaripată și atît de vaporoasă încît te aștepți să-și ia în curînd zborul, nu prea m-a emoționat. Îmi place mai mult Venus Anadyomene, — de o mie de ori mai mult. Acești ochi antici, cu linia colțurilor ridi-

cată în sus, buzele atît de pure și atît de ferm tăiate, atît de iubitoare și atît de îmbietoare la sărutat, fruntea joasă și plină, părul ondulat ca marea și împletit neglijent la ceafă, umerii robuști și lucioși, spatele cu mii de sinuozități încîntătoare, sînii mici și involți, formele rotunde și tari, șoldurile late, această forță gingașă, caracterul de o vigoare supraomenească, într-un corp atît de admirabil feminin, mă farmecă și mă încîntă într-o măsură de care tu, creștinul și înțeleptul, nu ești în stare să-ți faci măcar o idee.

Maria, cu toată atitudinea umilă pe care o afectează, este mult prea mîndră pentru mine : vîrful piciorului ei, legat în fîșii albe, abia atinge globul care a și început să se albăstrească, și pe care se răsucește anticul balaur. Ochii ei sînt cei mai frumoși din lume, dar sînt mereu îndreptați spre cer, sau lăsați în jos ; niciodată nu ți se uită drept în față, niciodată nu s-a oglindit în ei un chip omenesc. Și apoi, nu-mi plac nimburile de heruvimi zîmbitori, care se așază în cerc în jurul capului ei, într-o ceață aurie. Sînt gelos pe acești înalți îngeri-efebi, cu părul și rochiile fluturînd, care se străduiesc cu atîta dragoste întru înălțarea Maicii Domnului ; mîinile care se înlănțuie ca s-o susțină, aripile care se agită ca să-i facă vînt îmi displac și mă contrariază. Acești tineri sclivisiți din cer, atît de cocheți și atît de solemni, în tunicile lor de lumină, cu peruci din fire de aur, cu frumoasele lor pene albastre și verzi, mi se par mult prea curtenitori, și, dacă aș fi Dumnezeu, m-aș feri să dau astfel de paji amantei mele.

Venus zămislită din spuma mării se ivește pe lume, așa cum se cuvine să facă o divinitate care iubește oamenii, e goală de tot și singură de tot. Îi place mai mult pămîntul decît Olimpul și printre amanții ei se numără mai mulți oameni decît zei : ea nu se înfășoară în vălurile languroase ale misticismului ; se ține drept, cu delfinul în urma ei, și cu un picior pe cochilia-i de sidef ; soarele se oglindește pe pîntecul ei lucios, iar ea, cu mîna-i albă, își sprijină valurile pletelor frumoase, pe care străbunul Ocean le-a presărat cu cele mai desăvîrșite mărgăritare. Poți s-o vezi în deplina ei goliciune ; nu ascunde nimic, deoarece pudoarea e făcută numai pentru cele urîte, și

apoi este o scorneală modernă, fiica dispreţului creştin pentru formă şi materie.

O, lume străveche ! aşadar tot ce-ai cinstit tu e acum dispreţuit, idolii tăi au fost răsturnaţi în colb ; anahoreţi uscăţivi, cu zdrenţe găurite pe ei, martiri însîngeraţi, cu umerii sfîşiaţi de tigrii circurilor tale s-au cocoţat pe piedestalele zeilor tăi atît de frumoşi şi de încîntători : Cristos a învăluit lumea în linţoliul său. Frumuseţea e nevoită să se ruşineze de ea însăşi şi să se acopere cu un giulgiu. Voi, tineri frumoşi, ale căror braţe şi picioare v-au fost unse cu uleiuri, care aţi luptat, la Attica, în licee sau gimnazii, sub cerul strălucitor, în plin soare, înaintea mulţimii fermecate ; voi, tinere fete din Sparta, care aţi dansat şi aţi alergat goale pînă la piscul Taigetului, reluaţi-vă tunicile şi hlamidele : vremea voastră a trecut. Şi voi, cioplitori în marmură, Prometei ai bronzului, sfărîmaţi-vă dălţile : nu vor mai exista sculptori. Lumea palpabilă a murit. Gînduri întunecate şi lugubre ocupă acum toată imensitatea vidului. Cleomena se va duce la ţesători să vadă faldurile pe care le face stofa sau pînza.

Virginitate, plantă amară, născută pe pămîntul îmbibat de sînge, a cărei floare ofilită şi bolnăvicioasă se deschide în chinuri la umbra umedă a mănăstirilor, sub o rece ploaie purificatoare ; trandafir lipsit de mireasmă şi înconjurat de spini, tu ai înlocuit, pentru noi, frumoşii şi veselii trandafiri scăldaţi în nard şi în falern ai dansatoarelor din Sybaris !

Floare stearpă, lumea antică nu te cunoştea ; niciodată nu ai pătruns în vreo coroană cu miresme îmbătătoare ; societatea viguroasă şi sănătoasă de atunci te-ar fi călcat cu dispreţ în picioare. Virginitate, misticism, melancolie ! trei cuvinte necunoscute, trei boli aduse de Cristos. Palide spectre care ne inundaţi lumea cu lacrimile voastre îngheţate, şi care, cu cotul pe un nor, cu mîna la piept, nu rostiţi decît un singur cuvînt : moarte ! moarte ! voi n-aţi fi putut pune piciorul pe pămîntul acela atît de bine populat cu zei toleranţi şi zănatici !

Eu consider femeia în felul în care o vedeau cei antici, adică o sclavă frumoasă destinată plăcerilor noastre. Creştinismul nu a reabilitat-o în ochii mei. Pentru mine a rămas ceva care nu seamănă cu nimic, un lucru inferior,

dar pe care îl adori și cu care te joci, un titirez mai inteligent decît dacă ar fi fost de ivoriu sau de aur și care se ridică singur dacă îl lași să cadă jos. S-a spus, din pricina asta, că am idei greșite despre femeie ; găsesc că, dimpotrivă, asta înseamnă să ai păreri foarte bune despre ea.

Nu știu, de fapt, de ce femeile țin atît de mult să fie privite drept oameni. Înțeleg dorința să fii șarpe boa, leu sau elefant ; dar să-ți vină poftă să fii om, e ceva ce mă depășește cu totul. Dacă aș fi fost la conciliul din Trente cînd s-a dezbătut această importantă problemă, și anume dacă femeia este ființă omenească, aș fi opinat, în mod categoric, în sens negativ.

Am compus, în viața mea, cîteva poezii de dragoste sau cel puțin care aveau pretenția să fie considerate astfel. Am recitit nu demult o parte dintre ele. Sentimentul iubirii moderne e cu desăvîrșire absent. Dacă ar fi fost scrise în distihuri latine în loc de versuri franceze, ar fi putut fi luate drept opera unui poet mărunt de pe vremea lui Augustus. Și mă mir că femeile, pentru care au fost făcute, în loc să fie foarte încîntate, s-au supărat cît se poate de serios. E adevărat că femeile nu se pricep la poezie mai mult decît verzele și rozele, ceea ce e foarte firesc și foarte simplu de înțeles, deoarece ele însele sînt poezie sau cel puțin cele mai bune instrumente ale poeziei : flautul nu aude și nici nu pricepe aria care se cîntă cu ajutorul lui.

Versurile acelea nu vorbesc decît de culoarea de aur sau de abanos a părului, de finețea miraculoasă a pielii, de rotunjimea brațelor, de micimea picioarelor, de forma delicată a mîinilor, și se termină printr-o umilă rugăminte a poetului către zeița lui, de a-l lăsa să se înfrupte cît mai curînd din toate minunățiile cîte le-a înșirat. În părțile cele mai izbutite, nu-i vorba decît de ghirlande atîrnate la pragul de sus, de ploi de flori, de miresme arse, de sărutări a la Catul, de fermecătoare nopți albe, de certuri la apariția Aurorei, cu admonestări către susnumita Auroră de a se întoarce ca să se ascundă îndărătul perdelelor de safran ale bătrînului Tithon ; — e o strălucire fără căldură, o sonoritate fără vibrație. Totul este precis, șlefuit cu un egal interes, dar, dedesubtul acestor rafinamente și văluri ale expresiei, se ghicește vorba stăpînului — scurtă

și răstită — pe care se străduiește să și-o mai îndulcească — adresată sclavei sale. Nu e, ca în poeziile erotice, datînd de la apariția creștinismului încoace, o inimă îndrăgostită care cere altei inimi s-o iubească ; nu-i vorba de un lac albastru și surîzător care roagă un pîrîu să-și amestece undele cu ale lui, pentru a oglindi împreună stelele cerului ; nu-i vorba de o pereche de porumbei, deschizîndu-și aripile în același timp pentru a zbura spre cuibul lor comun.

Cinthia[1], ești frumoasă, grăbește-te. Cine știe dacă vei mai trăi mîine ? Părul tău e mai negru decît pielea lucioasă a unei fecioare din Etiopia. Grăbește-te, peste cîțiva ani, fire subțiri de argint se vor strecura în pletele tale dese, trandafirii aceștia miros frumos astăzi, mîine vor mirosi a mort și nu vor mai fi decît cadavre de trandafiri. Să-ți mirosim trandafirii cît timp mai seamănă cu obrajii tău, să-ți sărutăm obrajii cît timp mai seamănă cu trandafirii tăi. Cînd vei fi bătrînă, Cinthia, nimeni nu se va mai uita la tine, nici valeții lictorului — chiar dacă îi vei plăti — și vei alerga după mine, pe care mă respingi acum. Așteaptă ca Saturn să-ți rideze cu unghia fruntea pură și strălucitoare, și vei vedea că pragul tău, spre care atîția au dat năvală, în fața căruia s-au rostit atîtea rugăminți, care a fost stropit de atîtea lacrimi, lîngă care s-au risipit atîtea flori, va fi de atunci ocolit, blestemat, acoperit de iarbă și de mărăcini. Grăbește-te, Cinthia, cea mai mică zbîrcitură poate deveni mormîntul celei mai mari iubiri.

Toată elegia antică se rezumă la această formulă brutală și imperativă, la care revine mereu ; e cea mai înaltă rațiune a ei, e partea ei cea mai tare, este un Ahile al argumentelor sale. După aceea, nu mai are mare lucru de spus și, cînd a făgăduit o rochie de *bussos*[2], vopsită de două ori, și un șirag de perle de mărime egală, a ajuns la capătul resurselor. E deasemenea aproape tot ce găsesc mai concludent în asemenea împrejurări. Totuși nu respect întotdeauna acest program destul de îngust și brodez

---

[1] Sub acest nume poetul Properțiu a adresat versuri de mare sensibilitate femeii iubite.

[2] Stofă fină din fibre vegetale, foarte prețuită în antichitate (gr.).

pe slaba mea canava cîteva fire de mătase de diferite culori, smulse de ici, de colo. Dar firele sînt scurte, sau cu douăzeci de noduri și nu se împletesc cum trebuie în urzeală. Pot vorbi cu destulă eleganță despre dragoste, pentru că am citit o mulțime de lucruri frumoase despre ea. Nu-ți trebuie decît talent de actor. Multe femei se mulțumesc cu această aparență ; obișnuința de a scrie și de a imagina nu mă lasă să mă încurc în materia asta, și orice minte, cu puțin exercițiu, și dacă-și dă silința, va obține ușor bune rezultate ; dar nu simt un cuvînt din ceea ce spun, și repet în șoaptă, ca poetul antic : — Cinthia, grăbește-te !

Am fost deseori învinuit că sînt viclean și ascuns. Nimeni de pe lume nu simte mai multă plăcere să vorbească în mod sincer și să-și verse focul inimii ca mine ! dar cum nici una din ideile mele și nici unul din sentimentele mele nu seamănă cu ideile și sentimentele celor din jurul meu, și deoarece la primul cuvînt adevărat pe care l-aș rosti, s-ar isca o huiduială generală și strigăte de protest, am preferat să păstrez tăcerea sau, dacă vorbesc, să dau drumul numai la prostii acceptate de toți și avînd drept de cetate. Ar fi grozav să le spun doamnelor ceea ce ți-am scris ție, dar mă gîndesc că nu ar gusta prea mult modul meu de a vedea și felul meu de a înfățișa dragostea. Iar bărbaților, tot nu pot să le spun în față ce bine le-ar sta să umble în patru labe ; și, la drept vorbind, asta-i părerea mea cea mai avantajoasă despre ei. N-am nici o poftă ca la fiecare cuvînt al meu să iasă o ceartă. La urma urmei, are vreo importanță ce gîndesc sau nu gîndesc eu ; că sînt trist cînd par vesel, și voios cînd am o înfățișare melancolică ? Nimeni nu găsește cu cale să mă critice pentru că nu umblu gol ; de ce nu mi-aș acoperi și fața dacă îmi acopăr trupul ? De ce o mască ar fi mai blamabilă decît o pereche de chiloți și o minciună decît un corset ?

Vai ! pămîntul se învîrtește în jurul soarelui, e pîrjolit într-o parte și înghețat în cealaltă ! Se dă o bătălie în care șase sute de mii de oameni se ciopîrțesc între ei ; e o vreme din cele mai frumoase ; florile sînt de o cochetărie fără seamăn, și își deschid cu nerușinare pieptul luxuriant chiar sub copitele cailor. Astăzi s-a înfăptuit un număr fabulos de acțiuni frumoase ; plouă cu găleata, ninge și

tună, fulgeră și bate grindina; s-ar zice că-i sfîrșitul lumii. Binefăcătorii omenirii sînt stropiți cu noroi pînă la buric, sau mînjiți ca niște cîini — în afară doar de acei care umblă în trăsuri. Natura își bate joc fără milă de făpturile ei și le aruncă în fiece clipă sîngeroase ironii. Nimănui nu-i pasă de nimeni și fiecare ființă trăiește sau vegetează după legile sale proprii. Fie că fac una sau alta, fie că trăiesc sau mor, fie că sufăr sau mă bucur, fie că sînt prefăcut sau sincer, ce interes prezintă asta pentru soare sau pentru sfecle sau chiar pentru oameni! Un fir de pai a căzut pe o furnică și i-a rupt al treilea piciorus la articulația a doua: o stîncă s-a prăbușit peste un sat și l-a distrus: nu cred că una sau alta dintre aceste nenorociri a stors vreo lacrimă din ochii de aur ai stelelor. Ești cel mai bun prieten al meu — dacă aceste cuvinte nu sună mai găunos decît zurgălăii — de voi muri, e evident că oricît de dezolat vei fi, nu ai să renunți la masa de prînz nici două zile măcar, și, în pofida acestei înspăimîntătoare catastrofe, nu te vei abține să joci table cu aceeași plăcere de totdeauna. Cine dintre prietenii mei, care dintre amantele mele vor mai ști numele și prenumele meu și mă vor mai recunoaște pe stradă peste douăzeci de ani, dacă voi trece într-o haină ruptă în coate? Uitare și neant, acesta-i omul.

Mă simt absolut singur, cît se poate de singur, și toate firele care porneau de la mine spre lucruri și de la lucruri spre mine s-au rupt unul cîte unul. Nu cred să mai existe multe specimene de astfel de bărbați care, deși sînt conștienți încă de toate schimbările care au loc în sinea lor, să ajungă totuși într-un asemenea hal de abrutizare. Sînt aidoma acelor sticle de lichior care au stat multă vreme destupate și au lăsat să se evapore tot alcoolul din ele. Băutura are același aspect, aceeași culoare, dar dacă înghiți o picătură, nu simți decît gustul sălciu al apei.

Mă apucă spaima cînd mă gîndesc la rapida mea descompunere; dacă va continua astfel, va trebui să mă bag în saramură, ca să nu putrezesc de-a binelea, și să nu mă năpădească viermii, deoarece nu mai am suflet și numai sufletul face să se deosebească un corp viu de un cadavru. Acum un an, nu mai mult, aveam încă ceva uman în mine, mă agitam, căutam. Aveam un gînd pe care-l alin-

tam mai mult decît pe celelalte, un fel de scop, un ideal ; voiam să fiu iubit, îmi treceau prin cap visele obișnuite acestei vîrste, mai puțin vaporoase, mai puțin caste, e adevărat, decît ale tinerilor de rînd, dar se mențineau totuși între limite normale. Puțin cîte puțin, tot ce a fost imaterial s-a desprins și s-a risipit și nu a rămas în adîncul meu decît un strat gros de mîl ordinar. Visul a devenit coșmar, și himera un demon feminin ; lumea sufletului și-a închis porțile de ivoriu în fața mea ; nu mai înțeleg decît ceea ce pot atinge cu mîna ; am vise de piatră ; totul se condensează și se solidifică ; nimic nu șovăie, nimic nu se clatină, nu există în jurul meu nici aer, nici adiere ; materia mă apasă, mă copleșește, mă zdrobește ; sînt ca un pelerin care a adormit într-o zi de vară cu picioarele în apă și s-a trezit iarna cu ele prinse și înțepenite în gheață. Nu mai doresc nici dragoste, nici prietenia nimănui ; chiar și gloria, această aureolă pe care atîta am dorit s-o văd strălucind pe fruntea mea, nu mă mai ispitește deloc. Nu mai există, vai ! decît un singur lucru care palpită în mine, oribila dorință care mă împinge spre Théodore. Iată la ce se reduc toate noțiunile mele morale. Frumusețea fizică echivalează cu binele, urîțenia cu răul. Dacă aș vedea o femeie frumoasă, despre care aș ști că are sufletul înclinat spre cele mai mari crime din lume, că-i o adulterină și o otrăvitoare, mărturisesc că toate acestea m-ar lăsa absolut indiferent și nu m-ar împiedica în nici un fel să mă simt bine cu ea, dacă forma nasului ei ar fi acceptabilă.

Iată cum îmi imaginez fericirea supremă : o clădire cu fațada pătrată, fără ferestre ; o curte întinsă, înconjurată de coloane de marmură albă, avînd în mijloc un izvor de cristal după moda arabă, din care țîșnește argint-viu ; lăzi cu portocali și rodii, așezate alternativ ; deasupra un cer foarte albastru și un soare foarte galben ; ici și colo ogari mari cu bot de știucă, dormitînd ; din cînd în cînd negrii, în picioarele goale, cu cercuri de aur în jurul gambelor, servitoare albe, frumoase și svelte, în veșminte bogate și neobișnuite, trec pe sub arcade, cu coșuri în brațe sau amfore pe cap. Eu stau nemișcat, tăcut, sub o boltă magnifică, de jur împrejur fiind grămezi de săgeți de arbaletă, și mă sprijin în cot pe un leu mare și îmblînzit, iar

cu un picior stau pe pieptul gol al unei sclave — în chip de scăunel — şi fumez dintr-o mare pipă de jad.

Nici nu-mi pot închipui altminterea paradisul ; şi, dacă Dumnezeu vrea într-adevăr ca după moarte să mă duc în rai, va pune să mi se construiască undeva, într-un colţ de stea, un mic chioşc după planul de mai sus. Paradisul, după cîte am auzit, îmi pare mult prea muzical, şi mărturisesc, cu toată umilinţa, că sînt absolut incapabil să suport o sonată care ar dura numai zece mii de ani.

Vezi dar ce Eldorado mi-am ales, ce Ţară a făgăduinţei, e un vis ca oricare altul, dar are şi ceva deosebit, anume că nu invit aici nici o făptură cunoscută, nici unul dintre prietenii mei nu a trecut pragul acestui palat imaginar, nici una dintre femeile pe care le-am avut nu s-a aşezat alături de mine pe catifeaua canapelelor ; sînt singur pe tărîmul închipuirilor mele. Toate imaginile de femei, toate umbrele graţioase de fecioare cu care-l populez, nu m-am gîndit niciodată să le iubesc, nici n-am presupus că vreuna dintre ele s-ar putea îndrăgosti de mine. Nu mi-am ales o sultană favorită din fantasticul harem, care-i plin de negrese, mulatre, evreice — cu pielea albastră şi părul roşu — grecoaice şi circaziene, spaniole şi engleze ; ele sînt pentru mine simple simboluri din linii şi culori ; toate sînt ale mele aşa cum sînt ale cuiva toate felurile de vinuri dintr-o pivniţă sau toate speciile de colibri dintr-o colecţie. Sînt maşini de produs plăceri, tablouri care nu au nevoie de rame, statui care vin la tine cînd le chemi, dacă ţi se face poftă să le vezi de mai aproape. O femeie are asupra unei statui incontestabilul avantaj că se întoarce singură în orice parte vrei, pe cînd o statuie trebuie s-o înconjori tu însuţi ca să te plasezi într-un anumit punct din care s-o priveşti, ceea ce este obositor.

Vezi bine că avînd astfel de idei, nu pot trăi nici în timpul, nici în mediul de azi, fiindcă nu pot vieţui în afara timpului şi a spaţiului. Trebuie să găsesc altceva.

Judecînd în felul acesta, e simplu şi logic că am ajuns la o asemenea concluzie. Necăutînd decît bucuria ochiului, eleganţa formei şi puritatea trăsăturilor, le accept acolo unde le găsesc. Ceea ce explică aberaţiile ciudate ale amorului antic.

De la Cristos încoace, nu s-a mai făcut o singură statuie de bărbat la care frumuseţea adolescenţei să fie idealizată şi redată cu grija care-i caracterizează pe sculptorii antici. Femeia a devenit simbolul frumuseţii morale şi fizice : bărbatul a decăzut de-a binelea din ziua în care s-a născut copilul din Betleem. Femeia este regina creaţiei, stelele se lipesc una de alta şi-i îmbină o coroană pe cap, cornul lunii îşi face o glorie din faptul că se rotunjeşte sub piciorul ei, soarele cedează o parte din aurul cel mai pur pentru bijuteriile ei, pictorii care vor să-i flateze pe îngeri le dau chipuri de femei, şi desigur nu tocmai eu voi fi acela care să-i blameze. Înainte de naşterea blîndului şi curtenitorului povestitor de parabole, lucrurile se petreceau cu totul altfel ; nu se feminizau zeii şi eroii, care urmau să apară seducători ; exista un anume prototip viguros şi delicat în acelaşi timp, dar totdeauna bărbătesc, oricît de galeşe ar fi fost contururile lor, oricît de elegant — fără muşchi şi vine — le-ar fi fost sculptate de artistul truditor picioarele şi braţele divine. Dimpotrivă, se atribuia mai curînd această caracteristică frumuseţii speciale a femeii. I se lărgeau umerii, se atenuau şoldurile, se dădea mai puţin relief pieptului, se accentuau cu mai multă vigoare încheieturile braţelor şi ale coapselor. Aproape că nu mai exista nici o deosebire între Paris şi Elena. Aşa se face că hermaphroditul devine una din himerele mîngîiate cu cea mai mare înfocare de către antichitatea idolatră.

E într-adevăr una dintre cele mai suave creaţiuni ale geniului păgîn acest fiu al lui Hermes şi al Afroditei. Nimeni nu-şi poate imagina ceva mai încîntător decît aceste două trupuri — amîndouă desăvîrşite — armonios îmbinate, aceste două frumuseţi atît de apropiate şi atît de diferite, care formează acum una singură, superioară amîndurora, pentru că se temperează una pe alta şi se pun reciproc în lumină : pentru un adorator exclusiv al formei, există o mai dulce incertitudine decît aceea în care te aruncă vederea acestui spate, a acestor coapse îndoielnice, şi a acestor picioare, atît de fine şi atît de puternice, încît nu ştii dacă trebuie să le atribui lui Mercur, gata să-şi ia zborul, sau Dianei ieşind din baie ? Torsul e compus din monstruozităţile cele mai fermecătoare : pe piep-

tul plinuț al efebului apar în rotunjimea lor grațioasă și stranie sînii unei fragede fecioare. Privit dintr-o parte, ghicești, sub mușchii de o moliciune cu totul feminină, dantelațiile și coastele. Parcă te-ai afla în fața unui băiat : abdomenul e puțin cam prea plat pentru o femeie și prea rotund pentru un bărbat, iar tot aspectul corpului are ceva vaporos și nedefinit, imposibil de descris, dar care exercită o atracție cu totul deosebită. Théodore ar fi desigur un execelent model al acestui gen de frumusețe ; totuși găsesc că latura feminină predomină la el, și că aduce mai mult cu Salmacis decît cu Hermaphrodita din *Metamorfoze*.

Ciudat este că aproape nici nu mă gîndesc la sexul lui și că-l iubesc perfect împăcat cu mine însumi. Uneori încerc să mă conving cît de oribilă este dragostea mea — și pe un ton nemaipomenit de aspru ; dar nu sînt decît simple cuvinte pronunțate din vîrful buzelor — o argumentare a minții — pe care nu le simt : în realitate mi se pare că-i cel mai firesc lucru din lume și că oricine ar fi în locul meu ar face la fel.

Îl văd, îl aud vorbind sau cîntînd — cîntă admirabil — și gust o nespusă plăcere. Impresia de femeie, pe care mi-o face, e atît de puternică încît, într-o zi, în focul conversației, i-am spus, fără să vreau, „doamnă", ceea ce l-a făcut să rîdă într-un mod destul de forțat, după cum mi s-a părut.

Și dacă ar fi totuși femeie, ce motive ar avea să se travestească ? Nu pot să mi-o explic defel. Ca un cavaler foarte tînăr, foarte frumos și imberb să se deghizeze în femeie, se mai poate concepe ; i se deschid mii de uși, care altfel ar fi rămas închise cu îndărătnicie, și apoi *quiproquo*-ul îl poate băga în tot felul de aventuri încurcate și amuzante. Se poate răzbi în felul acesta pînă la o femeie supravegheată îndeaproape, și se poate forța norocul în dragoste, grație surprizei. Dar nu prea îmi dau seama ce poate cîștiga o frumoasă și tînără femeie cutreierînd țara în haine bărbătești, ea nu poate decît cel mult să piardă. O femeie n-ar trebui să renunțe în felul acesta la plăcerea de a fi curtată, de a asculta madrigale, de a fi adorată : ar putea renunța mai curînd la viață, și ar avea dreptate, căci ce-i viața unei femei fără toate acestea ? Nimic, sau

ceva mai rău decît moartea. Întotdeauna m-am mirat că femeile trecute de treizeci de ani, sau acele care au căpătat variolă, nu se aruncă de la înălțimea vreunei clopotnițe.

Cu toate acestea, un glas mai tare decît toate raționamentele îmi strigă că-i femeie, că pe ea am visat-o, că numai pe ea trebuie s-o iubesc, și că ea mă va iubi numai pe mine : da, ea este zeița cu priviri de vultur, cu mîini frumoase de regină care-mi zîmbește cu condescendență de pe tronul ei de nori. Mi s-a înfățișat deghizată astfel pentru a mă pune la încercare, pentru a vedea dacă o voi recunoaște, dacă ochii mei de îndrăgostit vor străbate vălurile în care s-a înfășurat, întocmai ca în acele povești miraculoase, în care zînele apar mai întîi sub chipul unor cerșetoare, apoi brusc se arată în podoabele de aur și pietre scumpe în toată splendoarea lor.

Te-am recunoscut, dragostea mea ! La vederea ta, mi-a zvîcnit inima în piept ca sfîntul Ioan în pîntecele sfintei Ana, cînd a văzut-o pe Fecioara Maria venind la ea ; o lumină strălucitoare s-a răspîndit în aer, am simțit o mireasmă ca de ambrozie divină, am zărit la picioarele tale o dîră de foc, și am înțeles îndată că nu ești o simplă muritoare.

Melodioasele sunete ale violei sfintei Cecilia, pe care îngerii le ascultă cu atîta încîntare, sînt aspre și discordante în comparație cu cadențele perlate care își iau zborul din gura ta ca un rubin : tinere Grații zîmbitoare dansează în jurul tău o horă perpetuă ; cînd treci prin pădure, păsărelele, ciripind, își apleacă micile lor capete pestrițe pentru a te vedea mai bine, și îți cîntă cele mai gingașe refrenuri ; luna, îndrăgostită — după ce și-a părăsit păstorul pentru tine — răsare mai devreme ca să te sărute cu buzele sale palide de argint ; vîntul se ferește ca nu cumva să șteargă de pe nisip delicata amprentă a adorabilelor tale picioare ; cînd te apleci deasupra fîntînii, fața apei devine mai netedă decît fața cleștarului, de teama de a nu face încrețituri și de a deforma oglindirea obrazului tău ceresc ; chiar și pudicele violete își deschid inimioarele și îți fac mii de grații ; fraga, geloasă, se ia la întrecere cu tine și încearcă să ajungă pînă la divina culoare roșie a buzelor tale ; imperceptibila musculiță zumzăie

vesel și te aplaudă bătînd din aripioare : întreaga natură te iubește și te admiră pe tine, o! cea mai frumoasă creație a ei.

Ah ! simt că trăiesc, pînă în momentul de față nu am fost decît un mort, iată-mă scăpat de sub linţoliu, și întinzînd din groapă mîinile mele uscate spre soare — culoarea albastră de spectru a dispărut. Sîngele îmi circulă acum repede prin vine. Înspăimîntătoarea tăcere care domnea în jurul meu s-a spart în sfîrșit. Bolta opacă și neagră care mă apăsa pe frunte s-a iluminat. Mii de glasuri misterioase îmi șoptesc la ureche, fermecătoare stele scînteiază deasupra capului meu și presară cu paiete de aur cărările sinuoase pe care umblu, margarete îmi surîd cu blîndețe și clopoțeii murmură numele meu, legănîndu-și limba, înțeleg o mulțime de lucruri pe care nu le-am înțeles pînă acum, descopăr afinități și simpatii minunate, pricep limbajul rozelor și al privighetorilor, și citesc cursiv cartea, pe care nu știam nici s-o silabisesc. Am recunoscut un prieten în bătrînul stejar venerabil, acoperit peste tot de vîsc și plante parazite, și mi-am dat seama că brebenocul, atît de melancolic și de gingaș, cu ochiul său mare și albastru, înecat totdeauna în lacrimi, nutrea demult pentru mine o pasiune discretă și reținută : e dragostea, dragostea care mi-a deschis ochii și mi-a dat cheia enigmei. Dragostea a coborît în fundul pivniței, pînă la inima mea, chircită și amorțită, înghețată de frig ; a luat-o de mînă și a urcat cu ea scara înțepenită și strîmtă care ducea afară. Toate ușile închisorii au fost deschise cu șperaclul, și pentru prima oară biata Psyche a ieșit din sinea mea, unde fusese închisă.

Viața mea a devenit alta. Respir prin plămînii altuia, glontele care l-ar răni pe el, m-ar ucide pe mine. Înainte de această zi fericită, eram aidoma acelor mohorîți idoli japonezi care-și privesc mereu pîntecele. Eram propriul meu spectator, publicul comediei pe care o jucam ; mă priveam trăind și-mi ascultam ritmul sacadat al inimii ca tic-tacul unei pendule. Asta a fost tot. Imaginile se oglindeau în ochii mei distrați, sunetele izbeau urechile mele neatente, dar nimic din lumea de afară nu ajungea pînă la inima mea. Oricine ar fi fost, nu-mi era necesară existența

lui : mă îndoiam de orice altă existenţă decît a mea, şi nici de ea nu eram sigur. Mi se părea că sînt singur în mijlocul universului şi tot restul era doar fum, închipuire, iluzii vane, aparenţe fugitive, destinate să populeze acest neant. Ce deosebire !

Dar dacă totuşi presentimentul meu mă înşală, dacă Théodore este într-adevăr bărbat, aşa cum crede toată lumea ! S-au mai văzut uneori asemenea frumuseţi minunate ; cînd eşti foarte tînăr, dai prilej unor asemenea iluzii. E un lucru la care nu vreau să mă gîndesc şi care m-ar înnebuni, grăuntele căzut ieri pe piatra sterilă a inimii mele a şi pătruns-o în toate sensurile cu miile sale de filamente ; s-a agăţat cu îndărătnicie de ea, şi ar fi imposibil să mai fie smulsă. Căci s-a şi transformat într-un copac care face flori şi frunze şi îşi răsuceşte în adîncimi rădăcinile vînjoase.

CAPITOLUL X

Frumoasa mea prietenă, aveai dreptate să mă abaţi de la proiectul pe care mi-l făcusem de a-i cunoaşte mai bine pe bărbaţi şi de a-i studia în profunzime, înainte de a-mi oferi inima unuia dintre ei. Am stins pentru totdeauna dragostea din sufletul meu, ba chiar şi posibilitatea de a iubi.

Biete fete ce sîntem ; crescute cu atîta grijă pentru fecioria noastră — împrejmuită de un triplu zid de precauţiuni şi reticenţe ! — nu sîntem lăsate să auzim nimic, să bănuim nimic, principala noastră ştiinţă constînd în a nu şti nimic ; ciudate mai sînt erorile în care trăim, şi perfide himerele care ne leagănă în braţele lor !

Ah ! Graciosa, blestemată fie clipa în care mi-a venit ideea travestirii ; la ce de-a orori, la ce de-a infamii, la ce de-a grosolănii am fost silită să fiu martoră ! ce tezaur de nevinovăţie castă şi preţioasă am risipit în scurt timp !

Era o noapte senină, cu lună, îţi aminteşti ? ne plimbam împreună în fundul grădinii, pe aleea tristă şi puţin frecventată, la capătul căreia se afla într-o parte statuia unui faun, cîntînd din flaut, cu nasul julit şi tot corpul acoperit de o lepră deasă de muşchi înnegrit, iar în cealaltă, o perspectivă simulată, desenată pe zid, şi pe jumătate ştearsă de ploaie. Prin frunzişul încă rar al carpenilor se vedeau pe-alocuri licărind stelele şi rotunjindu-se cosorul de argint. O mireasmă de tinere mlădiţe şi de plante proaspete ne venea de la straturile de flori, odată cu adierile molcome ale unui vîntuleţ ; o pasăre ascunsă ciripea o arie languroasă şi bizară ; noi, ca nişte fete adevărate, vorbeam de dragoste, de iubiţi, de căsătorie, de

frumosul cavaler pe care l-am văzut în timpul liturghiei ; schimbam între noi puținele noțiuni pe care le puteam avea fiecare despre oameni și despre lucruri ; tălmăceam într-o sută de feluri o frază auzită la întîmplare, a cărei semnificație ni se părea obscură și ciudată ; ne puneam mii de întrebări năstrușnice pe care numai cea mai perfectă inocență le poate imagina. Cîtă poezie primitivă, cîte naivități adorabile în aceste fugare discuții între două fetițe neroade ieșite în ajun din pension !

Tu, tu voiai ca iubit un tînăr cutezător și mîndru, cu mustăți și păr negru, cu pinteni mari, cu pene mari, cu o sabie mare, un fel de fanfaron îndrăgostit, și te prăpădeai după tot ce era eroic și triumfător : nu visai decît dueluri și escaladări, miracole de devotament, și bucuros ți-ai fi aruncat mănușa în groapa cu lei ca s-o ridice Esplandian al tău ; era foarte comic să vezi o fetiță — cum erai pe atunci — foarte blondă, foarte rușinoasă, slabă de te sufla vîntul, debitînd dintr-o răsuflare astfel de nobile tirade, cu aerul cel mai marțial din lume.

Eu, numai cu șase luni mai mare decît tine, eram cu șase ani mai puțin romanțioasă : un lucru mai ales mă intriga, acela de a ști ce-și spuneau bărbații între ei și ce făceau după ce părăseau saloanele sau sălile de teatru : presimțeam că în viața lor sînt multe lucruri obscure și nelalocul lor, ascunse cu grijă privirilor noastre, pe care noi ardeam să le cunoaștem ; uneori, pitită după vreo perdea, spionam de departe pe cavalerii care veneau pe la noi, și mi se părea că discern în atitudinea lor ceva abject și cinic, o nepăsare grosolană sau o preocupare crîncenă, pe care nu o mai vedeam în clipa cînd intrau, parcă ar fi lepădat-o ca prin vrajă pe pragul casei. Toți, atît cei tineri cît și cei bătrîni, mi se părea că au adoptat o mască convențională, sentimente convenționale și un mod de a vorbi convențional, atunci cînd se aflau în fața unor femei. Din colțul salonului, unde mă aflam într-un fotoliu, ținîndu-mă dreaptă ca o păpușă, fără să mă sprijin de spetează, tot învîrtind între degete buchetul de flori, ascultam, priveam ; deși stăteam cu ochii plecați, vedeam totul la dreapta, la stînga, înainte și înapoi ; ca ochii fa-

buloși de linx, ochii mei străbăteau zidurile și puteam spune ce se petrece în încăperea de alături.

Am mai observat că aveau un mod deosebit de a sta de vorbă cu femeile măritate ; în fața lor nu mai foloseau frazele discrete și politicoase, copilărește înflorite, pe care mi le adresau mie sau prietenelor mele ; în fața lor erau de o voie bună mai puțin forțată, se comportau mai puțin sobru și mai degajat, treceau repede de la reticențe și ocolișuri la o atitudine de depravat care știe că are de-a face cu o depravată ca și el : eram convinsă că exista între ei și ele un element comun, inexistent între noi, și aș fi dat orice să aflu în ce consta elementul acela.

Cu ce neliniște, cu ce furie și curiozitate ciuleam urechile și urmăream din ochi grupurile gălăgioase de tineri care rîdeau în gura mare și care, după ce se abăteau cîteva clipe din cercul lor, își continuau plimbarea, pălăvrăgind și aruncînd în dreapta și în stînga ocheade echivoce. Pe buzele lor răsfrînte de dispreț fluturau rînjete neîncrezătoare ; făceau impresia că-și bat joc de ceea ce ne spuseseră și că retractează complimentele precum și cuvintele de adorație cu care ne copleșiseră. Nu auzeam ce vorbeau, dar înțelegeam, după mișcarea buzelor, că pronunțau niște cuvinte dintr-o limbă necunoscută mie și pe care nimeni nu o mai folosise față de mine. Chiar și acei care avuseseră o înfățișare din cele mai umile și mai supuse, își înălțau capul, cu o nuanță foarte vădită de revoltă și de plictiseală, cu un suspin de ușurare, asemănător suspinului unui actor care a ajuns la capătul unei lungi tirade, scăpat fără voie din pieptul lui ; cînd ne părăseau, făceau o jumătate de întoarcere pe călcîie, energică și grăbită, care arăta satisfacția ascunsă că sînt eliberați de greaua corvoadă de a fi mondeni și curtenitori.

Aș fi dat un an din viața mea pentru a asculta măcar o dată conversația lor, fără să fiu văzută. Uneori, după anumite atitudini, după cîteva gesturi ferite, după unele priviri piezișe, înțelegeam că-i vorba de mine și că discutau sau de vîrsta mea sau de obrazul meu. Stăteam atunci ca pe cărbuni aprinși, cele cîteva cuvinte înăbușite, frînturile de fraze care ajungeau din cînd în cînd pînă la mine îmi stîrneau în gradul cel mai înalt curiozitatea,

pe care nu mi-o puteam satisface, și atunci mă năpădeau îndoielile și cele mai stranii nedumeriri.

De cele mai multe ori ceea ce se spunea mi-era în aparență favorabil, și nu asta mă emoționa, prea puțin mă sinchiseam dacă mă găseau frumoasă ; ceea ce aș fi vrut să aflu erau micile observații șoptite la ureche, urmate aproape totdeauna de rînjete prelungite și de ciudate clipiri din ochi ; iar ca să aud cele cîteva cuvinte spuse foarte încet în dosul unei perdele sau vreun ungher, aș fi părăsit, fără nici un regret, conversația cea mai sclipitoare și mai spumoasă.

Dacă aș fi avut un iubit, mi-ar fi plăcut foarte mult să știu cam cum vorbește el despre mine cu un alt bărbat și în ce termeni se laudă cu marele noroc care a dat peste el tovarășilor lui de chefuri, după ce i s-a urcat puțin vinul la cap și stă cu ambele coate pe masă.

Acuma știu și, la drept vorbind, sînt foarte supărată că știu. Așa se întîmplă întotdeauna.

Îmi venise o idee prostească, dar ce-a fost a fost, și nu poți uita ce-ai aflat. Nu te-am ascultat, scumpa mea Graciosa, și mă căiesc, dar nu dai totdeauna ascultare rațiunii, mai ales cînd îți vorbește printr-o gură atît de frumoasă ca a ta, căci nu știu de ce nimeni nu-și poate închipui că un sfat ca să fie înțelept, nu trebuie neapărat să iasă din gura unui bătrîn încărunțit — ca și cum faptul de a fi nerod timp de șaizeci de ani te-ar putea face isteț.

Dar toate acestea mă chinuiau din cale-afară, nu mai puteam îndura, mă perpeleam precum castanele pe jăratic. Mărul fatal se rotunjea în mijlocul frunzișului deasupra capului meu, și trebuia, desigur, să sfîrșesc prin a mușca din el, chiar de aveam să-l arunc apoi, dacă mi s-ar fi părut prea acru.

Am făcut întocmai ca blonda Eva, scumpa mea străbună, am mușcat din fructul oprit.

Murind unchiul meu — singura rudă care-mi mai rămăsese — și putînd astfel face tot ce voiam, am pus în aplicare ceea ce visam de multă vreme. Am luat, cu cea mai mare grijă, măsurile de rigoare pentru ca nimeni să nu-mi poată bănui sexul : învățasem cum să trag sabia și să scot pistolul, știam să încalec la perfecție și cu o în-

drăzneală de care puţini călăreţi erau capabili, am studiat atent modul de a purta mantia şi de a plesni din cravaşă şi, după cîteva luni, am reuşit să fac dintr-o fată, pe care lumea o găsea destul de drăguţă, un cavaler cu mult mai drăguţ, căruia nu-i lipsea nimic în afară de mustaţă. Convinsă că-mi şedea bine, am părăsit oraşul, hotărîtă să nu mă întorc decît după o experienţă din cele mai bogate.

Era singurul mijloc de a-mi clarifica îndoielile; dacă aş fi avut vreun amant, n-aş fi aflat mare lucru, sau, cel mult, m-aş fi ales cu nişte lămuriri incomplete, iar eu voiam să studiez bărbaţii pînă în adîncul sufletului lor, să-i cercetez fibră cu fibră, cu un bisturiu nemilos, să-i văd cu ochii mei, vii şi palpitînd, pe masa de disecţie; pentru aceasta trebuia să-i urmăresc cînd sînt singuri singurei acasă la dînşii, în pijama, să mă ţin după ei cînd se plimbă, cînd petrec în taverne — şi oriunde aiurea. Aşa deghizată cum eram, puteam intra pretutindeni, fără a fi observată, nimeni nu se ascundea faţă de mine, toţi dădeau la o parte orice rezervă şi orice constrîngere, ascultam confidenţe; făceam şi eu false mărturisiri pentru a auzi altele adevărate. Vai! Femeile cunosc bărbaţii doar din romane, dar nu cunosc adevărata lor fire.

Te apucă spaima cînd te gîndeşti — dar cine se gîndeşte? — cît de puţin ştim noi din viaţa şi comportarea acelora care par să ne iubească şi cu care ne vom căsători. Existenţa lor reală ne este absolut necunoscută, de parcă ar fi nişte locuitori de pe Saturn sau de pe vreo altă planetă, aflată la o sută de milioane de leghe de sfera noastră sublunară; s-ar zice că fac parte dintr-o altă specie: nu există nici cea mai slabă legătură intelectuală între cele două sexe; virtuţile unuia sînt viciile celuilalt, şi ceea ce stîrneşte admiraţia faţă de bărbaţi face de rîs femeile.

Cît despre noi, viaţa noastră e limpede şi poate fi pătrunsă dintr-o singură privire. E foarte uşor să fim urmărite de acasă pînă la pension, de la pension pînă acasă; ce facem noi nu este un mister pentru nimeni, fiecare poate vedea nereuşitele noastre desene lucrate cu estompa, buchetele noastre în acuarelă, compuse dintr-o pansea şi un trandafir cît o varză, cu cozile prinse elegant într-o panglică de o culoare delicată; papucii, pe care-i brodăm pentru onomastica taţilor sau a bunicilor noştri nu au

în ei nimic ocult, nimic îndoielnic. Sonatele și romanțele le executăm cu toată răceala dorită. Ne ținem strîns lipite de fusta mamei și, la ora nouă, sau cel mai tîrziu zece, ne băgăm în pătuțurile noastre de un alb imaculat, așezate în fundul unor chilii curățele și discrete, unde sîntem zăvorîte cu grijă și sechestrate pînă a doua zi dimineața. Cea mai trează și mai pizmașă susceptibilitate nu ar găsi nimic care s-o irite.

Cristalul cel mai limpede nu are transparența unei asemenea vieți.

Cel care ne ia în căsătorie știe ce-am făcut din clipa în care am fost înțărcate și chiar mai înainte de asta, dacă vrea să împingă cercetările pînă-ntr-acolo. Viața noastră nu e viață, e un fel de vegetare, trăim ca mușchiul și ca florile ; umbra glacială a tulpinei materne plutește în jurul nostru, bieți boboci de trandafiri înăbușiți, care nu îndrăznim să ne deschidem. Principala noastră sarcină e să ne ținem foarte drept, foarte țeapăn, să fim bine încorsetate, să stăm cu ochii cuviincios lăsați în jos, și să întrecem în imobilitate și rigiditate manechinele și păpușile pe arcuri.

Ne este interzis să deschidem gura, să luăm parte la o conversație în alt mod decît răspunzînd da sau nu cînd sîntem întrebate. Dacă cineva vrea să spună un lucru interesant, sîntem îndată trimise să ne facem exercițiile la harpă sau la clavecin, iar profesorii noștri de muzică nu au, nici unul, mai puțin de șaizeci de ani, și toți prizează îngrozitor de mult tabac. Modelele agățate pe pereți în camerele noastre au o anatomie foarte vagă și foarte ștearsă. Zeii Greciei, pentru a se prezenta într-un pension de domnișoare, au grijă să cumpere în prealabil de la negustorii de haine vechi niște redingote foarte largi, din acelea cu mai multe gulere suprapuse, și de a porunci să li se facă niște gravuri în puncte, în care apar cu niște mutre de portari sau de birjari, devenind astfel cu totul inapți să ne înflăcăreze imaginația.

Vrînd să ne împiedice să fim romanțioase, reușesc să facă din noi niște idioate. Timpul rezervat educației noastre nu-i folosit ca să învățăm ceva, ci ca să ne împiedice să învățăm ceva.

Sîntem realmente prizoniere — cu trupul și spiritul nostru ; dar un tînăr, liber să facă se vrea, care iese din casă dimineața și se întoarce a doua zi dimineața, plin de bani, care cîștigă mereu alții și-i risipește după pofta inimii, cum ar putea justifica el folosirea timpului ? care bărbat ar vrea să-i spună iubitei sale ce a făcut în timpul zilei și, mai ales, în timpul nopții ? Nici unul, nici măcar acei care se bucură de cea mai bună reputație.

Am trimis calul și veșmintele la o mică fermă a mea, care se află la oarecare distanță de oraș. Acolo m-am îmbrăcat, am încălecat și am plecat, nu fără o ciudată strîngere de inimă. Nu regretam nimic, nu lăsam pe nimeni în urmă, nici rude, nici prieteni, nici un cîine, nici o pisică ; și cu toate acestea eram tristă, aproape că-mi venea să plîng ; ferma, în care fusesem doar de vreo cinci sau șase ori, nu prezenta un interes deosebit pentru mine, nu-mi era dragă, și nu aveam pentru ea slăbiciunea pentru anumite locuri care-ți dă nu știu ce emoție cînd trebuie să le părăsești, totuși am întors de vreo două, trei ori capul să văd încă o dată, de departe, trîmba ei de fum albastru ce se urca între arbori.

Căci acolo, împreună cu rochiile și fustele mele, îmi lăsasem și titlul de femeie ; în camera în care-mi făcusem toaleta, am părăsit cei douăzeci de ani de viață, ani care nu aveau să mai conteze și care nu mă mai priveau. Pe ușă s-ar fi putut scrie : „Aici zace Madeleine de Maupin", deoarece, de fapt, eu nu mai eram Madeleine de Maupin, ci Théodore de Sérannes, și nimeni nu avea să mă mai strige pe dulcele meu nume de Madeleine.

Cutia în care-mi băgasem rochiile, inutile de azi înainte, mi se părea a fi sicriul imaculatelor mele iluzii ; eram bărbat, sau, cel puțin, aveam aparență de bărbat : tînăra fată murise.

Cînd n-am mai zărit deloc vîrfurile castanilor care înconjoară ferma, mi s-a părut că nu mai sînt eu, ci o alta, iar faptele mele din trecut, de care-mi mai aminteam, mi se păreau faptele unei persoane străine la care aș fi asistat, sau ca un început de roman, pe care n-am apucat să-l citesc pînă la sfîrșit.

Mi se trezeau în minte mii de nimicuri, a căror naivitate copilărească îmi stîrnea un zîmbet îngăduitor și puțin ironic uneori, ca zîmbetul unui tînăr libertin care ar asculta confidențele arcadiene și pastorale ale unui licean dintr-a treia; iar toate purtările mele copilăroase de fetiță și apoi de fată tînără veneau după mine în fuga mare, pe marginea drumului, făcîndu-mi mii de semne de prietenie și trimițîndu-mi sărutări din vîrful degetelor lor albe și subțiri, acum cînd ne despărțeam pentru totdeauna.

Am dat pinteni calului ca să scap de aceste emoții enervante; la dreapta și la stînga mea, copacii goneau îndărăt, dar ceata nebunatică, zumzăind mai tare decît un roi de albine, apăruse pe aleile laterale și mă striga: Madeleine! Madeleine!

Plesnind gîtul calului cu o puternică lovitură de cravașă, acesta își dublă viteza. Părul aproape că-mi zbura orizontal îndărătul capului, mantia luase aceeași poziție și faldurile ei erau parcă sculptate în piatră, atît de tare goneam; cînd am privit înapoi, am văzut, ca un nouraș alb, departe la orizont, pulberea ridicată în aer de copitele calului.

M-am oprit puțin.

Într-un tufiș de măceș, pe marginea drumului, am văzut mișcîndu-se ceva alb, și un glăscior limpede și dulce ca argintul îmi pătrunse în ureche:

— Madeleine, Madeleine, unde pleci atît de departe? Eu sînt virginitatea ta, draga mea, de aceea și rochia, și coronița, și pielea mea sînt albe. Dar tu, de ce porți cizme, Madeleine? Știam că ai un picior foarte drăguț. Cizme! pantaloni bufanți! o pălărie mare, cu pană! parcă ai fi un cavaler care pleacă la război! De ce sabia asta lungă care îți izbește și îți învinețește coapsa? Ești cam ciudat echipată, Madeleine, și nu prea știu dacă trebuie să te însoțesc.

— Dacă ți-e frică, draga mea, întoarce-te acasă, să-mi stropești florile și să ai grijă de porumbei. Dar, să știi că în fond nu ai dreptate, ai fi mai în siguranță sub veșmintele acestea de stofă groasă decît în ale tale, de văl și de in. Cizmele mele nu lasă să se vadă dacă am un picior

drăguț, sabia o am ca să mă apăr, și pana care fîlfîie la pălărie are drept scop să sperie privighetorile care ar veni să-mi îngîne la ureche false cîntece de dragoste.

Mi-am văzut de drum, dar mi s-a părut că recunosc în suspinele vîntului ultima frază din sonata pe care o învățasem pentru onomastica unchiului meu, iar într-un trandafir cu petalele desfăcute, care-și înălța corola deasupra unui zid scund, modelul trandafirului cel mare după care am făcut atîtea acuarele ; trecînd prin fața unei case, am zărit unduindu-se la o fereastră fantoma perdelelor mele. Tot trecutul meu părea că s-a agățat de mine ca să-mi taie calea și să mă oprescă să-mi făuresc un alt viitor.

Ezitam ; de vreo două, trei ori era să mă întorc.

Dar mica năpîrcă albastră a curiozității îmi șuiera foarte încet la ureche cuvinte perfide, îmi spunea : „Mergi înainte, înainte, Théodore, e o ocazie bună ca să te instruiești ; dacă nu ai să înveți acum, nu ai să știi niciodată nimic. Vrei să oferi nobila-ți inimă, la întîmplare, celui dintîi ins care ți se va părea cinstit și îndrăgostit de tine? Bărbații sînt plini de extraordinare secrete, Théodore !"

Am pornit din nou, în galop.

Pantalonii bufanți îmi acopereau doar picioarele, nu aveam și curajul celor care-i poartă, nu mă simțeam în apele mele, ba chiar mă trecu un fior de spaimă — ca să spun lucrurilor pe nume — într-un loc întunecos al pădurii ; auzind o împușcătură trasă de un braconier, eram cît pe-aci să leșin. Dacă ar fi fost un hoț, nici pistoalele de la șold și nici formidabila mea sabie nu mi-ar fi fost de nici un folos. Dar, puțin cîte puțin, m-am deprins și nu am mai dat nici o atenție unor asemenea întîmplări.

Soarele cobora încetișor la orizont, ca un lustru de teatru care e lăsat în jos după ce s-a terminat reprezentația. Iepuri și fazani traversau drumul în răstimpuri ; umbrele se alungeau și depărtările căpătau nuanțe roșietice. O parte a cerului era de un violet estompat, care se pierdea treptat, o alta avea culoarea lămîilor și a portocalelor ; păsărelele nocturne se puseră pe cîntat, și din pădure veneau o mulțime de zgomote ciudate ; slaba lumină care mai rămăsese se stinse și ea, și se făcu întuneric, mai ales în dreptul umbrelor aruncate de copaci. Eu,

care nu ieşisem seara niciodată singură, m-am pomenit deodată la ora opt, noaptea, în plin codru. Îţi dai seama, Graciosa mea, ce-a însemnat asta pentru mine, care muream de frică dacă ajungeam la capătul grădinii ? Mă apucă din nou spaima şi inima îmi zvîcnea să se spargă ; deodată am zărit — cu o nespusă plăcere — cum apar şi licăresc în spatele unui dîmb luminile oraşului spre care mă îndreptam. Văzînd acele puncte strălucitoare asemenea unor mici stele terestre, îmi dispăru toată teama. Mi se părea că aceste nepăsătoare lumini erau ochii deschişi ai prietenilor care vegheau asupra mea.

Calul nu era mai puţin mulţumit decît mine şi adulmecînd un dulce parfum de grajd, mai plăcut pentru el decît toate miresmele margaretelor şi fragilor de pădure, alergă întins spre hotelul *Lion-Rouge*.

O lumină galbenă radia prin geamlîcul cu chenar de plumb al hanului, a cărui firmă de tinichea se legăna la dreapta şi la stînga, şi gemea ca o femeie bătrînă, căci începuse să bată un vînt rece. Am dat calul în grija rîndaşului şi am intrat în bucătărie.

Un şemineu enorm deschidea, în fund, o gură roşie şi neagră, înghiţind la fiecare îmbucătură cîte o legătură de vreascuri, iar de o parte şi de alta a suportului metalic pentru buşteni, doi cîini, stînd în coadă, şi aproape tot atît de mari cît un stat de om, se lăsau dogoriţi de flăcări, cu cea mai mare nepăsare faţă de tot ce se întîmpla în jurul lor, mulţumindu-se să-şi ridice puţin labele şi să scoată un fel de suspin de cîte ori simţeau că li-i prea cald ; dar cu siguranţă că ar fi preferat să se preschimbe în tăciuni decît să se dea îndărăt cu un pas.

Păreau că nu prea se bucură de sosirea mea ; degeaba i-am mîngîiat de cîteva ori pe cap spre a lega cunoştinţă; îmi aruncau pe sub sprîncene nişte priviri care nu promiteau nimic bun. Lucru ce mă miră, căci de obicei animalele mă întîmpină cu simpatie.

Hangiul se apropie ca să mă întrebe ce-aş dori pentru masa de seară.

Era un ins burduhănos, cu nasul roşu, ceacîr, şi cu un zîmbet slinos ce i se lăţea pe faţă pînă la urechi. La fiece vorbă pe care o rostea, îşi dezvelea două rînduri de dinţi

ascuțiți și depărtați unul de altul ca la căpcăuni. De șold îi atîrna un cuțit mare de bucătărie, cu un aspect îndoielnic, părînd a avea tot felul de întrebuințări. După ce-i spusesem ce vreau, se îndreptă spre unul dintre cîini și îi trase un picior. Cîinele se ridică și porni spre un fel de roată, în care intră cu o mutră jalnică și morocănoasă, aruncîndu-mi cîte o căutătură plină de mustrări. Văzînd apoi că nu era cazul să spere că va scăpa, începu să învîrtească roata și, prin urmare, și frigarea în care se afla înfipt puiul pentru cina mea. Mi-am făgăduit să-i arunc resturile ca să-l răsplătesc pentru oboseală și, în așteptarea mesii, am început să-mi plimb privirile prin bucătărie.

Grinzi late de stejar vrîstau plafonul, toate erau de o culoare brun-închisă și înnegrite de fumul din vatră și de lumînări. Pe polițe străluceau în umbră farfurii de cositor mai deschise la culoare decît argintul și oale de faianță albă, cu floricele albastre. De-a lungul pereților, numeroase șiruri de cratițe, bine frecate, semănau destul de mult cu anticele scuturi care se văd agățate în șiraguri de-a lungul galerelor grecești sau romane (iartă-mi, Graciosa, măreția epică a acestei comparații). Vreo două slujnice grase trebăluiau în jurul unei mese lungi cu veselă și furculițe : muzica pe care o făceau era mai plăcută ca oricare alta, căci leșinam de foame, și auzul stomacului devenise mai fin decît cel al urechii. La urma urmei, în pofida gurii de pușculiță și a dinților de fierăstrău ai patronului, hanul arăta destul de corect și de vesel ; chiar dacă zîmbetul hangiului s-ar fi mărit cu un stînjen, iar dinții i s-ar fi lungit de trei ori și s-ar fi făcut de trei ori mai albi, tot nu aș fi avut poftă să plec de acolo, întrucît ploaia începuse să bată în geamuri și vîntul să urle ; nu cunosc nimic mai lugubru decît gemetele ce se aud într-o noapte întunecoasă și ploioasă.

Îmi trecu prin cap un gînd care mă făcu să surîd, și anume că nimănui din lumea asta nu i-ar fi venit ideea să mă caute acolo. Într-adevăr, cine ar fi putut presupune că micuța Madeleine — în loc să doarmă în patul ei cald, cu veioza de alabastru la căpătîi, cu un roman sub pernă, vegheată de camerista din odaia alăturată, gata să-i vină

oricînd în ajutor la cea mai mică spaimă nocturnă — se leagănă pe un scaun de pai, într-un han de țară, la douăzeci de leghe de casă, cu picioarele băgate în cizme, sprijinite pe suportul din fața șemineului, și cu mîinile micuțe ținute, în chip trufaș, la subțiori ?

Da, Madeleine nu stă — ca prietenele sale — cu cotul sprijinit leneș pe marginea balconului, între zorelele și iasomiile de la fereastră, ca să urmărească franjurile violete ale orizontului de la marginea cîmpiei, sau vreun nouraș de culoarea trandafirului, rotunjit de adierile din luna mai. Ea nu a tapisat cu petale de crin palate de sidef pentru a-și adăposti himerele ; n-a îmbrăcat, ca voi, frumoase visătoare, vreo fantomă vană cu toate perfecțiunile imaginabile : a vrut să-i cunoască pe bărbați înainte de a se oferi unuia dintre ei ; a părăsit totul, frumoasele rochii de catifea și de mătase în culori strălucitoare, colierele, brățările, păsărelele și florile ; a renunțat, în mod voluntar, la adoratori, la complimente și ploconeli, la buchete de flori, la madrigale, la plăcerea de a fi considerată mai frumoasă și mai elegant îmbrăcată decît voi, a renunțat la dulcele ei nume de femeie — la tot ce-a fost — și a plecat, singură, curajoasa fată, să învețe, cutreierînd lumea, marea știință a vieții.

Dacă lumea ar ști toate astea, ar spune că Madeleine e nebună. Ai spus-o chiar tu, draga mea Graciosa, dar adevăratele nebune sînt acelea care-și lasă inimile furate de oricine ar fi și aruncă sămînța iubirii la întîmplare, pe pietre și pe stînci, fără a ști dacă va da naștere unui singur spic măcar.

O, Graciosa ! niciodată nu m-am gîndit, fără să mă treacă fiorii, că aș putea iubi pe cineva nedemn de mine ! că mi-aș putea dezvălui sufletul, în toată goliciunea lui, în fața unor ochi impuri, să las să pătrundă un profan în sanctuarul inimii mele ! că aș putea lăsa undele mele limpezi să curgă un timp împreună cu un val noroios ! Oricît de desăvîrșită ar fi apoi despărțirea, rămîne totdeauna puțin din mîlul acela, și pîrîul nu poate să-și mai recapete transparența de odinioară.

Să te gîndești că un bărbat te-a sărutat, că te-a atins, că ți-a văzut corpul, că poate să spună : e așa sau altmin-

teri, că are un semn în cutare loc, că inima ei simte în felul acesta, că plînge auzind de una şi rîde auzind de alta, că visează la anume lucruri, că se poate lăuda : „am în portofelul meu o pană de la aripa himerei mele" ; „în inelul acesta sînt împletite cîteva fire din părul ei" ; „o parte din inima ei se află în această scrisoare" ; că-l mîngîia în felul acesta, iar cuvîntul ei obişnuit cînd devenea tandră era... !

Ah ! Cleopatra, te înţeleg acum de ce porunceai dimineaţa să fie ucis amantul cu care-ţi petrecuseşi noaptea. Sublimă cruzime, pentru care, altădată, nu aveam destule cuvinte de ocară ! O, mare voluptoasă, cît de bine cunoşteai firea omenească şi cîtă înţelepciune se ascundea în această barbarie ! Nu voiai ca vreo fiinţă vie să divulge misterele din culcuşul tău ; acele cuvinte de dragoste ce-şi luau zborul de pe buzele tale, nu mai trebuia să le repete nimeni. În felul acesta iluzia ta rămînea pură. Experienţa nu mai putea distruge, părticică cu părticică, fermecătoarea fantomă pe care ai legănat-o în braţe. Ai găsit că-i mai bine să te desparţă de el o bruscă lovitură de topor decît un îndelungat dezgust. Într-adevăr, e un supliciu să-ţi vezi bărbatul ales dezminţind, în fiece clipă, ideea pe care ţi-ai făcut-o despre el ; să descoperi în caracterul lui mii de meschinării nebănuite ; să-ţi dai seama că acela care ţi s-a părut atît de frumos prin prisma dragostei este în realitate foarte urît, şi că acela pe care l-ai luat drept un adevărat erou de roman nu este, la urma urmei, decît un burghez prozaic care se încalţă cu papuci şi se îmbracă în halat de casă.

Nu am puterea Cleopatrei, şi, dacă aş avea-o, mi-ar lipsi desigur curajul să mă servesc de ea. Astfel încît, neputînd şi nevoind să se taie capul amanţilor mei după ce coboară din pat — şi nefiind nici dispusă a îndura ceea ce îndură celelalte femei — trebuie să chibzuiesc de două ori înainte de a mă hotărî să aleg vreunul ; ba, mai bine ar fi să chibzuiesc chiar de trei ori, dacă-mi va veni pofta să-mi iau un amant, lucru de care — după cele ce-am văzut şi auzit — mă îndoiesc foarte ; doar dacă voi întîlni în vreun ţinut fericit o inimă ca a mea, cum se spune în romane, o inimă virgină şi pură care să nu fi iubit nici-

odată și care să fie capabilă de a iubi în adevăratul înțeles al cuvîntului, ceea ce nu este prea ușor de găsit.

Intrară mai mulți cavaleri în han, vijelia și întunecimea nopții împiedicîndu-i să-și continue drumul. Erau toți tineri, cel mai în vîrstă, cu siguranță că nu avea peste treizeci de ani ; după veșminte aparțineau clasei de sus, și, de nu ar fi fost veșmintele, dezinvoltura și insolența lor ar fi dovedit-o îndeajuns. Unul sau doi aveau figuri mai interesante ; ceilalți aveau, într-un grad mai mic sau mai mare, o anume jovialitate brutală, o bonomie și o nepăsare obișnuite între bărbați, dar de care se leapădă îndată ce se află în prezența noastră.

Dacă ar fi bănuit că tînărul gingaș care moțăia pe scaunul din fața șemineului nu era cîtuși de puțin ceea ce părea a fi, ci o tînără fată, „ceva extra", cum spun ei, desigur, ar fi schimbat repede tonul, și i-ai fi văzut numaidecît umflîndu-și pieptul și împăunîndu-se. S-ar fi apropiat de mine cu o mulțime de reverențe, cu picioarele cambrate, coatele în afară, și cu un zîmbet care s-ar fi prelins pe ochi, pe gură, pe nas, pe păr, pe toată înfățișarea lor ; ar fi îndulcit fiece cuvînt de care s-ar fi folosit, și ar fi vorbit numai în fraze catifelate și satinate ; la cea mai mică mișcare a mea, s-ar fi arătat gata să se întindă pe jos în chip de covor, de teamă ca neregularitățile dușumelei să nu-mi supere picioarele delicate ; toate mîinile s-ar fi întins să mă sprijine ; jilțul cel mai moale ar fi fost așezat pe locul cel mai bun ; dar eu păream a fi un băiat drăguț și nu o fată drăguță.

Îți mărturisesc că, văzînd cît de puțină atenție îmi dau, era cît pe-aci să-mi pară rău după fustele mele. Din vreme în vreme, întîmplîndu-mi-se să uit că port haine bărbătești, mă simțeam de-a dreptul jignită, și, ca să nu mă apuce pandaliile mă străduiam să mă conving că nu se cunoaște că sînt femeie.

Stăteam acolo, fără să scot un cuvînt, cu brațele încrucișate, părînd a mă uita foarte atent la puiul care căpăta nuanțe din ce în ce mai rumene și la nenorocitul de cîine pe care îl deranjasem într-un mod atît de neplăcut și care se zbătea în roata lui ca o droaie de draci înghesuiți în același agheasmatar.

Cel mai tînăr din grup se apropie de mine și mă bătu pe umăr, ceea ce, pe Dumnezeul meu, m-a durut destul de tare : am scos un scurt țipăt involuntar ; el mă întrebă dacă n-aș prefera să iau cina împreună cu ei decît de unul singur, știut fiind că se bea mai bine în societate. I-am răspuns că-mi face o deosebită plăcere, la care n-aș fi îndrăznit să mă gîndesc, și că primesc cu multă bucurie invitația. Tacîmurile noastre fură puse alăturea, și luarăm loc la masă.

Cîinele, gîfîind, după ce hăpăise în trei înghițituri un enorm blid cu apă, își reluă locul față în față cu celălalt cîine care stătea nemișcat parcă ar fi fost de porțelan ; aveau noroc, întrucît printr-un har cu totul deosebit al cerului, noii veniți nu ceruseră pui fripți.

Aflai, din unele frînturi care le scăpaseră, că se duceau la curte, care pe atunci se afla la ***, unde aveau să întîlnească alți prieteni de-ai lor. Le spusei că sînt un băiat de familie bună, că am absolvit universitatea și că mă duc la niște rude din provincie, că am apucat-o pe drumul școlarilor, adică pe cel mai lung drum posibil. Asta îi făcu să rîdă, și, după cîteva aluzii cu privire la înfățișarea mea nevinovată și candidă, mă întrebară dacă am o amantă. Le-am răspuns că nu știu de așa ceva, ceea ce i-a făcut să rîdă cu și mai mare poftă. Sticlele se schimbau cu repeziciune una după alta ; deși avui grijă să-mi las paharul mai tot timpul plin, mă cam încălzisem ; nu uitasem însă ținta urmărită, astfel că îndreptai discuțiile asupra femeilor. Nu mi-a fost deloc greu, deoarece bărbații, cînd se îmbată, după teologie și estetică vorbesc cu cea mai mare plăcere despre femei.

Tovarășii mei de chef nu erau tocmai beți, rezistau la băutură ; dar intraseră în niște încîlcite și nesfîrșite controverse morale, și își puseră, fără jenă, coatele pe masă. Ba unul dintre ei își încolăci brațul în jurul taliei groase a uneia dintre slujnice și își bîțîia capul în semn de mare dragoste ; un altul se jura că va crăpa pe loc, ca o broască rîioasă, căreia i se dă să prizeze tabac, dacă Jeannette nu-i dă voie să-i tragă cîte un sărut pe fiecare din cele două mere, mari și roșii, care-i serveau de obraji. Și Jeannette, ca să nu crape omul ca o broască rîioasă, s-a grăbit să i

le ofere, ba chiar nu l-a împiedicat să-şi strecoare mîna, printre faldurile basmalei, pînă în valea asudată dintre sîni, foarte slab păzită de o cruciuliţă de aur, şi — numai după o scurtă discuţie pe şoptite — o lăsă să ia farfuria de pe masă.

Erau totuşi oameni de la curte, oameni cu maniere elegante, şi dacă nu i-aş fi văzut cu ochii mei, cu siguranţă că niciodată nu m-aş fi gîndit să-i învinuiesc de asemenea familiarităţi cu slujnicele dintr-un han. Probabil că se despărţiseră nu demult de nişte amante fermecătoare, după ce le-au făcut cele mai frumoase jurăminte din lume ; niciodată nu mi-ar fi venit ideea că va trebui să-i recomand amantului meu să nu-şi murdărească, pe obrajii vreunei paceaure, buzele pe care aveam să i le sărut eu.

Secătura părea că gustă cu atîta plăcere sărutul, de parcă ar fi îmbrăţişat pe Philis sau pe Oriane ; fusese un sărut zgomotos, aplicat cu străşnicie şi convingere, care lăsase în urma lui două pete albe şi umede pe obrazul aprins al damicelii ; ea le şterse cu dosul mîinii cu care abia spălase vasele. Nu cred că netrebnicul i-a dat vreodată un sărut atît de spontan şi de drăgăstos neprihănitei zeiţe a inimii sale ! După toate aparenţele, asta era şi părerea lui, deoarece îl auzii spunînd — cu glasul scăzut, dînd din mînă a lehamite :

— La naiba cu femeile slăbănoage şi marile sentimente !

Concluzia părea a fi pe placul adunăturii, căci toţi dădură din cap în semn de aprobare.

— Pe cinstea mea, spuse un altul, continuîndu-şi gîndurile, în toate mă paşte nenorocul. Domnilor, trebuie să vă fac o mărturisire, sub pecetea celui mai mare secret, că eu — cel care vă vorbeşte — în clipa de faţă am o iubită.

— O ! o ! făcură toţi ceilalţi. O iubită ! dar e ceva cît se poate de trist. Şi ce faci cu iubita aia ?

— E o femeie cinstită, domnilor, nu rîdeţi, domnilor ! la urma urmei de ce nu aş avea şi o femeie cinstită ? Ce, am spus ceva caraghios ? Ei, tu de colo, am să-ţi trîntesc ceva în cap dacă nu termini.

— Bine, spune mai departe !

— E nebună după mine, are un suflet, cel mai frumos suflet din lume, mă pricep eu la așa ceva, cel puţin tot atît de bine ca la cai, și vă garantez că sufletul ei e de prima calitate. Ce sentimente nobile, ce elanuri, ce acte de devotament, ce sacrificii, ce rafinamente de tandrețe, e tot ce poţi să-ţi imaginezi mai sublim, dar nu prea are sîni, ba chiar nu are deloc, abia se văd, ca la o fetiță de cincisprezece ani. E destul de drăguță de altfel, are mîini fine, piciorul mic, dar are prea mult spirit și prea puțină carne, îmi vine s-o las în plata Domnului. De ce naiba nu ne putem băga în pat cu spiritul. Sînt tare nenorocit, plîngeţi-mă, dragii mei prieteni. Şi, înduioșat din pricina nenumăratelor pahare de vin pe care le înghițise, începu să plîngă cu lacrimi fierbinți.

— Jeannette te va consola de nefericirea de a te băga în pat cu silfidele, îi spuse vecinul său, umplîndu-i paharul : din sufletul ei, atît de compact, s-ar mai putea ciopli niște corpuri şi pentru alte femei, și are la carne de-ai putea îmbrăca scheletul a trei elefanți !

O, femeie pură și nobilă ! dacă ai ști ce povestește despre tine, într-o cîrciumă, în fața unor persoane necunoscute — fără a se gîndi ce spune — bărbatul pe care tu îl iubești mai mult decît orice, căruia i-ai jertfit totul ! Cum te dezbracă fără rușine, și te oferă cu obrăznicie goală-goluță privirilor de beţivi ale camarazilor săi, pe cînd tu stai undeva, tristă, cu bărbia în mînă, cu ochiul aţintit spre drumul pe care trebuie să se întoarcă !

Dacă ar veni cineva să-ţi spună că iubitul tău, în mai puţin de douăzeci și patru de ore după ce v-ați despărțit, face curte unei mizerabile slujnice, și că s-a înțeles cu ea să petreacă noaptea împreună, ai jura că e imposibil, nu ţi-ar veni să crezi ; abia ai da crezare, chiar dacă ai vedea cu ochii tăi şi ai auzi cu urechile tale. Şi totuşi acesta-i adevărul !

Conversaţia, cea mai smintită și mai deșănţată conversaţie din lume, mai dură un timp, dar, prin toate exagerările caraghioase și glumele adesea scabroase, străbătea sentimentul real și profund de desăvîrșit dispreţ pentru femeie. Am învățat mai mult în seara aceea decît citind douăzeci de căruțe cu cărți ale moraliștilor.

Enormele și nemaipomenitele lucruri pe care le auzeam îi dădeau obrazului meu o nuanță de tristețe și o încruntare de care și-au dat seama ceilalți comeseni, și pe care au încercat, cu amabilitate, să mi-o risipească; dar veselia nu se mai lipea de mine. Bănuiam eu că bărbații nu erau așa cum apăreau în fața noastră, dar nu credeam că există chiar o atît de mare diferență între ceea ce sînt și masca lor. Eram la fel de surprinsă pe cît eram de dezgustată.

Spre a lecui o fată de romantism — pentru vecii vecilor — nu i-aș dori decît o jumătate de oră de asemenea conversație — efectul ei ar întrece toate mustrările materne.

Unii se lăudau că pot avea cîte femei vor, e destul doar să le spună un singur cuvînt; alții făceau schimb de rețete pentru procurarea de amante, sau descriau tactica de urmat pentru asedierea uneia virtuoase; alții își băteau joc de femeile ai căror amanți erau, și se proclamau cei mai veritabili imbecili de pe pămînt fiindcă s-au înhăitat cu astfel de lepădături. Nici unul dintre ei nu dădea două parale pe iubire.

Iată, prin urmare, ce gînduri ascund ei sub atîtea frumoase aparențe! Cine ar spune-o, cînd îi vezi cît sînt de umili, de slugarnici, gata la orice? Ei! dar după ce-au ieșit victorioși, cum își mai înalță dumnealor capul, cu ce îndrăzneală și cu ce obrăznicie își pun talpa cizmelor pe fruntea pe care înainte o adorau de la distanță, în genunchi! cum se mai răzbună ei pentru trecătoarea lor înjosire! cum te silesc să plătești scump politețea lor! și cu cîte injurii te copleșesc pentru că au obosit făcîndu-ți madrigale! Ce furie de turbați în tot ce spun și gîndesc! ce lipsă de eleganță în maniere și ținută! S-au schimbat complet, evident, nu în favoarea lor! Oricît de departe am mers cu presupunerile, am rămas mult în urma realității.

Ideal, floare albastră cu inima de aur, perlată de rouă, care te deschizi sub cerul de primăvară la suflarea boarei înmiresmate a visurilor molatece, rădăcinile fibroase ale tulpinei tale, de o mie de ori mai despletite decît cosițele de mătase ale zînelor, pătrund în adîncul sufletului

nostru cu miile sale de capete păroase pentru a soarbe din cea mai pură substanță ; o, floare atît de dulce și atît de amară, tu nu poți fi smulsă fără ca inima să nu sîngereze pînă în ungherele sale cele mai ascunse, și fără ca, pe tija frîntă, să nu se ivească picături roșii care, căzînd una cîte una în lacul format de lacrimile noastre, ne folosesc să măsurăm trecerea orelor — ce înaintează anevoie, împleticindu-se — în timpul priveghiului nostru la căpătîiul Iubirii muribunde.

Ah ! floare blestemată, cum creșteai în inima mea ! crenguțele tale se înmulțeau mai repede decît urzicile printre ruini. Micile privighetori veneau să bea din caliciul tău și să cînte la umbra ta : fluturi de diamant, cu aripi de smarald și ochi de rubin, zburau și dansau în jurul gingașelor tale pistiluri acoperite de o pulbere de aur ; roiuri de albine aurii sorbeau din mierea-ți otrăvită, fără a bănui ceva ; himerele își strîngeau aripile de lebădă și își încrucișau ghearele de leu pe frumosul lor piept, ca să se odihnească lîngă tine. Arborele Hesperidelor nu fusese mai bine păzit ; silfidele culegeau lacrimile picurate din stele în caliciile crinilor și te udau în fiecare noapte cu magicele lor stropitoare. Plantă a idealului, mai toxică decît arborele veninos din Antile sau cel din Malaezia, în pofida florilor tale înșelătoare și a otrăvii care se respiră odată cu parfumul tău, ce greu îmi vine să te dezrădăcinez din inima mea ! Nici cedrul din Liban, nici baobabul gigantic, nici palmierul înalt de o sută de coți nu ar putea, toate laolaltă, să umple locul pe care-l ocupai tu singură, mică floare albastră cu inima de aur.

În sfîrșit, cina se termină și ne pregăteam să mergem la culcare ; dar, cum eram tocmai de două ori atîția oameni cîte paturi se aflau în han, urma să se odihnească mai întîi jumătate din noi, și apoi cealaltă jumătate, sau să ne culcăm cîte doi într-un pat. Lucrul era cît se poate de simplu pentru ceilalți, dar nu era deloc simplu pentru mine ; anumite protuberanțe pe care le ascundeau destul de bine cazaca și vesta, o biată cămașă le-ar fi lăsat să se vadă în toată condamnabila lor rotunjime, și nu eram deloc dispusă să-mi trădez *incognito*-ul în favoarea vreunuia dintre domnii aceștia, care în acea clipă mi se păreau

niște adevărați monștri — și pe care mai apoi i-am văzut ca niște băieți de treabă, valorînd cel puțin atît cît și ceilalți inși din speța lor.

Acela cu care trebuia să împart patul era beat, dar cu oarecare moderație. Se aruncă pe saltea, lăsînd să-i atîrne un picior și o mînă, și adormi îndată, cuprins — nu de somnul drepților — ci de un somn atît de adînc încît dacă îngerul judecății de apoi i-ar fi suflat din trîmbiță la ureche, tot nu s-ar fi trezit. Somnul acesta mă mai scoase puțin din încurcătura în care mă aflam ; nu lepădai decît vesta și cizmele, apoi trecui peste corpul adormitului și mă întinsei pe cearceaf în partea dinspre perete.

Mă aflam deci culcată alături de un bărbat ! Ca început nu era rău ! Mărturisesc că, în ciuda perfectei mele stăpîniri de sine, simțeam o emoție ciudată și tulbure. Situația era atît de stranie, atît de neobișnuită, încît abia mă puteam convinge că nu visez. Vecinul meu dormea dus, iar eu n-am putut închide ochii toată noaptea.

Era un tînăr de vreo douăzeci și patru de ani, cu un obraz destul de frumos, avea gene negre și o mustață aproape blondă ; șuvițele lungi de păr îi curgeau în jurul capului ca valurile de apă din albia răsturnată a unui rîu, o ușoară roșeață se strecura sub pielița obrajilor săi palizi ca un nor sub luciul apei, buzele îi erau pe jumătate întredeschise și surîdeau vag și galeș.

Mă ridicai într-un cot și stătui așa vreme îndelungată, privindu-l la lumina tremurătoare a unei lumînări al cărei seu se topise aproape de tot — cursese formînd cercuri groase în jurul ei — și a cărei feștilă era încărcată cu negre ciupercuțe de funingine.

Ne despărțea un spațiu destul de mare. El dormea chiar la marginea extremă a patului ; eu mă aruncasem, dintr-un surplus de precauție, tocmai la cealaltă margine.

Desigur, ceea ce auzisem nu era de natură să mă predispună la tandrețe și la voluptate — mi-era groază de bărbați. În același timp, eram mai tulburată și mai nervoasă decît ar fi trebuit să fiu : trupul meu nu împărtășea aversiunea spiritului atît cît ar fi trebuit. Inima îmi zvîcnea, mi se făcuse cald, și oricum m-aș fi sucit, nu-mi găseam locul.

În han domnea tăcerea cea mai deplină, se auzea numai din cînd în cînd pocnetul surd pe care-l făcea un cal, izbind cu piciorul în pămînt, sau picăturile de apă care cădeau prin hornul șemineului pe cenușă, făcînd plici! plici! Feștila, arzînd pînă la capăt, lumînarea se stinse, fumegînd.

Se lăsă o întunecime deasă, ca o perdea, între noi doi. Nu poți să-ți închipui ce efect a avut asupra mea dispariția subită a luminii. Mi se părea că totul s-a sfîrșit și că nu voi mai vedea limpede în viața mea. Mă cuprinse o clipă dorința să mă scol; dar ce-aș fi făcut? Era abia ora două noaptea, toate luminile erau stinse și nu puteam rătăci ca o fantomă într-un local necunoscut. Silită să rămîn locului, așteptam să se facă ziuă.

Mă întinsesem pe spate, cu mîinile încrucișate sub cap, încercînd să mă gîndesc la ceva, dar gîndurile îmi reveneau la unul și același lucru, anume: că stăteam culcată lîngă un bărbat. Eram atît de frămîntată de dorințe, încît la un moment dat, aș fi vrut să se trezească și să observe că sînt femeie. Fără îndoială, vinul pe care-l băusem, deși în cantitate mică, nu era străin de această idee năstrușnică, dar nu mă puteam împiedica să mă întorc mereu la ea. Eram gata să întind mîna spre el, ca să-l trezesc și să-i spun cine sînt. Un fald al cuverturii, care-mi opri brațul, fu pricina că nu mi-am realizat intenția; am avut timpul necesar să reflectez; și, pe cînd îmi desprindeam brațul, bunul-simț, pe care-l pierdusem în întregime, îmi reveni, dacă nu pe de-a-ntregul, cel puțin în măsura necesară ca să-mi recapăt stăpînirea de sine.

N-ar fi fost foarte ciudat ca o femeie frumoasă și mîndră ca mine, care aș fi vrut să cunosc zece ani un bărbat înainte de a-i da mîna să mi-o sărute, să mă fi oferit, pe un mizerabil pat de han, primului venit?! Pe legea mea că eram cît pe-aci s-o fac.

O înfierbîntare subită, un clocot al sîngelui poate să înfrîngă pînă în halul ăsta cele mai sublime hotărîri? glasul trupului e mai tare decît glasul spiritului? Ori de cîte ori orgoliul meu își îndreaptă răbufnirile lui spre cer pentru a-l coborî pe pămînt, îi pun în fața ochilor aminti-

rea acestei nopți. Încep să-mi însușesc părerea bărbaților : ce bagatelă mai e și virtutea femeilor ! și de ce puțin depinde ea, Dumnezeule !

A, în zadar vrei să-ți desfaci aripile, sînt îngreunate de prea mult noroi ; trupul e o ancoră care ține legat sufletul de pămînt : oricît de mult și-ar întinde pînzele în bătaia vîntului celor mai înalte idei, vasul rămîne nemișcat, parcă toate remorcele Oceanului s-ar fi agățat de chila sa. Natura se amuză să ne joace asemenea feste sarcastice. Cînd vede un gînd cățărîndu-se pe orgoliul său ca pe o coloană, și cît pe-aci să ajungă cu capul la cer, ea șoptește licoarei roșii să grăbească pasul și să se înghesuie la poarta arterelor ; comandă tîmplelor să zvîcnească, urechilor să țiuie, și iată că te apucă amețeala în fața ideii trufașe : toate imaginile se amestecă și se confundă, pămîntul pare a se clătina ca fundul unei bărci pe vreme de furtună, cerul se învîrtește și stelele dansează șarabanda : buzele, care nu rosteau decît maxime austere, se întind ca pentru un sărut ; brațele, atît de hotărîte să respingă, se moleșesc, se fac mai suple, se înfășoară pe după gît mai calde decît o eșarfă. Adaugă la aceasta boarea unei respirații în părul tău, și totul e pierdut. Uneori nici nu-i nevoie de atîtea : un miros de frunziș venit de pe cîmp, care-ți intră prin fereastra întredeschisă, vederea a două păsărele cioc în cioc, o margaretă care se deschide, un vechi cîntec de dragoste pe care ți-l amintești fără voie și pe care-l repeți fără a-i înțelege sensul, un vînt căldicel care te tulbură și te îmbată, moliciunea patului sau a divanului, una din aceste împrejurări ajunge : chiar și singurătatea camerei tale te face să te gîndești că ar fi mai bine în doi și că nu s-ar putea găsi un cuib mai fermecător pentru tot felul de plăceri. Perdelele trase, înserarea, liniștea, totul te duce la gîndul fatal care te atinge în trecere cu perfidele sale aripi de porumbel, și care gîngurește cu gingășie zburînd în jurul tău. Țesăturile în atingere cu pielea, par a te mîngîia și se lipesc drăgăstos cu faldurile de-a lungul trupului tău. În astfel de clipe, tînăra fată își deschide brațele în fața primului lacheu cu care se află singură ; filozoful lasă pagina

neterminată, și, cu capul vîrît în gulerul mantiei, aleargă în mare grabă la cea mai apropiată curtezană.

Nu-l iubeam, desigur, pe bărbatul care-mi provoca o tulburare atît de ciudată. El nu avea alt farmec decît acela de a nu fi femeie, și, în starea în care mă aflam, era destul. Un bărbat, ființa asta atît de misterioasă de care sîntem ferite cu atîta grijă, animalul acesta straniu, despre care știm prea puțin, demonul sau zeul acesta, singurul care poate realiza toate visele noastre de voluptate vagă în care primăvara ne leagănă somnul, singurul gînd care preocupă de la vîrsta de cincisprezece ani !

Un bărbat ! Ideea confuză a plăcerii plutea în capul meu îngreunat. Chiar puținul pe care-l știam îmi aprindea dorința. O arzătoare curiozitate îmi da brînci să clarific odată bănuielile care mă tulburau și-mi reveneau fără încetare în minte. Soluția problemei era pe pagina următoare : nu aveam decît s-o întorc, cartea era lîngă mine. Un cavaler destul de frumos, un pat destul de strîmt, o noapte destul de întunecoasă ! o tînără fată căreia i s-au urcat la cap cele cîteva pahare de șampanie. Ce îmbinare suspectă ! Ei bine, toate astea s-au soldat într-un mod cît se poate de onest, adică fără nici un rezultat.

Pe peretele pe care mă uitam țintă, începui să disting, în întunecimea mai puțin deasă, locul ferestrei ; geamurile deveneau mai puțin opace și lumina cenușie a dimineții, care se strecura prin ele, le redădea transparența ; cerul se lumina puțin cîte puțin : se făcea ziuă. Nu poți să-ți închipui ce plăcere mi-a făcut palida rază pe culoarea verde a serjului de Aumale care înconjura gloriosul cîmp de bătaie unde virtutea mea triumfase asupra dorințelor ! Mi se părea că era cununa mea de învingătoare.

În ce-l privește pe tovarășul meu de pat, el căzuse de-a dreptul jos.

Mă ridicai, îmi aranjai la repezeală ce-aveam pe mine și alergai la fereastră ; o deschisei, boarea matinală mă învioră.

Ca să mă pieptăn, mă așezai în fața oglinzii, și fui uimită de paloarea obrazului meu, pe care-l credeam purpuriu.

Ceilalți intrară să vadă dacă mai dormeam, și îl împinseră cu piciorul pe prietenul lor care, cînd se trezi, nu se miră prea mult că se afla acolo unde era.

S-au pus șeile pe cai și am pornit la drum. — Dar destul pentru ziua de azi : pana mea nu mai scrie și nu am poftă s-o ascut ; am să-ți povestesc altădată celelalte aventuri ale mele ; în așteptare, iubește-mă cum te iubesc, Graciosa, pe drept cuvînt numită astfel, și, după cele ce ți-am istorisit, să nu-ți faci o părere prea proastă despre virtutea mea.

CAPITOLUL XI

Multe lucruri sînt plicticoase ; e plicticos să dai înapoi banii pe care ți i-a împrumutat cineva și pe care te-ai obișnuit să-i consideri ai tăi ; e plicticos să mîngîi azi femeia pe care ai iubit-o ieri ; e plicticos să te duci într-o vizită la ora prînzului și să afli că stăpînii sînt plecați de o lună la țară ; e plicticos să faci un roman și e mai plicticos să-l citești ; e plicticos să ai un coș pe nas și buzele crăpate în ziua cînd te duci să-ți vezi idolul inimii ; e plicticos să porți cizme poznașe care să zîmbească pavajului din toate încheieturile lor și mai ales să umbli fără un chior în buzunar ; e plicticos să fii portar ; e plicticos să fii împărat ; e plicticos să fii tu, și chiar să fii un altul ; e plicticos să mergi pe jos pentru că te dor bătăturile, să călărești pentru că îți jupoi pielea de pe antiteza părții din față, în poștalion pentru că totdeauna se găsește vreun burduhănos care să-și facă pernă din umărul tău, cu pachebotul pentru că din pricina răului de mare vomiți pînă ce nu mai rămîne nimic din tine ; e plicticos să trăiești iarna pentru că tremuri de frig și vara pentru că transpiri ; dar lucrul cel mai plicticos din lume, fără doar și poate, este o tragedie — în afară de cazul cînd e dramă sau comedie.

Tragedia îmi face realmente greață. Ce poate fi mai neghiob și mai stupid ? Acei tirani vînjoși cu glas de taur, care măsoară scena de la o culisă la alta, mișcîndu-și brațele păroase parcă ar fi aripile unei mori de vînt, băgați în ciorapi de culoarea pielii, nu sînt ei niște jalnice contrafaceri ale lui Barbă-Albastră sau ale lui Moșu ? Fanfaronadele lor ar face să pufnească de rîs pe oricine s-ar putea menține treaz.

Îndrăgostitele nefericite nu sînt mai puțin ridicole. E o adevărată distracție să te uiți la ele cum înaintează pe scenă, îmbrăcate în negru sau în alb, cu părul pe umeri ca o salcie plîngătoare, cu mînecile care înconjoară — jelind parcă — încheieturile mîinilor, cu trupul gata s-o zbughească din corset ca un sîmbure strîns între degete ; ele îți lasă impresia că, odată cu pantofii lor de satin trag și pardoseala după ele ; iar atunci cînd încearcă să exprime prin gesturi largi înfocata lor pasiune, își aruncă înapoi trena cu o ușoară mișcare a tocului. Dialogul compus aproape exclusiv din oh-uri și ah-uri, pe care le cotcodăcesc făcînd roata ca un păun, este o peltea plăcută la înghițit și ușor de digerat. Prinții lor sînt de asemenea foarte încîntători ; numai că sînt puțin cam întunecați și melancolici, ceea ce dealtfel nu-i împiedică să fie cei mai buni camarazi din lume.

Cît despre comedia menită să îndrepte moravurile — și din fericire, se achită cît se poate de prost de această datorie — găsesc că predicile părinților și pisălogeala unchilor sînt tot atît de plictisitoare la teatru ca și în realitate. Nu sînt de părere să se sporească la dublu numărul proștilor, reprezentîndu-i ; sînt și așa destul de mulți, slavă Domnului, și nu-i nici un pericol să le dispară semințía. De unde nevoia de a se face portretul cuiva care are un rît de porc sau o mutră de bou, ori să culegi prostiile gogonate ale unui mitocan, pe care l-ai da afară dacă ți-ar intra în casă ? Imaginea unui pedant ridicol este tot atît de puțin interesantă ca și pedantul însuși, și chiar dacă e văzut în oglindă, tot pedant rămîne. Un actor care ar reuși să imite la perfecție atitudinile și manierele unui cîrpaci nu m-ar amuza mai mult decît un cîrpaci în carne și oase.

Dar există și un teatru care-mi place, teatrul fantastic, extravagant, imposibil, în care onestul spectator ar fluiera fără milă de la prima la ultima scenă, deoarece n-ar pricepe o iotă.

E straniu teatrul acesta : în locul lămpilor cu ulei luminează licuricii, la pupitru e un scarabeu care bate măsura cu antenele. Greierele își cîntă partitura ; privighetoarea este prim-flautist ; silfi mărunți, ieșiți din floarea de mazăre, țin contrabasuri din coajă de lămîie între pi-

cioarele lor drăguțe, mai albe decît ivoriul, și, încordîndu-și brațele, mișcă arcușuri făcute din genele Titaniei pe coarde din fire de pînză de păianjen ; peruca micuță cu trei ciocane de pe capul scarabeului-șef de orchestră tremură de plăcere, împrăștiind în jurul ei o pulbere luminoasă — atît de dulce i se pare armonia și atît de bine executată uvertura.

O cortină din aripi de fluturi, mai subțire decît pojghița de sub coaja oului, se ridică încet după cele trei bătăi de rigoare. Sala e plină de suflete de poeți, așezate pe scaune de sidef și care privesc spectacolul prin picături de rouă, montate pe pistiluri de aur ale unor crini — binoclurile lor.

Decorurile nu seamănă cu nici un fel de alt decor ; țara pe care o reprezintă este mai puțin cunoscută decît America înainte de descoperire. Paleta pictorului celui mai generos nu are nici jumătate din culorile cu care sînt împestrițate : totul e zugrăvit în tonuri bizare, nemaipomenite ; cenușiul verde, cenușiul albastru, ultramarinul, lacuri galbene și roșii sînt împrăștiate cu duiumul.

Cerul de un albastru verzui e zebrat de lungi dîre galbene și arămii ; în planul al doilea, copăcei subțiratici și plăpînzi își leagănă frunzișul rar, de culoarea trandafirului veșted ; depărtările, în loc de a se îneca în ceața lor azurie, sînt dimpotrivă, de cel mai frumos și mai limpede verde, iar ici și colo se nalță spirale de fum auriu. O rază rătăcită se agață de frontonul unui templu ruinat sau de săgeata unui turn. Orașe, cu o puzderie de clopotnițe, piramide, domuri, arcade, balustrade, sînt așezate pe coline și se oglindesc în lacuri de cristal ; copaci înalți cu frunza lată, tăiată adînc de foarfeca zînelor, își împletesc în mod inextricabil trunchiurile și ramurile pentru a alcătui culisele. Norii de pe cer se adună grămadă deasupra vîrfurilor de arbori ca o fulguire deasă de zăpadă, iar prin interstițiile ei se văd scînteind ochii piticilor și ai gnomilor, rădăcinile lor întortocheate pătrunzînd în pămînt ca degetele unui gigant. Ciocănitoarea le lovește ritmic cu ciocul ei de corn, și șopîrle de smarald se încălzesc la soare pe mușchiul din jur.

Ciuperca privește spectacolul cu pălăria pe cap, ca o obraznică ce este, iar vioreaua, micuță cum e, se ridică în

vîrful piciorușelor, între două fire de iarbă, și cască ochii albaștri ca să-l vadă trecînd pe erou.

Căldărașul și cîneparul apleacă vîrful crengilor pe care se află ca să poată sufla actorilor rolurile.

Prin ierburile mari, printre înalții scaieți purpurii și brusturii cu frunze de catifea, șerpuiesc ca niște năpîrci de argint rîuri strînse din lacrimile cerbilor încolțiți ; din loc în loc se văd strălucind în gazon anemonele, care par niște picături de sînge, și margaretele care se fudulesc cu cununa de perle de pe cap — cunună cum poartă numai adevăratele ducese.

Personajele nu aparțin nici unei epoci și nici unei țări, ele vin și pleacă fără să se știe ce și cum, nu mănîncă, nici nu beau, nu se statornicesc nicăieri și nu au nici o meserie, nu posedă pămînt, rente, case ; rareori îi vezi ducînd o lădiță plină de diamante mari cît oul de porumbel ; cînd merg, nu pricinuiesc căderea unei singure picături de apă din vîrful vreunei flori și nu stîrnesc un singur firicel de praf de pe drum.

Veșmintele lor sînt cele mai extravagante și mai fantastice de pe lume. Pălării ascuțite ca niște clopotnițe, cu borurile largi ca umbrelele chinezești și pene nemăsurat de mari, smulse din coada vreunei păsări a paradisului sau a vreunui fenix ; cape vărgate în culori țipătoare, veste de catifea și brocart, lăsînd să se vadă, prin tăieturile mînecilor cu ceapraz de aur, căptușeala de satin sau din fire de argint ; pantaloni bufanți umflați ca baloanele ; ciorapi de un roșu aprins, cu margini brodate, pantofi cu toc înalt și rozete mari, săbiuțe înguste, cu vîrful în sus, cu mînerul în jos, împodobite cu găitane și panglici — asta în ce privește bărbații. Femeile nu sînt mai puțin ciudat înzorzonate.

Desenele lui Della Bella și ale lui Romain de Hooge ne pot da o idee despre caracterul gătelilor lor : rochii bogate, fluturînd, cu pliuri mari ce strălucesc ca un piept de turturică și reflectă toate nuanțele schimbătoare ale curcubeului, mîneci largi de unde ies alte mîneci, gulere de dantelă, ajurată din loc în loc, care urcă mai sus de cap pentru a-i servi de cadru, corsete pline de funde și de broderii, eghileți, giuvaieruri bizare, egrete din pene de bîtlan, co-

liere de perle mari, evantaie din coadă de păun cu oglinjoare la mijloc, papucei fără călcîi, patine, ghirlande de flori artificiale, paiete, tul țesut cu fir metalic, fard, alunițe artificiale, și tot ce poate adăuga puțin rafinament și picanterie unei toalete de teatru.

Nu se poate preciza dacă gustul acesta e englezesc, sau german, sau franțuzesc, sau turcesc, sau spaniol, sau tătăresc ; are însă cîte ceva din toate, luînd din fiecare țară ceea ce e mai grațios și mai caracteristic, Actorii îmbrăcați astfel pot spune tot ce vor, fără ca nimic să nu-i pară cuiva neverosimil. Fantezia poate să năvălească din toate părțile, stilul să-și desfășoare în voie solzii săi pestriți, ca o năpîrcă ce se încălzește la soare ; cele mai exotice *concetti* să-și deschidă, fără teamă, ciudatele lor calicii, răspîndind în jur parfum de ambră și mosc. Nimic nu se împotrivește, nici locul, nici numele, nici costumul.

Ce lucruri amuzante, fermecătoare spun ! Nu, acești frumoși actori nu se vor preta să-și contorsioneze gura și să-și holbeze ochii pentru a da drumul degrabă unei tirade de efect — urlînd ca actorii de dramă ; cel puțin ei nu fac impresia unor muncitori care lucrează cu bucata, a unor boi înjugați la o treabă, nerăbdători s-o termine ; n-au obrazul tencuit cu cretă și vopsea roșie de grosimea unui deget ; nu poartă pumnale de tinichea, și nu țin în rezervă sub cazacă o bășică de porc umplută cu sînge de găină ; ei nu tîrîie aceeași zdreanță pătată de ulei de-a lungul unor acte întregi.

Ei vorbesc, fără să se pripească, fără să ridice glasul, ca niște oameni care-ți țin o tovărășie plăcută și nu dau mare importanță la ceea ce spun : îndrăgostitul își face declarația în fața iubitei cu aerul cel mai indiferent din lume, lovindu-și din cînd în cînd coapsa cu vîrful mănușii albe sau îndreptîndu-și manșeta de dantelă a pantalonilor. În timpul acesta, doamna scutură nepăsătoare roua de pe buchetul de flori, și face spirite cu confidenta sa ; amorezul nu prea se sinchisește cum s-o îmbuneze pe crudelă : treaba lui e să-i curgă din gură perle — ciorchine de perle — și tufe de trandafiri, să semene cu toată generozitatea prețioase pietre poetice, ba uneori se dă chiar la fund și-l lasă pe autor să-i facă curte iubitei sale. El nu

știe ce-i gelozia și e din fire foarte împăciuitor. Cu ochii ridicați spre decorul care înfățișează cerul, așteaptă cu amabilitate ca poetul să termine de spus ce-i trece prin capul plin de fantezie, ca să-și continue rolul, reluîndu-și locul în genunchi.

Totul se înnoadă și se deznoadă cu o admirabilă nepăsare ; efectele nu au nici o cauză și cauzele nu au efecte ; personajul cel mai spiritual e acela care spune cele mai multe nerozii ; cel mai nerod spune lucrurile cele mai spirituale ; tinerele fete exprimă niște păreri care ar face să roșească cea din urmă curtezană ; curtezanele debitează maxime moralizatoare. Se succed, una după alta, nemaipomenite aventuri, fără a se da vreo explicație ; nobilul părinte sosește tocmai din China, într-o joncă de bambus, numai pentru a recunoaște o fetiță răpită ; zeii și zînele nu fac altceva decît să urce și să coboare în mașinile lor. Acțiunea se scufundă deodată în apa mării, sub domul de topaz al valurilor, și se desfășoară pe fundul oceanului, prin păduri de corali și de madrepori, de unde se ridică la cer pe aripile ciocîrliei și ale grifonului. Dialogul este foarte universal ; leul ia parte la dialog printr-un oh ! sau ah ! exprimat cu vigoare ; zidurile vorbesc prin crăpăturile lor, și, dacă cineva are vreo poantă, o ghicitoare sau un calambur de plasat la repezeală, atunci poate întrerupe scena cea mai interesantă : capul de măgar al lui Bottom e tot atît de bine venit ca și capul blond al lui Ariel ; sub toate formulele se vădește spiritul autorului ; iar toate contradicțiile nu sînt decît tot atîtea fațete care le reflectă sub diferite aspecte, adăugîndu-le culorile prizmei.

Acest talmeș-balmeș și dezordinea aparentă, la urma urmei reușesc să redea mult mai exact viața reală, cu manifestările ei capricioase, decît drama de moravuri pregătită în modul cel mai minuțios. Orice om cuprinde în sinea lui întreaga umanitate și, scriind ce-i vine în minte, reușește mai bine decît copiind, cu lupa în mînă, ceea ce se află în afara lui.

O, ce familie frumoasă ! tineri romanțioși, îndrăgostiți, subrete îndatoritoare, bufoni caustici, valeți și țărani naivi, regi blajini, ale căror nume sînt ignorate de istorici și al

căror regat e trecut cu vederea de geografi ; bufoni spanioli în haine pestrițe, clovni cu replici prompte și istețe, care fac niște uluitoare tumbe ; voi, prin a căror gură zîmbitoare se exprimă liberul capriciu, pe voi vă iubesc și vă ador cel mai mult : Perdita, Rosalinda, Celie, Pandarus, Parolles, Silvio, Léandru și ceilalți, figuri fermecătoare, atît de false și atît de reale, care, pe aripile bălțate ale nebuniei se ridică deasupra realității vulgare, și prin care poetul simbolizează bucuria, melancolia, iubirea și visul său cel mai intim sub aparențele cele mai frivole și mai nestînjenite.

În teatrul acesta, scris pentru zîne, și care trebuie jucat sub clar de lună, există o piesă care mă încîntă în mod deosebit ; e o piesă cu un caracter atît de nomad, atît de hoinar, a cărei intrigă e atît de vaporoasă și personajele atît de bizare încît autorul însuși, neștiind ce titlu să-i dea, i-a zis *Cum vă place*, denumire elastică și care se potrivește la orice.

Citind această piesă stranie, te simți transportat într-o lume necunoscută, despre care ai tocmai o vagă amintire : nu mai știi dacă ești viu sau mort, dacă visezi sau dacă ești treaz ; grațioase făpturi îți surîd suav și îți aruncă, în treacăt, binețe amicale ; te simți atît de emoționat și de tulburat cînd le vezi, ca și cum, la primul colț de drum te-ai fi întîlnit pe neașteptate cu idealul tău sau ți-ar fi apărut brusc în față fantoma primei tale iubite, pe care o uitaseși. Curg pîraiele, murmurînd gemete pe jumătate înăbușite ; vîntul clatină bătrînii copaci ai străvechii păduri deasupra capului bătrînului duce exilat, suspinînd și compătimindu-l, și cînd Jacques melancolicul își lasă doleanțele sale filozofice s-o ia la vale pe firul apei, odată cu frunzele de salcie, ți se pare că tu ești cel care vorbește, și că gîndurile cele mai ascunse și mai obscure din mintea ta ți se dezvăluie și se luminează.

O, tinere fiu al viteazului cavaler Rowland de Boys, atît de năpăstuit de soartă ! nu mă pot împiedica să nu fiu gelos pe tine ; tu mai ai încă un slujitor credincios, pe bunul Adam, moșneagul atît de verde — deși neaua părului îi încunună capul. Ești surghiunit, dar cel puțin ai luptat și ai ieșit victorios ; hapsînul tău frate ți-a luat toată

averea, dar Rosalinda ți-a oferit lanțul de la gîtul ei ; ești sărac, dar ești iubit ; ți-ai părăsit patria, dar fiica prigonitorului tău te urmează peste mări și țări.

Întunecații Ardeni își deschid, ca să te primească, brațele încărcate de frunziș ; blînda pădure ți-a pregătit în fundul grotelor sale mușchiul cel mai mătăsos, ca să-ți faci culcuș ; ea își apleacă bolțile peste creștetul tău, ca să te apere de ploaie și soare ; te plînge cu lacrimile izvoarelor și suspinele puilor de căprioară și ale cerbilor care boncăluiesc printre arbori ; îți oferă stîncile sale drept pupitre pe care să-ți compui scrisorile amoroase ; îți împrumută spinii mărăcinișurilor ca să le agăți și poruncește scoarței mătăsoase a plopilor să se lase scrijelată de vîrful stiletului tău cînd vrei să gravezi inițiala Rosalindei.

O ! ce-ar fi dacă oricine ar putea să aibă ca tine, Orlando, o pădure umbroasă unde să se retragă și să se izoleze cu suferința lui, iar la capătul unei alei să-și întîlnească iubita pe care — deși deghizată — s-o recunoască numaidecît ! Dar, vai ! în lumea sufletească nu se găsesc Ardeni înverziți, ci numai în grădina poeziei cresc și se deschid acele floricele capricioase și sălbatice al căror parfum te face să uiți totul. Oricîte lacrimi am vărsa, ele nu se adună în acele frumoase cascade argintii ; oricîte suspine am scoate, nici un ecou binevoitor nu-și dă osteneala să ni le trimită înapoi împodobite cu asonanțe și *concetti*. Zadarnic agățăm sonete de țepii tuturor mărăcinilor, niciodată Rosalinda nu le va strînge, degeaba scrijelăm în scoarța copacilor inițialele iubitei !

O ! păsări ale cerului, împrumutați-mi fiecare cîte o pană, tu, rîndunico, și tu, vulture, tu, pasăre colibri, și tu, pasărea stîncilor, vreau să-mi fac o pereche de aripi pentru a zbura cît mai sus și cît mai repede în regiuni necunoscute, unde să nu întîlnesc nimic care să amintească memoriei mele de cetatea celor vii, unde să uit că sînt eu, și să trăiesc o viață stranie și cu totul nouă, undeva, mai departe decît America, mai departe decît Africa, mai departe decît Asia, mai departe decît cea mai îndepărtată insulă din lume, dincolo de oceanul de gheață, dincolo de polul unde tremură aurora boreală, în impalpabila împărăție spre care zboară divinele creații ale poeților și prototipurile supremei frumuseți.

Cum să mai suport banalele discuţii din cercuri şi saloane după ce te-am auzit vorbind pe tine, scînteietorule Mercutio, ale cărui cuvinte ţîşnesc ca o ploaie de aur şi de argint din nori, ca un joc de artificii sub un cer presărat cu stele ? Palidă Desdemona, ce plăcere mai pot gusta după romanţa salciei, ascultînd orice muzică terestră ? Ce femeie nu pare urîtă alături de Venus, pe care voi, sculptori ai antichităţii, aţi zămislit-o — ca mari poeţi ce sînteţi — în strofe de marmură ?

Ah ! cu toate că, în exaltarea mea, eram gata să strîng la piept lumea palpabilă, în lipsa alteia, simt că am venit pe lume din greşeală, că viaţa nu-i făcută pentru mine, că mă respinge ; nu pot întreprinde nimic : pe orice drum o iau, mă rătăcesc ; aleea netedă şi cărarea dintre stînci tot spre prăpastie mă duc. Dacă vreau să-mi iau zborul, aerul se îngroaşă în jurul meu, şi rămîn încremenit, cu aripile întinse, fără să le pot închide. Nu pot nici să merg, nici să zbor ; cînd sînt pe pămînt mă atrage cerul, cînd sînt în cer mă cheamă pămîntul ; în văzduh, crivăţul îmi smulge penele ; jos, pietricelele îmi rănesc picioarele. Tălpile mele sînt prea gingaşe pentru cioburile de sticlă ale realităţii : deschiderea aripilor e prea strîmtă ca să planez deasupra lucrurilor, şi să mă ridic, urcînd din rotire în rotire, pînă în azurul profund al misticismului, pînă la vîrfurile inaccesibile ale iubirii eterne ; sînt cel mai nefericit hipogrif, cea mai jalnică încropeală de bucăţi eterogene care a existat vreodată de cînd marea iubeşte luna şi femeile îşi înşală bărbaţii : monstruoasa Himeră — ucisă de Belerofon — cu obrazul de virgină, labele de leu, corpul de capră şi coada de dragon, era un animal de cea mai simplă îmbinare pe lîngă mine.

În pieptul meu firav s-au cuibărit laolaltă visările — presărate cu violete — ale unei tinere fete pudice şi patimile nestăpînite ale unei curtezane în plină orgie: dorinţele mele pornesc, aidoma leilor, după ce şi-au ascuţit ghearele în umbra pădurii şi caută ceva de devorat ; gîndurile mele, mai febrile şi mai neliniştite decît caprele, aleargă spre crestele cele mai primejdioase ; ura mea, umflată de otravă, îşi răsuceşte — ca un şarpe — în noduri inextricabile încreţiturile sale care şi-au pierdut solzii

și se tîrîie anevoie prin șanțurile lăsate de roțile căruțelor și prin rîpi.

E un straniu ținut sufletul meu, un ținut înfloritor și splendid în aparență, dar mai îmbibat de miasme putregăite și vătămătoare decît ținutul Batavia : cea mai slabă rază de soare ce atinge noroiul stîrnește puzderie de reptile și țînțari ; mari lalele galbene, nagasare și flori de angsoka acoperă fastuos scîrnave hoituri. Roza înamorată își întredeschide buzele stacojii și, surîzînd, își arată dințișorii de rouă unei privighetori curtenitoare, care-i recită madrigale și sonete : e nespus de fermecător ! dar pot paria pe o sută contra unu că jos, în tufiș, prin iarbă, o broască rîioasă hidropică se tîrăște pe labele sale șchioape, lăsînd în urma ei o dîră albicioasă : balele.

Iată niște izvoare mai limpezi și mai transparente decît diamantul cel mai pur ; dar e mai bine pentru tine să scoți apă stătută din mocirlă, de sub un strat de papură putrezită și în care zac cîini înecați decît să-ți cufunzi cupa în undele acestor izvoare. Căci în fundul lor e ascuns un șarpe care se învîrtește în jurul lui însuși cu o înspăimîntătoare repeziciune, împroșcîndu-și veninul.

Ai semănat grîu, și-au răsărit crini de pădure, măselariță, neghină și palida cucută cu crengile coclite. În locul rădăcinii pe care ai îngropat-o în pămînt, vezi, de-a dreptul uluit, ieșind picioarele păroase și răsucite ale negrei mandragore.

Dacă lași acolo vreun obiect și vii după cîtva timp să-l iei, ai să-l găsești mai înverzit de mușchi și mai colcăind de cărcăiace și insecte dezgustătoare decît o piatră aruncată pe pămîntul umed dintr-o pivniță.

Nu încerca să străbați prin pădurile-i întunecoase ; e mai greu să pătrunzi aici decît în pădurile virgine ale Americii sau în junglele din Iava : liane mai rezistente decît cablurile leagă un copac de altul ; plante zbîrlite și cu vîrfuri ascuțite ca sulițele, astupă toate trecerile ; iarba însăși are țepi usturători ca ai urzicii. Gigantici lilieci din spița „vampir" stau spînzurați cu ghearele de bolțile frunzișului ; scarabei de o neobișnuită mărime își agită coarnele amenințătoare și biciuiesc aerul cu împătritele lor aripi ; animale monstruoase și fantastice, aidoma acelora

care ți se arată în coșmaruri, înaintează anevoie, rupînd trestiile din cale. Turme de elefanți care strivesc muștele încrețindu-și pielea uscată sau își freacă șoldurile de stînci și de copaci, rinoceri cu carapacea scorțoasă, hipopotami cu mutra buhăită și părul zbîrlit mișună, frămîntînd glodul și gunoaiele pădurii cu labele lor greoaie.

În luminișuri, acolo unde soarele străpunge cu raza lui strălucindă — ca o săgeată de aur — atmosfera jilavă, pe locul pe care ai fi vrut să te așezi, vei găsi întotdeauna tolănită o familie de tigri, adulmecînd aerul cu nările, clipind din ochii verzi ca marea, și lustruindu-și blana de catifea cu limba roșie ca sîngele și acoperită de papile ; sau poate niște șerpi boa, pe jumătate adormiți, digerînd ultimul taur înghițit.

Ferește-te de orice : de iarbă, de fructe, de apă, de aer, de umbră, de soare, totul dătător de moarte.

Astupă-ți urechile să n-auzi gînguritul papagalilor cu ciocul de aur și gîtul de smarald, care sar din copaci și ți se așază în palmă, palpitînd din aripi ; căci micii papagali cu gîtul de smarald vor sfîrși prin a-ți scoate frumușel ochii cu ciocul lor de aur, în clipa cînd te vei apleca să-i săruți. Chiar așa !

Lumea nu vrea să știe de mine, mă alungă ca pe un strigoi ieșit din mormînt ; de fapt nu sînt departe de paloarea lui : sîngele meu refuză să creadă că sînt viu și nu vrea să-mi coloreze pielea, se tîrîie încetișor prin vine ca apa clocită prin canalele înfundate. Inima mea nu bate pentru nimic din ceea ce face să bată inima omului. Durerile și bucuriile mele nu sînt acelea ale semenilor mei. Am dorit cu o poftă nestăpînită ceea ce nimeni nu poftește ; am disprețuit lucruri pe care alții le rîvneau la nebunie. Am iubit femei atunci cînd ele nu mă iubeau, și am fost iubit cînd voiam să fiu urît : întotdeauna prea devreme sau prea tîrziu, mai mult sau mai puțin, sau nu prea sau foarte, foarte ; niciodată cum a trebuit ; ori nu sosisem încă, ori ajunsesem mult prea departe. Mi-am risipit viața fără noimă sau am concentrat-o excesiv într-un singur punct, și de la activitatea agitată a celuia ce face o treabă serioasă, am dat în somnolența mohorîtă a stîlpnicului, viețuind pe o columnă.

Parcă aş face totul sub imperiul visului ; acţiunile îmi sînt dictate mai curînd de somnambulism decît de libera voinţă ; simt în adîncul făpturii mele ceva ce mă face să acţionez fără participarea mea efectivă totdeauna în afara legilor comune ; latura simplă şi firească a lucrurilor nu mi se vădeşte decît în urma tuturor celorlalte, mai întîi sesizez ce este excentric şi bizar : dacă linia o ia cît de puţin pieziş, eu fac îndată din ea o spirală mai întortocheată decît un şarpe ; contururile, dacă nu sînt limitate în modul cel mai precis, se tulbură şi se deformează. Feţele capătă un aspect supranatural şi mă privesc cu ochi înspăimîntaţi. De asemenea, printr-un soi de reacţie instinctivă, m-am cramponat întotdeauna de materie, de înfăţişarea exterioară a lucrurilor, şi în artă am acordat un loc considerabil plasticii. Înţeleg la perfecţie o statuie, nu înţeleg omul ; unde începe viaţa, mă opresc şi mă dau îndărăt, înfricoşat de parcă aş fi văzut un cap de meduză. Fenomenul vieţii îmi pricinuieşte o uimire din care nu-mi pot reveni. Voi fi, neîndoios, un mort excelent, căci viaţa din mine e cît se poate de firavă, şi sensul existenţei mele îmi scapă cu desăvîrşire. Sunetul propriului meu glas mă surprinde într-un grad inimaginabil, şi uneori sînt ispitit să-l iau drept glasul unui străin. Cînd vreau să întind un braţ, şi cînd braţul mă ascultă, mi se pare de-a dreptul o minune, şi mă cuprinde cea mai profundă stupefacţie.

În schimb, Silvio, înţeleg la perfecţie ininteligibilul ; datele cele mai extravagante mi se par foarte naturale şi mă descurc între ele cu o uşurinţă extraordinară. Mi-e foarte lesne să aflu urmarea celui mai capricios şi mai nebunesc coşmar. Acesta-i motivul pentru care genul de piese de care-ţi vorbeam adineaori îmi place mai mult decît oricare altul.

Am avut lungi discuţii cu Théodore şi Rosette în privinţa asta : Rosette nu gustă sistemul meu, ea e adepta adevărului *adevărat ;* Théodore acordă mai multă libertate poetului şi admite un adevăr convenţional şi de optică. Eu susţin că trebuie lăsat cîmp liber autorului şi că fantezia trebuie să domnească în mod suveran.

Mulţi dintre cei prezenţi susţineau că astfel de piese nu s-ar putea juca din lipsa condiţiilor scenice adecvate ;

le-am răspuns că este adevărat într-un sens și fals în alt sens, ca aproape tot ce se spune, și că ideile existente asupra posibilităților și imposibilităților scenice îmi par lipsite de justețe, fiind mai mult prejudecăți decît argumente ; și am mai spus și altceva, anume că piesa *Cum vă place* este, cu siguranță, foarte ușor de jucat, mai ales pentru oamenii de lume, care nu sînt obișnuiți cu alte roluri.

Astfel s-a ajuns la ideea de a o reprezenta. Sezonul este pe sfîrșite și am epuizat toate mijloacele de a ne amuza ; lumea e plictisită de vînătoare, de partidele de călărit și de plimbările cu barca ; posibilitățile bostonului, oricît de variate ar fi, nu au destulă savoare ca să ocupe toată seara, și în consecință propunerea mea a fost primită cu un entuziasm general.

Un tînăr care știe să picteze s-a oferit să facă decorurile ; a și început să lucreze — cu multă ardoare — și peste cîteva zile vor fi gata. Ca sală de teatru a fost amenajată sera, care este cea mai mare încăpere din castel, și părerea mea e că totul va merge ca pe roate. Eu îl fac pe Orlando ; Rosette va trebui să joace pe Rosalinda, e cea mai îndreptățită : ca iubita mea și ca stăpînă a casei, rolul îi revine de drept ; dar nu a vrut să se deghizeze în bărbat, dintr-un capriciu destul de ciudat pentru ea, deoarece n-a făcut-o din ipocrizie, defect care-i este străin. Dacă n-aș fi fost convins de contrariu, m-aș fi gîndit că are picioare urîte. Și acum, nici o doamnă din societatea noastră nu a vrut să se arate mai puțin scrupuloasă decît Rosette, din care pricină era să ratăm spectacolul ; dar Théodore, care luase rolul lui Jacques melancolicul, s-a oferit s-o înlocuiască, ținînd seama că Rosalinda poartă aproape tot timpul haine de cavaler, cu excepția primului act, cînd se îmbracă în femeie, și că, punîndu-și puțin fard, un corset și o rochie, va fi de-ajuns ca să dea iluzia că-i femeie, mai ales că nu i-a crescut încă păr pe față și are talia foarte subțire.

Sîntem pe cale să învățăm rolurile și facem o impresie ciudată celor ce se uită la noi. În toate colțurile singuratice ale parcului găsești pe cîte cineva cu o hîrtie în mînă, murmurînd niște fraze în șoaptă, ridicînd ochii spre cer, lăsîndu-i brusc în jos, și făcînd fiecare gest de cîte șapte, opt ori. Dacă nu s-ar ști că pregătim o piesă, cu siguranță

că am fi luați drept niște evadați din balamuc sau drept poeți (ceea ce este aproape un pleonasm).

Cred că în scurt timp vom ști destul de bine rolurile ca să facem o repetiție generală. Mă aștept la ceva foarte aparte. Poate că nu am dreptate. Mi-a fost teamă la un moment dat că, în loc să joace după propria lor inspirație, actorii noștri se vor strădui să imite atitudinile și inflexiunile de voce ale vreunui comedian la modă ; dar, din fericire, ei nu s-au dus la teatru destul de des pentru a cădea în această greșeală ; și e de sperat că, în stîngăcia lor de oameni care n-au pășit niciodată pe scenă, vor scăpăra neprețuite scîntei de naturalețǎ și fermecătoare naivități, pe care talentul cel mai versat nu le-ar putea realiza.

Tînărul nostru pictor a făcut în adevăr minuni : e imposibil să dai o înfățișare mai stranie bătrînelor trunchiuri de copaci și iederii care-i înlănțuie; și-a luat ca model arborii din parc, accentuîndu-le și exagerîndu-le înfățișarea, așa cum trebuie să se procedeze cînd se fac decoruri. Totul este admirabil realizat de o mînă semeață și capricioasă : pietrele, stîncile, norii au niște forme misterios contorsionate ; reflexe sclipitoare joacă pe apele tremurînde, mai vii decît însuși argintul-viu, iar impasibilitatea obișnuită a frunzișului e redată miraculos prin nuanțele de șofran aruncate de pensula toamnei ; coloritul pădurii variază de la verdele smaraldului pînă la purpuriul agatei roșii ; tonurile cele mai calde și cele mai proaspete se îmbină într-un mod armonios, iar cerul trece de la albastrul cel mai gingaș la culorile cele mai înfocate.

A desenat toate costumele după indicațiile mele, și au ieșit cît se poate de frumoase. La început unii protestau în gura mare că asemenea costume nu pot fi făcute din mătase și catifea, și din nici o stofă cunoscută, și am crezut o clipă că toți vor adopta costumul de trubadur. Doamnele nu se împăcau cu culorile, spuneau că, țipătoare cum sînt, le vor distruge ochii. La care noi am răspuns că ochii lor sînt aștri care nu se pot stinge niciodată și că, dimpotrivă, ochii lor vor face să nu se observe culorile, ba nici lumina lămpilor cu ulei, a lustrelor sau a soarelui, după cum va fi cazul. Ele nu mai avură nimic de adăugat în privința asta, dar se iviră alte obiecțiuni care duceau la

respingerea în bloc a tot ce se făcuse; în fiece clipă răsărea cîte un cap zbîrlit al hidrei de la Lerna; abia tăiam unul că apărea altul, și mai încăpățînat și mai stupid.

„Cum vreți să meargă așa? Pe hîrtie e ușor, dar cînd trebuie s-o îmbraci... Eu una nu încap!“ „Juponul meu e mai scurt cu cel puțin patru degete.“ „Nu m-aș încumeta să mă prezint în halul ăsta!“ „Gulerul ăsta e prea înalt; parcă aș fi gheboasă, parcă n-aș avea gît!“ „Coafura asta mă îmbătrînește într-un mod inadmisibil“.

Cu puțină scrobeală, cîteva ace cu gămălie și oarecare bunăvoință, totul se aranjează. „Glumiți! o talie ca a dumneavoastră, mai fină decît o talie de viespe, care ar trece prin inelul de la degetul meu cel mic! pariez pe douăzeci și cinci de ludovici contra unui sărut că va trebui să mai îngustăm corsajul.“ „Fusta dumneavoastră e departe de a fi prea scurtă, și dacă ați putea vedea ce picior adorabil aveți, ați fi cu siguranță de părerea mea.“ „Dimpotrivă, avînd în jurul lui aureola aceasta de dantelă, gîtul dumneavoastră iese admirabil în evidență!“ „Coafura asta nu vă îmbătrînește deloc și chiar dacă ați părea cu cîțiva ani mai în vîrstă, sînteți atît de excesiv de tînără încît lucrul acesta va trece cu totul neobservat; adevărul este că am avea niște stranii bănuieli în privința dumneavoastră dacă n-am fi găsit rămășițele ultimei dumneavoastră păpuși...“ *et caetera.*

Nici nu-ți închipui ce uluitoare cantitate de madrigale am fost siliți să cheltuim pentru a constrînge doamnele să-și pună încîntătoarele costume care le veneau nici că se poate mai bine.

Ne-am chinuit apoi să le determinăm să-și pună în mod corect alunițele. Ce gust al naibii mai au și femeile astea! Și de ce încăpățînare titanică e în stare nu știu ce sclivisită vaporoasă, care-și închipuie că galbenul-pai glasat o prinde mai bine decît galbenul de narcisă sau trandafiriul aprins. Sînt sigur că, dacă aș fi aplicat în treburile publice jumătate din vicleșugurile și intrigile irosite pentru a plasa o pană roșie la stînga și nu la dreapta, aș fi ajuns ministru sau cel puțin împărat.

Ce pandemoniu! ce nesfîrșită înghesuială și zăpăceală trebuie să fie un teatru adevărat!

De cînd se zvonește că aici se va juca o comedie, totul a intrat în cea mai perfectă dezordine. Toate sertarele sînt trase afară, toate dulapurile golite — ca la un veritabil jaf. Mesele, fotoliile, consolele nu se mai văd de sub încărcătura lor. Nu ai unde pune piciorul : pretutindeni, într-o enormă neorînduială stau azvîrlite grămezi de rochii, pelerine, văluri, fuste, cape, toci, pălării ; și cînd te gîndești că toate astea sînt destinate doar pentru șapte sau opt persoane, îți aduci aminte, fără să vrei, de scamatorii din bîlciuri, care poartă opt sau zece costume unul peste altul ; nici nu-ți vine să crezi că, din maldărul acesta, se va alege doar cîte un singur costum de fiecare. Servitorii ba vin, ba pleacă ; sînt în permanență doi sau trei pe drumul dintre castel și oraș, și, dacă va continua astfel, toți caii se vor îmbolnăvi de tignafes.

Un director de teatru neavînd vreme să fie și melancolic, de o bucată de vreme nu mai sînt. În schimb sînt atît de buimac, atît de plictisit, că am început să nu mai pricep nici o iotă din piesă. Deoarece, în afară de rolul lui Orlando, mai joc și pe impresarul, am o treabă dublă. Ori de cîte ori se ivește vreo dificultate, la mine se recurge, și cum hotărîrile mele nu sînt totdeauna ascultate ca oracolul, se iscă niște discuții interminabile.

Dacă a trăi înseamnă să fii mereu în picioare, să răspunzi la douăzeci de persoane deodată, să urci și să cobori scările cît e ziua de mare, să nu gîndești un singur minut în douăzeci și patru de ore, atunci nu am trăit niciodată mai intens decît în săptămîna asta ; totuși nu particip chiar atît de mult la această forfotă pe cît s-ar putea crede. Agitația este destul de puțin profundă și după cîteva mișcări de bras dau peste o apă moartă, stătută ; viața nu pătrunde în mine prea ușor, ba cînd fac impresia că mă agit și mă amestec în tot felul de treburi, atunci trăiesc mai puțin ; activitatea mă zăpăcește și mă istovește într-un hal de care nimeni nu-și poate face măcar o idee ; cînd nu mă agit, gîndesc sau cel puțin visez, ceea ce constituie un mod de existență : și modul acesta de existență îl pierd îndată ce ies din imobilitatea mea de idol de porțelan.

Pînă acum nu am făcut nimic, și nu știu dacă voi face ceva vreodată. Nu știu să-mi opresc creierul, în asta constă deosebirea dintre omul de talent și omul de geniu ;

e un clocot necurmat în mine, un val împinge alt val ; nu pot stăpîni acea țîșnire interioară pornită de la inimă spre cap, și care îmi îneacă toate gîndurile ce n-au pe unde să iasă. Nu pot produce nimic, nu din pricină că sînt steril, ci din cauza supraabundenței ; ideile mele răsar atît de stufoase, atît de strînse una într-alta încît se sufocă și nu se pot dezvolta. Niciodată executarea, oricît de rapidă și impetuoasă ar fi, nu va atinge o asemenea iuțeală : cînd scriu o frază, gîndul pe care-l exprimă a și ajuns atît de departe de mine, parcă ar fi trecut un secol și nu o secundă, și uneori mi se întîmplă să-i adaug, fără să vreau, ceva din gîndul care i-a luat locul în capul meu.

Iată de ce nu pot trăi, nici ca poet, nici ca amant. Nu pot reda decît ideile pe care nu le mai am : nu simt că femeia este a mea decît după ce-am uitat-o și iubesc pe alta : omule, cum aș putea să-mi manifest voința, deoarece, oricît m-aș grăbi, tot pierd senzația lucrului pe care-l fac, și acționez numai pe baza unei vagi reminescențe ?

Să iau un gînd dintr-un filon al creierului meu, să-l scot mai întîi în stare brută — cum ai extrage un bloc de marmură dintr-o carieră — să-l fixez în fața mea, și de dimineață pînă seara, cu dalta într-o mînă și cu ciocanul în cealaltă, să ciocănesc, să cioplesc, să răzuiesc, iar la căderea nopții să iau cu mine doar un pic de praf pentru a usca niște rînduri scrise cu cerneală — asta n-am s-o pot face niciodată.

Îmi făuresc, în minte, o figură zveltă din materia blocului grosolan, am o viziune clară a ei ; dar sînt atîtea colțuri de rotunjit, atîtea așchii de înlăturat, sînt de dat atîtea lovituri de ciocan și trebuie de atîtea ori răzuit cu pila, pentru a-i da ultima formă și a realiza la precizie sinuozitățile conturului, încît mi se fac bășici la mîini și las dalta să-mi scape.

Dacă stărui, oboseala ajunge la un asemenea grad de intensitate încît vederea mea interioară se întunecă complet și nu mai reușesc să descopăr prin norul de marmură albă divinitatea ascunsă în masa ei solidă. Atunci o urmăresc la întîmplare și pe dibuite ; pătrund cu dalta prea adînc într-un loc, nu intru destul de mult în altul ; fac o scobitură acolo unde trebuie să apară un picior sau un braț, și las o bucată compactă acolo unde urma să fie un

gol ; în loc de o zeiță fac un maimuțoi, uneori chiar ceva mai urît decît un maimuțoi, și splendidul bloc, scos cu atîtea cheltuieli și cu atîta trudă din măruntaiele pămîntului, ciocănit, cioplit, scormonit în toate sensurile, are mai curînd aerul că a fost ros și găurit de polipi în vederea unui stup decît că a fost fasonat de un sculptor după un plan dat.

Cum faci tu, Michelangelo, ca să tai marmura în felii, cu ușurința cu care un copil sculptează o castană ? din ce oțel au fost făurite dălțile tale invincibile ? în ce pîntece vînjoase ați fost zămisliți voi, toți artiștii, truditori fecunzi, cărora nici o materie nu v-a rezistat și care vă puteți întrupa pe de-a-ntregul visurile fie în culori, fie în bronz ?

E o vanitate nevinovată și îngăduită, într-un fel, după ce ți-am spus atîtea lucruri crunte despre mine, n-ai să fii tocmai tu acela care să mă condamni, Silvio — dar deși universul nu trebuie să afle nimic, niciodată, numele meu fiind sortit dinainte uitării, afirm că sînt poet și pictor ! — Am avut idei atît de frumoase ca nici un alt poet în lume ; am creat tipuri atît de pure, atît de divine — ca figurile cele mai admirate ale marilor noștri maeștri. Le văd aievea, în fața ochilor, atît de precis, atît de distinct, parcă ar fi realmente pictate, și, dacă aș putea să-mi deschid o fereastră la cap, prin al cărei geam să se poată privi înăuntru, s-ar vedea cea mai minunată galerie de tablouri contemplate vreodată. Nici un rege de pe pămînt nu s-ar putea făli cu o asemenea colecție. Sînt tablouri à la Rubens, tot atît de strălucite, tot atît de învăpăiate, tot atît de pure ca acelea din Anvers ; tablourile mele à la Rafael și-au păstrat prospețimea lor inițială, și nici una din madonele sale nu are zîmbetul mai grațios ca al madonelor mele ; Buonarotti nu redă răsucirea unui mușchi într-un chip mai viguros și mai desăvîrșit ; soarele Veneției strălucește pe o pînză de-a mea ca și cum ar fi semnată *Paulus Cagliari ;* tenebrele lui Rembrand însuși s-au îndesat în fundul acestui tablou, acolo unde tremură în depărtare o palidă stea de lumină ; picturile în maniera mea proprie nu vor fi desigur disprețuite, oricine ar fi acela care le-ar vedea.

Știu bine că-i ciudat ceea ce spun și că pot părea cuprins ca de o beție de cel mai prostesc orgoliu — dar lucrurile așa stau și nimic nu-mi va zdruncina convingerea în această privință. Fără îndoială că nimeni n-o va împărtăși, dar ce vrei să fac? Fiecare se naște marcat de o pecete fie neagră, fie albă. Aparent a mea e neagră.

Uneori îmi vine chiar greu să ascund asemenea gînduri ; mi s-a întîmplat cîteodată să vorbesc pe un ton prea familiar de marile genii cărora trebuie să le adorăm și urma pașilor, iar statuile lor să le contemplăm de la distanță și în genunchi. Odată, pierzîndu-mă cu firea, am spus : „Noi ăștia“. Din fericire, m-am exprimat astfel în fața unei persoane care n-a fost atentă, altfel aș fi fost socotit nerodul cel mai încrezut care a existat vreodată.

Nu-i așa, Silvio, că sînt poet și pictor ?

— E o eroare să-și închipuie cineva că oamenii considerați drept genii au fost în adevăr mai mari decît ceilalți. Nu știe lumea cît de mult au contribuit la reputația lui Rafael elevii și pictorii obscuri pe care i-a folosit la lucrările sale ; el a semnat doar ce-au produs mulți alții cu mintea și talentul lor — asta-i tot !

Un mare pictor, un mare scriitor ocupă și umple el singur un secol întreg : el se aruncă — în mare grabă și în același timp — spre toate genurile, pentru ca în cazul cînd s-ar ivi un rival, să-l poată acuza neîntîrziat de plagiat și să-l oprească la primul pas în cariera lui ; e o tactică prea cunoscută și care, deși nu este nouă, are totdeauna succesul asigurat.

S-ar putea ca un om care e deja celebru să aibă același talent pe care l-ai fi avut și tu ; sub pedeapsa de a fi considerat imitatorul lui, ești obligat să-ți abați inspirația firească, impunîndu-i cu totul alt drum. Ai fost născut să sufli cît te țin bojocii în trîmbița eroică sau să evoci palidele fantome ale vremilor de altădată ; iar tu trebuie să-ți plimbi degetele pe flautul cu șapte găuri, sau să faci madrigale pe o sofa într-un colț al unui buduar oarecare — și toate astea pentru că domnul tată al tău nu și-a dat osteneala să te croiască opt sau zece ani mai devreme și pentru că lumea nu concepe că doi oameni pot cultiva același cîmp.

Din această pricină, multe minți nobile sînt silite să ia cu bună-știință un drum care nu este al lor și să ocolească necontenit propriul lor domeniu din care au fost alungați, fericite dacă pot să arunce pe furiș o privire peste gard, și să vadă cum se deschid la soare frumoasele flori multicolore, ale căror semințe le au și ei dar pe care nu le pot semăna, din lipsa terenului.

În ceea ce mă privește — în afară de faptul că împrejurările mi-au fost mai mult sau mai puțin favorabile, că m-am bucurat mai mult sau mai puțin de aer și soare, că o ușă a rămas închisă, deși ar fi trebuit să se deschidă, că am ratat o întîlnire, că pe cineva pe care aș fi vrut să-l cunosc nu l-am cunoscut — nu știu dacă aș fi ajuns vreodată la ceva.

Nu am atins gradul de stupiditate necesar pentru a deveni ceea ce se numește în mod absolut un *geniu*, nici enorma îndărătnicie — divinizată mai tîrziu sub frumoasa denumire de voință — a omului mare care a pus piciorul pe culmea luminoasă a muntelui, voință indispensabilă pentru a ajunge acolo ; știu prea bine că toate lucrurile sînt găunoase și nu conțin decît putregai, ca să mă mai leg de vreunul prea multă vreme și să-l urmăresc cu ardoare numai pe acesta.

Oamenii de geniu sînt foarte mărginiți, și tocmai de aceea sînt oameni de geniu. Lipsa de inteligență îi împiedică să vadă piedicile care-i despart de obiectivul pe care vor să-l atingă ; ei o iau înainte, și, în doi, trei pași au și înghițit spațiile intermediare. Deoarece spiritul lor rămîne cu încăpățînare refractar oricăror curente, și cum nu observă decît lucrurile cele mai apropiate de proiectele lor, depun prea puține eforturi de gîndire și o activitate destul de redusă ; nimic nu-i distrage, ei acționează mai curînd din instinct decît din alte pricini, și cei mai mulți, scoși din sfera lor de specialitate, sînt de o nulitate greu de înțeles.

Desigur, e un talent rar și fermecător acela de a face versuri bune ; puțini oameni se complac mai mult decît mine în ale poeziei ; și totuși nu vreau să-mi limitez și să-mi circumscriu viața la cele douăsprezece picioare ale alexandrinului ; sînt mii de lucruri care mă emoționează tot atît de mult ca un emistih ; îmi trec prin cap într-o

singură oră mai mult de o sută de mii de viziuni, care nu au cea mai slabă legătură cu cezura sau rima și, din cauza asta realizez atît de puțin, deși am mai multe idei decît mulți poeți care ar merita să fie arși cu propriile lor opere.

Ador frumusețea și o simt; aș putea s-o exprim tot atît de bine pe cît o pot reda sculptorii cei mai îndrăgostiți de arta lor, și totuși nu fac sculpturi. Urîțenia și imperfecțiunea schiței mă revoltă; nu pot s-aștept pînă ce se desăvîrșește opera, șlefuind-o și răs-șlefuind-o; dacă m-aș putea hotărî, atunci cînd lucrez, să neglijez unele detalii, fie în poezie, fie în pictură, aș sfîrși poate prin a realiza un poem sau un tablou care mi-ar aduce celebritatea, și acei care mă iubesc (dacă există cineva pe lume să-și dea această osteneală) nu ar fi siliți să mă creadă pe cuvînt și ar avea un răspuns victorios la toate rînjetele sardonice ale detractorilor marelui geniu necunoscut care sînt.

Îi văd pe mulți cum iau o paletă, niște pensule și acoperă pînza, fără a se preocupa de altceva decît de ceea ce capriciul dă naștere la capătul smocului firelor de păr, pe alții cum scriu o sută de versuri dintr-o răsuflare, fără o singură ștersătură și fără să ridice măcar o singură dată ochii. Chiar dacă uneori nu le admir producția, pe ei îi admir totdeauna; doresc din toată inima să am și eu această fermecătoare cutezanță și această fericită orbire care-i împiedică să-și vadă defectele, chiar cele mai palpabile. Pe cînd eu, cum am desenat ceva greșit, o văd imediat și mă preocupă exagerat de mult; deoarece sînt mai priceput în teorie decît în practică, se întîmplă deseori să nu pot corecta o greșeală de care sînt conștient; atunci întorc pînza cu nasul la perete, și nu mai revin niciodată asupra ei.

Mi-e atît de prezentă în minte ideea perfecțiunii, încît dezgustul pentru opera mea mă cuprinde chiar de la început, și nu mai pot continua.

Ah! cînd compar gingașele zîmbete din imaginația mea cu strîmbăturile hîde sub care apar pe pînză sau hîrtie, cînd văd apărînd un liliac oribil în locul visului frumos care își deschide, în toiul nopților, lungile sale aripi de lumină, și o buruiană răsărind pe ideea unui trandafir, cînd aud cum rage un măgar, iar eu mă așteptam

la cele mai suave melodii ale unei privighetori, sînt atît de îngrozitor de dezamăgit, atît de mînios împotriva mea însumi, atît de furios de neputința mea, încît mă decid că-i mai bine să nu mai scriu și să nu mai spun un cuvînt în viața mea decît să comit astfel de crime de înaltă trădare împotriva gîndurilor mele.

Nu reușesc să compun măcar o scrisoare așa cum vreau ; spun adeseori cu totul altceva decît doream ; unele părți capătă niște proporții mult prea mari, altele se micșorează într-atît de mult încît devin imperceptibile, și de cele mai multe ori ideea pe care voiam s-o exprim este absentă din scrisoare sau nu se află decît în post-scriptum. Cînd am început să-ți scriu, nu aveam intenția să-ți spun nici jumătate din cîte ți-am spus. Voiam pur și simplu să-ți fac cunoscut că vom juca o comedie ; dar cuvîntul atrage după sine o frază, parantezele sînt pline de paranteze mai mici, iar acestea la rîndul lor au în pîntece altele, pe care sînt gata să le nască. Nu există nici un motiv să se sfîrșească și să nu ajungă pînă la un text de două sute de volume in-folio, ceea ce, desigur, ar fi prea mult.

Cum iau pana în mînă, începe în capul meu un freamăt și un fîlfîit de aripi, parcă s-ar dezlănțui stoluri de cărăbuși. Se izbesc de pereții craniului, se învîrtesc, coboară, urcă, fac o larmă groaznică ; sînt gîndurile mele care vor să-și ia zborul și caută o ieșire ; toate se îmbulzesc să iasă în același timp ; nu numai un singur cărăbuș și-a rupt labele și și-a destrămat crepul aripilor : cîteodată e atîta îngrămădeală la ușă încît nici unul nu poate trece pragul spre a ajunge pe hîrtie.

Uite, așa sînt făcut cum ți-am spus : desigur că nu-i bine să fii în felul acesta, dar n-am ce face : zeii sînt vinovați și nu eu, un biet pîrlit, care nu-s în stare de nimic. Nu-i nevoie să te rog să fii îngăduitor cu mine, dragul meu Silvio ; îngăduința ta am dobîndit-o anticipat, ești atît de bun și-mi citești pînă la capăt mîzgălelile indescifrabile, reveriile fără cap și coadă ; oricît de deslînate și de absurde ar fi, le găsești totdeauna interesante, pentru că vin de la mine și ceea ce vine de la mine, chiar cînd e fără nici o noimă, prezintă oarecare valoare în ochii tăi.

Ți-aș putea dovedi că ceea ce revoltă mai mult decît orice pe oamenii de rînd este orgoliul sincer. Dar să lăsăm puțin deoparte toate aceste lucruri frumoase, și, pentru că ți-am scris despre piesa pe care trebuie s-o jucăm, să ne întoarcem la ea și să-ți mai spun cîteva lucruri.

Astăzi a avut loc repetiția : în viața mea nu am fost atît de tulburat, nu din pricina emoției pe care o ai totdeauna cînd reciți în fața mai multor persoane, ci din altă pricină. Ne puseserăm costumele și eram gata să începem ; numai Théodore nu sosise încă ; s-a dus cineva să vadă de ce întîrzie ; a trimis vorbă că termină îndată și va coborî.

Și într-adevăr, după puțin timp a sosit ; îi auzisem pașii pe coridor înainte de a fi apărut, deși nu există om pe lume care să aibă mersul mai ușor decît Théodore ; dar simpatia pe care o încerc pentru el e atît de puternică încît ghicesc într-un fel mișcările sale și dincolo de pereți, iar cînd mi-am dat seama că-i gata să pună mîna pe clanța ușii, m-au apucat un fel de tremurături : inima îmi zvîcnea nemaipomenit de tare. Mi s-a părut că urma să se ia o hotărîre de o deosebită importanță în viața mea, că a sosit clipa solemnă atît de mult așteptată.

Ușa batantă se deschise încetișor și la fel se închise.

Se auzi un murmur unanim de admirație. Bărbații aplaudară, femeile se aprinseră la față. Numai Rosette se făcu albă ca varul și se sprijini de zid, lovită ca de o bruscă revelație : avu, ca și mine, o reacție subită, dar în sens invers. O bănuiam de mult că-l iubește pe Théodore.

Fără îndoială că în acea clipă ea crezu, ca și mine, că falsa Rosalinda nu era efectiv decît o tînără și frumoasă fată, și fragilul castel de cărți al speranței sale se prăbuși deodată, pe cînd al meu se înălța pe ruinele sale ; cel puțin așa gîndeam : poate că mă înșel, căci nu eram deloc în stare să fac observații exacte.

Mai erau acolo, în afară de Rosette, trei sau patru femei drăguțe ; ele păreau acum de o revoltătoare urîțenie. Pe lîngă soarele acesta, steaua frumuseții lor se eclipsase instantaneu, și toată lumea se întreba cum de le-a putut găsi măcar acceptabile. Bărbații, care înainte s-ar fi socotit foarte fericiți să le aibă ca amante, acum abia ar fi vrut să le accepte ca slujnice.

Chipul visat de mine, care pînă atunci abia mi se schițase în minte, căpătînd niște vagi contururi, fantoma mea adorată pe care o urmărisem zadarnic de atîta vreme, se afla acolo, în fața ochilor mei : o femeie vie, în carne și oase — nu în semiîntunecime și în ceață — ci inundată de valurile unei albe lumini — nu sub o iluzorie deghizare ci — în veșmintele ei firești ; nu sub aparența unui tînăr oarecare, ci — avînd trăsăturile celei mai fermecătoare femei.

Încercai o senzație extraordinar de plăcută, ca și cum mi s-ar fi ridicat un munte — sau chiar doi — de pe piept. Simții dispărînd groaza pe care o aveam față de mine însumi, și scăpai de obsesia de a mă privi ca pe un monstru. Mă întorsei la părerea cu totul pastorală pe care o avusesem despre mine și toate violetele primăverii înfloriră din nou în inima mea.

El, sau mai bine-zis ea (nu vreau să-mi amintesc că am fost atît de stupid încît s-o iau drept bărbat) rămase o clipă nemișcată pe pragul ușii, parcă ar fi dat timp celor adunați acolo să scoată prima exclamație. Raze puternice o luminau din cap pînă în picioare, și, pe fundalul întunecat al culoarului, care se prelungea departe în spatele ei — pervazul sculptat servindu-i de cadru — strălucea ca și cum lumina ar fi emanat din trupul ei, și nu ar fi fost reflectată ; oricine ar fi luat-o mai curînd drept o minunată operă a unei pensule de pictor decît drept o făptură omenească vie.

Părul ei lung și brun, împletit cu șiraguri mari de perle, cădea în bucle naturale de-a lungul frumoșilor săi obraji, avea umerii și pieptul descoperiți și niciodată nu mai văzusem asemenea frumusețe, cea mai aleasă marmură e departe de această suavă perfecțiune. Ce bine se vede viața circulînd sub transparenta umbră, ce albă e pielea și totuși ce colorată e ! și nuanțele aurii ce armonios se îmbină, în trecerea lor, abia simțită, de la culoarea pielii la aceea a părului ! ce poeme încîntătoare cuprind ondulațiile molatece ale contururilor mai suple și mai catifelate decît gîtul lebedei ! Dacă ar exista cuvinte să exprime ceea ce simt, ți-aș face o descriere de cincizeci de pagini ; dar limbile au fost născocite de cine știe ce neghiobi care nu au privit niciodată cu atenție spatele sau sînul unei femei, și deoarece

ele nu conțin nici jumătate din termenii cei mai indispensabili.

Hotărît lucru ! va trebui să mă fac sculptor, căci poți înnebuni, poți turba cînd vezi o astfel de frumusețe și nu ai posibilitatea s-o redai într-un fel oarecare ! Am compus douăzeci de sonete despre umerii ei, dar nu e destul : aș vrea să creez ceva aidoma ei, ceva pe care să pot pune mîna ; versurile nu exprimă decît fantoma frumuseții și nu frumusețea însăși. Pictorul reușește să redea o aparență mai apropiată, dar nu-i decît o aparență. Sculptura redă tot ce poate fi real într-un lucru complet fals : are multiple aspecte, face umbră și se lasă pipăită. Amanta ta sculptată nu diferă de cea veritabilă decît prin faptul că-i puțin mai dură și că nu vorbește, dar aceste două defecte sînt cu totul neînsemnate.

Stofa, rochia era șanjantă, azurie la lumină, aurie la umbră ; un brodechin, foarte ajustat, foarte strîns, îi încălța piciorul care nu avea nevoie de el pentru a arăta cum este — adică foarte mic — și ciorapii de mătase de un roșu-aprins se lipeau drăgăstos de gamba cea mai frumos sculptată și cea mai provocătoare ; brațele, goale pînă la cot, ieșeau din mănunchiul lor de dantele, rotunde, plinuțe și albe, strălucind ca argintul lustruit și avînd o inimaginabilă finețe a conturului ; mîinile, încărcate de inele, vînturau galeș un evantai mare din pene pestrițe, în culori ciudate, și care părea un curcubeu de buzunar.

Înaintă cîțiva pași în încăpere, cu obrajii ușor aprinși de un roșu care nu era fard, și fiecare se extazia, se pierdea în exclamații și se întreba dacă era în adevăr posibil să fie chiar el, Théodore de Sérannes, îndrăznețul călăreț, îndrăcitul duelist, vînătorul curajos și dacă nu cumva era sora lui geamănă.

Uitîndu-te la el, ai zice că n-a purtat în viața lui alte veșminte ! nu-i stingherit cîtuși de puțin în mișcări, umblă foarte bine, nu se încurcă în trenă ; aruncă niște ocheade și își joacă evantaiul de minune ; și ce talie subțire are ! o poți cuprinde cu mîna ! e fantastic, de neînchipuit ! Iluzia e totală : s-ar putea spune aproape că are sîni, atît de bombat e pieptul, și apoi nu are măcar un singur fir de păr pe obraz, dar nici unul ; și glasul lui ce

dulce e! O! frumoasă Rosalinda, cine nu ar vrea să fie Orlando al tău?

Da, cine nu ar vrea să fie Orlando al acestei Rosalinde, chiar cu prețul chinurilor pe care le-am suferit? Să iubești cum iubeam eu, cu o dragoste monstruoasă, de nemărturisit, și pe care totuși nu ți-o poți smulge din inimă; să fii condamnat a păstra cea mai profundă tăcere, să nu-ți poți permite ceea ce îndrăgostitul cel mai rezervat și cel mai respectuos i-ar spune fără teamă iubitei sale, chiar dacă ar fi făptura cea mai virtuoasă și mai severă; să te simți mistuit de o patimă smintită, de neiertat, chiar în ochii celor mai blestemați libertini. Ce sînt pasiunile obișnuite pe lîngă pasiunea asta, o pasiune căreia îi e rușine de ea însăși, fără speranțe, al cărei succes — improbabil — ar fi o crimă și te-ar face să mori de rușine? Să fii constrîns a dori să nu reușești, să-ți fie teamă de șanse și ocazii favorabile și să le eviți, așa cum un altul le-ar căuta, iată care era soarta mea!

Mă cuprinsese cea mai profundă disperare; mă priveam cu o groază amestecată cu surprindere și curiozitate. Ce mă revolta cel mai mult era că mă gîndeam că nu iubisem deloc înainte, și că era prima efervescență a tinereții mele, prima floare din primăvara amorului meu.

Această monstruozitate înlocuia pentru mine fragedele și pudicele iluzii ale frumoasei vîrste; visele mele de dragoste, dezmierdate cu atîta gingășie, seara, la liziera pădurii, pe micile cărări, înroșite de apusul soarelui, sau de-a lungul albelor terase de marmură, lîngă bazinul parcului, trebuiau așadar să se fi metamorfozat în acest sfinx perfid, cu surîsul dubios, cu glasul ambiguu, în fața căruia stăteam în picioare, fără a îndrăzni să încerc a-mi explica enigma! O interpretare falsă mi-ar fi pricinuit moartea; căci, vai! e singura mea legătură cu lumea; dacă s-ar fi rupt și această legătură, totul ar fi fost pierdut, totul s-ar fi terminat. De mi s-ar fi luat și această scînteie, aș fi devenit mai sumbru și mai neînsuflețit decît momîia — strîns legată în fîșiile ei — a celui mai vechi faraon.

În clipele în care mă simțeam atras în modul cel mai irezistibil spre Théodore, înspăimîntat mă aruncam în brațele Rosettei, deși îmi displăcea nespus de mult; încercam s-o interpun între mine și el, ca pe o barieră și ca pe

o pavăză, și încercam o satisfacție ascunsă cînd stăteam culcat lîngă ea, gîndindu-mă că era o femeie veritabilă și că, dacă nu o mai iubeam, ea mă iubea îndeajuns pentru ca aventura noastră să nu degenereze în intrigi și desfrîu.

Totuși, simțeam un fel de regret de a fi astfel infidel imposibilei mele pasiuni ; mi-o imputam ca pe o trădare, și, deși știam bine că niciodată nu va fi al meu acela spre care se îndrepta dragostea mea, eram nemulțumit de mine și mă purtam iarăși rece cu Rosette.

Repetiția s-a dovedit a fi mult mai reușită decît mă așteptam ; Théodore mai ales s-a prezentat admirabil ; unii au găsit că și eu am jucat excelent. Totuși eu nu am calitățile necesare unui bun actor și s-ar înșela foarte mult cine m-ar crede capabil de succes în alte roluri ; dar, printr-o întîmplare destul de ciudată, cuvintele rostite de mine se potriveau atît de bine cu situația în care mă aflam eu însumi încît îmi păreau mai curînd ticluite de mine decît învățate pe de rost dintr-o carte. Dacă memoria m-ar fi trădat uneori, cu siguranță că nu aș fi ezitat o clipă să umplu golul cu o frază improvizată. Orlando era eu, precum eu eram Orlando ; imposibil să se întîlnească o coincidență mai minunată.

În scena luptei, cînd Théodore și-a desprins lanțul de pe gît și mi l-a dăruit, așa după cum e rolul, mi-a aruncat o privire atît de blîndă și de galeșă, atît de plină de promisiuni, și a pronunțat cu atîta grație și noblețe fraza : „Brav cavaler, poartă aceasta în amintirea mea, a unei tinere fete care ți-ar da mai mult dacă ar avea mai mult de oferit", încît am fost realmente mișcat, și abia am putut continua : „Ce pasiune îmi îngreunează limba și mi-o ține încătușată ? nu-i pot adresa un cuvînt, pe cînd ea dorește atît de mult să vorbim. O, sărmane Orlando !"

În actul al treilea, Rosalinda, în haine bărbătești, sub numele de Ganymede, apare din nou împreună cu vară-sa Celia, care și-a schimbat numele în Aliena.

Mi-a făcut o impresie neplăcută : mă obișnuisem așa de bine cu veșmintele ei femeiești, care îngăduiau oarecari speranțe dorințelor mele, și care îmi întrețineau o eroare perfidă, dar seducătoare ! Te obișnuiești foarte re-

pede să-ți privești dorințele drept realitate, bazîndu-te pe cele mai fugare aparențe ; foarte mult m-a mîhnit reapariția lui Théodor în costum bărbătesc, eram chiar mai abătut decît înainte ; bucuria nu are alt rost decît ca să simți și mai crunt durerea, soarele nu lucește decît ca să poți înțelege mai bine groaza de întunecime, și veselia pe care ți-o stîrnește culoarea albă nu are alt scop decît ca să scoată și mai mult în evidență toată tristețea negrului.

Hainele lui Théodore erau cît se poate de elegante și de cochete, aveau o croială distinsă și neobișnuită, erau împodobite cu panglici, fiind aproape în maniera rafinaților de la curtea lui Ludovic al XIII-lea ; o pălărie țuguiată de fetru, cu o pană lungă și ondulată, îi umbrea buclele și cu o sabie damaschinată ridica o pulpană a mantalei sale de voiaj.

Totuși, acum cum erau ajustate ele, te făceau să bănuiești că veșmintele bărbătești aveau o croială femeiască ; erau ceva mai largi în șolduri, ceva mai pline la piept, cu nu știu ce ondulații, pe care stofele nu le fac pe corpul unui bărbat, și te lăsau să ghicești oarecum sexul real al personajului.

Mișcările lui, pe jumătate calculate, pe jumătate timide, erau cît se poate de amuzante, și cu o artă nemărginită, dădea impresia că-i tot atît de stingherit într-un costum obișnuit pe cît păruse la largul lui în veșminte străine.

M-am înseninat și am reușit din nou să mă conving că era într-adevăr femeie. Mi-am recăpătat sîngele rece ca să-mi continui rolul în mod onorabil.

Cunoști piesa ? poate că nu. De cincisprezece zile încoace, de cînd nu fac altceva decît s-o citesc și s-o recit, o știu în întregime pe de rost, și nu pot să-mi închipui că mai există cineva pe lume care să nu cunoască intriga piesei ; e o greșeală în care cad adesea : aceea de a crede, cînd sînt beat, că toată omenirea s-a îmbătat și umblă pe două cărări ; dacă aș cunoaște ebraica, cu siguranță că i-aș porunci servitorului în limba ebraică să-mi dea halatul și papucii, și aș fi uluit dacă nu m-ar înțelege. Ai s-o citești, dacă vrei ; eu am să-ți vorbesc despre ea ca și cum

ai fi citit-o, și am să mă refer numai la părțile în legătură cu situația mea.

Rosalinda, plimbîndu-se în pădure cu verișoara ei, este foarte mirată că găsește în tufișuri, în loc de dude și porumbe, madrigale care o proslăvesc pe ea : ciudate fructe ! din fericire, nu cresc în mod obișnuit printre mărăcini ; cînd ți-e sete, preferi să culegi dude bune și nu sonete proaste. Se frămîntă foarte mult să afle cine a stricat scoarța tinerilor copaci ca să scrijeleze inițialele ei. Celia, care-l întîlnise înainte pe Orlando, îi spune, după ce s-a lăsat îndeajuns rugată, că autorul rimelor nu-i altul decît tînărul care l-a învins în luptă pe Charles, atletul ducelui.

Curînd apare și Orlando, și Rosalinda intră în vorbă cu el, întrebîndu-l cît e ceasul. Desigur e un început de o extremă simplitate ; nu există nimic mai burghez. Dar n-avea teamă : după această propoziție banală și vulgară vei vedea răsărind deodată o întreagă recoltă de *concetti* surprinzătoare, toate pline de flori și de comparații bizare, parcă ar fi ieșit din pămîntul cel mai roditor și mai bine gunoit.

După cîteva dialoguri sclipitoare — în care fiece cuvînt, căzînd pe locul lui în frază, face să sară în dreapta și în stînga milioane de scîntei zburdalnice, întocmai ca un ciocan masiv care izbește o bară de fier înroșit — Rosalinda îl întreabă pe Orlando dacă nu cumva cunoaște pe bărbatul care agață ode prin măceși și elegii prin mărăcini, și care pare a fi lovit de boala iubirii zilnice, boală pe care ea știe s-o vindece la perfecție. Orlando îi mărturisește că el e bărbatul atît de chinuit de dragoste, și, deoarece i s-a lăudat că are mai multe rețete infaibile pentru a vindeca această boală, îi cere favoarea de a-i indica una dintre ele. „Dumneata, îndrăgostit ? îl întreabă Rosalinda ; nu ai nici unul din simptomele după care se recunoaște un îndrăgostit ; nu ai nici obrajii scofîlciți, nici cearcăne sub ochi ; ciorapii nu-ți atîrnă, manșetele nu-ți sînt descheiate și funda pantofilor dumitale e înnodată cu multă grație ; dacă totuși ești îndrăgostit de cineva, acel cineva nu-i decît propria dumitale persoană, și leacurile mele nu-ți vor ajuta la nimic."

Îi dădui replica, nu fără o adevărată emoție ; iată textual cuvintele pe care i le-am spus :

„Tînere frumos, de te-aş putea convinge cît de mult te iubesc!“ [1]

Răspunsul acesta atît de neaşteptat, atît de straniu, care nu e motivat cu nimic şi pare scris anume pentru mine, ca printr-un fel de previziune a poetului, îmi provocă o adîncă emoţie cînd îl pronunţai în faţa lui Théodore, pe ale cărui buze divine mai stăruia încă expresia ironică ce însoţise fraza pronunţată adineauri, în timp ce ochii îi surîdeau cu o nespusă tandreţe şi o rază luminoasă de îngăduinţă îi aurea toată partea de sus a chipului tînăr şi frumos.

„Pe mine să mă convingi? ţi-e mai lesne s-o convingi pe aceea care te iubeşte, ea însă nu va recunoaşte uşor că-i eşti drag, în privinţa asta femeile se mint singure, dar, sincer vorbind, dumneata eşti acela care atîrni de copaci toate frumoasele elogii aduse Rosalindei, şi ai în adevăr nevoie de un leac împotriva nebuniei dumitale?“

După ce s-a asigurat că el, Orlando, şi nu altul, a compus acele admirabile versuri, care umblă pe atîtea picioare, frumoasa Rosalinda consimte să-i spună care este leacul. Iată în ce constă: simulează că ea este iubita bolnavului din amor, şi acesta e obligat să-i facă curte, ca şi cum ea ar fi adevărata lui iubită. Şi ca să-l dezguste de pasiunea lui, se dedă la cele mai extravagante capricii: ba plînge, ba rîde; într-o zi îl primeşte bine, în alta nu; îl zgîrie, îl scuipă în obraz; nici măcar o clipă nu-i la fel cu sine însăşi: se arată rînd pe rînd fandosită, nestatornică, mironosiţă, languroasă, adică tot ceea ce plictiseala, toanele, posomoreala şi fantezia dezordonată a unui cap sec de sclifosită pot scorni, iar el, bietul om, trebuie s-o suporte sau să-i intre în voie. Un spiriduş, o maimuţă şi un procuror, toţi laolaltă nu ar putea născoci mai multe răutăţi. Acest tratament miraculos nu întîrzie să-şi producă efectul; bolnavul, dintr-un acces de dragoste cade într-un acces de nebunie, i se face scîrbă de toată lumea şi, în cele din urmă, îşi termină zilele retrăgîndu-se undeva într-un colţ de mănăstire — rezultat nici nu se poate mai satisfăcător, şi la care, dealtminteri, nu e greu să te aştepţi.

---

[1] Autorul modifică replica din piesa lui Shakespeare, care este următoarea: „Ascultă, frumosule! de ce nu vrei să crezi că sînt îndrăgostit?“ (Actul III, scena 2).

Orlando, după cum își poate oricine închipui, nici nu se gîndește să-și recapete sănătatea prin asemenea mijloace : dar Rosalinda insistă și vrea să înceapă de îndată cura. Ea rostește următoarele cuvinte : „Te voi vindeca numai dacă vei consimți să mă strigi Rosalinda și vei veni în fiecare zi în coliba mea ca să-mi faci curte", cu o intenție atît de clară, atît de vădită, și aruncîndu-mi o privire atît de ciudată, încît mi-a fost imposibil să nu dau vorbelor ei un înțeles mult mai profund decît aveau în aparență, și să nu văd în ele un avertisment indirect ca să-mi dau pe față adevăratele mele sentimente. Iar cînd Orlando îi răspunde : „Cu multă plăcere, drăguțule", ea pronunță într-un fel și mai semnificativ, și puțin contrariată că nu s-a făcut înțeleasă, următoarea replică : „Nu, nu, trebuie să-mi zici Rosalinda."

Poate că m-am înșelat și am crezut că văd ceea ce nu exista în realitate, dar mi s-a părut că Théodore și-a dat seama de dragostea mea — deși nu i-am spus nici un cuvînt — și prin vălul replicilor împrumutate, sub masca de teatru, în cuvinte hermafrodite, făcea aluzie la sexul său adevărat și la relațiile dintre noi. Este imposibil ca o femeie atît de ageră și care cunoaște viața de societate așa cum o cunoaște ea, să nu se fi lămurit încă de la început ce se petrece în sufletul meu ; dacă nu limba, atunci ochii și tulburarea mea îi vorbeau îndeajuns, iar vălul de prietenie înfocată pe care-l aruncasem asupra dragostei mele nu era atît de impenetrabil încît un observator atent și interesat să nu-l poată străpunge cu ușurință. Cea mai inocentă fată și cea mai puțin obișnuită cu lumea nu ar fi stat o clipă la îndoială.

Trebuie desigur să existe un motiv foarte serios — necunoscut mie — care o silește pe iubita mea să se ascundă sub această blestemată deghizare, pricina tuturor chinurilor mele, și care era să facă din mine un îndrăgostit cu totul ieșit din comun : dacă nu intervenea travestiul, ce simplu și ușor ar fi mers totul — ca o trăsură cu roțile bine unse, care înaintează pe un drum foarte neted, așternut cu nisip fin ; aș fi putut, cu siguranță, să mă las în voia visărilor celor mai hoinare ale unui îndrăgostit, aș fi putut să iau între mîinile mele mînuța albă și

catifelată a zeiței mele, fără fiori de groază și fără a mă zvîrli înapoi cu douăzeci de pași, de parcă aș fi atins un fier înroșit sau aș fi simțit apropiindu-se de mine ghearele lui Belzebut în persoană.

În loc să disper, să mă agit ca un maniac, să mă dau de ceasul morții, să am remușcări și să mă tîngui în fiece dimineață că nu am — ridicînd brațele a neputință — mi-aș fi spus, cu sentimentul datoriei împlinite și al conștiinței împăcate : „Sînt îndrăgostit“, propoziție pe care e atît de plăcut să ți-o șoptești la trezire, cînd stai cu capul pe o pernă foarte moale, sub o cuvertură foarte călduroasă, propoziție din două cuvinte, mai prețioasă decît oricare alta ce s-ar putea imagina, în afară doar de una singură : „Am bani“.

După ce m-aș fi sculat, m-aș fi așezat în fața oglinzii, și acolo, privindu-mă cu un fel de respect, m-aș fi înduioșat — în timp ce mi-aș fi pieptănat părul — de paloarea mea poetică, făgăduindu-mi să profit de pe urma ei, s-o pun în valoare cum trebuie, căci nimic nu-i mai jalnic decît să faci dragoste cu o figură apoplectică ; și, cînd ai nefericirea să fii roșu și îndrăgostit, ceea ce se poate întîmpla, sînt de părere că ar trebui să-ți dai zilnic cu făină pe față, sau să renunți la manierele elegante și să te ții după vreo Margot sau vreo Toinon.

Apoi aș fi luat prînzul, cu reculegere și gravitate, pentru a nutri scumpul meu corp, această prețioasă cutie a pasiunii, oferindu-i supă de carne și vînat cu chil bun pentru îndrăgostiți, cu sînge viu și cald, ca să-l mențin într-o stare care să facă plăcere inimilor caritabile.

După terminarea prînzului, pe cînd m-aș mai fi scobit în dinți, aș fi împletit în onoarea prințesei mele cîteva rime eteroclite în chip de sonet ; aș fi găsit mii de mici comparații, unele mai inedite decît altele, și infinit de galante : în primul catren ar fi fost vorba de un dans al sorilor, și, în al doilea, un menuet, de virtuțile teologale, iar cele două terține nu ar fi fost nici ele mai prejos ; Elena ar fi fost tratată ca o slujnică de han, și Paris ca un idiot ; Orientul n-ar fi avut de ce să fie invidiat cu privire la măreția metaforelor ; ultimul vers ar fi fost în mod deosebit admirabil și-ar fi cuprins cel puțin două *concetti* în fiecare silabă ; căci veninul scorpionului stă în

coadă, și meritul sonetului stă în ultimul său vers. Sonetul terminat și transcris, așa cum trebuie, pe hîrtie glasată și parfumată, aș fi ieșit de acasă înalt de o sută de coți și cu capul aplecat de teamă să nu mă izbesc de cer și să mă ciocnesc cu norii (înțeleaptă prevedere), și aș fi declamat noua mea realizare tuturor prietenilor și tuturor dușmanilor, apoi copiilor de țîță și doicelor, apoi cailor și măgarilor, apoi pereților și copacilor, pentru a afla oarecum părerea universului întreg asupra ultimului produs al inspirației mele poetice.

În saloane, cînd aș fi vorbit cu doamnele, mi-aș fi luat un aer doctoral și aș fi susținut niște teze de senzație, pe un ton grav și măsurat, ca un om care știe, privitor la materia tratată, mult mai multe decît vrea să arate, și care nu a învățat din cărți lucrurile știute ; ceea ce de obicei nu întîrzie să producă un efect cum nu se poate mai uluitor și să facă să leșine, ca niște crapi pe nisip, toate femeile aflate acolo care au încetat să-și mai mărturisească vîrsta, precum și pe cele cîteva fetițe, care nu au fost invitate la dans.

Aș fi putut duce cea mai fericită viață din lume, aș fi putut călca pe coada mopsului fără s-o fac pe stăpîna lui să țipe prea tare, să răstorn mesuțele încărcate cu porțelanuri, să mănînc la masă bucățica cea mai bună fără să las și celorlalți comeseni : totul ar fi fost scuzat cu argumentul că sînt distrat, așa cum sînt, după cum se știe prea bine, toți îndrăgostiții ; uitîndu-se la mine cum înfulec cu o figură uluită, toată lumea ar fi exclamat, împreunîndu-și mîinile : Bietul băiat !

Apoi înfățișarea aceea visătoare și jalnică pe care aș fi avut-o : cu părul ca salcia plîngătoare, cu ciorapii căzuți, cu cravata deznodată, cu mîinile mari bălăbănindu-se încoace și încolo ! Și cum m-aș fi plimbat pe aleile parcului, cînd cu pași mari, cînd cu pași mărunți, ca un om cu mintea complet rătăcită ! Cum m-aș fi uitat fix la lună și aș fi făcut cu un bețișor cercuri în apă, stăpînit de o profundă liniște !

Dar zeii au poruncit să fie altfel.

M-am îndrăgostit de o frumusețe în vestă scurtă și în cizme, de o mîndră Bradamante, care disprețuiește veșmintele sexului său, și te lasă uneori pradă perplexității

18*

celei mai tulburătoare ; trăsăturile și corpul ei sînt trăsături și corp de femeie, dar spiritul e incontestabil al unui bărbat.

Iubita mea e foarte iscusită în lupta cu sabia, și ar putea da lecții celui mai experimentat profesor de scrimă ; s-a bătut în nu știu cîte dueluri și a ucis sau a rănit trei sau patru persoane ; sare cu calul peste un șanț de zece picioare lărgime și vînează ca un bătrîn boiernaș de provincie : ciudate calități pentru o iubită ! numai mie mi s-a putut întîmpla așa ceva.

Rîd eu, dar n-am de ce să rîd, deoarece niciodată nu am suferit atît, și ultimele două luni mi s-au părut doi ani, sau mai curînd două veacuri. Era în capul meu un flux și un reflux de incertitudini care puteau îndobitoci și cel mai viguros creier ; eram atît de violent agitat și hărțuit, aveam niște porniri atît de furioase și atonii atît de insipide, speranțe atît de extravagante și disperări atît de profunde, încît realmente nu știu cum de nu am murit din pricina acestor chinuri. Mă urmărea ideea dragostei mele nesăbuite — singura mea preocupare — pînă într-atît încît mă miram că lucrul acesta nu se vede limpede în corpul meu, așa cum se vede o lumînare într-un felinar, și mă apuca o teamă ca de moarte să nu se descopere cumva pe cine iubesc eu. Dealtfel, pînă și Rosette, singura persoană interesată să surprindă orice schimbări intervenite în inima mea, părea că n-a observat absolut nimic ; cred că ea însăși era prea ocupată de iubirea-i pentru Théodore ca să mai poată da atenție faptului că mă port cu ea mai rece ; sau poate devenisem maestru în arta simulării — dar nu sînt pînă-ntr-atît de înfumurat. Nici Théodore n-a arătat în vreun fel pînă astăzi că ar avea cea mai vagă bănuială asupra stării mele sufletești, vorbindu-mi întotdeauna pe un ton familiar și prietenos, ca un tînăr bine crescut care se adresează unui tînăr de vîrsta lui, și nimic mai mult. Conversația noastră trecea cu indiferență de la un subiect la altul ; discutam despre artă, despre poezie și alte asemenea lucruri ; dar nimic intim, nimic precis care să mă privească pe mine sau pe el.

S-ar putea ca motivele care l-au silit să se travestească să nu mai existe și ca în curînd să-și reia veșmintele obiș-

nuite : nu știu ; fapt este că Rosalinda a pronunțat unele cuvinte cu anumite inflexiuni, și că a apăsat într-un mod vădit asupra tuturor pasajelor cu o semnificație ambiguă din rol, sau care se pretau la o astfel de interpretare.

În scena întîlnirii, din clipa în care l-a dojenit pe Orlando că nu a venit cu două ore mai devreme, cum șade bine unui adevărat îndrăgostit, ci dimpotrivă, cu două ore mai tîrziu, și pînă la durerosul suspin pe care l-a scos cînd s-a înspăimîntat de profunzimea pasiunii sale, aruncîndu-se în brațele Alienei, gemînd : „O, verișoară, verișoară ! drăguța și micuța mea verișoară, dacă-ai ști cît de adînc m-am cufundat în prăpastia amorului !“, a desfășurat un talent miraculos. Era o îmbinare de tandrețe, de melancolie, de iubire irezistibilă ; glasul se auzea tremurător și emoționat, îndărătul rîsului ei se simțea dragostea cea mai aprinsă, gata să izbucnească ; adaugă la aceasta toată picanteria și ciudățenia transpunerii, noutatea de a vedea un tînăr făcînd curte iubitei sale pe care o ia drept bărbat și care are dealtfel și toate aparențele.

Expresii, care ar fi putut părea comune în alte împrejurări, căpătau acum un deosebit relief, și tot mărunțișul acela al comparațiilor și al protestelor amoroase, care și-a făcut drum în teatru, părea a fi fost retopit, dîndu-i-se o înfățișare absolut nouă ; dealtminteri și ideile, chiar dacă nu ar fi fost rare și încîntătoare cum au fost, ci mai uzate decît roba unui judecător sau hamul unui măgar de închiriat, după modul în care erau debitate, le-ai fi putut găsi de cea mai extraordinară subtilitate și de cel mai bun gust din lume.

Am uitat să-ți spun că Rosette, după ce a refuzat rolul Rosalindei, a primit cu multă amabilitate rolul secundar al Phebei ; Phebe e o păstoriță din pădurea Ardennes, pe care păstorul Silvius o iubește la nebunie, dar ea nu-l poate suferi și-l tratează cu cea mai neînduplecată asprime. Phebe e rece ca luna al cărei nume îl poartă ; are o inimă de gheață care nu se topește la focul celor mai arzătoare suspine, și a cărei crustă se îngroașă din ce în ce și devine dură ca diamantul ; dar cum o vede pe Rosalinda în hainele frumosului paj Ganymede, toată gheața se topește și se transformă în șiroaie de lacrimi, iar diamantul devine mai moale decît ceara. Orgolioasa Phebe, care își bătea joc de

dragoste, s-a îndrăgostit ea însăși ; și îndură acum chinurile pe care le-a provocat altora. Mîndria ei decade atît de mult încît ea e aceea care face avansurile și îi trimite scrisori înfocate Rosalindei, prin bietul Silvius, mărturisindu-și pasiunea în termenii cei mai umili și mai rugători. Rosalinda, cuprinsă de milă pentru Silvius, și avînd dealtfel cele mai bune motive să nu răspundă dragostei lui Phebe, o supune la cele mai grele încercări și își bate joc de ea cu o cruzime și o înverșunare fără pereche. Phebe preferă totuși aceste injurii celor mai delicate și mai pătimașe madrigale ale nefericitului său păstor ; îl urmărește pretutindeni pe frumosul necunoscut și, după multe stăruințe, cea mai dulce promisiune pe care reușește să i-o smulgă e aceea că, de se va căsători vreodată cu o femeie, e sigur că acea femeie va fi ea ; iar pînă atunci, o sfătuiește să se poarte frumos cu Silvius și să nu se lase amăgită de o speranță, care n-o poate decît măguli.

Rosette s-a achitat de rolul ei cu o grație tristă și alintată, pe un ton dureros și resemnat care mergea drept la inimă ; și cînd Rosalinda i-a spus : „Te-aș iubi, dacă aș putea", și-a stăpînit cu greu lacrimile gata să izbucnească, deoarece povestea Phebei era povestea ei, după cum a lui Orlando era a mea, numai că, spre deosebire de a lui Orlando, care a avut un deznodămînt fericit, Phebe, înșelată în dragostea ei, în loc de a îmbrățișa fermecătorul ideal la care rîvnea, s-a mărginit să se mărite cu Silvius. Așa-i făcută viața : fericirea unuia duce neapărat la nefericirea altuia. E o mare fericire pentru mine că Théodore este femeie ; e o mare nenorocire pentru Rosette că nu-i bărbat ; acum se zbate și ea în chinurile unei dragoste imposibile, pe care le-am cunoscut și eu odinioară.

Spre sfîrșitul piesei, Rosalinda leapădă vesta pajului Ganymede pentru a se îmbrăca în veșminte potrivite cu sexul ei, după care ducele o recunoaște ca fiică, iar Orlando ca iubita lui ; sosește zeul Hymen în livreaua lui de culoarea șofranului, cu torțele sale de rigoare. Au loc trei căsătorii. Orlando o ia de soție pe Rosalinda, Phebe îl ia de bărbat pe Silvius, și bufonul Tocilă o ia pe naiva Audrey. Apoi urmează epilogul, cu închinarea lui, și cade cortina...

Toate acestea ne-au interesat la culme și ne-au ținut tot timpul atenția trează ; într-un fel jucam în piesa asta

o altă piesă, o dramă invizibilă și necunoscută spectatorilor, interpretînd-o pentru noi înșine și care, în cuvinte simbolice, rezuma întreaga noastră viață și exprima dorințele noastre cele mai ascunse. Fără ciudata rețetă a Rosalindei, aș fi mai bolnav decît am fost vreodată, fără a avea măcar speranța unei îndepărtate însănătoșiri, și aș fi continuat să rătăcesc, plin de tristețe, pe cărările lăturalnice ale întunecatei păduri.

Totuși, nu am decît o certitudine morală ; dovezile îmi lipsesc și nu pot să mai rămîn multă vreme în starea asta de nesiguranță ; trebuie să vorbesc neapărat cu Théodore într-un mod mai categoric. De douăzeci de ori m-am apropiat de el, cu o frază gata pregătită, fără a reuși pînă la urmă să i-o spun — nu îndrăznesc ; sînt multe împrejurări în care i-aș putea vorbi : în parc, sau în camera mea, sau într-a lui — deoarece vine la mine să mă vadă și eu mă duc la el — dar las să treacă ocaziile fără să mă folosesc de ele, cu toate că o clipă după aceea simt un regret fără margini și mă cuprind niște furii groaznice împotriva mea însumi. Cînd deschid gura să-i vorbesc, în locul cuvintelor pe care vreau să le rostesc se substituie, împotriva voinței mele, cu totul altele ; în loc de a face o declarație de dragoste, țin o dizertație despre ploaie și vreme frumoasă sau despre alte asemenea stupidități. Între timp, sezonul se apropie de sfîrșit și în curînd ne vom întoarce la oraș ; înlesnirile de aici, favorabile realizării dorințelor mele, nu le voi mai găsi nicăieri : cine știe ? poate că ne vom pierde chiar din vedere și, luați de valurile vieții, vom porni fiecare pe un alt drum, diametral opus celuilalt.

Viața liberă de la țară e atît de încîntătoare și de odihnitoare ! copacii, chiar cînd sînt puțin desfrunziți de toamnă, oferă delicioase locuri umbroase unde poți visa la dragostea ce se înfiripă ; e greu să nu te lași impresionat cînd te afli în mijlocul frumoasei naturi ! păsărelele au cîntece atît de galeșe, florile parfumuri atît de îmbătătoare, povîrnișurile colinelor o iarbă atît de însorită și de mătăsoasă ! Singurătatea îți inspiră mii de gînduri voluptuoase, pe care vîrtejul lumii le-ar fi împrăștiat, le-ar fi făcut să zboare cît colo, iar pornirea instinctivă a două făpturi, care-și aud inimile zvîcnind în tăcerea cîmpiei pustii, este de a se

strînge în brațe cît mai tare, de a se încolăci unul în jurul celuilalt, ca și cum n-ar mai exista decît ei pe lumea asta.

Azi dimineață m-am dus la plimbare ; vremea era călduță și umedă, cerul nu lăsa să se întrezărească nici cel mai mic petec de azur ; totuși nu era nici sumbru, nici amenințător. Două sau trei nuanțe de gri, armonios îmbinate, îl acopereau de la un capăt la celălalt, și pe acest fundal vaporos treceau încet norii care păreau niște ghemotoace mari de vată ; se mișcau alene, împinși de suflarea muribundă a unei slabe brize, neînstare să miște nici vîrfurile celor mai agitați plopi tremurători : vălurele de ceață urcau printre castanii înalți, arătînd astfel din depărtare cursul rîului. Cînd adierea își recăpătă respirația, cîteva frunze, pîrjolite și acoperite de rugină, se răzletiră neliniștite, alergîndu-mi înainte, de-a lungul cărării, ca un stol de vrăbii sperioase ; apoi, după potolirea vîntului, se prăbușiră la pămînt cu cîțiva pași mai departe : adevărata imagine a acelor duhuri, luate drept păsărele, care zboară libere cu aripile lor și care, la urma urmei, nu sînt decît frunze uscate de înghețul dimineții, care devin jucăria și obiectul de batjocură al celui mai ușor vînt.

Zările erau atît de estompate din pricina ceții și marginea orizontului atît de destrămată încît nu era posibil să-ți dai seama unde începe cerul și unde sfîrșește pămîntul ; un cenușiu ceva mai opac, o negură puțin mai groasă arătau într-un mod vag distanța și deosebirea dintre planuri. Prin această perdea, sălciile, cu capetele lor pudrate de cenușă, aveau mai curînd înfățișarea unor spectre de arbori decît de arbori veritabili ; sinuozitățile colinelor semănau mai curînd cu conturul unei îngrămădiri de nori decît cu o creastă de pămînt solid. Obiectele tremurau parcă în priviri, și un fel de sită cenușie, de o nespusă finețe, asemănătoare pînzei de păianjen, se întindea între peisajele din prim-plan și profunzimile depărtărilor ; în locurile umbrite, hașurile se desenau limpede, cu mai multă precizie, și lăsau să se vadă ochiurile rețelei ; în locurile mai luminate, plasa de negură, topindu-se într-o lucire difuză, abia se ghicea. Plutea în aer o toropeală, o umezeală călduță, cu iz searbăd, care predispunea în mod irezistibil la melancolie.

Tot mergînd pe drum, mă gîndeam la toamna care venise şi pentru mine şi la vara radioasă dispărută fără întoarcere ; copacul din sufletul meu era poate mai desfrunzit decît copacii pădurilor ; abia dacă mai rămăsese pe cea mai înaltă ramură o singură frunzuliţă verde, care se legăna înfiorată, foarte tristă că surorile ei o părăsiseră una cîte una.

Rămîi pe copac, o ! frunzuliţă de culoarea speranţei, ţine-te de creangă cu toate puterile nervurilor şi fibrelor tale ; nu te lăsa înfricoşată de şuierăturile vîntului, o, buna mea frunzuliţă ! căci atunci cînd mă vei fi părăsit şi tu, cine va mai putea distinge dacă sînt un copac viu sau mort, şi cine îl va împiedica pe tăietorul de lemne să mă doboare cu lovituri de topor şi să facă vreascuri din ramurile mele ? Nu a sosit încă vremea desfrunzirii arborilor şi soarele încă mai poate alunga negurile ce s-au îngrămădit în jurul lui.

Spectacolul anotimpului muribund îmi făcu o adîncă impresie. Mă gîndeam ce iute fuge timpul şi că s-ar putea să mor fără să-mi strîng idealul la piept.

Intrînd în casă, am luat o hotărîre. Deoarece nu mă puteam decide să-i vorbesc, i-am descris toată viaţa mea pe un pătrăţel de hîrtie. E ridicol să-i scrii cuiva care locuieşte în aceeaşi casă cu tine, pe care-l poţi vedea în fiece zi, la orice oră ; dar nu mă mai uit acum ce e ridicol şi ce nu.

Am băgat scrisoarea în plic, dar nu fără a tremura şi a păli la faţă ; apoi, folosind un moment cînd Théodore lipsea de acasă, am pus-o în mijlocul mesei şi am fugit atît de tulburat, de parcă aş fi comis cea mai mîrşavă faptă de pe lume.

CAPITOLUL XII

Ți-am făgăduit urmarea aventurilor mele dar, în realitate, sînt atît de leneșă la scris, că trebuie să te iubesc ca lumina ochilor din cap, și să te știu mai curioasă decît Eva sau Psyche, ca să mă așed la masă — în fața unei foi mari de hîrtie complet albă, care urmează să fie complet înnegrită, și a unei călimări mai adîncă decît marea, din care fiecare strop ar urma să se transforme în gînduri sau în ceva asemănător — în loc să iau hotărîrea subită de a mă urca pe cal, și, pornind în goana mare, să fac cele optzeci de enorme leghe care ne despart, ca să-ți povestesc prin viu grai ceea ce vreau să-ți înșir aici cu niște litere abia vizibile — ca niște puncte lăsate de o muscă — pentru ca să nu mă înspăimînt eu însămi de volumul fantastic al odiseei mele picarești.

Optzeci de leghe ! cînd mă gîndesc că există un asemenea spațiu imens între mine și persoana pe care o iubesc mai mult decît orice pe lume ! Ce poftă mi-a venit să rup scrisoarea în bucățele și să poruncesc să i se pună calului șaua. Dar, uitasem, cu veșmintele pe care le port acum nu m-aș putea apropia de tine, n-am putea relua viața simplă pe care o duceam împreună cînd eram niște fetițe mici, naive și tare nevinovate : dacă-mi voi pune vreodată iarăși fustă, o voi face numai din pricina asta.

Cred că, în scrisoarea anterioară, m-am oprit la momentul cînd am plecat din hanul unde petrecusem o noapte atît de ciudată în care virtutea mea era să naufragieze îndată după ieșirea din port. Ne-am pornit cu toții în aceeași direcție. Tovarășii mei se extaziară cînd văzură frumosul meu cal, care după cum știi este într-adevăr de

rasă și unul dintre cei mai buni cai de cursă ; cînd am adăugat la meritele mele proprii meritele animalului pe care-l călăream, am crescut în ochii lor cel puțin cu o jumătate de cot. Totuși păreau că se tem ca nu cumva calul să fie prea iute și prea aprig pentru mine. Le-am spus că n-are de ce să le fie frică, și, ca să arăt că nu exista nici o primejdie, l-am pus să facă mai multe cabrări ușoare, apoi am sărit o barieră destul de înaltă, și am luat-o la galop.

Ceata încercă zadarnic să se țină după mine ; cînd am ajuns prea departe, m-am întors și am pornit în goana mare în întîmpinarea lor ; la cîțiva pași de ei, am prins calul din zbor și l-am oprit scurt : ceea ce este — după cum știi, sau poate nu știi — un adevărat tur de forță.

De la stimă trecură, fără tranziție, la cel mai profund respect. Nu bănuiau că un tînăr studios, abia ieșit din universitate, poate fi un călăreț atît de bun. Descoperirea pe care o făcură îmi servi mai mult decît dacă ar fi recunoscut că posed toate virtuțile teologale și fundamentale ; în loc să mă trateze ca pe un tinerel oarecare, îmi vorbiră cu familiaritate și o mare considerație, care-mi făcură plăcere.

Lepădîndu-mi veșmintele, nu-mi părăsisem orgoliul : nemaifiind femeie, voiam să fiu un bărbat în toată puterea cuvîntului și să nu mă mulțumesc numai cu exteriorul. Eram hotărîtă să obțin, în calitate de cavaler, succesele pe care nu le mai puteam pretinde ca femeie. Ceea ce mă neliniștea cel mai mult era că nu știam cum să fac ca să capăt curaj ; deoarece curajul și dibăcia la exercițiile corporale sînt mijloacele prin care un bărbat își cîștigă cel mai ușor reputația. Nu sînt timidă ca femeie și nu am lașitățile neroade ale multora ; dar de aici și pînă la acea brutalitate nepăsătoare și feroce care face faima bărbaților mai am încă destul, iar intenția mea este de a deveni și eu un lăudăros, un fanfaron, întocmai ca domnii aceia cu maniere elegante, pentru a-mi crea o situație privilegiată în lume și a mă bucura de toate avantajele metamorfozării mele.

Dar am văzut mai pe urmă că nimic nu-i mai ușor, iar rețeta este cît se poate de simplă.

N-am să-ți povestesc, după obiceiul călătorilor, că am făcut atîtea leghe în cutare zi, că am fost în cutare loc

într-alta, că friptura pe care am mîncat-o la hanul *Calul-alb* sau *Crucea-de-fier* era crudă sau arsă ; că vinul era acru și că m-am culcat într-un pat cu perdele pe care erau brodate personaje sau flori : sînt amănunte foarte importante și e bine să fie păstrate pentru posteritate ; dar ar trebui, de astădată, ca posteritatea să se lipsească de ele și tu să te resemnezi să nu afli din cîte feluri a fost alcătuită cina mea și dacă am dormit bine sau rău în timpul călătoriilor. Nu-ți voi face nici o descriere exactă a diferitelor peisaje, a cîmpiilor cu grîu, a pădurilor, a culturilor variate și a colinelor care duc în spatele lor cătune — nimic din cîte au trecut succesiv prin fața ochilor mei : e ușor să ți le închipui ; ia o bucată de pămînt, sădește cîțiva copaci și cîteva fire de iarbă, zmîngălește îndărătul lor un colț de cer cenușiu sau albastru-pal, și vei avea o idee îndestulătoare despre fundalul mișcător pe care se reliefa mica noastră caravană. Dacă în prima mea scrisoare am intrat în cîteva amănunte de acest fel, vei binevoi să mă scuzi, nu voi mai recădea vreodată în păcatul acesta ; deoarece nu călătorisem niciodată pînă atunci, cel mai mic lucru mi se păruse de o importanță fără seamăn.

Unul dintre cavaleri, tovarășul meu de pat, acela pe care fusesem gata să-l trag de mînecă în neuitata noapte cînd am trecut prin atîtea spaime — pe care ți le-am descris pe larg — apucat de o subită pasiune pentru mine, își ținea tot timpul calul lîngă al meu.

În afară de faptul că nu l-aș fi vrut de amant — chiar dacă mi-ar fi adus cea mai frumoasă coroană regală din lume — altminterea nu-mi displăcea ; era instruit și nu lipsit de spirit, nici de voioșie : numai că, atunci cînd vorbea de femei, o făcea pe un asemenea ton de dispreț și de ironie, că bucuroasă i-aș fi scos ochii, cu atît mai mult cu cît îndărătul exagerărilor sale erau, în ceea ce spunea, și multe lucruri de un adevăr crud și pe care haina mea de bărbat mă silea să le găsesc juste.

Mă invită stăruitor și de repetate ori, să-l însoțesc la o soră de-a lui care se afla în ultimele zile ale anului de văduvie, și care locuia într-un castel vechi împreună cu o mătușă ; nu-l puteam refuza. Mă împotrivisem de cîteva ori, așa, de formă, pentru că în fond mi-era egal dacă mă

duceam acolo sau în altă parte ; puteam să-mi ating tot atît de bine scopul și într-un fel și în altul ; și cum îmi tot spunea că dacă refuz să stau la castel cel puțin cincisprezece zile îl supăr foarte tare, i-am răspuns că sîntem înțeleși și în privința asta.

La o răspîntie, tovarășul meu arătîndu-mi linia oblică din dreapta drumului în formă de Y, îmi spuse :

— S-o luăm pe aici.

Ceilalți, după ce dădură mîna cu noi, o porniră pe cealaltă latură.

După cîteva ore sosirăm la locul de destinație.

Un șanț destul de lat, dar care în loc de apă era plin de o vegetație încîlcită și stufoasă crescută la voia întîmplării, despărțea parcul de drumul mare ; zidul împrejmuitor era de piatră cioplită ; la colțuri se vedeau ridicîndu-se niște anghinare gigantice și ciulini de fier, care păreau a fi răsărit ca niște plante naturale în spațiile dintre blocurile de piatră ale zidului : o mică punte cu arcadă trecea peste acest canal uscat și-ți îngăduia să ajungi pînă la poarta de intrare.

Dădeai mai întîi cu ochii de o străveche alee de ulmi cu bolți de frunziș, amenajată după moda de altădată ; mergînd tot înainte pe alee, ajungeai într-un fel de rond.

Copacii păreau mai curînd demodați decît bătrîni ; s-ar fi zis că poartă peruci, că s-au dat cu pudră ; nu rămăseseră decît cu un smoc de frunze în vîrf, iar tot restul trunchiului fusese curățat cu grijă de crengi, astfel că puteai să-i iei drept niște panașe — nemăsurat de mari — semănate din loc în loc.

După ce traversai rondul principal, acoperit de o iarbă fină, presată cu ruloul, trebuia să mai treci sub o curioasă construcție arhitectonică de frunziș, împodobită cu ornamente : vaze din care ieșeau flăcări, piramide și colonade rustice, totul executat cu o rîvnă nemaipomenită — folosind foarfeca și cosorul — dintr-un enorm masiv de cimișir. Între ele, prin micile spații rămase libere, se zărea, la dreapta și la stînga, cînd un castel, cu zidurile imitînd bolovanii naturali, pe jumătate în ruină, cînd povîrnișul ros de mușchi pe care cobora cîndva o cascadă, sau uneori o amforă ori o statuie a unei nimfe și a unui păstor cu na-

sul spart, cu degetele rupte, pe a căror umeri și capete stăteau așezați porumbei.

O grădină mare de flori, aranjată după moda franceză, se întindea în fața castelului; despărțiturile ei aveau marginile plantate cu cimișir și ilex, după o riguroasă simetrie; ți se părea mai curînd un covor decît o grădină: flori mari, gătite ca pentru bal, cu o ținută maiestuoasă și o expresie senină, ca ducesele care se pregătesc să danseze un menuet, își înclinau ușor capul la trecerea ta. Altele, cu aparența mai puțin politicoasă, se țineau țepene și nemișcate, asemenea unor văduve nobile, care asistă la o petrecere dar nu se lasă antrenate. Arbuști de toate formele posibile — în afară de cea naturală — rotunzi, pătrați, ascuțiți, triunghiulari, sădiți în hîrdaie verzi sau cenușii, păreau să înainteze în procesiune de-a lungul marii alei și să te conducă de mînă pînă la primele trepte ale peronului.

Cîteva turnulețe, pe jumătate încadrate în construcții mai recente, depășeau linia edificiului cu toată înălțimea coșului lor de ardezie, și giruetele de tablă, în formă de cozi de rîndunică, dovedeau o vechime destul de onorabilă. Ferestrele pavilionului din mijloc se deschideau toate spre un balcon comun cu balustradă de fier, foarte bogat cizelată, iar celelalte ferestre erau încadrate în dreptunghiuri de piatră, împodobite cu monograme și funde sculptate.

Ne întîmpinară patru sau cinci cîini mari care lătrau de zor și făceau niște tumbe nemaipomenite. Înconjurară caii și le săreau în nas: țineau să facă o bună primire mai ales calului camaradului meu, la care probabil se duceau deseori în grajd sau îl însoțeau la plimbare.

În toiul zarvei sosi în cele din urmă un fel de valet, cu o înfățișare jumătate de plugar, jumătate de rîndaș, care luă animalele noastre de frîu și plecă. Nu văzusem încă un suflet de om, doar o țărăncuță sălbatică și speriată ca o căprioară, care fugise îndată ce ne zări și se tupilase printre plantațiile de cînepă, deși noi o chemaserăm în mai multe rînduri, și am fi făcut tot ce ne stătea în putință ca s-o liniștim.

Nimeni nu apăru la ferestre ; s-ar fi zis că-i un castel nelocuit sau locuit doar de stafii ; căci nu răzbătea pînă afară nici cel mai mic zgomot.

Începurăm a urca primele trepte ale peronului cu picioarele îngreunate, zornăindu-ne pintenii, cînd deodată ni se păru că auzim dinăuntru niște uși care se deschid și se închid, ca și cum cineva s-ar fi grăbit să ne iasă în întîmpinare.

Într-adevăr, în capul scării apăru o tînără, care dintr-o singură săritură fu lîngă prietenul meu, și i se aruncă de gît. Acesta o sărută foarte afectuos, și înconjurîndu-i talia cu mîinile, o săltă în sus și o duse astfel pînă la palier.

— Știi că ești foarte drăguț și foarte curtenitor pentru un frate, scumpul meu Alcibiade ? Nu-i așa, domnule, că nu-i chiar de prisos să vă previn că e fratele meu, deoarece nu prea se poartă ca un frate ? mă întrebă frumoasa fată, întorcîndu-se spre mine.

La care, eu îi răspunsei că m-aș fi putut înșela și că-i o adevărată nenorocire să fii fratele ei, văzîndu-te astfel exclus din categoria adoratorilor ; că dacă eu i-aș fi frate, aș fi totodată cel mai fericit și cel mai nefericit cavaler de pe pămînt. Ceea ce o făcu să zîmbească dulce.

Tot vorbind, intrarăm într-o sală joasă, ai cărei pereți erau decorați cu tapiserie de Flandra. Copaci mari cu frunze ascuțite susțineau stoluri de păsări fantastice ; culorile alterate de trecerea vremii produceau bizare intervertiri de nuanțe ; cerul era verde, arborii de un albastru regal, cu luciri galbene, și în draperiile cu personaje umbra era adesea de o culoare opusă fondului stofei ; carnația părea de lemn și nimfele care se plimbau sub umbrarul decolorat al pădurii aveau înfățișarea unor mumii desfășate ; numai buzele, a căror purpură își păstrase nuanța inițială, zîmbeau cu o aparență de viață. În față era o îmbulzeală de plante înalte de un verde ciudat, cu flori mari împestrițate, ale căror pistiluri semănau cu egretele de păun. Bîtlani cu o expresie gravă și gînditoare, cu capul băgat între umeri, cu ciocul lung odihnindu-se pe gușa umflată, se sprijineau filozofic pe unul din picioarele lor subțiri, într-o apă stătută și neagră, vrîstată de fire de culoarea argintului înnegrit ; prin golurile frunzișului se vedeau în depărtare mici castele cu

turnulețe semănînd cu niște solnițe de piper, precum și balcoane pline de femei frumoase, în veșminte somptuoase, care priveau trecerea cortegiilor sau a echipelor de vînătoare.

Stînci capricios dantelate, din care curgeau torente de lînă albă, se confundau la marginea orizontului cu niște nori presărați pe cer.

Ceea ce m-a izbit mai mult decît orice a fost o femeie-vînător care trăgea într-o pasăre. Degetele ei tocmai dăduseră drumul arcului și săgeata zburase ; dar cum această parte a tapiseriei se afla într-un ungher, săgeata ajunsese pe peretele din partea cealaltă a colțului, după ce descrisese un mare ocol ; în ce privește pasărea, ea zbura cu aripile nemișcate și părea că vrea să se îndrepte spre cea mai apropiată ramură.

Săgeata, împodobită cu pene și prevăzută cu un vîrf de aur, mereu suspendată în aer, neajungînd niciodată la țintă, făcea o impresie dintre cele mai ciudate ; era ca un trist și dureros simbol al destinului uman, și cu cît o priveam mai mult, cu atît mai mult îi descopeream sensuri misterioase și sinistre. Vînătorița stătea pe loc, cu un picior întins gata să pornească și cu genunchiul îndoit ; ochii ei cu pleoape de mătase, bine deschiși, nu puteau vedea însă săgeata care deviase din drum ; părea să caute, neliniștită, fenicopterul cu penele bălțate pe care voise să-l doboare și pe care se aștepta să-l vadă căzînd în fața ei străpuns în mai multe locuri. Nu știu dacă nu-i o eroare a imaginației mele, dar găseam că figura aceasta avea o expresie la fel de mohorîtă și de disperată ca a unui poet în agonie, care n-a apucat să-și scrie opera ce avea să constituie temeiul reputației sale, și a cărui viață se termină brusc în clipa cînd încearcă să dicteze începutul.

Ți-am vorbit mult de această tapiserie, mult mai mult, desigur, decît merită ; dar, ciudat, lumea aceasta fantastică, născocită de făuritorii tapiseriilor, m-a preocupat dintotdeauna.

Sînt o iubitoare pătimașă a acestei vegetații imaginare, a florilor și a plantelor care nu există în realitate, a pădurilor de arbori necunoscuți în care rătăcesc inorogi, căpriori și cerbi albi ca neaua, cu un crucifix de aur între coarne,

urmăriți de obicei de vînători cu barbă roșie și în veșminte de maur.

Cînd eram mică, ori de cîte ori intram într-o cameră tapisată mă trecea un fel de fior — abia îndrăzneam să mă mișc.

Toți acești inși, în picioare, lipiți de perete, cărora ondulațiile stofei și jocul de lumini le insufla parcă o viață fantastică, mi se păreau tot atîția spioni ce se îndeletniceau cu supravegherea acțiunilor mele pentru a le relata la timpul și la locul cuvenit ; n-aș fi îndrăznit să mănînc, de față cu ei, un măr sau o prăjitură pe care le-aș fi șterpelit. Cîte nu ar avea de spus aceste personaje grave, dacă ar putea deschide gura lor din fire roșii și dacă sunetele ar putea pătrunde în scoica urechii lor brodate. La cîte omoruri, trădări, infame adultere și monstruozități de tot felul nu au participat acești tăcuți și impasibili martori !...

Dar să lăsăm tapiseria și să revenim la povestirea noastră.

— Alcibiade, mă duc s-o vestesc pe mătușa că ai sosit.

— A ! nu-i nici o grabă, surioară, mai întîi să ne așezăm și să stăm puțin de vorbă. Îți prezint un cavaler care se numește Théodore de Sérannes și care va rămîne cîtva timp la noi. Nu-i nevoie să-ți mai recomand să-i faci o primire bună, se recomandă de la sine. (Eu îți spun ce-a spus el ; nu cumva să mă acuzi acum de înfumurare prostească.)

Frumoasa tînără dădu ușor din cap în semn de consimțire și apoi vorbirăm de altele.

În timp ce discutam, o puteam examina cu mai multă atenție decît o făcusem pînă atunci.

Arăta ca de douăzeci și trei-douăzeci și patru de ani, iar doliul o prindea de minune ; nu s-ar fi zis că înfățișarea ei era prea lugubră sau prea dezolată, și mă îndoiesc că și-a turnat în supă cenușa lui Mausol al ei, în chip de revent. Nu știu dacă și-a plîns prea mult soțul defunct ; în orice caz, dacă a făcut-o cumva, nu se cunoștea deloc, iar frumoasa batistă fină pe care o ținea în mînă era cît se poate de uscată.

N-avea ochii roșii, ci dimpotrivă, cei mai luminoși și mai strălucitori ochi din lume, degeaba i-ar fi căutat cineva pe obraji ridul pe unde s-au scurs lacrimile ; în

realitate, nu avea decît două gropițe formate din obișnuința de a zîmbi, și, e cazul s-o spun, ca văduvă ce se afla i se vedeau prea des dinții : ceea ce, desigur, nu era un spectacol neplăcut, deoarece avea dinți mici și frumos înșirați. Se bucură de toată stima mea că nu s-a simțit obligată, cînd i-a murit bărbatul, să capete cearcăne la ochi și să-și învinețească nasul : îi port de asemenea recunoștință că nu și-a luat o mutrișoară plîngăcioasă, că vorbește natural, cu glasul ei sonor și argintiu, fără a-și tărăgăna cuvintele și a-și întrerupe frazele cu virtuoase suspine.

Toate acestea mi s-au părut de foarte bun-gust ; am socotit-o de la început o femeie de spirit, și asta era într-adevăr.

Bine făcută, avea picioarele și mîinile foarte potrivite ; veșmintele ei negre erau aranjate cu toată cochetăria posibilă și într-un mod atît de vesel încît lugubrul culorii dispărea complet, și, îmbrăcată cum era s-ar fi putut duce și la bal, fără ca nimănui să i se pară ciudat. Dacă mă voi mărita vreodată și voi rămîne văduvă, am să-i cer modelul rochiei, care îi venea dumnezeiește.

După ce mai schimbarăm cîteva cuvinte, ne urcarăm la bătrîna ei mătușă.

O găsirăm șezînd într-un fotoliu mare, cu spetează răsturnată, cu un mic taburet sub picioare, și alături de ea, un cîine bătrîn, foarte urduros și foarte posomorît, care, la sosirea noastră, își ridică botul și ne primi cu un mîrîit foarte puțin prietenos.

Nu m-am uitat niciodată decît cu groază la o femeie bătrînă. Mama, cînd a murit, era foarte tînără ; fără îndoială, dacă aș fi văzut-o îmbătrînind treptat-treptat, și trăsăturile ei deformîndu-se într-o progresie imperceptibilă, m-aș fi obișnuit pe nesimțite. În copilărie, am fost înconjurată numai de fețe tinere și zîmbitoare ; în felul acesta am păstrat o antipatie de neînvins oamenilor bătrîni. Cînd frumoasa văduvă a atins cu buzele sale pure și rumene fruntea galbenă de hoașcă a mătușii sale, m-a trecut un fior. Eu nu aș fi putut s-o fac. Știu că atunci cînd voi avea șaizeci de ani voi fi și eu la fel ; dar degeaba, nu pot să fac nimic, și-l rog pe Dumnezeu să mor și eu tînără ca mama.

Totuși, bătrîna aceasta și-a păstrat cîteva trăsături din frumusețea ei trecută — trăsături simple și maiestuoase — care o împiedicau să se prăbușească în urîțenia mărului răscopt, moștenirea tuturor femeilor care nu au fost decît drăguțe sau pur și simplu fragede ; ochii ei, deși terminați la colțuri prin cîte o labă de gîscă și acoperiți cu pleoape umflate și moi, aveau încă vreo cîteva scîntei din focul lor de altădată și se putea presupune că, sub domnia celuilalt rege, au aruncat și ei fulgere de pasiune în stare să-i orbească pe cei fulgerați. Nasul mic și subțire, puțin curbat ca la păsările de pradă, dădea profilului un fel de grandoare gravă, pe care o tempera surîsul indulgent al buzelor à la Maria-Antoaneta, date cu carmin după moda secolului trecut.

Veșmintele îi erau vechi fără a fi ridcole, și se armonizau perfect cu figura ; pe cap purta o simplă scufie albă, împodobită cu puțină dantelă, mîinile lungi și slăbite pe care le ghiceai a fi fost odată foarte frumoase înotau în niște mănuși fără degete și chiar fără degetul mare, o rochie de culoarea frunzei veștede, avînd în țesătură ramuri și flori de o nuanță mai închisă, o pelerină neagră fără mîneci și un șorț de tafta groasă de culoarea gușei de porumbel completau îmbrăcămintea.

Femeile bătrîne ar trebui să se îmbrace totdeauna în felul acesta și, din respect față de moartea lor apropiată, să nu se împopoțoneze cu pene, ghirlănzi de flori, panglici de culori deschise și fel de fel de zorzoane care nu se potrivesc decît tinereții fragede. Degeaba fac avansuri vieții, viața nu mai vrea să știe de ele ; nu se mai pot alege cu nimic, întocmai ca acele curtezane prea bătrîne, sulemenite cu roșu și cu alb, pe care și catîrgiii beți le alungă cu înjurături și lovituri de picior cînd le întîlnesc pe stradă.

Bătrîna doamnă ne primi cu dezinvoltură și rafinată politețe, moștenite de acei care au frecventat cîndva Curtea de odinioară, și al căror secret pare a dispărea pe zi ce trece, ca atîtea alte frumoase secrete ; deși glasul îi era spart și tremurat, mai păstra încă destulă dulceață.

Mi se păru că-i plac mult, căci mă privi îndelung și cu mare atenție, lăsînd impresia că-i foarte mișcată. O

lacrimă îi apăru în colţul ochilor şi coborî încet pe una din zbîrciturile adînci, unde se pierdu şi se uscă. Mă rugă s-o scuz şi-mi spuse că semăn mult cu un fiu de-al ei care a fost ucis în război.

Tot timpul cît am rămas la castel am fost, din pricina acestei asemănări, reale sau imaginare, tratată cu o bunăvoinţă extraordinară şi cu totul maternă de către buna doamnă. Am fost mai încîntată decît mi-aş fi putut închipui — căci cea mai mare plăcere pe care persoanele în vîrstă mi-o pot face este să nu-mi vorbească niciodată şi să plece cînd vin eu.

N-am să-ţi povestesc în amănunt şi zi de zi tot ce-am făcut la R ***. Dacă m-am oprit puţin mai mult la început, şi dacă ţi-am schiţat cu oarecare grijă cele două sau trei fizionomii, fie de persoane, fie de locuri, e pentru că mi s-au întîmplat acolo nişte lucruri foarte ciudate, şi totuşi foarte fireşti, pe care ar fi trebuit să le prevăd cînd am pus pe mine haine bărbăteşti.

Natura mea uşuratecă m-a împins la o imprudenţă de care mă căiesc amarnic, deoarece a provocat unui suflet bun şi frumos o tulburare pe care n-o pot alunga fără a divulga cine sînt şi a mă compromite astfel într-un mod grav.

Pentru a mă comporta ca un adevărat tînăr şi a mă distra puţin, n-am găsit ceva mai bun decît să fac curte surorii prietenului meu. Mi se părea deosebit de nostim să mă arunc pe jos în patru labe cînd îi cădea o mănuşă şi să i-o înmînez — însoţind gestul cu reverenţe şi prosternări —, să mă aplec pe speteaza fotoliului ei cu o expresie galeşă, demnă de admirat, şi să-i strecor în ureche o mie şi una de madrigale, care de care mai încîntătoare. De cîte ori voia să treacă dintr-o cameră într-alta, îi ofeream graţios mîna ; cînd încăleca, îi ţineam scara, şi cînd ne plimbam, mergeam totdeauna alături de ea ; seara, îi citeam, cîntam împreună ; pe scurt, mă achitam cu o scrupuloasă atenţie de toate îndatoririle unui bărbat curtenitor.

Imitam toate mimicile pe care le-am văzut pe faţa îndrăgostiţilor, ceea ce mă amuza şi mă făcea să rîd ca o nebună ce sînt, cînd mă aflam singură în camera mea şi

mă gîndeam la cîte impertinențe dădusem drumul pe tonul cel mai serios din lume.

Alcibiade și bătrîna marchiză păreau să privească această intimitate cu plăcere și ne lăsau adesea singuri. Regretam uneori că nu sînt în realitate bărbat ca să profit mai bine de situație ; dacă aș fi fost bărbat, totul depindea de mine, căci încîntătoarea noastră văduvă părea să-l fi uitat cu desăvîrșire pe răposat, iar dacă își mai amintea de el, ar fi fost cu cea mai mare plăcere infidelă memoriei sale.

După ce începusem pe tonul acesta, nu mai puteam, în mod cinstit să dau înapoi, și ar fi fost foarte greu să mă retrag cu arme și bagaje ; în același timp nu puteam depăși o anumită limită, nu știam să fiu amabil decît în vorbe : speram s-o țin astfel pînă la sfîrșitul lunii pe care urma s-o petrec la R *** și să plec cu promisiunea de a mă întoarce, deși nici gînd n-aveam s-o fac. Credeam că, după plecarea mea, frumoasa tînără se va consola, și nemaivăzîndu-mă alături de ea, mă va uita în scurt timp.

Dar, deși mă jucasem, reușisem să trezesc o pasiune serioasă și lucrurile luară o întorsătură neașteptată ; ceea ce amintește de adevărul prea binecunoscut de multă vreme, și anume că nu trebuie să te joci nici cu focul nici cu dragostea.

Înainte de a mă fi văzut, Rosette încă nu cunoscuse dragostea. Măritată de foarte tînără cu un bărbat mult mai în vîrstă, simțise pentru el doar un fel de amiciție filială ; fără îndoială că a fost curtată, dar nu a avut nici un amant, oricît de extraordinar s-ar părea ; sau bărbații care-i făceau curte nu erau destul de seducători, sau nu-i sunase încă ceasul — ceea ce e mai probabil. Nobilii de țară și boiernașii de provincie, care nu știu să vorbească decît de beții, de excrementele animalelor sălbatice, de mistreți, de ramificațiile coarnelor, de goarne, de cerbi, amestecînd totul cu șarade de almanah și madrigale mucegăite de trecerea vremii, nu erau desigur făcuți să-i placă, și virtutea ei nu a trebuit să facă eforturi prea mari ca să nu cedeze vreunuia. Dealtfel, veselia și voia bună naturală a caracterului o apărau îndeajuns împotriva dragostei, această molatecă pasiune căreia visătorii și melancolicii îi cad atît de ușor în gheare ; ideea pe

care bărbatul ei Tithon i-o putuse da despre voluptate trebuia să fi fost prea neînsemnată spre a o tenta să mai încerce ; se bucura în liniște de plăcerea de a fi văduvă atît de timpuriu și de a mai avea înaintea ei atîția ani cînd va mai fi drăguță.

Dar cînd am sosit eu, lucrurile au luat o altă întorsătură : la început am crezut că dacă am o purtare rezervată, în marginile strîmte ale unei politețe reci, nu-mi va da nici o atenție ; dar mai tîrziu am fost silită să recunosc că în realitate, oricum m-aș fi purtat, totul s-ar fi petrecut aidoma și că presupunerea mea — destul de timidă dealtfel — a fost de-a dreptul gratuită. Vai ! nimeni nu poate abate soarta fatală din mersul ei, și nimeni nu știe cum să evite influența binefăcătoare sau dăunătoare a stelei sale.

Soarta Rosettei era să nu iubească decît o dată în viață, iar dragostea ei să fie imposibilă ; trebuie să-și urmeze soarta și o va urma.

Am fost iubită, Graciosa ! — ce dulce-i dragostea ! — deși iubita mea a fost o femeie ; o asemenea iubire nefirească are ceva penibil, de care cea obișnuită e străină, desigur. O ! dar dulce mai este dragostea ! Cînd te trezești noaptea, te sprijini în cot și-ți spui : „E cineva care se gîndește la mine sau mă visează, pe care-l interesează viața mea ; o clipire a ochilor mei sau o mișcare a buzelor mele stîrnește veselia sau tristețea unei ființe ; un cuvînt scăpat din întîmplare este strîns cu grijă, comentat, întors pe o față și pe cealaltă ore întregi ; sînt polul spre care se îndreaptă un magnet neliniștit ; pupila mea e un cer, gura mea e un paradis mai dorit decît cel real ; dacă aș muri, o ploaie călduță de lacrimi mi-ar încălzi cenușa, pe mormîntul meu ar fi mai multe flori decît în coșul cu flori dăruit unei mirese ; dacă aș fi în primejdie, există cineva care s-ar arunca între vîrful sabiei și pieptul meu ; care s-ar sacrifica pentru mine ! ce frumos e ! și nu știu dacă poți să-ți dorești ceva mai mult.“

La gîndul acesta simțeam o plăcere pe care mi-o reproșam, căci nu aveam nimic de dat în schimb, fiind în situația unei persoane sărace care primește daruri de la un prieten bogat și generos, fără speranța de a-i putea dărui și ea ceva. Eram încîntată știindu-mă adorată astfel

și uneori mă lăsam iubită cu o ciudată îngăduință. Auzind mereu că toată lumea îmi spune domnule, și văzîndu-mă tratată ca și cum aș fi fost bărbat, uitam pe nesimțite că sînt femeie ; hainele care mă deghizau mi se păreau a fi îmbrăcămintea mea firească, și nu-mi mai aminteam dacă purtasem vreodată altele ; nici nu mă mai gîndeam că, de fapt, nu eram decît o trăsnită care și-a făcut din ac sabie și din fustă și-a croit o pereche de pantaloni.

Sînt mulți bărbați care-s mai femei decît mine. Ce am eu feminin ? pieptul, cîteva linii mai rotunde și mîinile mai delicate ; fusta îmi înconjoară numai șoldurile, dar n-a pătruns și în spiritul meu. Se întîmplă uneori ca sexul sufletului să nu fie la fel cu cel al corpului, și contradicția aceasta nu poate decît să producă adînci tulburări. Eu, de exemplu, dacă nu aș fi luat hotărîrea nebunească în aparență, dar foarte înțeleaptă în fond, de a renunța la veșmintele unui sex căruia îi aparțin doar din punct de vedere fizic și cu totul întîmplător, aș fi fost foarte nefericită : mie îmi plac caii, scrima, toate exercițiile violente, îmi face plăcere să mă cațăr și să alerg încolo și încoace ca un băiat, mă plictisește să șed cu picioarele strînse, cu coatele lipite de trup, să las ochii în jos cu modestie, să vorbesc cu un glăscior subțire și mieros și să bag de zece milioane de ori un capăt de lînă în niște găuri de canava ; nu-mi place să ascult de cineva, nici în ruptul capului, și cuvîntul pe care-l pronunț cel mai des este : Vreau ! Sub fruntea netedă și părul de mătase mișună gînduri viguroase și virile ; toate neroziile prețioase care seduc în primul rînd femeile, pe mine abia mă emoționează, și, ca Achile, deghizat într-o tînără fată, aș schimba bucuros oglinda cu o sabie. Singurul lucru care-mi place la femei este frumusețea lor ; nu aș renunța — cu toate inconvenientele care ar putea decurge de aici — la forma mea exterioară, deși nu se potrivește cu spiritul pe care-l învăluie.

Era ceva nou și picant într-o asemenea aventură, și mi s-ar fi părut foarte amuzantă dacă biata Rosette nu ar fi luat-o prea în serios. Începuse a mă iubi din tot sufletul ei bun și frumos, cu o candoare și o sinceritate demne de admirat ; o dragoste ca a ei nu-i înțeleasă de bărbați, care nu-și pot face măcar o vagă idee despre ea ; și eu aș vrea

să fiu iubită cu atîta gingășie și înfocare; și dacă l-aș întîlni pe acela care ar întruchipa visul meu, în felul acesta aș dori să-l iubesc. Ce frumoasă comoară s-a pierdut, ce perle albe și transparente, cum nu vor găsi niciodată scafandrii în sipetul mării! Ce răsuflare suavă, ce dulci suspine risipite în văzduh, și care ar fi putut fi culese de buze înamorate și pure!

Ce fericit l-ar fi putut face pe un tînăr această pasiune! atîția bărbați nenorociți — frumoși, fermecători, bine înzestrați, plini de afecțiune și de spirit — au implorat zadarnic, în genunchi, niște idoli nesimțiți și mohorîți! atîtea inimi bune și delicate s-au aruncat, de disperare, în brațele unor curtezane, ori s-au stins în tăcere ca lămpile în cavouri; ele ar fi putut fi salvate de la desfrîu sau de la moarte printr-o dragoste curată!

Ce de-a ciudățenii în destinul unui om! Ce crunt zeflemitor e hazardul!

Ceea ce atîția alții au dorit cu ardoare, mie mi-a venit de-a gata, mie, care nu voiam nimic din toate astea și care nici nu puteam să vreau. Unei tinere fete capricioase îi vine o toană și anume să străbată țara în haine bărbătești pentru a afla cam la ce se poate aștepta de la viitorii ei iubiți; trage la un han, unde doarme în același pat cu un tînăr care o duce ușurel, ușurel pînă la soră-sa, care nu are nimic mai grabnic de făcut decît să se îndrăgostească de ea, ca o pisicuță, ca un porumbel, ca tot ce poate fi mai iubăreț și mai languros pe lume. Evident, dacă aș fi fost un tînăr și nu o tînără, dacă aș fi putut să mă aleg cu ceva, lucrurile s-ar fi întîmplat tocmai pe dos, și femeia ar fi fugit, îngrozită, de mine. Soartei îi place să ofere papuci celor cu picioare de lemn, și mănuși acelora lipsiți de mîini; iar moștenirea, cu care ai fi putut duce o viață îmbelșugată, îți vine taman în ziua morții.

Mă duceam uneori — nu atît de des cît ar fi vrut ea — s-o văd pe Rosette în iatacul ei; deși nu primea pe nimeni decît după ce se scula din pat, mie îmi făcea favoarea de a trece peste obiceiul acesta. Ar fi trecut și peste multe altele dacă aș fi vrut eu; există o zicală: cea mai frumoasă fată nu poate da mai mult decît are, dar ceea ce aveam eu nu-i putea fi de mare folos Rosettei.

Îmi întindea micuţa ei mînă să i-o sărut ; era foarte catifelată, foarte albă, mirosea delicios a parfum și era ușor aburită de o umezeală incipientă care o făcea și mai plăcută la atingere. O simţeam înfiorîndu-se sub buzele mele, a căror apăsare o prelungeam cu malițiozitate. Atunci Rosette, foarte mișcată, și cu un aer rugător, întorcea spre mine ochii ei migdalaţi, încărcaţi de voluptate și inundaţi de o lumină umedă și transparentă, apoi lăsa să-i cadă iar pe pernă capul drăguţ, pe care-l ridicase puţin pentru a-mi face o primire mai călduroasă. Vedeam prin cuvertură cum îi sălta pieptul tulburat și cum începea să i se agite brusc tot trupul. Desigur că un altul, în stare să îndrăznească în asemenea împrejurări, s-ar fi putut încumeta la multe, iar ea i-ar fi fost recunoscătoare pentru temeritate, declarîndu-se mulţumită că acesta a sărit peste cîteva capitole de roman.

Rămîneam acolo o oră sau două, fără să-i las mîna pe care i-o puneam deasupra cuverturii ; întreţineam niște discuţii interminabile și încîntătoare : Rosette, deși absorbită de dragostea ei, era prea sigură de succes pentru a nu-și păstra aproape toată libertatea de spirit și tot hazul. Numai din cînd în cînd, pasiunea arunca asupra veseliei un văl transparent de dulce melancolie, care o făcea și mai atrăgătoare.

În adevăr, ar fi fost cu totul neobișnuit ca un tînăr debutant, după cum păream, să nu se simtă foarte fericit că a dat peste el un asemenea noroc și să nu profite de el cît mai mult posibil. Rosette, efectiv, nu era făcută să lase indiferent vreun bărbat ; și cum despre mine nu știa mare lucru, se bizuia pe farmecul ei și pe tinereţea mea, în lipsa dragostei.

Totuși, pentru că situaţia aceasta se prelungea peste marginile firești, începu să se neliniștească ; eu, dublînd frazele măgulitoare și frumoasele proteste, abia reușii să-i redau siguranţa anterioară. Observînd în comportarea mea contradicţii pe care nu le putea împăca, se simţi uluită îndeosebi de două lucruri : căldura cuvintelor și răceala faptelor.

Știi mai bine decît oricine, draga mea Graciosa, că prietenia mea are toate trăsăturile unei pasiuni ; e bruscă,

înfocată, vie, exclusivă, asemănarea cu dragostea merge pînă acolo că-i însoțită de gelozie ; aveam pentru Rosette o amiciție aproape tot atît de mare ca aceea pe care o am pentru tine. Oricine s-ar fi putut înșela asupra caracterului ei. Și Rosette s-a înșelat, cu atît mai mult cu cît hainele pe care le purtam nu-i permiteau să-i dea o altă interpretare.

Deoarece n-am iubit încă nici un bărbat, excesul de tandrețe s-a revărsat oarecum în prietenia mea cu fetele și femeile tinere ; am pus în această prietenie aceeași vehemență și aceeași exaltare ca în tot ce fac, pentru că mi-e imposibil să fiu moderată, mai ales în chestiunile de inimă. După mine, nu există decît două categorii de oameni, oamenii pe care-i ador și aceia pe care-i detest ; toți ceilalți sînt ca și cum n-ar fi : aș putea trece cu calul peste trupurile lor cum trec pe drumul mare : nu fac nici o deosebire între ei și pavajele șoselelor.

Sînt din fire expansivă, și-mi place foarte mult să dezmierd. Uneori, uitînd importanța ce se acordă unor asemenea manifestări, pe cînd mă preumblam cu Rosette, îi cuprindeam talia cu brațul, așa cum făceam cînd ne plimbam noi două pe aleea solitară de la marginea grădinii unchiului meu ; sau, aplecată peste speteaza fotoliului ei, în timp ce broda, îmi înfășuram în jurul degetelor zulufii zburdalnici de pe ceafa ei rotundă și plinuță, sau îi netezeam cu dosul palmei părul întins de pieptene ca să-și recapete luciul, sau o alintam în fel și chip, după cum îmi este în obicei să mă port cu prietenele mele dragi, așa cum prea bine știi.

Departe de ea gîndul de a socoti mîngîierile mele o dovadă a unei simple prietenii. Prietenia, așa cum e concepută în mod obișnuit, nu ajunge pînă aici ; dar, văzînd că nu îndrăznesc mai mult, se mira în sinea ei și nu prea știa ce să creadă ; se oprise la părerea că prea marea mea timiditate e de vină, că datorită fragedei mele tinereți nu am încă experiența relațiilor amoroase, că trebuie să fiu încurajat prin tot felul de îmbieri și drăgălășenii.

Prin urmare avea grijă să-mi ofere nenumărate ocazii de a ne întîlni între patru ochi, în locuri izolate de larma lumii și de orice ins inoportun, ocazii propice de a mă face mai cutezător ; m-a luat cu ea la mai multe plimbări prin

codri, pentru a încerca dacă reveriile voluptuoase și dorințele amoroase pe care le inspiră inimilor tandre umbra deasă și ademenitoare a pădurilor nu i-ar putea veni în ajutor.

Într-o zi m-a dus într-un parc foarte pitoresc, de o mare întindere, aflat în spatele castelului — din care eu nu cunoșteam decît părțile învecinate cu clădirile — și, după ce-am rătăcit multă vreme împreună, am luat-o pe o cărăruie capricios șerpuitoare, mărginită de arbuști de soc și de aluni, și am ajuns la o colibă rustică, durată din trunchiuri de brad așezate transversal, cu acoperiș de stuf și o ușă închegată din cinci sau șase stinghii de lemn abia geluite, interstițiile fiind astupate de mușchi pe care creșteau plante sălbatice ; la oarecare depărtare, printre rădăcinile înverzite ale unor frasini înalți cu scoarța argintie, pătată ici-colo de niște solzi negri, țișnea un șuvoi puternic de apă care, la cîțiva pași mai încolo, cădea, prin două gradene de marmură, într-un bazin plin de creson mai verde decît smaraldul. În locurile unde nu era creson, se zărea un nisip fin și alb ca zăpada ; apa era de o transparență de cristal și rece ca gheața ; ieșind brusc din pămînt, și nefiind atinsă niciodată de cea mai slabă rază de soare, nu avea timp sub aceste umbrare de nepătruns să se mai încălzească sau să se tulbure. În pofida aspectului lor sălbatic, îmi plac aceste izvoare și, văzînd ce limpezi erau undele șuvoiului, n-am putut rezista dorinței de a bea ; m-am aplecat și am luat de mai multe ori apă în căușul palmei, neavînd nici un vas la îndemînă.

Rosette își exprimă dorința de a-și astîmpăra setea tot cu apă din izvorul acesta, și mă rugă să-i aduc cîteva picături, adăugînd că nu îndrăznește să se aplece atît cît trebuie ca să ajungă pînă la ea. Îmi cufundai mîinile, cît mai bine lipite una de alta, în șuvoiul limpede, apoi le ridicai ca o cupă, ducîndu-le spre buzele Rosettei, și le ținui așa pînă ce ea sorbi toată apa, ceea ce nu dură prea mult, deoarece fusese destul de puțină, și îmi picura printre degete, oricît de strîns le țineam ; alcătuiam un grup foarte drăguț, și ar fi fost de dorit să se fi găsit pe acolo un sculptor care să-și fi pus la încercare talentul.

Cînd fu pe terminate, iar mîna mea mai era încă aproape de buzele ei, Rosette nu se putu stăpîni să nu

mi-o sărute, în așa fel încît puteam să-mi închipui că sorbea ultima picătură de apă rămasă în palma mea ; dar nu mă lăsai înșelată, căci fermecătoarea roșeață care-i acoperi brusc obrazul o învinuia îndeajuns.

Mă luă din nou de braț și ne îndreptarăm spre colibă. Frumoasa mea însoțitoare mergea cît se poate mai aproape de mine și, aplecîndu-se să-mi vorbească, sînii ei se sprijiniră de-a dreptul pe mîneca mea ; luase o poziție extrem de savantă, în stare să tulbure pe oricine — în afară de mine ; simțeam pe deplin conturul lor ferm și neted, și dulcea lor căldură ; mai mult, putui să observ la un moment dat o bruscă tresărire a lor care, fie afectată, fie reală, nu era mai puțin măgulitoare și plină de făgăduințe.

Sosirăm astfel la ușa colibei pe care o deschisei cu o lovitură de picior ; în fața ochilor îmi apăru o priveliște la care nu m-aș fi așteptat. Crezusem că-i o încăpere căptușită cu stuf, așternută pe jos cu o rogojină, pe care se află cîteva taburete, ca să te poți odihni. Nimic din toate acestea.

Era un budoar mobilat cu toată eleganța pe care ți-o poți imagina. Deasupra ușilor și a oglinzilor vedeai cele mai ilustre cupluri de îndrăgostiți din *Metamorfozele* lui Ovidiu : Salmacis și Hermafrodita, Venus și Adonis, Apollo și Daphne, și alte scene amoroase din mitologie în camaieu de un liliachiu deschis ; în spațiul dintre ferestre se aflau, sculptați cu foarte multă grație, boboci de trandafiri și margarete care, dintr-un lux de mare rafinament, aveau numai inima aurie, în timp ce petalele erau argintii. Un șnur de argint înconjura bordura tuturor mobilelor, reliefînd tapetul de un albastru dintre cele mai odihnitoare ce se pot vedea — avînd darul minunat de a scoate în evidență albeața și strălucirea pielii ; mii de lucrușoare rare încărcau șemineul, scrinurile și etajerele, și era un belșug de sofale cu speteaza înaltă, șezlonguri și canapele, care vădeau îndeajuns că acest colț retras nu era destinat unor preocupări prea austere și că — lucru cert — acolo nimeni nu se mortifica.

O frumoasă pendulă rococo, așezată pe un suport bogat încrustat, stătea în fața unei oglinzi mari de Vene-

ția, în care se repeta cu toate sclipirile și reflexele sale ciudate. Dealtfel, pendula se oprise, ca și cum ar fi fost de prisos să arate orele într-un loc destinat să le uiți.

Îi mărturisii Rosettei cît de mult îmi place luxul acesta rafinat și că găsesc de foarte bun gust să ascunzi cea mai mare eleganță sub o aparență de simplitate, că sînt cu totul de acord ca o femeie să aibă jupoane brodate și cămăși garnisite cu dantelă prețioasă, iar pardesiul să fie dintr-o stofă obișnuită ; e un omagiu delicat adus amantului pe care-l are sau îl poate avea, lucru pentru care el n-ar putea fi îndeajuns de recunoscător, și că, în orice caz, e mai bine să pui un diamant într-o coajă de nucă decît o nucă într-o cutie de aur.

Rosette, pentru a-mi dovedi că-i de părerea mea, își suflecă puțin rochia și-mi arătă marginea juponului, foarte bogat brodat cu flori mari și frunze ; nu depindea decît de mine să fiu introdus în secretul celor mai mari splendori intime, dar eu nu-i cerui să văd dacă frumusețea cămășii corespundea cu aceea a fustei ; probabil că era tot atît de luxoasă. Rosette lăsă să cadă faldul rochiei, înciudată că nu mi-a arătat mai mult. Totuși această exhibiție nu fu de prisos : se putuse întrezări începutul pulpei, perfect formată, care inspira cele mai grozave imbolduri de ascensiune. Gamba, pe care o întindea ca să se vadă mai bine fusta, era în adevăr minunat de gingașă și de grațioasă în ciorapul ei de mătase gri-albastru, strîns pe picior și bine tras, iar papucul mic, împodobit cu un mănunchi de panglici, semăna cu papucul de sticlă al Cenușăresei. Îi făcui cîteva complimente foarte sincere și îi spusei că nu am cunoscut încă o gambă mai frumoasă și un picior mai mic, și mă gîndeam că nici n-ar putea exista altele mai bine făcute. La care, ea îmi răspunse, cu o franchețe și o nevinovăție fermecătoare, într-un mod foarte spiritual :

— Așa este.

Apoi se apropie de un dulăpior în perete, scoase una sau două sticle de lichior și cîteva farfurioare cu prăjituri și alte dulciuri, puse totul pe o măsuță și se așeză lîngă mine, pe o canapea destul de strîmtă, astfel că fui silit, ca să nu stau prea înghesuită, s-o cuprind de talie. Deoarece Rosette avea amîndouă mîinile libere, iar eu

nu mă puteam servi decît cu stînga, îmi turnă ea de băut și-mi puse cîteva fructe și zaharicale în farfurie ; după scurt timp, văzînd că mă descurc destul de greu, îmi spuse : „Lasă, nu așa, am să te hrănesc eu, copilașule, pentru că nu știi să mănînci singur". Îmi duse bucățica la gură, stăruind să înghit mai repede decît voiam, împingînd-o cu drăguțele sale degețele, de parcă aș fi fost în adevăr o păsărică pe care o îndopa, neputîndu-și stăpîni rîsul. Nu mă putui abține să nu-i întorc sărutul pe care mi-l dăduse adineauri pe palmă, lipindu-mi buzele de degetele ei, iar dînsa, ca și cum ar fi vrut să mă împiedice, dar în fond pentru a-mi da ocazia s-o sărut mai apăsat, mă lovi ușor de vreo două, trei ori peste gură cu dosul mîinii.

Băuse două sau trei degete de lichior de Barbades și un pahar cu vin de Canaries, eu aproape cam tot atîta. Nu era mult, desigur ; dar era destul pentru a înveseli două femei obișnuite să bea numai apă în care s-au turnat cîteva picături de vin. Rosette se lăsă pe spate și îmi căzu pe braț, cu un aer foarte îndrăgostit. Își aruncase pelerinuța de pe ea și i se vedea jumătatea de sus a sînilor încordați și nemișcați din pricina poziției cambrate ; culoarea lor era de o gingășie și o transparență încîntătoare ; aveau contururile fine, fiind în același timp pietroși — erau minunați. O priveam cu emoție și cu o plăcere de nespus ; mă gîndeam că bărbații sînt mai favorizați decît noi în iubire, că noi le oferim tezaurul cel mai fermecător, și ei nu au nimic asemănător să ne dea nouă. Ce desfătare e pentru un bărbat să atingă o piele atît de delicată și de netedă, reliefuri atît de frumos rotunjite, care par să vină în întîmpinarea gurii și s-o provoace ! carnația satinată, liniile unduioase care se înfășură unele într-altele, părul mătăsos și atît de dulce la pipăit ; ce surse inepuizabile de suave voluptăți pe care nu le găsim la bărbați ! Mîngîierile noastre nu pot fi decît pasive, și totuși există mai multă plăcere în a da decît în a primi.

Iată niște observații pe care nu le-aș fi făcut desigur anul trecut ; chiar dacă aș fi văzut toți sînii și toți umerii din lume, nu m-aș fi sinchisit, dacă erau frumoși sau urîți, dar de cînd am părăsit veșmintele sexului meu și

trăiesc laolaltă cu bărbați tineri, s-a dezvoltat în mine un sentiment care-mi fusese necunoscut : sentimentul frumosului. Femeile sînt în mod obișnuit lipsite de sentimentul frumosului, nu prea știu de ce ! fiindcă se pare că ele ar fi mult mai capabile decît bărbații să-l aprecieze ; dar, cum sînt posesoarele frumuseții, și cum pe de altă parte cunoașterea de sine este cea mai grea dintre toate, nu e de mirare că nu se pricep. De obicei, cînd o femeie găsește că o altă femeie este drăguță, poți fi sigur că aceasta din urmă este foarte urîtă, și că nici un bărbat nu are să-i acorde vreo atenție. În schimb, toate femeile a căror frumusețe și grație sînt lăudate de bărbați, sînt în mod unanim considerate oribile și fandosite de către tot cîrdul de fuste ; strigătele și zbieretele lor nu se mai termină. Dacă aș fi ceea ce par a fi, și ar trebui să aleg, nu m-aș orienta în alt mod decît luînd drept criteriu dezaprobarea femeilor, ceea ce ar constitui un sigur certificat de frumesețe.

Acum iubesc frumusețea și știu ce este ; hainele pe care le port m-au înstrăinat de sexul meu și mi-au luat orice intenție de rivalitate ; sînt în stare să judec mai bine decît un bărbat. Nu mai sînt femeie, dar nu sînt nici mascul, și dorința nu mă înnebunește pînă într-atît încît să iau un manechin drept un idol ; judec cu sînge rece și fără prejudecăți ; poziția mea este, în măsura posibilității, complet dezinteresată.

Lungimea și finețea genelor, transparența tîmplelor, claritatea cristalinului, volutele urechilor, nuanța și calitatea părului, caracterul aristocratic al picioarelor și al mîinilor, încheieturile mai mult sau mai puțin subțiri ale gambelor și ale mîinilor, mii de aspecte pe care înainte nu le luam în seamă, care constituie frumusețea reală, mă călăuzesc acum în aprecierile mele și nu-mi îngăduie să mă înșel deloc. Cred că s-ar putea accepta cu ochii închiși o femeie despre care aș spune : „Într-adevăr, nu-i rău făcută".

Ca o consecință foarte firească, mă pricep acum mult mai bine și la tablouri și, cu toate că nu am decît niște cunoștințe foarte superficiale despre marii maeștri, ar fi greu să iau o lucrare proastă drept una bună ; găsesc că studiul are un farmec ciudat și profund ; deoarece, cum

se întîmplă cu orice lucru pe lume, frumusețea morală sau fizică se vrea studiată, și nu se lasă pătrunsă la prima vedere. Dar să ne întoarcem la Rosette ; de la subiectul tratat la ea, tranziția nu e dificilă — ca între două idei care se cheamă una pe alta.

După cum am spus, drăguța mi se culcase pe braț și capul îi ajunsese pe umărul meu ; emoția dădea obrajilor ei frumoși culoarea tandră a trandafirului, care punea în valoare într-un mod admirabil negrul compact al unei alunițe foarte cochet așezată ; între buzele zîmbitoare, dinții îi străluceau, ca picăturile de ploaie în adîncul unei flori de mac, și genele, pe jumătate lăsate în jos, subliniau și mai mult strălucirea umedă a ochilor mari ; o rază de soare stîrnea mii de sclipiri metalice pe păru-i mătăsos și moarat, din care scăpaseră cîteva bucle ce-i atîrnau de-a lungul gîtului rotund și plinuț, scoțînd în relief albul lui cald ; cîțiva zulufi, mai rebeli decît ceilalți, se desprinseseră și se contorsionau în spirale capricioase, aurite de reflexe ciudate și, străbătute fiind de lumină, luau toate culorile prismei ; s-ar fi spus că sînt razele de aur care înconjoară capul fecioarelor din vechile tablouri. Stăteam amîndouă tăcute, și mă amuzam să urmăresc, sub transparența sidefie a tîmplelor sale, vinișoarele azurii, precum și puful ce se pierdea pe nesimțite la extremitatea sprîncenelor.

Frumoasa fată părea a se fi strîns în ea însăși și a se legăna în visări de infinite voluptăți ; brațele îi atîrnau de-a lungul trupului tot atît de unduioase și molatece ca niște eșarfe deznodate ; își lăsa capul din ce în ce mai mult pe spate, ca și cum mușchii care-l susțineau ar fi fost prea slabi ca să-l mai susțină. Își trăsese piciorușele sub jupon, și reușise să se ghemuiască toată lîngă mine, în colțul pe care-l ocupam, astfel încît deși canapeaua era destul de strîmtă, mai rămăsese un loc gol în partea cealaltă.

Trupul ei, ușor și suplu, se modela după al meu parcă ar fi fost de ceară, prinzînd cît se poate de exact tot conturul lui exterior : nici apa nu s-ar fi modulat cu mai multă precizie după toate sinuozitățile liniei. Astfel lipită de mine, făcea impresia unei duble trăsături de penel, ca aceea pe care pictorii o adaugă la tablou în partea unde

se află umbra, ca s-o facă mai grasă și mai compactă. Numai o femeie îndrăgostită e capabilă de asemenea ondulări și asemenea volute. Ce departe sînt iedera și salcia de o astfel de performanță !

Dulcea căldură a corpului ei pătrundea pînă la mine prin toate veșmintele ; mii de pîraie magnetice radiau în jurul ei ; întreaga-i putere de viață părea să fi pătruns în mine — după ce a părăsit-o complet pe ea. Cu fiece clipă tînjea, se pierdea, se încovoia și mai mult : ușoare picături de sudoare îi țîșneau din fruntea lucioasă : ochii i se umezeau, și de vreo două sau trei ori își ridică mîinile parcă ar fi vrut să-i ascundă ; dar la jumătatea drumului, brațele îi cădeau molatec pe genunchi, fără să-și fi atins țelul ; o lacrimă mare se revărsă de sub pleoapă și se rostogoli pe obrazul aprins, evaporîndu-se îndată.

Mă simțeam din ce în ce mai stingherită, și destul de ridicolă ; trebuie să fi avut o atitudine nemaipomenit de stupidă ; eram contrariată în cel mai înalt grad, deși nu stătea în puterea mea să iau vreo inițiativă. O comportare activă mi-era interzisă — și ar fi fost singura acceptabilă. Eram prea sigură că nu voi întîmpina vreo rezistență dacă mă aventuram ; într-adevăr, nu știam cum să ies din încurcătură. Să-i fac complimente și să debitez madrigale — asta mergea la început — și ar fi părut prea searbăd în împrejurările în care ne aflam ; să mă ridic și să ies din încăpere ar fi fost cea mai mare grosolănie ; și dealtfel, nu garantez că Rosette nu ar fi făcut pe Putifar și nu m-ar fi tras înapoi de haină. N-aș fi putut să-i dau nici o explicație cinstită cu privire la rezistența mea : și apoi — o mărturisesc spre propria-mi rușine — scena aceasta, oricît de echivocă ar fi fost pentru mine, nu era lipsită de un anumit farmec care mă reținea mai mult decît ar fi trebuit ; dorința-i arzătoare mă încălzea la flacăra ei, și eram realmente necăjită că nu o puteam satisface : aș fi vrut chiar să fiu bărbat, așa după cum păream, pentru a-i recompensa dragostea, și regretam foarte mult că Rosette se înșela asupra mea. Respirația mi se precipită, simțeam valuri de căldură năvălindu-mi în obraz, și nu eram mai puțin tulburată decît biata îndrăgostită. Ideea că amîndouă eram femei se ștergea puțin cîte puțin pentru a nu lăsa să subziste decît

ideea vagă a plăcerii ; privirile mi se voalară, buzele îmi tremurau, și, dacă Rosette ar fi fost cavaler în loc de a fi ce era, ar fi repurtat, cu siguranță, foarte lesne, o victorie decisivă.

În cele din urmă, neputîndu-se stăpîni, se ridică brusc, cu o mișcare spasmodică, și începu să umble de colo pînă colo prin cameră ; apoi se opri în fața oglinzii, și își potrivi cîteva bucle de păr care-și pierduseră ondulația. În timp ce ea se plimba, eu stăteam cu o mutră jalnică și nu știam încotro s-o iau.

Se opri deodată în fața mea, părînd să reflecteze. Se gîndea desigur că numai o excesivă timiditate putea să mă rețină, și că eram cu mult mai nepriceput decît își închipuise la început. Ieșindu-și din fire și ajungînd în culmea exasperării amoroase, se hotărî să încerce un suprem efort și să joace totul pe o carte, cu riscul de a pierde partida.

Se îndreptă spre mine, și iute ca fulgerul, mi se așeză pe genunchi ; își petrecu mîinile în jurul gîtului meu, le încrucișă pe după ceafă, și își lipi buzele de ale mele, sorbindu-le cu furie ; îi simțeam sînii, pe jumătate goi, sărindu-mi revoltați la piept, iar degetele i se încleștară și se crispară în părul meu. Mă trecu un fior de-a lungul trupului.

Rosette nu-și luase gura de pe a mea ; buzele ei le învăluiau pe ale mele, dinții i se loveau de ai mei, respirațiile noastre se amestecau. Mă dădui o clipă înapoi, de vreo două, trei ori întorsei capul pentru a evita sărutul. Nu prea știu unde ar fi dus toate astea, dacă nu s-ar fi auzit un lătrat puternic la ușă și un rîcîit de picioare. Ușa cedă și un frumos ogar alb intră în colibă, hămăind și gudurîndu-se.

Rosette se ridică brusc și, dintr-o săritură fu în partea cealaltă a încăperii: frumosul ogar alb sărea în jurul ei, sprinten și vesel, și îi căuta mîinile să i le lingă; era atît de tulburată încît cu mare greutate reuși să-și pună pelerinuța pe umeri.

Ogarul era cîinele favorit al fratelui ei, Alcibiade, pe care nu-l părăsea niciodată; dacă-l vedeai venind, puteai fi sigur că stăpînul era pe aproape; de aceea se speriase Rosette atît de tare.

Într-adevăr, o clipă mai tîrziu intră și Alcibiade, încălțat cu cizme, zornăindu-și pintenii, și cu un bici în mînă:

— A! aici sînteți, spuse el, vă caut de o oră și, cu siguranță că nu v-aș fi găsit dacă bravul meu ogar Snug nu v-ar fi descoperit în ascunzișul vostru. (Și îi aruncă surorii sale o privire pe jumătate serioasă, pe jumătate glumeață, care o făcu să roșească pînă în albul ochilor.) S-ar părea că aveți probleme foarte spinoase de discutat și de aceea v-ați retras în singurătatea asta atît de desăvîrșită; vorbeați desigur despre teologie, despre dubla natură a sufletului?

— O! nu, Dumnezeule, nu, preocupările noastre nu au fost chiar atît de sublime, am mîncat prăjituri și am vorbit despre modă, asta-i tot.

— Nu prea îmi vine să cred ; s-ar zice că ați fost adînciți într-o discuție sentimentală, dar, ca să vă mai distrați după conversația voastră nebuloasă, cred că n-ar fi rău să ne plimbăm puțin călare. Am o iapă nouă pe care vreau s-o încerc. Ai s-o încaleci și dumneata, Théodore, și vom vedea ce știe. Ieșirăm toți trei împreună ; el mă luă de braț, iar eu o luai de braț pe Rosette : era o ciudată deosebire între expresiile de pe fețele noastre : Alcibiade avea aerul gînditor, eu mă simțeam la largul meu, Rosette era nespus de contrariată.

Alcibiade venise tocmai la timp pentru mine, și foarte în contratimp pentru Rosette, care pierdu astfel, sau crezu că pierde rodul savantelor sale atacuri și a ingenioasei sale tactici. Acum trebuia s-o ia de la început. Să mă bată Dumnezeu dacă știu ce deznodămînt ar fi avut această aventură un sfert de oră mai tîrziu ; eu nu văd posibil nici unul. Poate că ar fi fost mai bine ca Alcibiade să nu fi intervenit ca un *deus ex machina* : ar fi trebuit să se sfîrșească într-un fel sau altul. În timpul acelei scene, fusesem gata de vreo două, trei ori să-i mărturisesc Rosettei cine sînt ; dar teama de a trece drept o aventurieră și de a-mi vedea secretul divulgat îmi reținu pe buze cuvintele pregătite să-și ia zborul.

Starea asta de lucruri nu mai putea să dureze. Singurul mijloc de a pune capăt încurcăturii fără de ieșire era să plec ; astfel că, la cină, anunțai în mod oficial că-i voi părăsi chiar a doua zi. Rosette, care ședea alături de

mine, era să leșine cînd auzi știrea, și scăpă paharul din mînă. O paloare subită îi acoperi obrazul ; îmi aruncă o privire îndurerată și plină de reproșuri ; mă simții aproape tot atît de tulburată și de mișcată ca și ea. Mătușa, neplăcut surprinsă, își ridică bătrînele-i mîini zbîrcite, și, cu glasul ei subțire, tremurător și mai pițigăiat decît de obicei, îmi spuse : „A ! dragă domnule Théodore, cum de ne părăsești așa ? Nu-i bine, ieri nu ai avut cîtuși de puțin intenția de a pleca. Poșta nu a sosit încă : astfel că nu ai primit vreo scrisoare și nu a intervenit nimic nou. Ne-ai mai acordat cincisprezece zile și acum le iei înapoi, nu ai dreptul : un lucru dăruit nu se poate luat îndărăt. Vezi ce mutră face Rosette, și ce supărată e pe dumneata, te avertizez că și eu mă voi supăra și că am să-ți fac o mutră tot așa de uricioasă, iar o mutră de șaizeci și opt de ani este mai înspăimîntătoare decît una de douăzeci și trei. Iată la ce te expui de bunăvoie : mîniei mătușii și a nepoatei, și toate astea pentru nu știu ce capriciu care te-a apucat brusc între pară și brînză."

Alcibiade izbi cu pumnul în masă și jură că va baricada toate ușile castelului și mai bine îi rupe calului meu picioarele decît să mă lase să plec.

Rosette îmi aruncă o nouă privire, atît de tristă și atît de rugătoare, încît ar fi trebuit să am ferocitatea unui tigru care postește de opt zile ca să nu mă las înduioșată. Nu putui rezista și, cu toate că eram deosebit de contrariată, făcui promisiunea solemnă că voi rămîne. Rosette era gata să sară în sus de bucurie și să mă sărute ; Alcibiade îmi prinse mîna în palma lui mare și-mi scutură brațul cu atîta violență încît era să mi-l smulgă din umăr ; inelele mele, din rotunde cum erau, se făcură ovale, și-mi crestară trei degete, destul de adînc.

Bătrîna, de fericire, priză o cantitate imensă de tabac.

Totuși, Rosette nu-și recăpătă în întregime veselia, gîndul că aș putea pleca și că aveam această dorință, gînd ce nu-i trecuse încă prin minte pînă atunci în toată limpezimea lui, o cufundă într-o profundă meditație. Culorile care-i dispăruseră din obraz cînd îmi anunțasem plecarea nu-i mai reveniră la fel de vii cum fuseseră înainte ; îi mai rămăsese puțină paloare pe obraz și o

neliniște în adîncul sufletului. Era din ce în ce mai surprinsă de comportarea mea. După ce-mi făcuse atîtea avansuri, nu înțelegea care-s motivele din pricina cărora mă purtam atît de rezervat : ceea ce dorea era să mă determine să fac înainte de plecare un pas hotărîtor, fiind sigură că după aceea îi va fi extrem de ușor să mă rețină cît timp va voi.

Avea dreptate și, de n-aș fi fost femeie, calculele ei s-ar fi dovedit perfect îndreptățite ; orice s-ar spune despre saturația de plăceri și despre dezgustul care urmează în mod obișnuit posedării, un bărbat, care are cît de puțină inimă, n-a ajuns într-o stare de blazare lamentabilă și nu-i complet lipsit de resurse sufletești, își simte odată cu dragostea sporindu-i fericirea, și de foarte multe ori cel mai bun mijloc de a reține un bărbat pe care-l iubești și e pe cale să plece este de a i te oferi fără nici o rezervă.

Rosette avea intenția să mă silească la un pas decisiv înaintea plecării. Știind cît este de greu să reiei mai tîrziu o legătură din punctul de unde ai lăsat-o, și, dealtfel, nefiind deloc sigură că ne vom mai putea găsi vreodată în împrejurări tot atît de favorabile, nu pierdea nici una din ocaziile care-i permiteau să mă pună în situația de a mă pronunța în mod categoric și de a-mi părăsi comportarea evazivă îndărătul căreia mă ascundeam. Cum în ce mă privește aveam intenția mai mult decît expresă de a evita orice fel de întîlnire asemănătoare cu aceea din coliba rustică, iar pe de altă parte nu puteam, fără a mă face ridicol, să afectez prea multă răceală față de Rosette și să încep a face pe mironosița, nu prea știam ce atitudine să iau și încercam să potrivesc în așa fel lucrurile încît să fie totdeauna și o a treia persoană cu noi. Rosette, dimpotrivă, făcea tot posibilul ca să fie singură cu mine, și reușea destul de des, castelul fiind departe de oraș și puțin frecventat de nobilimea din împrejurimi. Surda mea rezistență o întrista și o surprindea ; uneori o cuprindeau îndoielile și șovăielile cu privire la efectele farmecului ei și, văzînd că-i atît de puțin iubită, cîteodată nu era departe de a se crede foarte urîtă. Atunci începea să se îmbrace cu mult mai multă atenție, devenea mai cochetă ; deși doliul nu-i îngăduia să folosească toate

posibilitățile vestimentare, știa totuși să-și împodobească toaletele și să le schimbe în așa fel încît în fiece zi era de două, de trei ori mai fermăcătoare, ceea ce nu era puțin lucru. A încercat, rînd pe rînd, să fie : veselă, melancolică, tandră, pasionată, prevenitoare, cochetă, chiar năzuroasă ; și-a pus una după alta toate aceste măști adorabile care vin atît de bine femeilor încît nu mai știi dacă sînt măști sau adevăratele lor chipuri ; astfel schimbă succesiv opt sau zece personalități, unele contrastante între ele, ca să vadă care-mi place pentru a și-o însuși definitiv. Ea singură făcea cît un harem întreg, eu neavînd decît să arunc batista, dar bineînțeles nu ajunse la nici un rezultat.

Prea puținul succes al tuturor acestor stratageme o aduse într-o stare de adîncă toropeală. Într-adevăr, ea ar fi putut suci capul lui Nestor și topi gheața din inima castului Hippolit însuși, iar eu nu păream cu nimic mai prejos decît Nestor sau chiar decît Hippolit ; tînără cum sînt, cu înfățișarea mea mîndră și hotărîtă, cu riposta îndrăzneață, nu-mi pierd cumpătul nicăieri și niciodată — în afara clipelor cînd sînt între patru ochi cu ea.

Rosette și-o fi închipuit desigur că toate vrăjitoarele din Tracia și Tesalia mi-au făcut farmece sau, cel puțin, mi-au legat potențele bărbătești, ori și-o fi făcut o foarte proastă părere despre virilitatea mea, care, trebuie s-o recunosc, este cît se poate de slabă. Se pare totuși că nu i-au venit astfel de idei și că atribuia ciudata mea rezervă faptului că n-o iubeam.

Zilele treceau una după alta și așteptările Rosettei se dovedeau zadarnice ; i se citea pe față cît era de necăjită : o expresie de tristețe și neliniște înlocuise zîmbetul proaspăt pe care-l purta veșnic pe buze ; colțurile gurii, atît de arcuite de veselie, se lăsaseră simțitor în jos, formînd o linie imobilă și gravă ; cîteva vinișoare se desenau acum în mod mai izbitor pe pleoapele ei moi ; obrajii, odinioară atît de asemănători cu piersica, nu păstraseră decît o imperceptibilă catifelare. O vedeam uneori de la fereastra mea străbătînd grădina în halatul de dimineață ; umbla abia ridicînd picioarele, ca și cum ar fi lunecat pe gheață, cu brațele molatec încrucișate la piept, cu capul aplecat, mai aplecat decît o creangă de salcie ce-și moaie

vîrful în apă, încrețită și mototolită ca o draperie prea lungă care-și reazemă capătul de pămînt. În clipele acelea avea înfățișarea unei îndrăgostite antice pradă mîniei lui Venus și asupra căreia nemiloasa zeiță s-a năpustit din toate puterile sale : așa mi-o închipui pe Psyche după ce l-a pierdut pe Cupidon.

În zilele în care nu se străduia să-mi învingă răceala și ezitările, iubirea ei se arăta a fi simplă și primitivă ; o asemenea iubire m-ar fi încîntat ; se oferea, tăcută și încrezătoare, avea o castă ușurință în a mîngîia, inima-i îmbelșugată, prea plină, nu se mai epuiza ; își dăruia fără nici o rezervă toate comorile firii sale nobile. Nu avea nimic din acele micimi, acele meschinării comune aproape tuturor femeilor, chiar celor mai înzestrate ; nu încerca să se ascundă și lăsa, liniștită, să-i simt tot necuprinsul pasiunii. Amorul ei propriu nu se revolta o clipă că nu-i răspundeam la atîtea avansuri, deoarece în ziua cînd pătrunde dragostea într-o inimă, orgoliul o părăsește ; și dacă a existat vreodată cineva care să fie cu adevărat iubit, apoi eu am fost aceea, și anume de Rosette. Ea suferea, dar fără să se plîngă, fără să se acrească și își atribuia numai sieși insuccesul tentativelor. Pe zi ce trecea, însă, devenea mai palidă : pe cîmpul de bătaie al obrazului ei, crinii au dus cu trandafirii o crîncenă luptă, florile din urmă fiind puse definitiv pe goană ; eram dezolat, dar sincer vorbind, eu aș fi putut s-o ajut mai puțin decît oricare altă persoană. Cu cît îi vorbeam mai dulce și mai afectuos, cu cît o alintam mai drăgăstos, cu atît îi înfigeam mai adînc în inimă săgeata cu zimți a amorului imposibil. Consolînd-o astăzi, îi pregăteam pentru mîine o disperare și mai mare ; remediile mele păreau să-i aline rana, dar de fapt i-o otrăveau și mai mult. Regretam, într-un fel, toate cuvintele plăcute pe care am putut să i le spun, și aș fi vrut, din pricina prieteniei nemăsurat de mari pe care i-o purtam, să găsesc mijloace pentru a-i stîrni ura împotriva mea. Nici nu se putea să duc dezinteresul mai departe, deoarece cu siguranță că ura ei m-ar fi necăjit foarte tare — dar ar fi fost mai bine așa.

Am încercat de vreo două sau trei ori să-i spun niște cuvinte aspre, am revenit însă foarte repede la madri-

gal, căci mă temeam mai puţin de surîsul decît de lacrimile ei. În aceste împrejurări, deşi intenţia mea loaială mă făcea să fiu împăcată de-a binelea cu conştiinţa mea, eram mai mişcată decît ar fi trebuit să fiu, şi încercam un sentiment care nu era departe de remuşcare. O lacrimă nu poate fi ştearsă decît printr-un sărut, buna-cuviinţă cere să nu laşi treaba asta pe seama unei batiste, fie ea şi din cea mai fină ţesătură din lume ; am înlăturat răul pe care l-am făcut, lacrima a fost repede uitată, mult mai repede decît sărutul, dar m-am aflat într-o încurcătură de două ori mai insuportabilă decît cea dinainte.

Rosette, care vedea că vreau să scap de ea, se agăţă cu încăpăţînare şi într-un mod jalnic de ultimele rămăşiţe de speranţă, iar situaţia mea devenea din ce în ce mai complicată. Strania senzaţie pe care o încercasem în mica sihăstrie şi acea tulburare de neînţeles pe care mi le-au provocat înfocatele mîngîieri ale frumoasei mele îndrăgostite le-am mai simţit de cîteva ori, deşi cu mai puţină violenţă ; uneori, stînd lîngă Rosette, mînă în mînă, şi ascultîndu-i dulcele ei gîngurit, îmi imaginam că sînt bărbat, aşa după cum credea ea, şi dacă nu răspundeam la dragostea ei, o făceam numai din cruzime.

Într-o seară, nu ştiu prin ce întîmplare, m-am trezit în camera verde, numai cu doamna bătrînă ; am găsit-o lucrînd la o tapiserie, deoarece, în pofita celor şaizeci şi opt de ani ai ei, nu stătea niciodată degeaba, vrînd, după cum spunea, să termine, înainte de moarte, un lucru pe care-l începuse şi la care muncea de multă vreme. Simţindu-se puţin cam obosită, puse lucrul deoparte şi se întinse în fotoliul ei cel mare, cu privirile aţintite spre mine ; ochii cenuşii îi sclipeau prin lentile cu o ciudată vivacitate ; îşi trecu de vreo două sau trei ori mîna uscată peste fruntea plină de riduri, şi părea să reflecteze profund. Amintindu-şi de timpurile dispărute — pe care le regreta — pe figura ei se ivi o expresie melancolică. şi duioasă. Tăceam, de frică să nu-i tulbur gîndurile, şi liniştea dură mai multe minute ; în cele din urmă o rupse ea, spunîndu-mi :

— Ai ochii lui Henri, ai dragului meu Henri, ai aceeași privire umedă și strălucitoare, același mod de a ține capul, aceeași fizionomie blîndă, aceeași mîndrie ; s-ar zice că ești leit Henri. Nici nu-ți poți imagina pînă unde merge asemănarea, domnule Théodore ; cînd te văd, nu-mi vine să cred că Henri a murit ; mă gîndesc că a făcut o lungă călătorie și s-a întors în sfîrșit acasă. Mi-ai făcut multă plăcere, dar mi-ai pricinuit și o mare durere, Théodore : plăcere, amintindu-l pe bietul meu Henri, durere, arătîndu-mi cît de mare este pierderea pe care am avut-o ; uneori te-am luat drept fantoma lui. Nu mă pot obișnui cu ideea că ne vei părăsi ; mi se pare că-l mai pierd pe Henri încă o dată.

I-am spus că, de mi-ar fi posibil să rămîn mai multă vreme, aș face-o cu plăcere, dar șederea mea s-a prelungit mult peste limita pe care ar fi trebuit s-o aibă ; că, dealtfel, îmi propuneam să mai vin și că acest castel îmi lasă prea plăcute amintiri ca să-l uit atît de repede.

— Oricît de supărată aș fi din pricina plecării dumitale, domnule Théodore, își urmări ea mai departe ideea, e cineva aici care va fi și mai supărat. Înțelegi desigur despre cine e vorba, fără să ți-o mai spun eu. Nu știu ce ne vom face cu Rosette după plecarea dumitale, dar bătrînul nostru castel rămîne foarte trist. Alcibiade e mai totdeauna plecat la vînătoare, și pentru ea, o femeie tînără, tovărășia unei biete neputincioase ca mine nu este deloc distractivă.

— Dacă e cineva care trebuie să regrete, nu sînteți nici dumneavoastră, doamnă, nici Rosette, ci numai eu ; voi pierdeți puțin, eu mult ; veți găsi ușor o companie mult mai încîntătoare decît a mea, și e mai mult decît îndoielnic că eu voi putea înlocui tovărășia Rosettei și a dumneavoastră.

— Nu vreau să mă iau la ceartă cu modestia dumitale, dragă domnule, dar eu știu ce știu și-ți spun cum stau lucrurile : e probabil că multă vreme de aici încolo n-o vom mai vedea pe Rosette bine dispusă, căci dumneata îi provoci roșeața bucuriei sau paloarea tristeții. Doliul ei va lua în curînd sfîrșit și ar fi într-adevăr supărător să termine și veselia în momentul cînd leapădă ultima rochie neagră ; ar fi o pildă foarte proastă și cu totul contrarie

legilor firești. E un lucru pe care-l poți împiedica, fără mare osteneală, și pe care negreșit că-l vei împiedica, termină bătrîna, apăsînd cu tărie asupra ultimelor cuvinte.

— Desigur că aș face tot ce e posibil pentru ca scumpa dumneavoastră nepoată să-și păstreze veselia, deoarece presupuneți că aș avea o asemenea influență asupra ei. Dar nu văd cum !

— O ! într-adevăr nu vezi cum ? La ce-ți servesc cei doi ochi frumoși ? Nu știam că ai vederea atît de scurtă. Rosette e liberă ; are o rentă de optzeci de mii de livre, la care nu se amestecă nimeni, și lumea găsește foarte drăguțe chiar femeile care sînt de două ori mai urîte decît ea. Sînteți tînăr, bine făcut, și după cum cred eu, necăsătorit ; lucrurile sînt cît se poate de simple numai dacă nu cumva Rosette nu vă inspiră o groază prea mare, ceea ce nu-mi vine a crede...

— Nici nu e și nici nu poate fi vorba de așa ceva ; căci sufletul ei e la înălțimea frumuseții fizice, și face parte dintre acele femei care chiar dacă ar fi urîte, nu ți-ai da seama, și n-ai dori să fie altminterea...

— Ar putea fi și urîtă, fără urmări grave, dar este fermecătoare. Asta echivalează cu o dublă șansă de succes ; nu mă îndoiesc de ceea ce spui, dar ea și-a ales situația cea mai avantajoasă. În ce-o privește, am să-ți răspund cu plăcere că există cel puțin o mie de persoane pe care le urăște mai mult decît pe dumneata, și că, dacă ai întreba-o de cîteva ori la rînd, poate că în cele din urmă ți-ar mărturisi că nu-i displaci prea mult. Ai un inel la un deget, care i s-ar potrivi de minune, mîna dumitale fiind tot așa de micuță ca a ei, și sînt aproape sigură că l-ar primi bucuroasă.

Binevoitoarea doamnă se opri pentru cîteva clipe ca să vadă ce efect produc asupra mea acele cuvinte, și nu știu dacă a fost satisfăcută de expresia obrazului meu. Eram cumplit de încurcată și nu știam ce să-i răspund. De la începutul discuției noastre văzusem încotro se îndreaptă toate insinuările ei ; și cu toate că mă așteptam aproape la tot ce-mi spusese, am rămas foarte surprinsă și buimacă ; nu puteam decît să refuz ; dar ce motive valabile să găsesc pentru refuzul meu ? Nu aveam nici un

motiv în afară de acela că sînt femeie ; un motiv excelent, dar tocmai pe acesta nu voiam să-l invoc.

Nu puteam să dau vina asupra unor părinți cruzi și ridicoli ; toți părinții din lume ar fi acceptat cu entuziasm o asemenea căsătorie. Chiar dacă Rosette nu ar fi așa cum este, adică bună, frumoasă și de origine nobilă, cele optzeci de mii de livre rentă ar fi înlăturat orice piedică. Să fi spus că n-o iubesc, nu era adevărat, nici cinstit ; căci, în realitate, o iubeam mult, chiar mai mult decît poate iubi o femeie o altă femeie. Eram prea tînără ca să pretind că sînt legată de vreo făgăduială anterioară : tot ce puteam face era să-i dau a înțelege că eu, fiind mezinul, interese de familie cereau să intru în ordinul Maltei, și nu-mi permiteau să mă gîndesc la căsătorie : ceea ce îmi pricinuia cea mai mare durere din lume de cînd o văzusem pe Rosette.

Răspunsul acesta nu era prea isteț, o simțeam destul de bine. Bătrîna doamnă nu se lăsă înșelată și nu privi răspunsul meu ca definitiv ; se gîndi că vorbisem astfel ca să cîștig timp, să pot reflecta și să mă sfătuiesc cu părinții. Într-adevăr, o asemenea căsătorie era atît de avantajoasă și nesperată pentru mine încît nu ar fi fost posibil s-o refuz, chiar dacă nu aș fi iubit-o decît puțin sau chiar deloc pe Rosette ; norocul nu era de lepădat.

Nu știu dacă propunerea mătușii a fost făcută la îndemnul nepoatei, sînt înclinat a crede că Rosette nu avea nici un amestec : ea mă iubea prea direct și prea pătimaș pentru a se gîndi la altceva decît ca să fiu cît mai neîntîrziat al ei ; căsătoria era desigur ultimul mijloc de care s-ar fi folosit. Bătrîna și nobila văduvă, care nu se putea să nu fi observat intimitatea noastră, și pe care, fără îndoială, o credea mai avansată decît era, își făurise în capul ei planul acesta pentru a mă sili să rămîn lîngă ea și să înlocuiesc, pe cît posibil, pe dragul ei fiu Henri, ucis în război, cu care îmi găsea o atît de izbitoare asemănare. Trăia cu această idee și profitase de un moment cînd eram singuri pentru a clarifica situația. Văzui pe figura ei că nu se considera bătută, și că-și făgăduia să reînnoiască în curînd atacul, ceea ce mă contraria la culme.

Rosette, pe de altă parte, a făcut în cursul nopții o ultimă încercare, cu urmări atît de grave, încît trebuie să

ţi le povestesc separat, neputînd-o face în această scrisoare, şi aşa peste măsură de lungă. Vei vedea căror aventuri ciudate am fost predestinată, şi cum m-a pregătit Cerul să joc rolul unei eroine de roman : ce-i drept, nu prea ştiu ce morală s-ar putea trage de aici, dar capitolele din viaţă nu sînt ca fabulele, care se termină toate cu cîte o maximă rimată. De multe ori sensul vieţii nu-i decît unul : că nu-i moarte. Asta-i tot. Adio, draga mea, îţi sărut ochii tăi frumoşi. Vei primi neîntîrziat urmarea triumfătoarei mele biografii.

CAPITOLUL XIII

Théodore, Rosalinda, nu mai știu pe ce nume să te chem, te-am văzut adineaori, și acum îți scriu. Ce mult aș vrea să cunosc numele tău de femeie! trebuie să fie dulce ca mierea și să fluture pe buze mai suav și mai armonios decît poezia! Niciodată nu aș fi cutezat să ți-o spun, dar cred că aș muri dacă nu ți-aș spune-o. Cît am suferit, nimeni nu știe, nimeni nu poate ști; eu însumi n-aș putea da decît o slabă idee despre suferințele mele; cuvintele nu pot reda asemenea stări de anxietate; s-ar crede că-mi răsucesc frazele după bunul meu plac, că mă dau de ceasul morții ca să spun lucruri nemaipomenite și bizare, și că mă las furat de exagerările cele mai extravagante, cînd în realitate nu aș zugrăvi decît ceea ce am îndurat, folosind niște imagini prea puțin grăitoare.

O, Rosalinda! te iubesc, te ador; de ce oare nu există un cuvînt mai puternic decît acestea! N-am iubit, n-am adorat niciodată pe nimeni în afară de tine; mă prostern cu umilință la picioarele tale, și aș vrea să silesc toate făpturile lumii să-și plece genunchii în fața idolului meu; ești pentru mine mai mult decît întreaga natură, mai mult decît sînt eu, mai mult decît Dumnezeu; mi se pare ciudat că Dumnezeu nu coboară din cer ca să se facă sclavul tău. Unde nu te afli tu, totul e pustiu, totul e mort, totul e întunecat; pentru mine numai tu locuiești pe pămînt, tu ești viața, soarele; tu ești totul. Cînd zîmbești se face ziuă, cînd te întristezi se face noapte; sferele cerești se iau după mișcările corpului tău și armoniile celeste primesc tonul de la tine, o, scumpa mea regină! o, frumosul meu vis întruchipat aievea! Ești învăluită de splendoare, plutești necontenit în efluvii radioase.

Nu sînt decît trei luni de cînd te cunosc, dar te iubesc de mult de tot. Înainte de a te fi văzut, tînjeam de dragoste pentru tine ; te chemam, te căutam, eram disperat că nu-mi ieși în cale : știam că niciodată nu voi putea iubi o altă femeie. De cîte ori nu mi-ai apărut, fie la fereastra castelului misterios, fie sprijinindu-te melancolic de balcon și aruncînd în bătaia vîntului petalele unei flori, fie încălecînd ca o impetuoasă amazoană pe calul tău turcesc, mai alb decît neaua, străbătînd în galop sumbrele alei ale pădurii ! Erai într-adevăr tu, așa cum ești ; cu privirea ta mîndră și blajină, cu mîinile tale diafane, cu frumosul tău păr buclat și cu surîsul tău abia mijit, adorabil în expresia lui disprețuitoare. Numai că te vedeam mai puțin frumoasă decît ești, căci cea mai înflăcărată și cea mai dezlănțuită imaginație — imaginația unui pictor și a unui poet — nu poate atinge sublima poezie a realității. Există în tine un izvor nesecat de gingășii, o fîntînă din care țîșnește mereu un farmec irezistibil ; ești o casetă deschisă, plină cu cele mai prețioase perle ; la cea mai măruntă mișcare, la cel mai neînsemnat gest al tău, la fiece pas făcut alene, risipești în orice clipă, cu o dărnicie regească, neprețuite comori de frumusețe. Dacă rotunjimile mlădii ale contururilor tale, dacă liniile fugare ale unei poziții de-ale tale s-ar putea fixa și păstra într-o oglindă, atunci toate oglinzile prin fața cărora ai trecut ar face pe oricine să disprețuiască cele mai divine tablouri ale lui Rafael și să se uite la ele ca la niște firme de cîrciumă.

Fiecare gest, fiecare mișcare din cap, fiecare aspect diferit al frumuseții tale se gravează în oglinda sufletului meu grație unui vîrf de diamant, și nimic n-ar putea șterge această profundă amprentă ; știu în ce loc era umbra, în ce loc lumina, pe ce umăr al obrazului cădea o rază de soare, punctul în care un reflex rătăcitor se topea în culoarea mai atenuată a gîtului sau a feței. Ți-aș putea desena, fără să fii prezentă, chipul pe care-l am totdeauna înaintea ochilor.

Cînd eram copil încă, stăteam în picioare, ore întregi, în fața vechilor tablouri ale maeștrilor, și scrutam nesățios negrele lor profunzimi. Priveam acele frumoase figuri

de sfinte și de zeițe, a căror carnație de un alb ca ivoriul sau ca de ceară reieșea atît de minunat în relief pe fondul înnegrit, carbonizat din pricina descompunerii culorilor; admiram simplitatea și măreția înfățișării lor, grația ciudată a mîinilor și a picioarelor, mîndria și caracterul nobil exprimat de trăsăturile lor, atît de fine și atît de viguroase totodată, grandioasele draperii care fluturau în jurul formelor divine și ale căror falduri purpurii păreau a se apropia — ca niște buze țuguiate — de frumoasele trupuri, spre a le săruta. Pe măsură ce îmi înfigeam cu încăpățînare privirile sub vălul de fum, îngroșat de trecerea veacurilor, vederea mi se tulbura, contururile figurilor își pierdeau precizia, și un fel de viață împietrită și moartă pătrundea în toate aceste palide umbre ale unor frumuseți dispărute; în cele din urmă, descopeream că aceste chipuri aveau o vagă asemănare cu frumoasa necunoscută pe care o adoram în adîncul inimii mele; oftam, gîndindu-mă că aceea pe care urma s-o iubesc se afla poate între ele și că murise de trei sute de ani. Ideea mă chinuia uneori pînă într-atît încît plîngeam cu lacrimi fierbinți și mă apuca o mînie fără margini împotriva mea însumi pentru că nu m-am născut în secolul al șaisprezecelea, cînd mai trăiau toate aceste frumoase femei. Găseam că era din parte-mi o lipsă de dibăcie, o stîngăcie de neiertat.

Înaintînd în vîrstă, dulcea fantomă mă obseda și mai des. Întotdeauna o vedeam interpunîndu-se cu un zîmbet ironic între mine și amantele mele și ridiculizînd — prin perfecțiunea frumuseții ei divine — frumusețea lor umană. Din pricina ei mi se păreau urîte femei în realitate fermecătoare și menite să facă fericit pe oricine nu era îndrăgostit de acea adorabilă umbră despre care nu-mi venea să cred că are trup și care nu era decît prevestitoarea frumuseții tale. O, Rosalinda! ce nefericit am fost din cauza ta înainte de a te cunoaște! o, Théodore! ce nefericit am fost din cauza ta după ce te-am cunoscut! Dacă ai vrea, ai putea să-mi deschizi raiul din visele mele. Stai în prag, ca un înger păzitor înfășurat în aripile sale, și ții în mîinile-ți frumoasa lui cheie de aur. Spune-mi, Rosalinda, spune-mi, vrei să mi-l deschizi?

Nu aştept decît un singur cuvînt de la tine pentru a trăi sau a muri : ai să-l rosteşti ?

Eşti oare Apollo, cel alungat din cer, sau alba Afrodita ieşind din spuma mării ? unde ţi-ai lăsat carul bătut cu nestemate, tras de patru cai de flăcări ? Ce-ai făcut cu cochilia ta de sidef şi cu delfinii tăi cu coada azurie ? ce nimfă îndrăgostită şi-a topit corpul într-al tău în timpul unui sărut, o, tinere frumos, mai fermecător decît Syparis şi decît Adonis, mai adorabil decît toate femeile !

Dar eşti femeie, nu mai sîntem pe vremea metamorfozelor ; a murit şi Adonis şi Hermafrodit, şi un asemenea grad de frumuseţe ca al lor nu mai poate fi atins de un bărbat ; căci, de cînd nu există eroi şi zei, numai voi păstraţi în trupul vostru de marmură, ca într-un templu grec, preţiosul dar al formei anatemizate de Crist, şi dovediţi că pămîntul nu are pentru ce invidia cerul ; voi reprezentaţi în mod demn cea dintîi divinitate a lumii, cel mai pur simbol al esenţei eterne : frumuseţea.

De cum te-am văzut, ceva s-a curmat în mine, a căzut un văl, s-a deschis o uşă, şi m-am simţit inundat lăuntric de valuri de lumină ; am înţeles că în faţa mea se află viaţa, şi că am ajuns, în sfîrşit, la răscrucea hotărîtoare. Părţile neclare şi estompate ale figurii — numai pe jumătate strălucitoare — pe care încercam să le desluşesc în umbră s-au iluminat subit ; nuanţele întunecate care înecau fondul tabloului au devenit pe încetul mai deschise ; o dulce lumină trandafirie a alunecat pe culoarea de peruzea verzuie a depărtărilor ; arborii, cu siluetele lor tulburi, au început a se desprinde mai precis ; florile încărcate cu rouă au picurat stropi strălucitori pe verdele nedefinit al gazonului. Am văzut căldăraşul cu pieptul său stacojiu în vîrful unei crengi de soc, iepuraşul alb cu ochi rubinii şi cu urechile drepte scoţîndu-şi capul între două fire de cimbrişor şi petrecîndu-şi lăbuţa peste bot, am văzut cerbul fricos care vine să bea din izvor şi să-şi oglindească ramurile coarnelor în luciul apei. Din dimineaţa în care soarele dragostei a răsărit în viaţa mea, totul s-a schimbat ; acolo unde se legănau în umbră forme abia ghicite, pe care incertitudinea le făcea teribile sau monstruoase, se desenează acum cu eleganţă pîlcuri de arbori înfloriţi ; colinele se înşiruie în jurul nostru alcă-

tuind un grațios amfiteatru, palate de argint, cu terasele încărcate de vaze și statui, își scaldă picioarele în lacurile de azur și par să înoate între două ceruri ; ceea ce în întuneric luam drept un dragon gigantic, avînd aripile terminate cu gheare și care se tîrăște în noapte pe labele sale scorojite, nu e decît o felucă prevăzută cu o pînză de mătase, cu vîslele zugrăvite și aurite, plină de femei și de muzicanți, iar crabul înfricoșător pe care mi-l închipuiam agitîndu-și deasupra capului meu cîrligele și cleștii nu-i de fapt decît un palmier în evantai, căruia briza nocturnă îi clătina frunzele înguste și lungi. Himerele și erorile mele au dispărut : iubesc.

Cînd îmi pierdusem speranța de a te mai găsi vreodată, îmi învinuiam visul că-i mincinos și-mi certam furios soarta : îmi spuneam că sînt pur și simplu nebun căutînd un asemenea exemplar, sau că natura e stearpă și Creatorul prea puțin destoinic spre a realiza visul simplu al inimii mele. Prometeu avusese nobila trufie de a voi să creeze un om și de a rivaliza astfel cu Dumnezeu ; eu făurisem o femeie și credeam că, drept pedeapsă pentru cutezanța mea, o dorință veșnic neîmplinită, ca un alt vultur, îmi va roade ficatul ; m-așteptam să fiu legat în lanțuri de diamante pe o stîncă acoperită de zăpadă, lîngă țărmul oceanului sălbatic, și că frumoasele nimfe marine — cu părul lung și verde, ridicînd deasupra valurilor sînii lor albi și țuguiați, și arătîndu-și în plin soare corpul de ivoriu pe care se preling lacrimile mării — nu vor veni să se sprijine de mal pentru a-mi vorbi și a mă consola, ca în piesa bătrînului Eschil. Dar n-a fost așa.

Ai venit tu, și a trebuit să-i reproșez imaginației mele lipsa ei de vlagă. Nu am fost pedepsit cu chinul de care mă temeam și anume de a fi veșnic pradă unuia și aceluiași gînd pe o stîncă sterilă : dar suferința mea nu a fost mai prejos. Văzusem că exiști în realitate, că presentimentele mele nu m-au mințit în această privință ; dar mi te-ai înfățișat cu frumusețea ambiguă și teribilă a sfinxului. Întocmai ca Isis, misterioasa zeiță, te-ai înfășurat într-un văl pe care nu îndrăzneam să-l ridic de frică de a nu cădea mort.

Dacă ai ști ! Sub aparența mea de om distrat, te-am observat cu o atenție avidă și neliniștită și ți-am urmărit cele mai mărunte mișcări ! Nimic nu-mi scăpa, cu ce rîvnă priveam la puținul ce se vedea din pielea gîtului sau a încheieturilor mîinii tale pentru a încerca să-ți ghicesc sexul. Mîinile tale au fost obiectul unor studii profunde și pot să-ți spun că am descoperit cele mai mărunte sinuozități, vinișoarele cele mai imperceptibile, cea mai superficială gropiță ; dacă te-ai ascunde din cap pînă în picioare sub vălul cel mai impenetrabil, te-aș recunoaște după un singur deget. Îți analizam legănarea mersului, felul în care puneai jos piciorul, modul în care îți ridicai părul ; încercam să-ți surprind secretul din cele mai obișnuite mișcări ale corpului. Te urmăream mai ales în orele de destindere, cînd oasele par că s-au retras din trup, cînd membrele devin moi și se mlădie, ca și cum s-ar fi desprins de trunchi, pentru a vedea dacă linia feminină se va ivi cu mai multă pregnanță în această galeșă uitare de sine. Nimeni nu a fost vreodată atît de mîngîiat din priviri, și cu atîta înfocare, ca tine.

Mă pierdeam ore întregi în contemplarea ta. Stînd retras într-un colț al salonului, cu o carte deschisă în mînă, la care nici nu mă uitam, sau pitulat în dosul unei perdele cînd tu erai în camera ta și cînd jaluzelele erau ridicate, mă lăsam pătruns de minunata frumusețe pe care o răspîndeai în jurul tău ca o aureolă luminoasă, și-mi spuneam : „Cu siguranță că-i femeie“ ; apoi deodată o mișcare bruscă și hotărîtă, un gest viril sau un pas care părea bărbătesc îmi distrugea într-o clipă fragilul edificiu de probabilități și mă zvîrlea înapoi la primele incertitudini.

Pluteam, cu toate pînzele sus, pe nemărginitul ocean al reveriei amoroase, și deodată tu veneai să mă cauți pentru a face scrimă sau a juca mingea în doi ; fecioara, preschimbată într-un tînăr cavaler, îmi dădea lovituri grozave și făcea să-mi sară floreta din mînă — atît de repede și cu atîta ușurință, parcă ar fi fost cel mai încercat spadasin ; de nu știu cîte ori pe zi aveam cîte o asemenea decepție.

Eram pe cale să mă apropii de tine și să-ți spun: „Draga și frumoasa mea, te ador", și te vedeam aplecîndu-te cu tandrețǎ la urechea unei doamne, șoptindu-i printre buclele de păr șiroaie de madrigale și de complimente. Gîndește-te și tu la situația mea! Sau mai știu eu ce femeie — pe care, în strania mea gelozie, aș fi jupuit-o de vie cu cea mai mare voluptate — se agăța de brațul tău, te lua deoparte pentru a-ți mărturisi secretele ei puerile, ținîndu-te ore întregi lîngă pervazul unei ferestre.

Turbam cînd te vedeam vorbind cu femeile, deoarece mă făcea să cred că ești bărbat, și, dacă ai fi fost, nu aș fi îndurat-o fără a simți un chin cumplit. Cînd bărbații se apropiau de tine — degajat și familiar — eram și mai gelos, pentru că mă gîndeam că ești femeie și s-ar putea s-o bănuiască și ei; eram în prada celor mai contrarii patimi și nu știam la care să mă fixez.

Mă mîniam împotriva mea însumi, îmi făceam cele mai aspre reproșuri că mă lăsam torturat astfel de un asemenea amor, și că nu eram în stare să-mi smulg din inimă buruiana veninoasă care răsărise peste noapte ca o ciupercă otrăvită; te blestemam, îți ziceam geniul meu rău; am crezut la un moment dat că ești Belzebut în persoană, deoarece nu-mi puteam explica senzațiile pe care le încercam cînd mă aflam în fața ta.

După ce mă convinsesem de-a binelea că nu ești în realitate altceva decît o femeie deghizată, motivele pe care le căutam ca să justific un asemenea capriciu erau atît de neverosimile încît mă cufundau din nou în incertitudine, și începeam iar să deplîng împrejurarea că frumusețea fizică pe care o visasem, pe care voiam s-o iubesc din tot sufletul, aparținea cuiva de același sex cu mine; acuzam hazardul care dăduse unui bărbat aparențe atît de fermecătoare și pe care mi l-a trimis în cale — întru veșnica mea nefericire — tocmai în momentul cînd îmi pierdusem speranța să mai văd realizîndu-se ideea absolută a purei frumuseți, mîngîiată de atîta vreme în inima mea.

Acum, Rosalinda, sînt ferm convins că ești cea mai frumoasă dintre femei, te-am văzut în veșmintele sexului tău, ți-am văzut brațele și umerii atît de perfect rotunjiți. Pieptul, atîta cît gulerașul lăsa să se întrevadă, nu poate

aparține decît unei fete : nici Meleagru, frumosul vînător, nici Bachus, efeminatul, cu formele lor îndoielnice, nu au avut niciodată o asemena gingășie a liniilor, nici o astfel de finețe a pielii, deși amîndoi sînt din marmură de Paros, lustruită de sărutările amoroase a douăzeci de veacuri. Nu mă mai frămînt în această privință. Dar asta nu-i tot : tu, fiind femeie, dragostea mea nu este condamnabilă, te pot iubi în voie, fără remușcări, mă pot lăsa purtat de fluxul care mă duce spre tine, oricît de mare, oricît de neînfrînată ar fi pasiunea pe care o încerc, e o pasiune îngăduită și o pot mărturisi ; dar tu, Rosalinda, pentru care mă consumam în tăcere, și care nu știai ce imensă e dragostea mea, tu, pe care această revelație tardivă te va surprinde poate, tu nu mă urăști oare ? tu mă iubești ? și mă vei putea iubi ? Nu știu, tremur, și sînt încă mai nefericit decît înainte.

Uneori mi se pare că nu mă urăști ; cînd am jucat împreună în *Cum vă place,* ai dat unor părți din rolul tău un accent deosebit, care-i adîncea sensul și mă silea oarecum să mă destăinuiesc. Mi s-a părut că văd în ochii tăi și în surîsul tău grațioase promisiuni de îngăduințe și că mîna ta răspunde la ușoara strîngere a mîinii mele. Dar dacă m-am înșelat, Dumnezeule ! e un lucru la care nici nu îndrăznesc să mă gîndesc. Încurajat în felul acesta și îndemnat de iubirea mea, ți-am scris, deoarece hainele pe care le porți nu-s potrivite pentru mărturisiri verbale ; de mii de ori mi s-a oprit cuvîntul pe buze, deși aveam ferma convingere că vorbesc unei femei ; costumul bărbătesc speria toate simțirile mele tandre și amoroase și le împiedica să-și ia zborul spre tine.

Te implor, Rosalinda, dacă nu mă iubești încă, încearcă să mă iubești, pe mine care te-am iubit oricum, chiar și atunci cînd te-ai ascuns sub văl, din milă pentru noi, fără îndoială ; nu-mi arunca restul vieții în prada unei mohorîte descurajări și a celei mai groaznice disperări. Gîndește-te că te ador din clipa în care prima rază de gîndire a strălucit în mintea mea, că mi-ai fost prevestită și că, atunci cînd eram încă mic de tot, îmi apăreai în vis cu o coroană din picături de rouă, cu două aripi prismatice și cu o floricică albastră în mînă ; gîndește-te

că tu ești scopul, mijloacele și sensul vieții mele ; că, fără tine nu sînt decît o aparență goală și, dacă ai sufla în flacăra pe care ai aprins-o, nu va rămîne în adîncul ființei mele decît un pic de praf mai mărunt, mai impalpabil decît acela presărat pe aripile curate ale morții. Rosalinda, tu care ai atîtea leacuri pentru a alunga boala dragostei, vindecă-mă și pe mine, căci sînt foarte bolnav ; joacă-ți rolul pînă la capăt, aruncă hainele frumosului Ganymede, și întinde mîna ta albă celui mai tînăr fiu al viteazului cavaler Rowland des Boys.

CAPITOLUL XIV

Stăteam la geam, îmi atrăgeau privirea stelele, ca niște flori vesele ce sclipeau în grădinile cerului și respiram parfumul emanat de regina-nopții pe care mi-l aducea o briză muribundă. Vîntul, intrînd prin fereastra deschisă, îmi stinse lampa, ultima lampă rămasă aprinsă în tot castelul. Gîndurile mele obosiră și mă cuprinse o vagă reverie, simții apoi că mă încearcă somnul ; rămăsesem totuși sprijinită de balustrada de piatră, fie că eram fascinată de farmecul nopții, fie din lene și uitare de sine. Rosette, văzînd că nu mai arde lampa și neputîndu-mă distinge din pricina unui con mare de umbră care acoperea toată fereastra, își închipuise, desigur, că m-am culcat, ceea ce așteptase pentru a risca o ultimă și disperată tentativă. Împinse atît de ușurel ușa încît n-o auzii intrînd, și abia cînd fu la doi pași de mine îmi dădui seama de prezența ei. Se miră foarte mult cînd mă găsi încă treaz ; dar, după ce-i trecu repede surpriza, se apropie de mine și mă luă de mînă, chemîndu-mă de două ori pe nume : Théodore, Théodore !

— Cum ! dumneata, Rosette, aici, la ora asta, singură, pe întuneric, și atît de dezbrăcată !

Trebuie să-ți spun că fata nu avea pe ea decît un capot de noapte dintr-un batist excesiv de subțire și pompoasa cămașă cu bordură de dantelă pe care nu am ținut s-o văd în ziua faimoasei scene din coliba parcului. Brațele sale, netede și reci ca marmura, erau în întregime goale, iar țesătura care-i acoperea trupul era atît de suplă și de diafană încît lăsa să i se vadă sfîrcurile sînilor, arătînd întocmai ca una din acele femei care se scaldă, acoperite de un văl ud.

— Îmi faci un reproș, Théodore ! sau nu-i decît o simplă frază pur exclamativă ? Da, sînt eu, Rosette, fata cea frumoasă, aici, în camera dumitale, nu într-a mea, unde ar trebui să fiu, la orele unsprezece cît e acum, dacă nu-i chiar miezul nopții, fără guvernantă, fără însoțitoare, nici subretă, aproape goală, într-un simplu halat de noapte ; toate astea te miră, nu-i așa ? Sînt tot atît de surprinsă ca și dumneata și nu prea știu ce explicație să-ți dau.

Spunînd asta, își petrecu un braț în jurul taliei mele și se trînti pe pat astfel ca să cad și eu odată cu ea.

— Rosette, îi spusei, sforțîndu-mă să mă desprind din brațele ei, voi încerca să aprind lumina ; nimic nu-i mai trist ca întunecimea într-o cameră, și apoi e o adevărată crimă să nu văd limpede cînd ești dumneata aici și să mă lipsesc de spectacolul frumuseții dumitale. Îngăduie-mi să iau o bucată de iască și un chibrit și cu ajutorul lor să-mi fac un mic soare portativ care să scoată în relief tot ceea ce noaptea geloasă a șters cu umbrele sale.

— Nu te osteni, aș vrea foarte mult să nu-mi vezi roșeața, simt că-mi ard obrajii și-mi vine să mor de rușine.

Își trînti capul pe pietul meu ; rămase astfel cîteva minute, parcă ar fi fost sufocată de emoție.

În timpul acesta îmi plimbam mașinal degetele printre lungile sale bucle desfăcute ; îmi frămîntam mintea ca să găsesc o ieșire onestă din încurcătură, și nu-mi venea nici o idee, căci eram încolțită în ultima mea linie de apărare, iar Rosette părea hotărîtă, cu orice preț, să nu părăsească încăperea așa cum intrase. Își degajase trupul de sub veșminte într-un mod uluitor, care nu promitea nimic bun ! Eu însămi nu aveam pe mine decît un halat de casă destul de decoltat, care-mi ascundea prost incognito-ul, astfel că eram cît se poate de neliniștită cu privire la întorsătura ce putea s-o ia lupta noastră.

— Théodore, ascultă-mă, îmi spuse Rosette, ridicîndu-se și dîndu-și părul deoparte și de alta a capului — pe cît am putut observa la slaba lumină pe care stelele și cornul de lună, foarte subțire, care abia începea să răsară, o arunca în cameră prin fereastra rămasă deschisă — demersul meu e neobișnuit și toată lumea are să-l con-

damne. Dar dumneata pleci în curînd, și eu te iubesc! Nu ne putem despărți fără a ne lămuri mai întîi. S-ar putea să nu te mai întorci niciodată; poate că e prima și ultima oară cînd te văd. Cine știe unde te duci? Dar ori încotro ai apuca-o, îmi vei lua inima, toată viața mea cu dumneata. Dacă ai fi rămas, n-aș fi recurs la acest mijloc extrem. Fericirea de a te privi, de a te auzi, de a trăi alături de dumneata mi-ar fi fost de-ajuns: nu aș fi cerut nimic în plus. Mi-aș fi zăvorît dragostea în inimă și ai fi crezut că ai în mine numai o bună și sinceră prietenă; dar se vede că nu-i posibil. Spui că trebuie să pleci neapărat. Te plictisește, Théodore, cînd mă vezi agățîndu-mă de fiecare pas al dumitale, ca o umbră îndrăgostită, care nu poate face altceva decît să te urmeze și ar vrea să se topească în corpul dumitale; trebuie să-ți displacă văzînd mereu în spate ochi rugători și mîini întinse ce vor să te apuce de poalele mantiei. Știu toate astea, dar nu mă pot abține. Dealtfel, nici n-ai avea motive să te plîngi, e greșeala dumitale. Trăiam calmă, nimic nu mă tulbura, eram aproape fericită înainte de a te cunoaște. Ai sosit dumneata, un tînăr frumos, surîzător, semănînd cu Phoebus, fermecătorul zeu. Ai fost atent și curtenitor, ai avut față de mine cele mai delicate gesturi; niciodată n-am văzut un cavaler mai spiritual și mai galant. Numai trandafiri și rubine îți ieșeau din gură; totul devenea la dumneata un prilej de madrigale și cele mai neînsemnate cuvinte știai să le întorci în așa fel încît deveneau niște adorabile complimente. O femeie, care la început te-ar fi urît de moarte, ar fi sfîrșit prin a te iubi, iar eu te-am iubit din clipa în care te-am văzut. Și atunci de ce pari surprins cînd îți spun cît de mult te iubesc, după ce-ai fost atît de drăgăstos cu mine? Nu-i o consecință foarte firească? Nu sînt nici nebună, nici ușuratică, nici o fetiță romanțioasă care se îndrăgostește de prima sabie pe care o zărește. Ceea ce fac eu, orice femeie, fie ea cea mai virtuoasă sau cea mai fățarnică, la fel ar face. Ce planuri și ce intenții ai? îmi închipui că ții să-mi placi, n-aș putea presupune că nu. Atunci cum se face că pari de-a dreptul supărat pentru că ai reușit atît de bine? Am făcut oare, fără să vreau, ceva ce nu ți-a plăcut? Îți cer iertare. Oare

nu mă mai găsești frumoasă, sau ai descoperit la mine un defect care-ți repugnă ? Ai tot dreptul să faci nazuri cînd e vorba de frumusețe, dar una din două : sau m-ai mințit peste măsură, sau sînt și eu frumoasă ! Sînt tînără ca și dumneata, și te iubesc ; de ce mă disprețuiești acum ? Erai atît de curtenitor cu mine, mă țineai de braț cu atîta grijă, îmi strîngeai atît de tandru mîna pe care ți-o dădeam, ridicai spre mine niște ochi atît de languroși : dacă nu mă iubeai, la ce bun toată manevra asta ? Ai avut cumva cruzimea de a aprinde focul dragostei într-o inimă pentru ca apoi să rîzi de ea ? Ah ! ar fi o batjocură oribilă, o impietate și un sacrilegiu ! n-ar putea fi decît distracția unui suflet înfiorător, și nu pot crede așa ceva despre dumneata, oricît de inexplicabilă ți-ar fi purtarea față de mine. Care-i, atunci, pricina acestei subite schimbări? În ce mă privește, nu văd nici una. Ce mister ascunde o asemenea răceală ? Nu cred că ți-e silă de mine, ai dovedit că nu ; căci n-ai fi putut face o curte atît de asiduă unei femei care te dezgustă, chiar dacă ai fi cel mai perfid ins din lume. O, Théodore, ce ți s-a năzărit ? cum de te-ai schimbat pînă-ntr-atît ? ce ți-am făcut ? Dacă dragostea pe care părea s-o ai față de mine s-a dus, a mea, vai ! a rămas, și nu pot să mi-o smulg din inimă. Aibi milă de mine, Théodore, căci sînt foarte nefericită. Fă-te, cel puțin, că mă iubești un pic și spune-mi cîteva cuvinte dulci ; n-are să-ți vină atît de greu, numai dacă nu cumva ți-e groază de mine, și nu poți...

În momentul acesta patetic al discursului, lacrimile îi înăbușiră complet glasul, își încrucișă mîinile pe umărul meu și își sprijini fruntea de el într-o atitudine de mare disperare. Tot ce spunea era cît se poate de drept, și n-aveam nimic ce să-i răspund. Nu puteam lua lucrurile în zeflemea. Nu ar fi fost cuviincios. Rosette nu era făptura pe care s-o tratez cu atîta ușurință ; eram dealtfel prea tulburată ca s-o pot face. Mă simțeam vinovată că mă jucasem cu inima unei femei încîntătoare și încercam cea mai vie și mai sinceră remușcare.

Văzînd că nu-i răspund, scoase un lung suspin și făcu o mișcare ca și cum ar fi vrut să se ridice, dar căzu înapoi,

prăbușită sub povara emoției ; apoi mă înconjură cu brațele, a căror răceală mă pătrundea pînă la piele, își lipi obrazul de al meu și începu să plîngă în tăcere.

Cînd simții curgîndu-mi pe față șuvoiul nesecat al unor lacrimi care nu porneau din ochii mei, mă trecu un fior straniu. Lacrimile mele nu întîrziară prea mult să se amestece cu ale ei, și începu o adevărată ploaie amară în stare să provoace un nou potop, dacă ar mai fi durat cel puțin patruzeci de zile.

În clipa aceea, luna începu să bată tocmai în fereastra noastră, o rază palidă pătrunse în cameră și acoperi cu o lumină albăstruie grupul nostru taciturn.

În halatul său alb de casă, cu brațele goale, cu pieptul și gîtul descoperite, aproape de aceeași culoare ca și lenjeria, cu părul despletit și înfățișarea ei îndurerată, Rosette făcea impresia unei statui de alabastru reprezentînd Melancolia — așezată pe un mormînt. Cît despre mine, nu prea știam ce figură aveam, deoarece nu mă vedeam și nu era nici o oglindă pe aproape care să-mi reflecte imaginea, dar cred că aș fi putut prea bine să pozez pentru un monument al Incertitudinii personificate.

Eram emoționată și o mîngîiam pe Rosette cu mai multă tandrețe ca de obicei. Dar, făcînd un mare efort asupră-mi, îi spusei Rosettei că se compromite în mod oribil venind la această oră în camera mea și rămînînd atîta vreme : slujnicele ar putea să observe că nu și-a petrecut noaptea în culcușul ei.

Îi vorbisem însă cu atîta blîndețe încît, drept orice răspuns, Rosette, lăsă să-i cadă capotul de batist și pantofii, și se strecură în patul meu ca o șopîrlă într-un blid cu lapte ; își închipuia că numai lenjeria de pe ea mă reținea de la o demonstrație categorică, acesta fiind unicul obstacol. Biata fată credea că-i va suna în sfîrșit ceasul păstorului, pregătit cu atîta trudă ; dar nu se auzi sunînd decît ora două noaptea. Mă aflam într-o situație cît se poate de critică, cînd deodată ușa se învîrti în țîțîni, și apăru cavalerul Alcibiade în persoană, cu un sfeșnic într-o mînă și cu sabia în cealaltă.

Se îndreptă direct spre pat, zvîrli cuvertura înlături, și, vîrîndu-i Rosettei — complet buimăcită — sub nas

flacăra luminării, îi spuse pe un ton batjocoritor : „Bună ziua, surioară". Micuța Rosette nu avu putere să-i răspundă un singur cuvînt.

— Se pare, așadar, prea scumpa și prea virtuoasa mea soră, că, în înțelepciunea ta, găsind patul seniorului Théodore mai moale decît al tău, ai venit să te culci aici, nu-i așa ? sau poate că odaia ta e bîntuită de stafii și te-ai gîndit că ai putea fi mai în siguranță aici, sub paza zisului senior ? E bine gîndit. Ah ! domnule cavaler de Sérannes, ați făcut ochi dulci surorii mele, doamna Rosette, și ați crezut că totul se va termina aici. Socotesc că n-ar fi rău deloc să încercăm a ne tăia puțin gîtul unul altuia, și, dacă aveți această amabilitate, v-aș fi nespus de îndatorat. Domnule Théodore, ați abuzat de încrederea pe care v-am arătat-o și mă faceți să regret părerea bună pe care mi-am format-o la început, socotind că aveți un caracter loial : dimpotrivă, e rău, e cît se poate de rău.

Nu mă puteam apăra într-un mod convingător, aparențele mi-erau potrivnice. Cine m-ar fi crezut dacă i-aș fi spus că în realitate Rosette mi-a sosit în cameră, fără voia mea, și că, departe de a încerca s-o rețin, am făcut tot ce mi-a stat în putință ca s-o determin să-și ia gîndul de la mine ? Nu aveam decît un singur lucru de spus, și l-am spus : Senior Alcibiade, ne vom tăia tot ce veți dori dumneavoastră.

În timpul acestei discuții, Rosette nu a omis să leșine, după cele mai sfinte reguli ale genului patetic ; am luat dintr-o vază de cristal, plină cu apă, în care era cufundată coada unui trandafir mare și alb, cu petalele pe jumătate scuturate, cîteva picături pe care i le-am zvîrlit în obraz, ceea ce o făcu să-și revină în mare grabă.

Neștiind ce atitudine să ia, se ghemui lîngă perete, băgîndu-și drăguțul ei cap sub cuvertură, ca o păsărică gata să adoarmă. Atît de bine se furișase sub grămada de cearșafuri și perne pe care le strînsese în jurul ei, încît nimănui nu i-ar fi trecut prin gînd ce se ascunde sub mormanul acela ; doar scurtele suspine, subțiri și melodioase, care străbăteau în răstimpuri, erau o mărturie că acolo se afla o tînără păcătoasă care fie că se căiește, fie că este

necăjită la culme că nu a păcătuit și cu fapta ; în această ultimă alternativă se afla nefericita Rosette.

Domnul frate, liniștindu-se cu privire la starea surorii sale, reluă dialogul, și îmi spuse pe un ton ceva mai blînd :

— Nu este absolut necesar să ne tăiem gîtul imediat, e un mijloc extrem pe care îl avem oricînd la dispoziţie. Ascultaţi-mă : forţele noastre nu sînt egale. Sînteţi în prima tinerețe și mult mai puţin viguros decît mine, dacă ne batem, vă ucid, sau, cel puţin, vă mutilez, și nu aș vrea nici să vă omor, nici să vă desfigurez, ar fi păcat ; Rosette, care-i pitulată sub cuvertură și nu scoate un cuvînt, nu mi-ar ierta-o toată viața ; căci această scumpă porumbiță, cînd vrea, e răzbunătoare și rea ca o tigresă. Dumneavoastră, care sînteţi prinţul ei Galaor, și pe care vă desfată în modul cel mai agreabil, nu știţi lucrul acesta. Rosette e liberă, dumneavoastră la fel ; s-ar părea că nu sînteți niște dușmani de neîmpăcat ; perioada de văduvie se termină curînd și totul e cît se poate de bine. Căsătoriți-vă, nu va mai fi nevoită să se întoarcă în patul ei, iar eu în felul acesta voi fi scutit de a vă mai folosi drept teacă a săbiei mele, ceea ce nu ar fi plăcut nici pentru dumneavoastră nici pentru mine, ce părere aveţi ?

Cred că am făcut o strîmbătură cumplită, căci ceea ce-mi propunea era pentru mine cel mai greu lucru de îndeplinit ; mai curînd puteam merge în patru labe pe tavan, ca muștele, sau puteam desprinde soarele de pe cer fără să mă ajut de o scară pe care să mă urc, decît să fac ceea ce-mi cerea el ; în orice caz, ultima propunere era negreșit mult mai avantajoasă decît prima.

Părea surprins că n-am acceptat cu entuziasm și mai repetă o dată ceea ce-mi spusese, pentru a-mi da timp să-i răspund.

— O alianță cu familia dumneavoastră ar fi cît se poate de onorabilă pentru mine și niciodată n-aș fi cutezat să aspir atît de sus : știu că e un noroc nemaipomenit pentru un tînăr care nu are încă nici rang nici situaţie, și că cei mai iluștri dintre ei s-ar considera foarte fericiți dacă li s-ar face o asemenea propunere ; totuși, eu nu pot

decît să stărui în refuzul meu, și, pentru că am libertatea să aleg între duel și căsătorie, prefer duelul. E un capriciu ciudat, pe care prea puțini tineri l-ar avea, dar este capriciul meu.

În clipa asta Rosette dădu drumul la cel mai dureros oftat ce s-a auzit vreodată și își scoase capul de sub pernă, dar și-l vîrî îndată înapoi ca un melc lovit peste coarne, cînd văzu expresia mea impasibilă și fermă.

— Nu pentru că n-o iubesc pe doamna Rosette, dimpotrivă, o iubesc infinit de mult, dar am motive să nu mă căsătoresc ; chiar dumneavoastră înșivă le-ați găsi excelente, dacă mi-ar fi posibil să vi le destăinui. Dealtfel, lucrurile nu au mers atît de departe pe cît s-ar putea crede după aparențe ; în afară de cîteva sărutări pe care o prietenie puțin cam aprinsă ar ajunge să le explice și să le justifice, nu există nimic între noi care nu s-ar putea mărturisi, iar virtutea surorii dumneavoastră este cert cea mai neprihănită și mai ireproșabilă din lume. Îi datoram această recunoaștere. Și acum, domnule Alcibiade, la ce oră și în ce loc ne vom bate ?

— Aici, și îndată, strigă Alcibiade, beat de furie.

— Nu vă gîndiți ? de față cu Rosette ?

— Scoate sabia, mizerabile, sau te asasinez, continuă el fluturînd și agitîndu-și sabia în jurul capului.

— Să ieșim cel puțin din cameră.

— Dacă nu te pui în gardă, te lipesc de perete ca pe un liliac, frumosul meu Celadon, și oricît ai bate din aripi, nu ai să te poți urni, te asigur. Și se năpusti asupra mea cu sabia ridicată.

Trăsei spada — căci era în stare să facă ce-a spus — și mă mulțumii mai întîi să parez loviturile pe care încerca să mi le dea.

Rosette făcu o sforțare supraomenească pentru a se arunca între săbiile noastre, deoarece ambii luptători îi erau la fel de dragi ; dar forțele o trădară și se rostogoli fără cunoștință la picioarele patului.

Armele noastre scînteiau și făceau un zgomot de nicovală, deoarece puținul spațiu pe care-l aveam ne silea să ne încrucișăm săbiile de foarte aproape.

Alcibiade era cît pe aci să mă atingă de vreo două sau trei ori și dacă nu aș fi avut un excelent maestru de scrimă, viața mi-ar fi fost în mare primejdie, Alcibiade fiind de o abilitate uimitoare și de o forță prodigioasă. Se folosea de toate vicleniile și fentele scrimei pentru a mă nimeri. Turbat că nu reușea, se lăsă descoperit de vreo două, trei ori ; dar eu nu am vrut să profit ; revenea însă cu insistență și cu o înverșunare atît de aprigă și de sălbatică, încît mă văzui silită în cele din urmă să profit de șansele pe care mi le oferea ; și apoi zgomotul acesta și fulgerele oțelului care se învîrtejeau mă îmbătau și mă exaltau. Nu mă gîndeam la moarte, nu aveam nici un fel de teamă ; vîrful ascuțit și mortal care-mi trecea în fiece secundă prin fața ochilor nu mă impresiona mai mult decît dacă ne-am fi bătut cu floretele prevăzute la capete cu butoni ; eram indignată numai de brutalitatea lui Alcibiade, și sentimentul perfectei mele nevinovății îmi mărea și mai mult indignarea. Voiam numai să-l înțep în braț sau în umăr ca să scape sabia, după ce încercasem zadarnic s-o fac să-i sară din mînă. Avea un pumn de fier, și nici diavolul nu i l-ar fi clintit.

În sfîrșit, îmi dădu o lovitură atît de rapidă și de bine nimerită încît nu putui s-o parez decît pe jumătate ; îmi străpunse mîneca și simții fierul rece pe braț ; dar nu fui rănită. Mă apucă furia și, în loc de a mă apăra, atacai la rîndul meu ; fără să mă mai gîndesc că era fratele Rosettei, mă năpustii asupra lui ca și cum ar fi fost dușmanul meu de moarte. Profitînd de o falsă poziție a săbiei sale, îi dădui o lovitură puternică de cvartă în flanc, atît de bine îndreptată încît îl atinsei în coastă : scoase un *ho!* și căzu pe spate.

Îl crezui mort, dar de fapt nu era decît rănit, și căderea lui se datora unui pas greșit pe care-l făcuse, încercînd să pareze. Nu-ți pot exprima, Graciosa, senzația pe care am încercat-o ; desigur, nu-i greu să te gîndești că, izbind în carne cu un vîrf subțire și tăios, ai să faci o gaură din care va curge sînge. Totuși, căzui într-o stare de profundă stupoare cînd văzui firișoare roșii apărînd pe vesta lui Alcibiade. Nu mă așteptam să iasă tărîțe ca din burta spartă a unei păpuși ; dar știu că niciodată în viața mea

nu am avut o surpriză atît de mare ; îmi părea că mi s-a întîmplat ceva nemaipomenit.

Nemaipomenit nu era faptul că dintr-o rană curgea sînge, ci că această rană o făcusem eu, și că o fată de vîrsta mea (era să scriu un tînăr, atît de bine am intrat în rol) a trîntit la pămînt un căpitan viguros, prea încercat în ale scrimei, precum era seniorul Alcibiade ; și toate astea din pricina crimei de seducere, pe care am comis-o, și a refuzului de a lua în căsătorie o femeie care, pe deasupra, mai e și foarte bogată și foarte încîntătoare.

Eram realmente într-o nemaipomenită încurcătură, cu o fată leșinată, cu fratele ei pe care-l credeam mort, și cu mine, care nu eram departe de a fi leșinată sau moartă, ca unul din cei doi. Mă agățai de cordonul clopoțelului și sunai de puteam trezi și morții, pînă ce șnurul îmi rămase în mînă ; apoi mă îndreptai spre grajd, lăsînd Rosettei — în nesimțire — și lui Alcibiade —șiroind de sînge — grija de a explica slugilor și bătrînei mătuși ce s-a întîmplat. Aerul mă înviora, scosei calul, îi pusei eu însămi șaua și frîul ; verificai dacă pofilul era rezistent, dacă struna era în stare bună ; potrivii scările la aceeași lungime, mai strînsei o gaură la chingă : pe scurt, înșeuai complet, cu o răbdare cel puțin ciudată într-un asemenea moment și cu un calm de-a dreptul de neconceput după o luptă terminată în felul acesta.

Mă urcai pe lighioana mea, și străbătui parcul pe o cărare cunoscută. Crengile copacilor, încărcate de rouă, îmi biciuiau obrazul și mi-l udau ; s-ar fi zis că bătrînii arbori întindeau brațele ca să mă întoarcă din drum, ca să rămîn la castelana lor îndrăgostită. Dacă aș fi fost într-o altă stare de spirit, sau puțin superstițioasă, m-aș fi putut gîndi că erau tot atîtea fantome care mă amenințau cu pumnii și voiau să mă înhațe.

Dar, în realitate, nu mă gîndeam la nimic ; o buimăceală ca de plumb — atît de puternică încît abia eram conștientă de existența ei — îmi strivea creierul, ca o cască mult prea strîmtă ; doar mi se părea că am ucis pe cineva, pe undeva, și că de aceea fugeam. Aveam, dealtfel, și o năprasnică poftă de somn, fie din pricina orelor

înaintate, fie că violența emoțiilor din noaptea trecută aveau drept reacție fizică oboseala.

Ajunsei în fața portiței secrete, care dădea spre cîmp, portiță pe care mi-o arătase Rosette într-o zi cînd ne plimbam pe acolo. Descălecai, apăsai pe buton și, după ce trecui calul, mă urcai din nou în șa și o pornirăm la galop pînă ce mă văzui pe șoseaua cea mare spre C***, unde sosii la revărsatul zorilor.

Aceasta este istorisirea foarte fidelă și foarte amănunțită a primului meu succes în dragoste și a primului meu duel.

CAPITOLUL XV

Era ora cinci dimineața cînd pătrunsei în oraș. Casele începeau să facă ochi ; localnicii își arătau îndărătul ferestrelor capetele lor blajine — de oameni cumsecade — deasupra cărora se înălțau piramidalele bonete de noapte. La trapul calului, ale cărui potcoave sunau pe pavajul accidentat și plin de pietriș, se ivea la fiecare lucarnă cîte un obraz buhăit și izbitor de roșu, și pieptul răvășit de dimineață al zeițelor amorului de pe aceste meleaguri, care se istoveau în tot felul de presupuneri cu privire la neobișnuita apariție a unui călător în C***, la această oră și într-un asemenea echipament ; căci eram foarte sumar îmbrăcată și ținuta mea era cel puțin suspectă. Cerui unui mic vagabond, căruia părul îi ajungea pînă la ochi, să-mi arate un han ; el își ridică spre mine mutra de cîine sîrmos, pentru a mă putea privi în voie ; îi dădui cîțiva gologani pentru osteneală și o conștiincioasă lovitură de cravașă, care-l puse pe fugă, scoțînd țipete stridente ca o gaiță jumulită de vie. Mă aruncai pe un pat și mă lăsai pradă unui somn adînc. Cînd mă sculai, era ora trei ziua: abia reușisem să mă odihnesc cum trebuie. În adevăr, nu dormisem prea mult după o noapte albă, un succes în dragoste, un duel și o fugă cît se poate de rapidă, deși foarte victorioasă.

Fusesem extrem de neliniștită din pricina rănii lui Alcibiade ; dar după cîteva zile mă potolii de-a binelea aflînd că n-a avut urmări grave și era aproape complet vindecată. Mi s-a luat o piatră de pe inimă, deoarece gîndul că am ucis un om mă chinuia îngrozitor, deși o făcusem în legitimă apărare și împotriva voinței mele. Nu ajunsesem

încă la acea sublimă nepăsare față de viața oamenilor pe care am reușit s-o capăt mai tîrziu.

Mă întîlnii la C*** cu mai mulți dintre tinerii cu care petrecusem la han, ceea ce îmi făcu plăcere ; relațiile noastre deveniră mai intime, și îmi înlesniră să fac cunoștință cu mai multe familii agreabile. Mă obișnuisem la perfecție cu hainele mele, iar viața mai dură și mai activă, pe care am dus-o, exercițiile violente la care m-am dedat mă făcuseră de două ori mai robustă ca înainte. Îi urmam peste tot pe acești tineri descreierați. Călăream, vînam, făceam orgii împreună cu ei, deoarece, puțin cîte puțin, mă obișnuisem să beau ; fără a atinge capacitatea de-a dreptul germană a unora dintre ei, goleam două sau chiar trei sticle pe partea mea, fără a fi amețită, ceea ce constituie un progres foarte satisfăcător. Versificam dumnezeiește, cu o vervă îndrăcită, și îmbrățișam, cu destulă îndrăzneală, fetele din han. Pe scurt, eram un tînăr cavaler desăvîrșit și cu totul conform ultimului șablon al modei. Mă descotorosii de unele idei provinciale pe care le avusesem asupra virtuții, precum și de alte asemenea nerozii ; în schimb, devenii peste măsură de sensibilă la chestiuni de onoare, încît mă băteam în duel aproape în fiecare zi : ceea ce devenise chiar o necesitate pentru mine, un fel de exercițiu indispensabil și fără de care aș fi fost bolnavă toată ziua. Astfel, dacă nimeni nu se uita lung la mine și nimeni nu mă călca pe picior, cînd nu aveam, prin urmare, nici un motiv să mă bat, în loc să trîndăvesc și să stau cu mîinile la sîn, serveam de secund camarazilor mei sau chiar unor oameni pe care nu-i cunoșteam decît după nume.

Dobîndii curînd un colosal renume de viteaz, ceea ce era mai mult decît necesar pentru a mă scuti de glumele la care în mod inevitabil ar fi dat naștere obrazul meu imberb și aerul meu efeminat. Vreo trei sau patru butoniere în plus pe care le-am deschis cu vîrful spadei în niște veste, cîteva felii subțiri tăiate cu foarte multă atenție din pieile recalcitrante, îmi dădură în ochii celorlalți o înfățișare mai virilă decît a lui Marte sau a lui Priap în persoană, ba se mai găsea din cînd în cînd cîte un individ gata să jure că a ținut bastarzii mei deasupra cristelniței de botez.

De-a lungul aparentelor distracții, în tot timpul acestei vieți cheltuite fără rost, am urmărit clipă de clipă ideea mea inițială, adică studierea conștiincioasă a bărbaților și soluționarea marii probleme a îndrăgostitului perfect, problemă ceva mai greu de rezolvat decît aceea a pietrei filozofale.

Se întîmplă însă cu unele idei ceea ce se întîmplă și cu orizontul — care e cert că există, deoarece îl vezi în fața ochilor tăi în oricare parte te-ai întoarce — dar fuge cu încăpățînare de tine și, fie că mergi la pas, fie că alergi în galop, se ține totdeauna la aceeași distanță : el nu se poate manifesta decît cu condiția de a fi la o anumită depărtare ; pe măsură ce înaintezi, se destramă, pentru a se reface mai departe din azurul fugar și insesizabil ; degeaba ai încerca să-l oprești apucîndu-l de poala mantiei sale fluturătoare.

Cu cît reușeam să cunosc mai bine bărbatul, cu atît îmi dădeam mai bine seama cît de imposibilă era realizarea dorinței mele și cît de contrarie firii sale era ceea ce pretindeam eu unei iubiri fericite. Eram convinsă că bărbatul care mă va iubi în modul cel mai sincer va găsi mijlocul, chiar avînd cele mai bune intenții din lume, să facă din mine cea mai nenorocită dintre femei, deși renunțasem la multe din visele mele de fecioară. Coborîsem din norii sublimi, nu de-a dreptul în stradă și în gîrlă, ci pe o colină de înălțime mijlocie, accesibilă, deși puțin abruptă.

Urcușul, e adevărat, era destul de anevoios ; dar aveam orgoliul să cred că meritam osteneala de a se face această sforțare, și că voi fi o îndestulătoare compensație a trudei depuse. N-aș fi putut niciodată să mă hotărăsc a face eu un pas înainte : cocoțată pe piscul meu, așteptam cu răbdare.

Iată ce plan aveam : îmbrăcată în haine bărbătești, să fac cunoștință cu un tînăr a cărui înfățișare să-mi placă și să mă port familiar cu el ; prin întrebări abile și false confidențe — care ar fi provocat confidențe adevărate din partea lui — să ajung repede la cunoașterea completă a sentimentelor și gîndurilor sale ; și, dacă l-aș fi găsit așa cum mi-l doream, aș fi pretextat o călătorie oarecare, m-aș fi ținut departe de el vreo trei sau patru luni pentru a-i

da cît de cît timpul necesar să uite cum arăt ; apoi m-aş fi întors, înveşmîntată femeieşte, aş fi amenajat într-o mahala retrasă o căsuţă pierdută printre arbori şi flori, destinată desfătărilor ; apoi aş fi aranjat lucrurile în aşa fel încît să mă întîlnească şi să înceapă a-mi face curte ; şi, dacă mi-ar fi arătat o dragoste adevărată şi sinceră, m-aş fi oferit lui fără nici o rezervă şi fără nici o precauţie : titlul de amantă mi s-ar fi părut destul de onorabil şi nu i-aş mai fi cerut nimic altceva.

Dar, cu siguranţă că planul acesta nu-l voi pune în aplicare, deoarece este propriu planurilor să nu fie executate — aici se vădesc mai ales fragilitatea voinţei şi zădărnicia omului. Proverbul : „Ce vrea femeia vrea şi Dumnezeu“ este tot atît de valabil ca oricare alt proverb, adică nu are nici un fel de valabilitate.

Atîta timp cît îi vedeam de departe şi prin prisma dorinţelor mele, bărbaţii mi se păreau frumoşi — aveam iluzii optice. Acum găsesc că sînt cît se poate de înspăimîntători şi nu mă pot împăca deloc cu gîndul că o femeie admite aşa ceva în pat. În ce mă priveşte, mi s-ar face greaţă, nu m-aş putea decide...

Cît de grosolane, de vulgare sînt trăsăturile lor, lipsite de orice fineţe, de orice eleganţă ! ce linii contrastante şi dizgraţioase ! ce piele aspră, neagră, brăzdată ! Unii sînt învineţiţi ca nişte spînzuraţi de acum şase luni, alţii jigăriţi, osoşi, păroşi, cu nişte vine ca frînghiile pe mîini, cu nişte picioare groase ca stîlpii de susţinere ai podurilor mobile, cu mustaţa murdară, totdeauna plină de resturi de mîncare, răsucită în furculiţă, cu vîrfuri care ajung pînă la urechi, cu barba ca mătura, cu bărbia terminată în rît de mistreţ, cu buzele crăpate şi arse de rachiurile tari, cu ochii înconjuraţi de patru sau cinci cearcăne negre, cu gîtul plin de vine noduroase, cu muşchi groşi şi cartilagii proeminente. Mai sînt şi alţii, matlasaţi cu carne crudă, care-şi împing înainte burta, prinsă cu mare greutate în curea ; îşi deschid, clipind, ochii mici, verzi ca apa mării şi înroşiţi de desfrîu ; ai zice că ai în faţa ta mai curînd nişte hipopotami în pantaloni decît făpturi umane. Duhnesc totdeauna a vin, a rachiu sau a tabac, sau răspîndesc în jur mirosul lor natural, care-i mai rău decît

toate celelalte. Iar acei a căror înfățișare e mai puțin dezgustătoare, par niște femei neisprăvite. Asta-i tot!

Nu observasem pînă atunci nimic din toate acestea. Parcă trăiam cu capul în nori, iar picioarele abia de-mi atingeau pămîntul. Mireasma trandafirilor și a liliacului de primăvară mă amețea ca un parfum prea tare. Nu visam decît eroi desăvîrșiți, amanți credincioși și respectuoși, patimi demne de altar, fapte de devotament și minunate sacrificii, și eram gata să cred că le găsesc la cel dintîi netrebnic care mi-ar fi spus bună-ziua. Totuși, prima și triviala mea beție nu dură prea mult; mă cuprinseră niște bănuieli ciudate și nu am avut liniște pînă ce nu mi le-am lămurit.

La început, oroarea mea de bărbați ajunsese pînă la cel mai înalt grad de exagerare; îi priveam ca pe niște monștri înfiorători. Modul lor de a gîndi, comportarea lor, limbajul lor neglijent și cinic, mojiciile și disprețul lor față de femei mă șocau și mă revoltau la culme, atît de puțin se potrivea ideea pe care mi-o făcusem despre ei cu realitatea. Nu sînt monștri, dacă vrei, ci ceva mult mai rău, pe cinstea mea! Sînt băieți minunați, joviali, bine dispuși, beau și mănîncă bine, sînt capabili să-ți facă tot felul de servicii, sînt plini de duh, cutezători, buni pictori, buni muzicieni, se pricep la o mie de lucruri — exceptînd totuși unul singur, și anume acela pentru care au fost creați, adică de a fi masculul acelei lighioane care poartă numele de femeie, dar cu care ei nu au nici în clin nici în mînec, nici din punct de vedere fizic, nici din cel moral.

Mai întîi, m-am căznit să le ascund disprețul pe care mi-l inspirau, dar puțin cîte puțin m-am obișnuit cu modul lor de viață. Nu mă mai simțeam atinsă de glumele batjocoritoare cu care împroșcau femeile ca și cum aș fi fost de același sex cu ei. Ba dimpotrivă, făceam și eu glume pe socoteala femeilor — și încă foarte bune — și succesul îmi gîdila în mod destul de ciudat orgoliul; se înțelege de la sine că nici unul dintre camarazii mei nu a mers atît de departe ca mine cu sarcasmele și spiritele la adresa lor. Deplina stăpînire a subiectului îmi dădea un mare avantaj, și, în afară de caracterul lor mușcător, ironiile mele se remarcau și printr-o anumită cunoaștere

a amănuntelor, care adesea lipsea celorlalți. Căci, deși toate relele pe care le atribuie femeilor sînt mai totdeauna într-o oarecare măsură întemeiate, bărbații nu au sîngele rece necesar pentru a le batjocori cum trebuie, căci adeseori invectivele proferate de ei ascund multă dragoste.

Am observat că tocmai cei mai tandri, cei care resimțeau o profundă afecțiune față de femeie, o tratau mai rău decît alții și reveneau mereu, cu o rară încăpățînare, la subiectul acesta, ca și cum i-ar fi păstrat o ură de moarte pentru că nu a fost așa cum o doreau ei, dezmințindu-le părerea bună pe care și-o făcuseră la început.

Ceea ce le pretindeam eu înainte de toate nu era frumusețea fizică, ci frumusețea sufletească, dragostea ; dar dragostea — așa cum o concep — nu este omenește posibilă. Și totuși mi se pare că eu aș putea iubi astfel, adică dînd mai mult decît cer.

Ce splendidă nebunie ! Ce sublimă risipă !

Să te oferi în întregime altuia, fără nici o rezervă, să renunți la personalitate și la liberul tău arbitru, să-ți depui voința în mîinile altei ființe, să nu mai vezi prin ochii tăi, să nu mai auzi cu urechile tale, să faci din două trupuri unul singur, să amesteci și să topești două suflete în așa fel încît să nu mai știi dacă ești tu sau celălalt, să absorbi și să radiezi necontenit, să fii cînd lună cînd soare, o singură făptură să constituie tot universul, toată creația, să-ți muți centrul de gravitate al vieții, să fii gata oricînd la cele mai mari sacrificii și la abnegația absolută; să suferi în inima persoanei iubite ca și cum ar fi inima ta, o, minune ! după ce te-ai dăruit tot, să simți că ai devenit doi : iată dragostea așa cum o concep eu.

Fidelitate de iederă, înlănțuiri de tînără viță, gîngurit de turturele, toate astea vin de la sine, și nu sînt decît primele și cele mai simple condițiuni.

Dacă aș fi rămas acasă, în veșmintele sexului meu, învîrtind cu melancolie la vîrtelniță sau lucrînd la o tapiserie în dreptul ferestrei, poate că ceea ce am urmărit, cînd am străbătut lumea în lung și în lat, ar fi venit să mă caute pe mine. Dragostea e întocmai ca norocul, nu-i place să se alerge după ea. Ea îi alintă de preferință pe cei care dorm la marginea fîntînilor, și adeseori sărutările reginelor și ale zeilor coboară pe ochii închiși. E amăgitor

și înșelător gîndul că toate aventurile și toate fericirile așteaptă numai în locurile unde nu te afli tu ; a pune șaua pe cal sau a lua poștalionul ca să pleci în altă parte pentru a-ți căuta idealul e o socoteală eronată. Mulți oameni au făcut această greșeală, și mulți alții o vor face și în viitor. Orizontul din fața ta îți apare drept cel mai fermecător azur, dar cînd o pornești înainte și ajungi acolo, găsești coline acoperite cu lut gol și crăpat sau cu argilă spălată de ploi.

Credeam că lumea mișună de tineri adorabili și că pe toate drumurile se întîlnesc pîlcuri dese de îndrăgostiți — precum Esplandian, Amadis sau Lancelot du Lac — urmărindu-și Dulcineele, dar mare mi-a fost uimirea cînd am văzut cît de puțin preocupată e toată liota de bărbați de această sublimă căutare, și că mai toți se mulțumesc să se culce cu prima tîrfă întîlnită în cale. Am fost crunt pedepsită pentru curiozitatea și neîncrederea mea. Am ajuns pe ultima treaptă a blazării, fără a mă fi bucurat de plăcerile vieții ; le-am cunoscut cu mult înainte de a le fi gustat ; ce poate fi mai rău decît o experiență făcută în grabă, care nu-i rodul unei acțiuni ? Cea mai completă ignoranță e de o sută de ori mai valoroasă ; ea, cel puțin, te împinge să faci o mulțime de prostii care-ți slujesc să te poți instrui și să-ți rectifici ideile ; căci, sub dezgustul de care ți-am vorbit adineauri se ascunde totdeauna un element deosebit de viu și de rebel care provoacă cele mai ciudate dezordini : mintea e convinsă, trupul nu e și nici nu vrea să adere la acest sublim dispreț. Trupul tînăr și viguros, strunit de minte, se zbate și zvîrle din picioare, întocmai ca un armăsar puternic pe care s-a urcat un bătrîn slăbănog și pe care totuși nu-l poate arunca de pe șa, deoarece căpăstrul îi ține capul înțepenit iar zăbala îi rupe gura.

De cînd trăiesc printre bărbați, am văzut atîtea femei trădate fără rușine, atîtea legături secrete divulgate în mod imprudent, cele mai curate iubiri tîrîte cu nepăsare în noroi, tineri abia desprinși din brațele celor mai fermecătoare amante alergînd după niște curtezane groaznice, cele mai solide legături amoroase rupte brusc și fără nici un motiv plauzibil, încît nu mă mai pot hotărî să-mi iau un amant. Ar însemna să mă arunc, în plină zi și cu ochii

deschiși, într-o prăpastie fără fund. Totuși, cea mai ascunsă dorință a inimii mele este să am un iubit. Simt prea bine că nu voi fi fericită niciodată, dacă nu voi iubi și nu voi fi iubită : dar nenorocirea este că nu poți avea ca amant decît un bărbat, și dacă bărbații nu sînt chiar niște diavoli, sînt foarte departe de a fi niște îngeri. Degeaba și-ar lipi aripi de omoplați și și-ar pune pe cap un nimb de hîrtie aurită, îi cunosc prea bine ca să mă mai las înșelată. Toate discursurile frumoase pe care le-ar debita nu le-ar ajuta la nimic. Știu dinainte ce au să-mi spună, și pot termina singură ce-au început ei. I-am văzut studiindu-și rolurile și repetîndu-le înainte de a intra pe scenă ; cunosc principalele lor tirade de efect și pasajele pe care contează mai mult. Nici paloarea figurii nici schimbarea lor la față nu m-ar convinge. Știu că toate astea nu dovedesc nimic. O noapte de orgie, cîteva sticle de vin și două sau trei fete ajung ca să-l machieze în mod mulțumitor. Am văzut practicînd acest frumos șiretlic pe un tînăr marchiz, foarte rozaliu și foarte fraged de la natură, sănătos tun, și care numai grație emoționantelor sale palori — dobîndite atît de ușor după cum am arătat — a repurtat un deplin succes în strădaniile sale amoroase. Știu de asemenea cum se consolează cei mai languroși Celadoni de rigorile Astreelor lor, și cum găsesc mijlocul de a răbda, în așteptarea ceasului păstorului. Am văzut lepădăturile care foloseau de dublură pudibondelor Ariane.

După toate astea e firesc să nu mă prea ispitească nici un bărbat ; bărbatul nu are splendidul veșmînt al femeii : frumusețea, care ascunde atît de bine imperfecțiunile sufletești, acest văl divin aruncat de Dumnezeu peste goliciunea oamenilor, și care face să fii într-o oarecare măsură scuzabil că ai iubit cea mai abjectă curtezană de stradă, dacă posedă acest magnific dar împărătesc.

În lipsa virtuților sufletești, aș vrea cel puțin delicata perfecțiune a formei, carnația satinată, rotunjimea contururilor, suavitatea liniilor, finețea pielii, tot ce face farmecul femeilor. Deoarece nu pot dobîndi iubirea, m-aș mulțumi cu voluptatea, înlocuind de bine de rău pe una cu cealaltă. Dar toți bărbații pe care i-am văzut mi se par îngrozitor de urîți. Calul meu e de o sută de ori mai fru-

mos, și mi-ar face mai puțină silă să-l sărut decît pe unii fanfaroni care se cred tare fermecători. Desigur, nici unul dintre tinerii sclivisiți, din care cunosc atîția, n-ar constitui pentru mine o temă strălucită pe care să brodez variațiuni de plăcere. Nici un militar nu mi-ar conveni, militarii au ceva mecanic în comportare și ceva bestial în înfățișare, astfel că abia dacă pot să-i consider făpturi umane ; nici judecătorii nu mă încîntă mai mult, sînt murdari, slinoși, ciufuliți, jerpeliți, cu ochii verzi-albăstrui și gura fără buze : miros din cale-afară a rînced și a mucegăit, și n-aș avea deloc poftă să-mi lipesc obrazul de mutra lor de rîs sau de viezure. Cît despre poeți, pentru ei nimic n-are importanță în afară de ultima silabă a cuvintelor, și nu merg mai departe de penultima ; adevărul este că nu prea îi poți folosi ca lumea, sînt și mai plicticoși decît ceilalți, dar tot așa de urîți și fără urmă de distincție sau de eleganță, în maniere cît și în îmbrăcăminte, ceea ce este realmente ciudat : ei, care se ocupă toată ziua de forme și de frumusețe, nu-și dau seama că au cizmele prost făcute și pălăria ridicolă ! Au aerul unor farmaciști de provincie sau de meditatori — fără de lucru — pentru cîini savanți și sînt în stare să dezguste pe oricine de poezie și de versuri pe o perioadă de cel puțin cîteva eternități.

Iar pictorii sînt de o enormă prostie ; nu văd nimic în afară de cele șapte culori. Unul dintre ei, cu care petrecusem cîteva zile la R***, fiind întrebat ce gîndește despre mine, a dat acest ingenios răspuns : „Are un colorit destul de cald, dar pentru umbre ar trebui folosit, în locul albului, un galben de Neapole pur, amestecat cu puțină argilă de Cassel și maro roșietic". Asta era părerea lui, și în plus, avea nasul în diagonală, iar ochii la fel cu nasul, ceea ce nu-i dădea un farmec deosebit. Pe cine să iau ? un cazon cu burduhanul umflat, un om al robei cu umerii cocîrjați, un poet sau un pictor cu mutra speriată, un muțunache sleit, fără pic de vlagă ? De ce cușcă să mă apropii în menajeria asta ? Habar n-am, și nu mă simt mai atrasă de unul sau de altul, căci toți sînt — în măsura posibilului — la fel de proști și de urîți.

Un singur lucru mi-ar mai rămîne de făcut, anume să iau pe unul pe care l-aș iubi, fie el hamal sau geambaș, dar din păcate nu-i nici un hamal pe care să-l iubesc. O, nefericită eroină ce sînt! porumbiță care nu și-a găsit perechea și e condamnată să scoată în veșnicie același gîngurit elegiac!

O! de cîte orî n-am dorit să fiu în adevăr bărbat, așa după cum păream! Cu cîte femei a căror inimă ar fi bătut la unison cu a mea nu m-aș fi înțeles! gingășiile lor amoroase, nobilele elanuri ale pasiunii lor pure, la care aș fi putut răspunde, ce fericită m-ar fi făcut! Ce suavitate, ce delicii! cum mi s-ar fi deschis, în toată libertatea, mimozele inimii, și n-ar fi fost silite să se zgîrcească sau să se închidă — în orice clipă — la vreo atingere grosolană! Ce fermecător buchet de flori invizibile, ce nu vor îmboboci niciodată, și al căror parfum misterios ar fi înmiresmat inima-soră! Mi se pare că ar fi fost o viață încîntătoare, un infinit extaz cu aripile totdeauna întinse; plimbări — cu mîinile înlănțuite, menite să nu se părăsească niciodată — pe alei cu nisip de aur, prin tufișuri de trandafiri veșnic surîzători, în parcuri cu nenumărate bazine în care plutesc lebede, cu vaze de alabastru ce se ivesc dintre frunzișuri.

Dacă aș fi fost bărbat, ce-aș mai fi iubit-o pe Rosette, cum ne-am fi adorat unul pe altul! Sufletele noastre, făcute unul pentru celălalt, ar fi fost două nestemate sortite să se contopească spre a nu mai fi decît una! I-aș fi întrupat perfect ideile pe care și le-a făcut ea despre dragoste. Caracterul ei mi se potrivea nici că se poate mai bine, și-mi plăcea genul ei de frumusețe.

Am trecut de curînd printr-o aventură.

Am intrat într-o casă, în care se afla o fetiță fermecătoare, de cel mult cincisprezece ani: nu am văzut niciodată o miniatură mai adorabilă. Era blondă, de un blond atît de delicat și atît de transparent încît blondele obișnuite ar fi părut lîngă ea excesiv de brune, negre catran; s-ar fi zis că părul ei e de aur, pudrat cu argint; avea sprîncene de un colorit atît de dulce și de estompat încît desenul lor era abia vizibil; ochii de un albastru deschis aveau o privire catifelată și pleoapele erau mai mătăsoase

decît își poate cineva închipui ; gura ei, atît de mică încît nu puteai să-i strecori printre buze nici vîrful degetului mic, îi sporea aspectul copilăros și gingaș al frumuseții, iar rotunjimile molatece și gropițele din obraji îi dădeau o nevinovăție de un farmec nespus. Întreaga ei făptură mică și drăguță mă încînta peste măsură ; îmi plăceau mînuțele ei albe și fragile prin care părea să străbată lumina zilei, piciorul ca de păsărică, abia atingînd pămîntul, talia pe care o adiere de vînt ar fi putut-o frînge și umerii de ivoriu, neîndeajuns de formați, pe care eșarfa pusă de-a curmezișul îi trăda într-un chip fericit. Gungurea cu o naivitate care adăuga o notă picantă istețimii ei firești, reținîndu-mi atenția ore în șir, și încercam o deosebită plăcere cînd o determinam să vorbească ; îi ieșeau din gură mii de cuvinte nostime și delicioase, uneori cu intenția unei extraordinare subtilități, alteori fără să aibă aerul de a înțelege cîtuși de puțin însemnătatea celor spuse, ceea ce o făcea de o mie de ori mai atrăgătoare. Îi dădeam bomboane și pastile de șocolată, pe care le păstram anume pentru ea într-o cutiuță de baga; îi plăceau grozav dulciurile, fiind pofticioasă ca o adevărată pisicuță ce era. Cînd intram se și repezea să mă întîmpine și-mi pipăia buzunarele, căutînd neprețuita cutiuță; o făceam să alerge de la un buzunar la altul, pornindu-se astfel o mică luptă, care se termina neapărat prin victoria ei și prin completa mea devalizare.

Într-o zi, însă, se mulțumi să-mi spună bună-ziua, cu un aer foarte grav, și nu se apropie, ca de obicei, să vadă dacă mai există izvorul de dulciuri în buzunarul meu: stătea mîndră pe scaun, țeapănă, și coatele date înapoi.

— Dar ce s-a întîmplat, Ninon? o întrebai eu, a început să-ți placă sarea, sau ți-e teamă să nu-ți cadă dinții din pricina bomboanelor ? Și, spunînd aceasta, lovii cutiuța prin stofa buzunarului ; se auzi cel mai ademenitor și mai dulce sunet.

Se linse ușor pe buze, ca pentru a savura dulceața ideală a bomboanei absente, dar nu se mișcă.

Atunci scosei cutiuța din buzunar, o deschisei și începui să înghit cu religiozitate pralinele, care-i plăceau mai mult decît orice : o clipă lăcomia fu mai tare decît

hotărîrea ; întinse mîna să ia una, dar o retrase îndată, spunînd :

— Sînt prea mare ca să mai mănînc bomboane ! Și oftă.

— Nu mi-am dat seama că ești mult mai mare decît săptămîna trecută ; ce, ești ciupercă, ai crescut peste noapte ? Vino încoace să te măsor.

— Puteți rîde cît voiți, răspunse ea, făcînd o strîmbătură drăgălașă, nu mai sînt o fetiță, vreau să mă fac foarte mare.

— Iată o hotărîre minunată, care îți cere să perseverezi, dar aș putea ști, domnișoară dragă, cum de ți-a intrat în cap o idee atît de năstrușnică ? Nu mai departe decît acum opt zile păreai să te simți foarte bine mică, și pe cînd ronțăiai pralinele nu te sinchiseai deloc dacă-ți compromiți sau nu demnitatea.

Micuța persoană mă privi cu un aer ciudat, își roti ochii în jur și, după ce se asigură că nu ne auzea nimeni, se aplecă spre mine și, cu glas misterios, îmi șopti :

— Am un iubit.

— Drace, atunci nu mă miră că nu mai vrei praline, totuși nu ai făcut bine că nu le-ai luat, ai fi putut să le dai păpușilor să le mănînce sau să le schimbi pe o minge.

Fetița dădu din umeri cu dispreț, avînd aerul că i s-a făcut o milă teribilă de mine. Cum își păstrase atitudinea de regină ofensată, continuai :

— Cum îl cheamă pe faimosul personaj ? Presupun că Arthur, sau mai curînd Henri. (Sînt numele a doi băiețași cu care obișnuia să se joace și cărora le spunea că sînt bărbații ei.)

— Nu, nici Arthur, nici Henri, răspunse ea, pironind asupră-mi ochii ei limpezi și transparenți, e un domn. Ridică mîna deasupra capului ca să-mi fac o idee de înălțimea lui.

— Așa de înalt ? În cazul acesta lucrurile se complică. Cine-i îndrăgostitul ăsta atît de mare ?

— Domnule Théodore, v-o spun dumneavoastră, dar nu trebuie să mai afle nimeni, nici mama, nici Polly (guvernanta ei), nici prietenii dumneavoastră, care mă consideră un copil și și-ar bate joc de mine.

I-am promis să păstrez secretul cel mai inviolabil, deoarece eram foarte curioasă să aflu cine era galantul cavaler, și micuța, văzînd că fac haz de cele ce-mi spunea, șovăi să se destăinuie în întregime.

Dar după ce mi-am dat cuvîntul de onoare că nu voi sufla o vorbă nimănui se ridică, se sprijini de speteaza fotoliului meu și îmi șopti încet de tot, la ureche, numele prințului îndrăgit.

Am rămas năucită : era cavalerul de G ***, o namilă infectă, un ticălos incorigibil, cu mentalitate de dascăl și un fizic de tambur-major, cel mai mîrșav desfrînat de pe fața pămîntului, un adevărat satir, mai puțin picioarele de țap și urechile ascuțite. M-a cuprins teama pentru drăguța Ninon, și mi-am făgăduit să pun lucrurile la punct. Au intrat cîteva persoane și discuția noastră s-a oprit aici.

M-am retras într-un colț, frămîntîndu-mi mintea pentru a găsi mijloacele potrivite să împiedic ca lucrurile să meargă prea departe ; ar fi fost o adevărată crimă ca o făptură atît de gingașă să cadă victima unei astfel de pramatii.

Mama micuței era o curtezană care ținea un mic tripou, un fel de salon literar, unde se citeau versuri proaste și se pierdeau parale bune, ceea ce constituia o compensație. Își iubea prea puțin fata — un certificat de botez în carne și oase — care o stingherea cînd era vorba să-și falsifice cronologia. Dealtminteri, fata se făcea măricică și farmecul ei născînd dădea loc la comparații care nu erau în avantajul prototipului, puțin ofilit din pricina trecerii vremii și a bărbaților. Copilul era prin urmare destul de neglijat și lăsat fără apărare în fața atacurilor din partea ticăloșilor vizitatori obișnuiți ai casei. Dacă mamă-sa ar fi avut grijă de ea, probabil că ar fi făcut-o numai ca să profite de pe urma tinereții ei și să-și facă un izvor de cîștiguri din frumusețea și nevinovăția fetei. Oricum ar fi fost, soarta care o aștepta nu dădea loc la nici o îndoială. Eram necăjită ; făptura aceasta fermecătoare merita desigur un viitor mai bun ; era ca un mărgăritar din cele mai alese, pierdut într-o mlaștină infectă ; gîndul acesta mă emoționa atît de mult încît mă hotărîi s-o scot cu orice preț din casa aceea îngrozitoare.

Primul lucru pe care-l aveam de făcut era să-l împiedic pe cavaler să-și atingă ținta. Mijlocul cel mai bun și mai simplu, după cît mi se părea, era să-i caut ceartă și să-l provoc la duel ; dar trebuia să trec peste un enorm obstacol : era un ins fricos și se temea de o lovitură de spadă mai mult decît de orice.

Pînă la urmă, după ce i-am spus ce mi-a venit la gură, s-a văzut nevoit să se decidă la duel, deși inima nu-i da ghies chiar deloc. Îl amenințasem că voi pune lacheul să-l snopească în bătăi dacă nu ia o atitudine fermă. Mînuia destul de bine sabia, dar frica îl tulburase într-atît, încît abia ne încrucișasem armele că am și găsit prilejul să-l ating și să-l trîntesc la pat pentru vreo cincisprezece zile. Mi-era de-ajuns : nu aveam poftă să-l ucid, mai curînd doream să-l las în viață ca să-l văd spînzurat mai tîrziu ; emoționantă grijă, pentru care ar fi trebuit să-mi fie mai recunoscător ! După ce-l văzui pe caraghiosul acesta întins între două cearșafuri și bine înfășurat în tifoane, îmi mai rămînea un singur lucru de făcut, și anume s-o conving pe fetiță să fugă de acasă, ceea ce nu era din cale-afară de greu.

Născocii o poveste despre dispariția iubitului ei, ceea ce o neliniști cît se poate de mult. Îi spusei că a șters-o împreună cu o actriță din trupa care se afla atunci la C ***, și, după cum poți să-ți închipui, fu foarte indignată. Dar o consolai vorbindu-i de toate cusururile pe care le avea cavalerul ei : era urît, bețivan, îmbătrînit de timpuriu, și cîte și mai cîte, iar la urmă o întrebai dacă nu m-ar prefera pe mine ca amorez. Fetița îmi răspunse că-i de acord, pentru că sînt mai frumos și pentru că am haine noi. Cuvintele ei naive, rostite cu mare seriozitate, mă făcură să rîd cu lacrimi. I-am împuiat apoi capul, și atît de bine încît pînă la urmă s-a lăsat convinsă să plece de acasă. Cîteva buchete de flori, cam tot atîtea sărutări, și un colier de perle o încîntară în asemenea măsură, că mi-ar fi greu, chiar imposibil, să-ți descriu. Față de micile ei prietene își luă un aer important, nici nu se poate mai ridicol.

Comandai pentru ea un costum de paj, foarte elegant și foarte scump, neputînd s-o iau cu mine în veșmintele

ei de fată, decît doar dacă m-aș fi îmbrăcat și eu femeiește, ceea ce nu voiam să fac. Cumpărai un căluț blînd și ușor de încălecat, dar care totuși știa să se țină destul de aproape după africanul meu, cînd îmi făcea plăcere s-o iau la goană. Apoi îi spusei într-o zi fetei ca, pe-nserate, să mă aștepte la ușă că voi veni s-o iau : ceea ce ea făcu întocmai. O găsii stînd la pîndă îndărătul canatului întredeschis. Trecui foarte aproape pe lîngă casă : ea ieși, îi întinsei mîna, fetița își sprijini piciorul pe vîrful piciorului meu și sări sprintenă pe crupă, căci era de o vioiciune surprinzătoare. Dădui pinteni calului și după ce străbătui vreo șapte, opt străduțe lăturalnice și pustii, mă întorsei acasă, fără să ne fi văzut cineva.

O pusei să-și scoată veșmintele ca să se deghizeze ; eu însămi îi serveam de cameristă ; la început făcu mofturi, voind să se îmbrace singură, dar o ajutai să înțeleagă că am pierde prea mult timp, și că, dealtfel, ea fiind iubita mea, nu exista nici un inconvenient, deoarece așa se obișnuiește între amanți. Nici nu trebui să insist prea mult ca s-o conving : se adaptă împrejurărilor în modul cel mai grațios posibil.

Trupul ei era o mică minune de gingășie. Brațele, cam slabe, ca la toate fetițele, aveau un contur de o suavitate inexprimabilă, iar sînii în devenire erau plini de încîntătoare promisiuni cu care nici o altă pereche de sîni, mai formați, nu ar fi putut susține vreo comparație. Avea încă toate grațiile copilului și dobîndise de pe acum tot farmecul femeii ; era în acea fază adorabilă de trecere de la fetiță la tînăra fată, fază de nuanțe fugitive, insesizabile, epocă delicioasă în care frumusețea este plină de speranțe și cînd, în fiecare zi, în loc să răpească ceva dragostei, îi adaugă noi perfecțiuni.

Costumul îi venea nici că se poate mai bine. Îi dădea un aer oarecum rebel, foarte curios și foarte distractiv, ceea ce o făcu să izbucnească în hohote de rîs cînd îi dădui o oglindă ca să vadă cum îi vine noua toaletă. Îi oferii apoi cîțiva biscuiți muiați în vin de Spania, ca să prindă curaj și să poată suporta mai ușor oboseala drumului.

Caii ne așteptau înhămați în curte, ea încălecă, cu destulă siguranță, pe calul ei, încălecai și eu pe al meu, și plecarăm. Înnoptase de-a binelea, și rarele lumini care mai rămăseseră pe ici-colo se stingeau una cîte una, dovedind astfel că în cinstitul oraș C ***, toți locuitorii se încuiaseră, virtuos, în casele lor, așa cum se face desigur în toate orașele de provincie cînd sună ora nouă.

Nu puteam merge prea repede, căci Ninon nu era o călăreață din cale-afară de îndemînatecă — atunci cînd calul o lua la trap, ea i se agăța cu toate puterile de coamă. Totuși, în dimineața zilei următoare eram destul de departe, astfel că nu mai puteam fi ajunși din urmă, doar dacă ar fi pornit cineva după noi într-o goană nebună ; dar nu ne urmărea nimeni și, dacă a încercat cumva vreunul s-o ia pe urmele noastre, e mai mult ca sigur că a luat-o în direcție opusă.

Frumoasa fetiță mi-a devenit deosebit de dragă. Cum nu te aveam lîngă mine, scumpa mea Graciosa, încercam o imensă nevoie să iubesc pe cineva, să am lîngă mine măcar un cîine sau un copil pe care să-l mîngîi cu afecțiune. Și asta era Ninon pentru mine, se culca în patul meu, și înainte de a adormi, mă strîngea în brațele ei subțiri, era convinsă că-i iubita mea, și nici nu bănuia măcar că n-aș fi bărbat ; frageda ei tinerețe și marea ei naivitate îi întrețineau această eroare pe care eu mă feream s-o spulber. Sărutările pe care i le dădeam îi întăreau și mai mult iluziile, deoarece nu depășise nici cu gîndul faza sărutărilor, și dorințele ei erau încă prea slabe pentru a o face să presimtă că mai exista și altceva. Dealtfel, nu se înșela decît pe jumătate.

Într-adevăr, exista între ea și mine aceeași deosebire ca între mine și un bărbat. Era atît de diafană, atît de vaporoasă, atît de ușoară, și firea ei era atît de delicată și de distinsă, încît era femeie chiar și față de mine care sînt femeie și par un Hercule pe lîngă ea. Eu sînt înaltă și brunetă, ea e micuță și blondă ; trăsăturile ei sînt atît de dulci încît ale mele apar dure și austere ; glasul ei e un ciripit atît de melodios încît glasul meu pare aspru pe lîngă al ei. Iubind-o, un bărbat ar rupe-o în bucăți, iar eu trăiesc cu teama să nu mi-o sufle vîntul în-

tr-o bună dimineață. Aș vrea s-o bag într-un săculeț de puf și s-o port agățată de gît. Nici nu-ți închipui, buna mea prietenă, cîtă grație și cît spirit are, ce delicioase răsfățuri, ce drăgălășenii copilărești, ce fasoane de domnișoară și ce maniere alese. E într-adevăr cea mai adorabilă făptură și ar fi fost, realmente, păcat să fi rămas acasă împreună cu odioasa ei mamă. Resimțeam o răutăcioasă satisfacție că am sustras această comoară lăcomiei bărbaților. Eram grifonul care-i împiedica să se apropie de ea și dacă nu mă bucuram eu însămi, cel puțin nici alții nu se bucurau de ea — idee totdeauna consolatoare, orice ar zice toți proștii care calomniază egoismul.

Îmi propuneam s-o țin, cît timp se va putea, în ignoranța în care se afla și s-o păstrez pe lîngă mine pînă ce nu va voi să mai rămînă sau pînă ce-i voi fi asigurat un viitor.

O luam cu mine, în costumul ei de băiețel, în toate călătoriile mele, oriunde mă mîna gîndul. Viața asta îi plăcea nespus de mult și bucuria pe care i-o producea o făcea să uite oboseala drumurilor. Pretutindeni mi se lăuda delicata frumusețe a pajului meu și nu mă îndoiesc că mulți s-au gîndit că era tocmai contrariul de ce părea a fi. Unii au și încercat să se lămurească; dar cum îi interzisesem fetiței să stea de vorbă cu oricine, curioșii au rămas cu buza umflată.

Descoperindu-i în fiecare zi cîte o nouă calitate, fetița îmi devenea din ce în ce mai dragă și mă felicit pentru hotărîrea de a o fi luat cu mine. E neîndoios că nici un bărbat nu era demn de ea, și ar fi fost de-a dreptul jalnic ca un corp și un suflet atît de fermecătoare să fie prada poftelor bestiale și cinicei depravări masculine.

Numai o femeie o putea iubi cu gingășia și tandrețea pe care le merita. O latură a caracterului meu, care nu s-ar fi putut dezvolta în altă împrejurare, dar care s-a manifestat pe deplin în această prietenie, este nevoia și dorința de a protegui, ceea ce în mod obișnuit este o treabă a bărbaților. Nu mi-ar fi plăcut deloc — dacă mi-aș fi luat un amant — să-și fi dat ifose că mă apără el, deoarece prefer să am eu grijă de oamenii care-mi plac, iar orgoliul meu se simte mult mai bine în rolul prim decît în cel secund, deși al doilea rol e mai agrea-

bil. Astfel că mă simțeam mulțumită să-i pot acorda micuței mele dragi toată grija care mi-ar fi plăcut să mi se arate și mie, cum ar fi s-o ajut la drum greu, să-i țin dîrlogii și șaua, s-o servesc la masă, s-o dezbrac și s-o culc în pat, s-o apăr împotriva acelora care ar insulta-o, în sfîrșit să fac pentru ea ceea ce amantul cel mai pasionat și cel mai atent ar face pentru iubita lui adorată.

Îmi pierdeam pe nesimțite conștiința sexului, abia îmi aminteam, din cînd în cînd, că eram femeie ; la primele începuturi se mai întîmpla să spun — fără să vreau — cîte ceva care nu se potrivea cu haina pe care o purtam. Acuma nu mi se mai întîmplă, și chiar cînd îți scriu ție, căreia i-am mărturisit tot secretul, păstrez uneori la adjective forma masculină, fără nici un rost. Dacă mi-ar veni vreodată fantezia să-mi scot fustele din sertarul unde le-am lăsat, lucrul de care mă îndoiesc — poate numai în cazul cînd m-aș îndrăgosti de vreun tînăr superb — nu voi scăpa ușor de obiceiurile de acum, și, în loc de femeie deghizată în bărbat, voi părea un bărbat deghizat în femeie. În realitate, nu sînt nici de sex feminim nici de sex masculin ; nu știu nici ce sînt supunerea imbecilă, timiditatea sau meschinăriile femeii ; după cum sînt străină de viciile bărbaților, de destrăbălarea lor dezgustătoare și de înclinațiile lor brutale : fac parte dintr-un al treilea sex, care nu are încă nume : mai presus sau mai prejos, mai defectuos sau superior ; am corpul și sufletul de femeie, spiritul și forța unui bărbat și am prea mult sau prea puțin dintr-unul sau dintr-altul pentru a putea duce o viață comună cu vreunul dintre ei.

O, Graciosa ! nu voi putea iubi niciodată din tot sufletul pe nimeni, fie bărbat, fie femeie ; totdeauna va rămîne în sinea mea o insatisfacție, deoarece amantul sau prietena nu va răspunde decît la o fațetă a caracterului meu. Dacă aș avea un amant, ar domina, fără îndoială, un timp, ceea ce este feminin în mine, rămînînd în umbră ceea ce este viril, dar n-ar dura mult, și n-aș fi mulțumită decît pe jumătate ; dacă aș avea o prietenă, ideea voluptății fizice m-ar împiedica să gust în întregime pura voluptate sufletească ; astfel că nu știu unde să mă

opresc și șovăi în permanență între a fi femeie și a fi bărbat.

Himera mea ar fi să am rînd pe rînd ambele sexe pentru a satisface dubla mea natură : azi bărbat, mîine femeie, aș rezerva pentru amanți tandrețea mea galeșă, comportarea mea supusă și devotată, mîngîierile mele cele mai catifelate, micile mele suspine melancolice, tot ce ține de caracterul meu de pisică și de femeie ; apoi, față de amantele mele, aș fi întreprinzător, îndrăzneț, pasionat, și — cu pălăria pe-o sprînceană — mi-aș lua o atitudine de cuceritor și aere de fanfaron și aventurier. Firea mea s-ar manifesta astfel la lumina zilei, și aș fi realmente fericită, căci adevărata fericire constă în a te putea dezvolta în mod liber în toate sensurile și a fi tot ce poți fi.

Dar sînt lucruri imposibile și trebuie să-mi iau gîndul de la ele.

Răpisem fetița cu intenția de a-mi înșela pornirile și de a îndrepta asupra cuiva vaga tandrețe care-mi umple inima gata să se reverse ; o luasem cu mine ca să-mi fie un fel de supapă pentru prea-plinul dispozițiilor mele amoroase ; dar îmi dădui îndată seama, în pofida afecțiunii pe care i-o purtam, de golul imens, de prăpastia fără fund care rămînea în sufletul meu, cît de puțin mă satisfăceau cele mai calde mîngîieri ale ei !... Mă hotărîi să-mi caut un amant, dar s-a întîmplat să treacă o vreme îndelungată fără să întîlnesc pe cineva care să nu-mi displacă. Uitasem să-ți spun că Rosette, descoperind unde mă aflam, mi-a trimis o scrisoare în care mă implora să vin s-o văd ; n-am putut s-o refuz și m-am dus de-am întîlnit-o la țară, unde se găsea. Am mai trecut de cîteva ori pe la ea, după aceea, și chiar acum, de curînd, am vizitat-o. Rosette, de disperare că nu m-a cucerit, s-a aruncat în vîltoarea lumii și în cheltuieli nechibzuite, ca toate inimile gingașe lipsite de credința religioasă, care au ieșit zdrobite din prima lor dragoste ; în scurt timp a avut o mulțime de aventuri, și lista succeselor ei era de pe acum destul de lungă, deoarece nici unul dintre bărbații care i-au plăcut nu avea motivele mele ca să-i reziste.

Trăia cu un tînăr, pe nume d'Albert, care era pe atunci cavalerul ei oficial. Se pare că i-am făcut tînărului o impresie deosebită, căci, de la început mi-a arătat o prietenie extrem de afectuoasă. Deși îi acorda multă atenție Rosettei și avea față de ea o comportare destul de delicată, în fond n-o iubea, nu că s-ar fi săturat sau că-l dezgusta, ci pentru că nu răspundea unor anumite idei, adevărate sau false, pe care d'Albert și le făcuse despre dragoste și frumusețe. Un nor ideal se interpusese între ei doi și nu-l lăsa să fie fericit, așa cum ar fi fost dacă nu exista norul. Era vădit că nu-și împlinise visul și că ofta după altceva. Dar el nu căuta vreo altă femeie, ci rămînea credincios legăturii sale împovărătoare ; deoarece e mai delicat și mai onorabil decît majoritatea bărbaților și inima lui nu-i atît de coruptă precît îi este spiritul. Neștiind că Rosette n-a fost îndrăgostită decît de mine, și că mai era încă, în pofida tuturor aventurilor și nebuniilor ei amoroase, se temea să nu sufere dacă află că n-o iubește : iată motivul care îl reținea lîngă ea, iată de ce se sacrifica în modul cel mai generos cu putință.

D'Albert acordă o extremă importanță formei exterioare și trăsăturile mele i-au plăcut extraordinar de mult ; așa de mult încît s-a îndrăgostit de mine în ciuda hainelor mele bărbătești și a formidabilei mele spade de la coapsă. Mărturisesc că-i port recunoștință pentru finețea instinctului său și că am față de el o anumită stimă pentru că a văzut limpede cine sînt, cu toate veșmintele mele înșelătoare. La început a crezut că are gusturi mult mai depravate decît în realitate, și rîdeam, în sinea mea, văzîndu-l cum se frămîntă. Avea uneori cînd se apropia de mine o expresie de spaimă ceea ce mă distra nespus de mult, și atracția foarte naturală resimțită pentru mine i se părea o impulsie diabolică la care nu putea rezista îndeajuns.

După asemenea întîlniri, se ducea în grabă la Rosette și se silea să revină la modalitățile ortodoxe de a face dragoste, apoi se întorcea la mine, bineînțeles mai înflăcărat decît înainte. În cele din urmă începu să i se strecoare în minte salvatoarea idee că aș putea fi în realitate femeie. Pentru a se convinge, mă privea și mă studia cu

o deosebită minuțiozitate ; cunoaște, desigur, fiecare fir de păr din capul meu și știe precis ce număr de gene am ; picioarele, mîinile, gîtul, obrazul, cel mai mărunt puf din colțul buzelor mele, totul a fost examinat, comparat, analizat, și după această investigație, în care amantul a fost ajutat de artist, a reieșit limpede ca lumina zilei (atunci cînd ziua e în adevăr luminoasă) că eram fără doar și poate femeie ; ba, mai mult decît atît, eram idealul său, genul său de frumusețe, întruchiparea visului său, o ! descoperire minunată !

Nu-i mai rămînea decît să mă înduioșeze și să mă convingă să fiu a lui pentru a putea constata în mod neîndoios de ce sex sînt. O comedie în care am jucat amîndoi, eu avînd rolul unei femei, l-a lămurit pe deplin. I-am aruncat vreo cîteva ocheade echivoce și m-am folosit de cîteva pasaje din text, analoage cu situația noastră, pentru a-i da curaj și a-l determina să-și facă declarația. Dacă nu-l iubeam cu pasiune, îmi plăcea în schimb destul de mult ca să nu-l las să se usuce de-a-n picioarelea din pricina dragostei ; și cum, după ce mi-am pus veșmintele rolului pe care-l dețineam în piesă, el a fost cel dintîi care a bănuit că sînt femeie, avea tot dreptul să-l clarific în această importantă chestiune, și m-am hotărît să nu-i las nici o umbră de îndoială.

A venit de cîteva ori în camera mea, cu declarația pe buze, dar fără a cuteza s-o rostească ; căci, realmente, e greu să vorbești de dragoste unei persoane care poartă aceleași haine ca tine și care își încalță cizme de călărie. În sfîrșit, neputîndu-și lua această grea sarcină, îmi trimise o lungă scrisoare, foarte pindarică, în care îmi explica pe larg ceea ce știam mult mai bine decît el.

Nu prea sînt dumirită ce trebuie să fac. Să-i primesc cererea ? să i-o resping, ar fi ceva exagerat de virtuos ; dealtfel, ar suferi prea mult văzîndu-se refuzat : dacă-i facem nenorociți pe oamenii care ne iubesc, atunci cum ne vom purta cu cei care ne urăsc ? Poate că cel mai potrivit lucru ar fi să joc un timp pe cruda și să aștept cel puțin o lună înainte de a-mi lepăda pielea de tigroaică ca să-mi pun, ca oamenii, o cămașă. Dar, pentru că sînt hotărîtă să-i cedez, mai bine s-o fac acum decît mai tîrziu ; nu prea înțeleg eu acele nobile rezistențe calculate mate-

matic, în virtutea cărora femeile acordă astăzi o mînă, mîine alta, apoi un picior, o gambă, un genunchi, exclusiv pînă la jartieră, și acele virtuoase intratabile, totdeauna gata să se repeadă la lanțul soneriei dacă depășești cu un milimetru terenul pe care s-au hotărît să-l lase cucerit în ziua respectivă ; îmi vine să rîd cînd văd acele Lucreții metodice, care merg de-a-ndaratelea, dînd semne de cea mai virginală spaimă, și aruncă din cînd în cînd o privire furișă peste umăr pentru a se asigura că sofaua, pe care trebuie să cadă, se află chiar în spatele lor. E o măsură de precauție pe care eu n-aș putea s-o iau.

Nu-l iubesc pe d'Albert, cel puțin în sensul pe care-l dau acestui cuvînt, dar în mod cert e pe gustul meu și mă atrage ; îmi place spiritul lui și persoana sa nu-mi repugnă : nu sînt mulți cei despre care aș putea spune același lucru. N-are tot, dar are ceva ; ceea ce-mi place la el este că nu încearcă să-și satisfacă poftele în mod brutal, cum fac ceilalți bărbați ; are o continuă aspirație și un avînt mereu susținut spre frumos, spre frumosul material numai, este adevărat, dar rămîne totuși o nobilă înclinație, care ajunge să-l mențină în sferele înalte. Purtarea față de Rosette dovedește onestitatea inimii sale, onestitate, dacă-i cu putință, mai rară decît cealaltă.

Și apoi, dacă ar fi să-ți mărturisesc totul, trebuie să-ți spun că sînt prada celor mai violente dorințe, tînjesc, mor după voluptate ; și haina pe care o port, angajîndu-mă în tot felul de aventuri cu femeile, mă apără mult prea bine de inițiativele bărbaților ; mi se învîrtesc mereu în cap gînduri vagi la niște plăceri care nu se realizează niciodată, și visul acesta searbăd, fără culoare, mă obosește, mă agasează. Atîtea femei, trăind în mediul cel mai cast, duc o viață de prostituate ! și eu, printr-un contrast destul de comic, rămîn castă și virgină, ca însăși Diana cea de gheață, în mijlocul unui trai de huzur din cele mai nechibzuite, și înconjurată de cei mai mari desfrînați ai secolului. Această neștiință a corpului care nu este însoțită și de neștiința minții este cel mai jalnic lucru din lume. Pentru ca trupul meu să nu mai joace pe mîndrul în fața sufletului meu, vreau să-l mînjesc și pe el, dacă, în felul acesta, te mînjește mai mult decît atunci

cînd bei și mănînci — ceea ce mă îndoiesc. Într-un cuvînt, vreau să știu ce-i aceea un bărbat și ce plăceri poate să-mi ofere. Deoarece d'Albert m-a recunoscut sub travestiul meu, are dreptul la o recompensă pentru spiritul lui pătrunzător ; e primul care a ghicit că sînt femeie, și îi voi dovedi cum voi putea mai bine că bănuielile lui sînt întemeiate. Ar fi foarte puțin caritabil din partea mea să-l las să creadă că are înclinații monstruoase.

Prin urmare, d'Albert își va rezolva șovăielile și-mi va da prima lecție de dragoste : acum urmează să văd cum îmi voi atinge scopul în modul cel mai poetic posibil. Doresc să nu-i răspund la scrisoare și să mă port rece cu el timp de cîteva zile. Cînd îl voi vedea foarte trist și foarte disperat, înjurîndu-i pe zei, amenințînd cu pumnul întregul univers, și uitîndu-se în fîntîni spre a vedea dacă nu sînt prea adînci ca să se arunce în vreuna din ele, mă voi retrage ca Piele-de-Măgar în fundul coridorului, și-mi voi pune rochia albastră, adică rochia pe care am purtat-o în rolul Rosalindei, garderoba mea feminină fiind foarte săracă. Apoi mă voi îndrepta spre el, radioasă ca un păun care își rotește coada, arătînd cu ostentație ceea ce în mod obișnuit ascundeam cu cea mai mare grijă, purtînd o bluză de dantelă, care să-mi lase pieptul dezgolit, și îi voi spune cu tonul cel mai patetic din lume : „O, prea elegiac și prea perspicace tinere ! sînt într-adevăr o pudică fecioară, care pe deasupra te și adoră, și care nu vrea decît să-ți facă plăcere ție, și ei de asemenea. Dacă îți convine, bine, iar dacă ți-a mai rămas vreun scrupul, du-te sănătos și păcătuiește cu cine vrei și cît poți."

După ce voi termina acest frumos discurs, voi cădea pe jumătate leșinată în brațele lui și, scoțînd niște suspine melancolice, îmi voi desface cu abilitate agrafa rochiei, în așa fel ca să rămîn în costumul de rigoare, adică aproape goală. D'Albert va face tot ce va mai rămîne de făcut, și sper că a doua zi dimineața voi ști și eu dacă realitatea corespunde cu toate frumoasele închipuri care mi-au tulburat atîta vreme creierul. Satisfăcîndu-mi curiozitatea, voi avea în același timp și plăcerea de a fi făcut fericit un bărbat.

Îmi propun de asemenea să-i fac o vizită Rosettei în aceleași veșminte, și să-i arăt că dacă nu am răspuns dragostei ei, n-am făcut-o nici din frigiditate, nici din dezgust. Nu vreau să păstreze despre mine o părere proastă; merită și ea să-mi trădez *incognito*-ul. Ce figură va face în fața acestei revelații? Orgoliul ei va fi consolat, dar dragostea ei va geme.

Adio, prea frumoasa și scumpa mea prietenă, roagă pe bunul Dumnezeu ca plăcerea să nu-mi pară un lucru de nimic, așa cum îmi par aceia care oferă astfel de plăceri. Deși am glumit de-a lungul întregii scrisori, totuși ceea ce vreau să încerc acum e ceva grav, de care se poate resimți tot restul vieții mele.

CAPITOLUL XVI

Trecuseră mai bine de cincisprezece zile de cînd d'Albert pusese scrisoarea sa amoroasă pe masa lui Théodore, și totuși părea că nimic nu s-a schimbat în modul de comportare al acestuia. D'Albert nu știa cărui fapt se datora tăcerea ; s-ar fi zis că Théodore nu a aflat de existența scrisorii și nefericitul se gîndea că a fost sustrasă ori că s-a pierdut ; totuși lucrul era greu de susținut, deoarece Théodore intrase cu o clipă mai tîrziu în cameră, și ar fi fost într-adevăr cu neputință să nu fi observat hîrtia aceea mare, singură în mijlocul mesei, astfel cum a fost pusă ca să atragă privirile cele mai distrate. Sau poate că Théodore este realmente bărbat și nu femeie, cum își închipuise d'Albert ? sau poate, în cazul în care e femeie, are pentru el o aversiune atît de pronunțată, un asemenea dispreț încît găsește că nu merită nici măcar un răspuns ? Bietul tînăr, care nu avea, ca noi, privilegiul de a cotrobăi printre hîrtiile Graciosei, confidenta frumoasei Maupin, nu era în stare să dea vreun răspuns — nici afirmativ, nici negativ — la toate aceste importante întrebări, și se afla în prada celor mai jalnice îndoieli.

Într-o seară, stătea în camera lui cu fruntea sprijinită melancolic de geam, și privea fără să-i vadă castanii din parc, desfrunziți și ruginiți. O ceață deasă îneca depărtările, noaptea cobora mai mult cenușie decît neagră, punîndu-și cu prudență picioarele de catifea pe vîrful arborilor : o lebădă mare își cufunda în răstimpuri gîtul și o parte a aripilor în apa fumegoasă a rîului — și albul penelor o făcea să pară în umbră o vastă stea de omăt.

Era singura ființă vie care aducea puțină însuflețire peisajului mohorît.

D'Albert visa cu toată tristețea ce poate copleși într-o seară de toamnă — la ora cinci — pe o vreme încețoșată, un tînăr decepționat care are drept muzică suflarea unui vînt rece, destul de tăios, și drept perspectivă scheletul unei păduri.

Se gîndea să se arunce în rîu, dar apa i se părea prea neagră și prea rece — exemplul lebedei nu-l convingea decît pe jumătate; să-și zboare creierii, dar nu avea nici pistol nici praf de pușcă, și apoi, dacă ar fi avut, ar fi fost destul de supărat; să-și ia altă amantă, ba să ia chiar două, sinistră hotărîre! dar nu cunoștea pe nimeni care să-i convină sau să nu-i convină. Disperarea îl împinse pînă într-acolo încît voi să reia legătura cu femeile care îi erau de-a dreptul nesuferite, pe care lacheul, după porunca lui, le alungase cu lovituri de cravașă. Sfîrși prin a se opri la o soluție mult mai îngrozitoare... să-i trimită o a doua scrisoare.

O, nătîngul, de zece ori nătîng!

Ajunsese aici cu meditația, cînd deodată simți pe umăr o mînă asemenea unei porumbițe care coboară pe un palmier. Comparația șchioapătă puțin din pricină că umărul lui d'Albert seamănă cît se poate de puțin cu un palmier: dar n-are importanță, nu renunț la ea, pentru că are un caracter foarte oriental.

Mîna se prelungea cu un braț care corespundea cu un umăr, totul făcînd parte dintr-un corp, care nu era altcineva decît Théodore-Rosalinda în persoană, sau, dacă vreți, domnișoara d'Aubigny, sau mai bine: Madeleine de Maupin, pentru a-i spune pe adevăratul ei nume.

Cine a rămas uluit? Nici eu, nici voi, căci voi, ca și mine, ne așteptam de multă vreme la această vizită; ci d'Albert care pentru nimic în lume nu s-ar fi gîndit că va veni la el. Scoase un ușor țipăt de surpriză, cam la mijloc între a! și o! Totuși am cele mai bune motive să cred că era mai aproape de a! decît de o!

Era chiar Rosalinda, atît de frumoasă și atît de radioasă încît lumina toată camera — cu șiragurile ei de perle în păr, cu rochia prismatică, cu jabourile de dantelă, în pan-

tofi cu tocuri roșii, cu evantaiul din pene de păun, așa cum fusese în ziua reprezentației. Numai că — diferență importantă și decisivă — nu purta nici grumăjor, nici fișiu, nici guler scrobit, nimic din ce putea ascunde ochilor acei doi fermecători frățiori adversari care, vai ! prea adeseori țin să se apropie unul de altul.

Un piept în întregime gol, alb, transparent, ca o marmură antică, de cea mai pură și mai subtilă croială, ieșea cu îndrăzneală dintr-un corsaj foarte răscroit, și părea să te provoace la sărutat. Era o priveliște care înlătura orice dubiu ; d'Albert se convinse foarte repede, și se lăsă cuprins — fără pic de șovăială — de cele mai nebunești emoții.

— Ei bine ! Orlando, n-o recunoști tu pe Rosalinda ta ? întrebă frumoasa fată cu zîmbetul cel mai fermecător, sau ai lăsat dragostea agățată împreună cu sonetele în vreun tufiș din pădurea Ardennes ? Te-ai vindecat oare de boala împotriva căreia mi-ai cerut atît de stăruitor un leac ? Tare mi-e teamă că da.

— Oh, nu ! Rosalinda, sînt mai bolnav decît oricînd. Sînt în agonie, am murit, sau nu mai am mult !

— Nu arăți prea rău pentru un mort, și mulți dintre cei vii nu au o mină atît de bună.

— Prin ce săptămînă am trecut ! Nu-ți poți închipui, Rosalinda. Sper că pe lumea cealaltă îmi va fi socotită cel puțin ca o mie de ani de purgatoriu. Dar aș îndrăzni să te întreb, de ce nu mi-ai răspuns mai devreme ?

— De ce ? Nu prea știu, cred că a fost pentru că... Dar dacă motivul acesta nu ți se pare suficient, iată încă trei, ceva mai puțin valabile ; alegi pe care-l vrei : mai întîi, pentru că, fiind copleșit de pasiune, ai uitat să scrii citeț, și mi-au trebuit mai mult de opt zile ca să mă pot dumiri despre ce e vorba în scrisoare ; apoi pentru că pudoarea mea nu se putea obișnui în mai puțin timp cu ideea atît de bizară de a-mi lua ca amant un poet ditirambic ; și, în al treilea rînd, pentru că nu mi-ar fi părut rău să te văd zburîndu-ți creierii sau otrăvindu-te cu opium ori spînzurîndu-te de jartieră. Asta e.

— Zeflemitoare răutăcioasă ! Pot să-ți spun că ai făcut bine venind astăzi, mîine poate că nu m-ai mai fi găsit.

— Adevărat? Bietul băiat! Dar nu lua aerul ăsta atît de plîngăreţ căci am să mă înduioşez şi eu, şi am să mă prostesc mai rău decît toate animalele din arca răposatului Noe, puse cap la cap. Dacă dau drumul duioşiei, vei fi inundat, te previn. Adineaori, ţi-am dat trei motive rele, îţi ofer acum trei sărutări bune; accepţi, cu condiţia să uiţi motivele în schimbul sărutărilor? Ţi le datorez şi poate mai mult decît atît.

Rostind aceste cuvinte, frumoasa infantă înaintă spre plîngăciosul ei îndrăgostit şi îşi aruncă braţele în jurul gîtului său. D'Albert îi dădu cîteva sărutări înfocate pe ambii obraji şi pe gură. Ultimul sărut dură mai mult decît toate celelalte; ar fi putut conta cît patru. Rosalinda îşi dădu seama că tot ce făcuse pînă atunci nu erau decît pure copilării. După ce-şi achitase astfel datoria, se aşeză pe genunchii lui d'Albert, încă foarte emoţionată şi trecîndu-şi degetele prin părul lui, îi spuse:

— Am terminat cu toate cruzimile, blîndul meu prieten, mi-au trebuit cele cincisprezece zile pentru a da satisfacţie ferocităţii mele naturale, îţi mărturisesc că mi-au părut prea lungi. Nu cumva să ţi se urce la cap pentru că am fost prea sinceră, dar ăsta-i adevărul. Mă predau în mîinile tale, răzbună-te pentru asprimea mea din trecut. Dacă ai fi un nătărău, nu ţi-aş spune lucrurile astea şi nu ţi-aş spune nici altceva, pentru că nu-mi plac nătărăii. Mi-ar fi fost foarte uşor să-ţi spun că am fost extraordinar de ofensată din pricina îndrăznelii tale şi că oricîte suspine platonice ai fi scos şi oricîte discursuri nemaipomenit de subtile ai fi înşirat, n-ar fi fost în stare să mă determine să-ţi iert... ceea ce mi-a făcut multă plăcere; aş fi putut, cum fac altele, să mă tocmesc multă vreme şi să mă zgîrcesc, dîndu-ţi cu de-amănuntul ceea ce-ţi acord acum din toată inima şi fără nici o rezervă; dar mă gîndesc că tot nu m-ai fi iubit mai mult — nici cît negru sub unghie. Nu-ţi pretind să-mi juri iubire veşnică, nici să protestezi în mod exagerat. Iubeşte-mă cît va voi bunul Dumnezeu. Aşa voi face şi eu. Cînd n-ai să mă mai iubeşti, n-am să-ţi spun că eşti un perfid şi un ticălos. Ai să fii şi tu atît de amabil să mă cruţi de toate calificările odioase de rigoare, dacă se va întîmpla să te părăsesc. Nu voi fi decît o femeie care a încetat să te mai

iubească, și nimic mai mult. Nu-i nevoie să ne urîm toată viața din pricină că ne-am culcat o noapte sau două împreună. Orice s-ar întîmpla și oriunde m-ar mîna destinul, îți jur — și e o făgăduială pe care aș putea s-o țin — să păstrez totdeauna o amintire încîntătoare despre tine, și dacă nu voi mai fi amanta ta, voi fi prietena ta, așa cum am fost camarada ta. Pentru tine am lepădat în noaptea aceasta hainele bărbătești ; mîine dimineață le voi îmbrăca din nou pentru toată lumea. Gîndește-te că eu nu sînt Rosalinda decît noaptea, și că toată ziua nu sînt și nu pot fi decît Théodore de Serannes...

Cuvintele pe care era să le mai rostească fură stinse într-un sărut, urmat de multe altele, pe care nu le-am mai numărat și a căror listă exactă nu o voi face, pentru că ar fi desigur prea lungă și poate foarte imorală — pentru anumiți oameni — căci pentru mine nu există nimic mai moral și mai sfînt sub cer decît mîngîierile cu care se alintă între ei un bărbat și o femeie, cînd amîndoi sînt tineri și frumoși.

Pe măsură ce insistențele lui d'Albert deveneau mai drăgăstoase și mai aprinse, frumosul obraz al fetei în loc să se destindă și să radieze de fericire căpăta o expresie de profundă melancolie, ceea ce îi provocă oarecare neliniște amantului ei.

— De ce, scumpa mea regină, ai înfățișarea asta castă și gravă a unei Diane antice, cînd ar trebui mai curînd să zîmbești ca Venus ieșind din apă ?

— Vezi, d'Albert, asta e din pricină că semăn mai mult cu Diana vînătorița decît cu altcineva. Mi-am îmbrăcat de tînără un costum bărbătesc din motive care ar cere prea mult timp ca să ți le înșir — dealtfel ar fi și inutil. Tu singur mi-ai ghicit sexul și, dacă am făcut cuceriri, victimele mele nu au fost decît femei, care mi-au produs fel de fel de încurcături. În fine, vreau să-ți spun că — e de necrezut, și e ridicol — sînt virgină, virgină ca neaua de pe Himalaia, ca luna înainte de a se fi culcat cu Endymion, ca Maria înainte de a fi cunoscut porumbelul divin, și de aceea sînt gravă ca orice persoană care urmează să facă un pas asupra căruia nu se mai poate reveni. Voi suferi o metamorfoză, o transformare, voi

schimba denumirea de fată în aceea de femeie, nu voi mai putea da mîine ceea ce dau astăzi ; voi afla curînd ceea ce nu știam pînă acum. Se întoarce o filă importantă din cartea vieții. Iată de ce am înfățișarea tristă, dragă prietene, tu nu ai nici o vină. Zicînd aceasta, despărți cu mîinile sale frumoase părul lung al tînărului și își lipi de fruntea sa palidă gura ușor strînsă.

D'Albert, deosebit de emoționat de tonul blînd și solemn cu care fusese rostită această tiradă, îi luă mîinile și îi sărută degetele unul după altul, apoi desfăcu șnurul rochiei cu o mare delicatețe, corsajul se deschise și cele două comori albe apărură în toată splendoarea lor : pe sînii aceștia strălucitori ca argintul înfloreau doi dintre cei mai frumoși trandafiri ai paradisului. Îi strînse ușor între vîrfurile buzelor și parcurse apoi întregul lor contur. Rosalinda se lăsa cu o îngăduință fără margini și încerca să-i întoarcă mîngîierile pe cît posibil în aceeași măsură.

— Mă găsești, desigur, prea stîngace și prea rece, bietul meu d'Albert, dar nu știu deloc cum trebuie să mă comport, vei avea de furcă pînă ai să mă înveți ; realmente, e o treabă destul de anevoioasă.

D'Albert îi dădu cel mai bun răspuns în asemenea împrejurare ; adică nu-i răspunse nimic, ci strîngînd-o în brațe cu patimă, îi acoperi de sărutări umerii și pieptul gol. Părul infantei — pe jumătate leșinată — se despleti, iar rochia căzu, ca prin farmec. Rămase în picioare, dreaptă, ca o fantasmă albă, numai în cămașă de cea mai transparentă țesătură. Preafericitul amant îngenunche și zvîrli în colțul opus al camerei cei doi pantofiori drăguți cu tocuri roșii, iar ciorapii cu marginile brodate luară și ei drumul pantofiorilor.

Cămașa, înzestrată cu un fericit spirit de imitație, nu rămase mai prejos de rochie ; începu să alunece mai întîi de pe umeri, dar nimeni nu se gîndea s-o împiedice ; apoi, profitînd de o clipă cînd brațele îi atîrnau în jos, se strecură cu multă abilitate și ajunse pînă la șolduri, al căror relief unduios o opri pe jumătate. Rosalinda își dădu seama atunci de perfidia ultimului său veșmînt și ridică puțin un genunchi ca să-l împiedice să se rostogolească

de-a dreptul pe dușumea. În această poziție părea aidoma cu acele statui de marmură ale zeițelor, a căror draperie isteață, supărată că trebuie să acopere un trup atît de fermecător, învăluie cu regret frumoasele coapse, și printr-o fericită trădare se oprește ceva mai jos de locul pe care e destinată să-l ascundă. Dar cum cămașa nu era de marmură și faldurile ei n-o susțineau, continua victorioasă să coboare, se întinse toată peste rochie, culcîndu-se la picioarele stăpînei sale, ca un ogar alb.

S-ar fi putut găsi, desigur, un mijloc foarte simplu pentru a preveni toată această dezordine, și anume acela de a pune mîna pe fugară ; dar ideea, oricît de firească ar fi, nu-i trecuse prin cap pudicei noastre eroine.

Rămase, prin urmare, fără nici un văl pe ea — veșmintele căzute făcîndu-i un fel de soclu — și apăru deodată în toată strălucirea diafană a frumosului său nud, la blînda lumină a unei lămpi de alabastru pe care d'Albert o aprinsese.

D'Albert, înmărmurit, o contempla cu încîntare.

— Mi-e frig, spuse ea încrucișîndu-și brațele pe umeri.

— O ! iartă-mă, încă un minut !

Rosalinda își lăsă mîinile în jos și se sprijini cu un vîrf de deget de speteaza unui fotoliu, rămînînd imobilă ; își mișca ușor șoldurile în așa fel ca să iasă în evidență toată bogăția unduioaselor sale linii ; nu părea deloc stingherită, și imperceptibilii trandafiri din obraji nu căpătaseră o nuanță în plus : numai ticăitul puțin precipitat al inimii făcea să tremure conturul sînului stîng.

Tînărul și entuziastul admirator al frumuseții nu putea să-și sature ochii în fața unui asemenea spectacol : trebuie să spunem, spre lauda deplină a Rosalindei, că de astă dată realitatea a fost mai presus de vis, și că d'Albert nu a încercat nici cea mai infimă decepție.

Frumosul trup care poza înaintea lui întrunea totul : gingășie și forță, formă și culoare, liniile unei statui de pe vremurile cele mai glorioase ale artei grecești și gama cromatică a lui Tizian. Vedea în fața ochilor, palpabilă și cristalizată, nebuloasa himeră pe care de atîtea ori încercase zadarnic s-o oprească din zbor : nu era silit, după

cum se plînsese odată cu atîta amărăciune lui Silvio, să-și circumscrie privirile pe o anumită porțiune, destul de bine făcută, dar pe care nu trebuia s-o depășească, sub pedeapsa de a vedea ceva înspăimîntător : ochiul lui de îndrăgostit se plimba de la cap la picioare și de la picioare la cap, mereu mîngîiat de formele armonioase și perfecte.

Genunchii aveau rotunjimi de o admirabilă puritate, gleznele erau elegante și fine, gambele și coapsele aveau un contur semeț, superb, pîntecele strălucea ca o agată, șoldurile erau suple și puternice, sînii făcuți parcă să-i atragă pe zeii din ceruri spre a-i săruta, brațele și umerii de un aspect magnific ; un torent de păr frumos și brun — ușor încrețit, așa cum e părul capetelor zugrăvite în tablourile vechilor maeștri — cobora în valuri mărunte de-a lungul spatelui de ivoriu, făcînd să reiasă de minune alba culoare a pielii.

După ce pictorul fu satisfăcut, amantul își reluă rolul prim ; oricîtă dragoste ai avea pentru artă, sînt lucruri pe care nu te poți mulțumi multă vreme să le privești numai.

D'Albert luă frumoasa fată în brațe și o întinse în pat ; într-o clipă se dezbrăcă și el și se trînti alături.

Fata se lipi de el și-l îmbrățișă cu patimă ; sînii ei erau reci ca zăpada și aveau și culoarea ei. Pielea răcoroasă îl făcu pe d'Albert să se înfierbînte și mai tare și-l ațîță la culme. Curînd frumoasa fată simți și ea aceeași căldură. El o copleșea cu cele mai fanteziste și mai înfocate mîngîieri. O săruta pe sîni, pe umeri, pe gît, pe gură, pe brațe, pe picioare ; ar fi vrut să acopere cu un singur sărut întregul și frumosul corp, care aproape că se contopea cu al lui, atît de tare erau înlănțuiți. Din nenumăratele și fermecătoarele comori nu știa pe care s-o aleagă mai întîi.

Nu mai lăsau nici cea mai mică pauză între sărutări, gura parfumată a Rosalindei se lipise de gura lui d'Albert într-un sărut neîntrerupt ; pieptul li se umfla, țineau ochii pe jumătate închiși ; brațele, toropite de voluptate, nu mai aveau nici puterea să înlănțuie trupurile. Se apropia clipa divină : un ultim obstacol fu înlă-

turat, un spasm suprem cutremură în convulsii pe cei doi amanți, și curioasa Rosalinda se lămuri pe cît se poate de bine asupra acestui punct obscur care o frămîntase atît de mult.

Totuși, deoarece o singură lecție, oricît de inteligent ai fi, nu poate să-ți ajungă, d'Albert îi mai dădu și a doua, apoi a treia... Pentru a-l menaja pe cititor, pe care nu voim să-l umilim sau să-l aducem la disperare, nu vom continua relatările noastre...

Frumoasa noastră cititoare îi va face desigur mutre iubitului ei, dacă vom revela cifra formidabilă la care dragostea lui d'Albert, ajutată de curiozitatea Rosalindei, s-a putut ridica. Să-și aducă aminte de cea mai bine folosită și cea mai fermecătoare dintre nopțile sale, de noaptea aceea în care... de noaptea aceea de care își va aminti o sută de mii de zile, dacă nu cumva va muri înainte ; să pună cartea deoparte, și să socotească pe degetele sale drăguțe și albe, de cîte ori a iubit-o acela care a iubit-o cel mai mult ; în felul acesta va umple lacuna pe care o lăsăm în această strălucită povestire.

Rosalinda avea o uluitoare vocație, și făcu în această singură noapte enorme progrese. Naivitatea corpului ei care se mira de toate și spiritul ei versat, care nu se mira de nimic, formau cel mai picant și mai fermecător contrast. D'Albert era vrăjit, înnebunit, transportat, ar fi vrut ca noaptea să dureze patruzeci și opt de ore, ca noaptea în care a fost conceput Hercule. Totuși, înspre dimineață, după o infinitate de sărutări, de mîngîieri, de drăgălășenii din cele mai amoroase din lume, menite să-i ție treji, după un efort supraomenesc, se văzu nevoit să se mai odihnească puțin. Un dulce și voluptuos somn îi atinse genele cu vîrful aripii, capul îi căzu într-o parte și adormi între sînii frumoasei sale amante. Ea îl privi cîtva timp cu o melancolică și profundă meditație ; apoi, cînd se iviră prin perdele albele raze ale zorilor, îi ridică încet capul, îl așeză alături, se sculă și trecu încetișor peste trupul lui.

Se repezi la haine, se îmbrăcă în grabă, apoi se întoarse lîngă pat, se apleacă asupra lui d'Albert, care mai dormea, și îi sărută ochii și genele lungi, mătăsoase. După care, se

retrase de-a-ndaratelea, cu privirile mereu ațintite asupra lui.

În loc să se întoarcă în camera ei, intră la Rosette. Ce-a zis, ce-a făcut acolo, n-am putut afla niciodată, deși am făcut cercetări foarte minuțioase. Nu am găsit nici în hîrtiile Graciosei, nici în ale lui d'Albert sau Silvio nimic care să aibă vreo legătură cu această vizită.

Théodore nu a fost văzut nici la masa de prînz, nici la cină. D'Albert și Rosette nu păreau a fi surprinși. — Se culcase foarte devreme, și a doua zi dimineața, în zorii zilei, fără a preveni pe nimeni, a pus șaua pe calul lui și pe acela al pajului, și a ieșit din castel, spunînd unui lacheu să nu fie așteptat la prînz, că nu se întoarce decît poate peste cîteva zile.

D'Albert și Rosette erau extrem de uluiți și nu știau cărui fapt să atribuie această misterioasă dispariție, mai ales d'Albert care, după bravura lui din prima noapte, era încredințat că merită și o a doua. Spre sfîrșitul săptămînii, nefericitul amant dezamăgit primi o scrisoare de la Théodore, pe care o vom transcrie alăturat. Mi-e teamă că nu va satisface nici pe cititori, nici pe cititoare; dar acesta este adevăratul conținut al scrisorii, iar strălucitul nostru roman o va folosi în chip de încheiere.

CAPITOLUL XVII

Ești, fără îndoială, foarte surprins, dragul meu d'Albert, de ceea ce-am făcut după... cele ce știi că am făcut. Îți dau voie, că ai de ce. Aș paria că mi-ai dat pînă acum cel puțin douăzeci de epitete dintre acelea pe care am convenit să le ștergem din vocabularul nostru, ca : perfidă, nestatornică, scelerată, nu-i așa ? Cel puțin n-ai să spui că am fost crudă sau virtuoasă ; tot m-am ales cu ceva. Mă blestemi, dar nu ai dreptate. Mă doreai, mă iubeai, eram idolul tău, foarte bine. Ți-am acordat îndată ce mi-ai cerut, nu depindea decît de tine s-o fi obținut mai devreme. Ți-am întruchipat visul în modul cel mai binevoitor cu putință. Ți-am dat ceea ce nu voi mai putea da nimănui ; a fost o surpriză la care nu te așteptai, și pentru care ar trebui să-mi fii mai recunoscător. Apoi, după ce te-am satisfăcut, am dorit să plec. Ce găsești în asta atît de monstruos ?

M-ai avut toată și fără rezerve o noapte întreagă, ce vrei mai mult ? Încă o noapte, și apoi încă una, ți-ar fi convenit poate și ziua, la nevoie. Și ai fi continuat astfel pînă te-ai fi dezgustat de mine. Te aud de aici povestind, ca un cavaler galant ce ești, că nu sînt dintre acelea care dezgustă. Dumnezeule ! sînt la fel cu toate celelalte.

Ar fi durat șase luni, sau doi ani, să zicem chiar zece ani, dacă vrei, dar pînă la urmă tot s-ar fi sfîrșit. Și m-ai fi păstrat în virtutea unui fel de sentiment de conveniență, sau pentru că n-ai fi avut curajul să-mi declari că te poți lipsi de mine. La ce bun să aștept pînă să ajungem aici ?

Și apoi, s-ar putea să încetez eu de a te mai iubi. Te-am găsit fermecător, poate că, văzîndu-te mereu, te-aș

fi găsit detestabil. Iartă-mi această presupunere. Trăind împreună cu tine într-o mare intimitate, aș fi avut fără îndoială prilejul de a te vedea și cu bonetă de bumbac pe cap sau într-o situație ori alta din viața domestică, ridicolă sau grotescă. Ai fi pierdut, prin forța împrejurărilor, latura ta romanțioasă și misterioasă, care m-a sedus mai mult decît orice, iar caracterul tău, pe care l-aș fi înțeles mai bine, nu mi s-ar mai fi părut atît de straniu. Avîndu-te mereu alături, m-aș fi ocupat mai puțin de tine, cam în felul cum procedezi cu cărțile, pe care nu le deschizi niciodată pentru că le ai în bibliotecă. Mi s-ar fi părut că fie nasul, fie spiritul tău nu-s prea bine fasonate, aș fi observat că hainele nu-ți vin tocmai bine sau că nu ți-ai tras ciorapii cum trebuie, aș fi avut mii de decepții de acest soi, aș fi suferit grozav, și în cele din urmă aș fi ajuns la concluzia — hotărît lucru — că n-ai nici inimă nici suflet, și că soarta mea e să nu fiu înțeleasă în dragoste.

Mă adori, și eu la fel. N-ai nici cea mai ușoară vină a-mi imputa, iar eu nu am cîtuși de puțin de ce să mă plîng de tine. Ți-am fost absolut credincioasă tot timpul cît ne-am iubit. Nu te-am înșelat în nici un fel. N-am avut nici sîni falși, nici virtuți false ; ai fost extrem de bun cu mine, spunîndu-mi că sînt mai frumoasă decît îți închipuiai. În schimbul frumuseții pe care ți-am oferit-o, m-ai răsplătit cu infinite plăceri ; sîntem chit unul față de celălalt : eu mă duc în drumul meu și tu într-al tău și s-ar putea să ne întîlnim la antipozi. Trăiește cu această speranță.

Îți închipui, poate, pentru că te-am părăsit, că nu te mai iubesc. Ai să descoperi mai tîrziu adevărul. Dacă m-aș fi sinchisit mai puțin de tine, aș fi rămas și ți-aș fi dat să bei pînă la fund cupa amărăciunilor zilnice. Dragostea ta ar fi murit în scurtă vreme de plictiseală ; după un timp m-ai fi uitat complet și, dînd de numele meu pe lista femeilor cucerite, te-ai fi întrebat : „Cine dracu a mai fost asta ?“ Pe cînd așa, am cel puțin satisfacția că de mine ai să-ți amintești mai curînd decît de altele. Dorințele tale nesățioase își vor mai desface aripile ca să zboare spre mine ; te vei gîndi totdeauna cu jind la făptura mea, fantezia ta se va întoarce mereu la mine ; sper

că, atunci cînd vei fi în pat împreună cu vreuna din amantele tale, ai să te gîndești uneori la acea noapte unică pe care ai petrecut-o cu mine.

Niciodată nu vei fi mai demn de iubire decît ai fost în acea noapte fericită și, chiar dacă vei fi tot atît de demn de iubire ca atunci, va însemna că ești mai puțin ; căci, în dragoste ca și în poezie, a rămîne locului înseamnă a da înapoi. Ai face bine să ții seama de această părere.

Sarcina amanților pe care-i voi avea după tine (dacă voi avea) va fi mai grea, căci nici unul nu va putea șterge amintirea ta ; ei vor fi moștenitorii lui Alexandru.[1]

Dacă ești prea decepționat că m-ai pierdut, arde scrisoarea de față, care e singura dovadă că am fost a ta, și vei crede că totul n-a fost decît un vis frumos. Cine te împiedică ? Viziunea a dispărut înainte de a se face ziuă, la ora cînd visele se întorc la ele acasă pe ușa de corn sau de ivoriu. Cîți, mai puțin fericiți decît tine, nu au murit înainte de a da măcar un singur sărut himerei lor !

Nu sînt nici capricioasă, nici nebună, nici mironosiță. Ceea ce fac este urmarea profundei mele convingeri. N-am plecat din C*** ca să te înflăcărez mai tare, și nici din vreun calcul de cochetărie ; nu încerca să mă urmărești pentru a mă găsi : nu vei reuși. Mi-am luat toate măsurile de precauție ca să șterg orice urme ; vei rămîne în veci pentru mine bărbatul care mi-a deschis lumea senzațiilor noi. Sînt lucruri pe care o femeie nu le uită ușor. Deși absentă, mă voi gîndi mult la tine, mult mai mult decît dacă ai fi fost lîngă mine.

Consolează-o cît poți mai bine pe biata Rosette, care trebuie să fie cel puțin tot atît de necăjită ca și tine din pricina plecării mele. Iubiți-vă în amintirea mea, voi care m-ați iubit și unul și altul, și atunci cînd vă veți săruta cu mai multă înfocare, șoptiți-vă uneori și numele meu.

---

[1] Alexandru cel Mare, pe patul de moarte, întrebat fiind cine va fi moștenitorul tronului, a răspuns : „Cel mai demn".

Din aceeaşi literatură vă mai oferim:

SIMONE DE BEAUVOIR
Toţi oamenii sînt muritori,
Colecţia „R.S.XX"

Una din marile cărţi ale veacului nostru, o parabolă filozofică. Prin intermediul dialogului însufleţit şi plin de tensiune dintre Fosca (întruchiparea omului conştient de condiţia sa pieritoare şi care-şi acceptă această condiţie) şi actriţa Régine (întruchiparea revoltei), Simone de Beauvoir difuzează temele convingerilor sale filozofice : asumarea responsabilă a condiţiei existenţei, dăruirea cu generozitate în acţiune.

ALAIN BOSQUET
Note pentru o singurătate,
Colecţia „Orfeu"

Figură de prim rang a liricii franceze contemporane, Bosquet este reprezentat în acest volum selectiv de culegerile ultimului deceniu, ilustrînd opera sa de maturitate impregnată de un profund umanism.

JACQUES CHABANNES
În raniţă bastonul de mareşal,
Colecţia „Romanul Istoric"

Pe fundalul epocii napoleoniene, Jacques Chabannes, uzînd de valenţele binecunoscutului său stil alert, prezintă în acest roman istoric care se citeşte cu însufleţirea unui roman poliţist o întreagă reţea de intrigi politice. Tînăra Agnès de Vaudreil, eroina principală a cărţii, făcînd prin relaţiile ei legătura dintre diferite grupuri, are şi misiunea de-a „informa" pe prefectul poliţiei de intenţiile şi acţiunile grupărilor ostile guvernării oficiale.

„Nu pot şi nici nu vreau să ocolesc cartea de proză a lui Théophile Gautier, Domnişoara de Maupin, pe care o consider de căpătîi în cadrul operei sale... Orice tămăduitor de suflete, orice moralist trebuie să o aibă într-un raft din fundul bibliotecii...

...O, Frumuseţe, noi sîntem făcuţi doar pentru a te iubi şi adora în genunchi... **Théophile Gautier tînăr este inclus aici în întregime.**"

Sainte-Beuve, **Noile convorbiri de Luni**

Lei 11,50